UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

R. P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv, Praxis Fori Poenitentialis

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère <1543-1623>

Mogvntiæ, 1617

Libri XVIII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-78477

Visual Library

LIBER TERTIVS, ET TOTIVS OPERIS DECIMVS-OCTAVVS.

DE SPECIALI RATIONE IVDICANDI DE PECCATIS, respectu habito ad secundum Decalogi præceptum.

PRÆFATIO.

SECVNDVM Decalogi præceptum traditur Exodi 20. cap. his verbis: Non assumes nomen Dei tui in vanum: nec enim insontem habebit Dominus eum, qui assumpserit nomen Dei sui frustra. Item Deut. 5. his non multum diuersis. Non vsurpabis nomen Dei tui frustra: quia non erit impunitus qui super re vana nomen eius assumpserit. Illi autem, *sicut & primo præcepto*, additur pœnæ comminatio, propter propensionem hominum ad illius transgressionem ex frequentia iurandi: vt D. Thomas notat prima secundæ quæst. 100. art. 7. ad 4. Etenim pœnæ sunt præcipue necessariæ, propter eos qui proni sunt ad malum. Itaque ad frænandam humanam licentiam: non modo in futuro, sed etiam in præsenti sæculo, talis transgressio punitur à Deo; prout patet ex cap. 17. Ezechielis, verbis illis. Viuo ego, quoniam iuramentum quod spreuit, & fœdus quod præuaricatus est, ponam in caput eius.

Quod vero nobis per idipsum commendatur est externus Dei cultus, consistens in verbis: sicut per primum præceptum commendatur cultus internus, & per tertium, cultus externus consistens in opere. Ad hoc nimirum vt colamus Deum animo, verbo, & opere. Et quamuis negandum non sit principaliter per illud prohiberi iuramenta perperam facta: nihilominus tamen Diuo Antonino in 1. par. tit. 14. cap. 4. §. 3. absolute assentiri possumus, dicenti prohibitam esse in illo omnem inordinatam diuini nominis vsurpationem; cum conueniat omni tali, frustra, seu sine debito fine esse: aut rem esse vanam. Quapropter ad tradendam rationem iudicandi de peccatis in ordine ad idem præceptum, per explicationem eorum quæ ad ipsum spectant; dicendum nobis est non tantum de iuramento, & periurio, sed etiam, tum de affine eis adiuratione, tum de laude Dei, tum demum de voto, votique transgressione: addito tractatu de Religiosorum statu.

TRACTATVS I.

De iuramento & periurio.

DE iuramento & periurio agitur in iure Canonico, 22. quæstione 1. 2. 4. & 5. & in Decretalibus ac Clement. tit. De iureiurando. Tractant vero eamdem materiam cum D. Thoma interpretes ipsius 2. 2. quæst. 89. & 98. Sotus lib. 8. De iustitia & iure quæst. 1. & 2. Couar. ad cap. Quamuis pactum De pactis in 6. Nauar. in Enchir. cap. 12. & Summularii in verbo Iuramentum, & & in verbo Periurium: quibus accesserunt aliquot ex nostris: Azor prima parte Moral. institut. lib. 11. Gregor. à Valentia secunda secundæ disput. 6. quæst. 7. Suarez De religione tomo 2. tract. 5. Leon. Lessius De iustitia & iure lib. 2. cap. 42. & Thomas Sanchez in opere Morali lib. 3. per totum. De iuramento autem hæc occurrunt explananda. Primum, ipsius definitio. Secundum, conditiones quas requirit vt sit licitum. Tertium, multiplex diuisio illius. Quartum, difficultates quædam speciales de iuramento promissorio. Periurium vero considerandum est primo, generaliter. Secundo, specialiter periurium assertorium. Tertio, periurium promissorium. Quibus de iuramento comminatorio, ac de iudiciali addenda sunt aliqua particularia.

CAPVT I.

De definitione iuramenti.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum vnde dictum, & quæ sit illius definitio.*
2 *Formulæ verborum, de quibus an sint iuramenta, iudicandum est ex intentione eas proferentis.*
3 *Finis cuius gratia est iuramentum.*
4 *Inuocatio tacita diuini nominis sufficere potest ad iuramentũ.*
5 *Profecto, sane, vere, in veritate, & similia, non sunt de se iuramenta.*
6 *Nec item, si dicatur: In fide mea, aut, In fide boni viri.*
7 *Quando sit iuramentum dicere Per meam fidem.*
8 *Quando sit, dicere In mea conscientia.*
9 *Quando non sit dicere Per Deum.*
10 *Ad iuramentum non est necessarius tactus Euangeliorum, aut alterius rei sacræ, etsi vtilis sit.*

IVRAMENTVM seu iusiurandum, ex eo nomen habet quod sit quasi pro iure introductum: vt id quod sub inuocatione diuini testimonii dicitur, pro vero habeatur: prout recte declarat D. Thomas in cit. quæst. 89. art. 1. & post ipsum Sotus initio citatæ quæst. 1. quibus consentit Couar. ad memoratum cap. Quamuis pactum, in initio, numero 2. qui in præcedenti nu. 1. notat, definitiones varias excogitatas esse ad iuramẽti naturã aperiendam: versũ loco omniũ potest esse illa, quã Nauar. attigit in Enchir. c. 12. n. 1. vt sit affirmatio vel negatio, attestatione Dei, tanquam veritatis infallibilis, expresse vel tacite firmata. *Nu. 1.*

Dicitur autem affirmatio vel negatio: quia nonnunquam affirmãdo, nonnunquam vero negando, Deus adduci-

ducitur in testem. Dicitur (attestatione Dei) id est, inuocatione Dei in testem, iuxta illud posterioris ad Corin. c. 2. Testem inuoco Deum in animam meam. Nam nisi Deus in testimonium inuocetur, iuramentum non est.

2. Vnde qui dicunt, Deus scit, Testis est mihi Deus, Coram Deo loquor, aliisq; huiusmodi formulis vtuntur, non sunt dicendi iurare: si quidē talia proferūt nō inuocatiue, sed enunciatiue: seu volentes non quidem inuocato Deo in testem confirmare prolata à se: sed ea ad diuinum iudicium remittere, vbi omnia plana sunt & aperta. Alioqui si verba eiusmodi inuocatiue dicantur ad cōfirmandum id quod asseritur, nō est dubium quin contineant iuramentum: vt recte notarunt Caiet. 2.2. *quæst. 89. art. 1. ad 3.* Sotus *in cit. quæst. 3. art. 1. paulo ante finem:* Nauar. in memorato *cap. 12. num. 2.* & alij, quorum Sanchez meminit in opere Morali lib. 3. c. 2. n. 20. Ratioque est, quia in hac materia magis attendenda est intentio, quam verba: quæ licet in foro exteriori ponderentur: in conscientia tamen, & coram Deo, non sunt iuramentum nisi intentio adsit iurandi, vt notatum est à Gratiano 22. q. 5. cap. Qui peierare. Et confirmatur, tum ex c. 1. De iureiur. in 6. tum per illud, quod in cap. Humanæ aures eadem quæst. quinta dicitur in hāc sententiam: quod non debeat intentio verbis deseruire sed verba intentioni: tum demum hac ratione, quia non potest quis vere, formaliterve iurare, sicut nec formaliter Deum inuocare: aut vllam aliam actionem vere moralem facere, sine intentione expressa vel tacita eam faciendi: cum actio facta omnino præter intentionem, non libera sed naturalis censeatur.

3. Additur in definitione (tanquam veritatis infallibilis) vt indicetur iuramenti finis, qui est veritatis confirmatio, ex Apostolo ad Hebr. 6. vers. 16. & ex cap. Etsi Christus, De iureiurando. Etenim plerunq; ea quæ ab homine proponuntur talia sunt, vt ipse nequeat veritatem eorum ostendere ratione: & cum per peccatum originale in malum illud incurrerit, vt ei simpliciter dicenti nō facile credatur: quia ex Psal. 115. Omnis homo mendax (intellige natura sua) fit, vt si is velit haberi sibi fidem, debeat recurrere ad authoritatem & testimonium alicuius, qui omnino verax sit; vt est solus Deus: vel ad testimonium eorum, in quibus diuina maiestas & infallibilis veritas ipsius relucet: cuiusmodi censentur fides Catholica, & Euangelia, in quibus talis veritas continetur: itemque Beati regnantes in cœlo, qui eidem veritati adhæserunt, & eam aliis prædicauerunt. Vide D. Thomam in memorata quæst. 89. art. 6.

4. Postremo loco in definitione ponitur, *expresse vel tacite firmata*, ad significandum inuocationem diuini nominis in testimonium, posse fieri non modo expresse & aperte, vt cum dicitur Testem inuoco Deum, Testor Deum: verumetiā tacite; vt cum dicitur Viuit Deus, seu Per Deum. Nec enim necesse est vt verbum, *iuro*, apponatur: vt post Panorm. ad cit. cap. Etsi Christus, notat Sylu. in verb. Iuramentū 1. q. 1. in principio. Imo (quidquid aliqui contradixerint) Couar. ad cap. Quamuis pactū 1. par. in initio n. 4. existimat cū multis aliis (quos ipse commemorat, & quibus assentitur Azor in 1. par. Moral. instit. lib. 11. c. 2. q. 4.) verba non esse necessaria ad iuramentum: ita vt absq; vlla verborū prolatione, Deus nonnunquam censeatur in testem adduci: vt cum mutus (qui potest iurando obligare se alteri) aut etiam aliter rogatus aut iussus tangere manu crucē aut Euangeliorum volumen, tangit intendens annuensq; se iurare. Quæ vero in contrarium obiici possunt idem Couar. in seq. n. 5. sufficiēter soluit, & post eum Azor loc. cit. Videri quoq; potest Suar. in tract. De relig. lib. 1. c. 11. Et aduertendum est quod etsi respectu hominum consummatio iuramenti requirat signum externum: nihilominus in ordine ad Deum, posse absque eo in mente consummari, saltem promissorium, perinde ac votum: prout bene notat Suarez lib. 1. cap. 1. num. 4. citati tractatus.

5. Cæterum eidem definitioni congruenter, multa pro praxi statui possunt. Ac 1. non esse iuramentum, si dicatur: profecto, sane, certe, vere, aliudve simile: nec item si dicatur In veritate ita est: quandoquidem per id nec tacite, nec expresse Deus in testem aduocatur: cum etsi Deus veritas sit, nō omnis tamen veritas est Deus: sed illa duntaxat quæ infallibilis est. Quæ doctrina est Caietani ad citatum art. 6. & Syluestri in verbo Iuramentum primo, q. 3. & communis.

Quanquam concedendum est oppositum accidere, si is qui tali formula verborū vtitur, intendat iurare, Deumque ipsum (qui est summa veritas) asseuerazione ea in testem adducere: ex Caiet. ibidem in fine. Cui adde obiter tum eamdem, tum alias asseuerandi formulas rationem habere iuramenti apud homines eos, apud quos in more positū est, vt illæ accipiantur tanquā vim habentes iusiurandi: quod Azor etiam notat *in præced. quæst.* 1. itemq; citatis Suarezio & Greg. à Valen. Thomas Sanchez *in opere morali lib. 3. cap. 2. num.* 1. Ex quo in fine sequentis num. 7. adde, cum qui talia verba erroneè putat esse verū iuramentum, & profert ea cum intentione iurandi, etiam detecto errore, manere obligatum coram Deo; quia in illa intentione, non addito aliquo excludente necessaria ad iuramentum, censetur virtute inclusisse ea ipsa necessaria. Nec obstat, formulam verborum qua vtitur non indicare iuramentum: quoniam verba impertinentia sunt, in ordine ad obligationem iuramenti coram Deo.

Statui secundo potest, non esse iuramentum, si dicatur, 6.
In fide mea: quia sub ea forma, Deus nec tacite nec expresse in testem vocatur, vt habet Sotus in 8. De iust. & iure quæst. 1. art. 1. paulo post 4. concluſ. Et cōfirmatur: quia talia verba efficiunt solummodo huius sensum. Ita id faciam, ac sum ego fidelis in promissis, vt loco cit. bene exponit Caiet. Idemque est si dicatur. In fide ingenui viri, vel In bona fide, secundum eosdem authores. Imo (addit Sotus) idem forsan est, si dicatur In fide boni Christiani, aut In fide boni Religiosi: quia id videtur esse affirmationem vel negationem suam non aliter confirmare, quam per fidem humanam, quam bonus Christianus vel Religiosus in dictis & promissis suis, adhibere seruareque debet: secus vero foret, si diceretur Per fidem Christiani: quia tunc Catholica fides in testimonium citaretur, ex Couarr. loco cit. § 2. num. 2.

Statui tertio potest, quod docent Caiet. & Couar. in iisdem locis, & Nauar. in Enchir. c. 12. nu. 2. versu 4. non esse 7.
iuramentum si quis dicat Per meam fidem, nisi habeat intentionē expressam iurādi (quæ si adest iuratur, siue hoc, siue aliis iam dictis, aut post dicendis modis, eadem intentio exprimatur, vt idem authores asserūt) aut aliquid addat, quod indicet fidem diuinem: vt dicendo Per fidem qua credo in Deum: nisi enim tales circumstantiæ adsint, fides tantum humana censetur in testem adduci: adeo vt dicens Per meam fidem, non sit iudicandus ea verborum formula Deum in testem adducere, sed tantummodo seipsum, quantum est fide dignus. Istud pluribus tractat Suarez in eodem lib. 1. cap. 13. num. 9. & aliquot sequentibus.

Statui quarto potest, quod non sit putandus iurare qui 8.
dixerit In mea conscientia ita est: quod loco cit. expressit Sotus: rationem addens; quia eorum verborū sensus est; Id aio, quod sentio. Quod vero ipse addit iuramentum esse, si quis dicat. Per meam conscientiam ita est: non videtur simpliciter verum: sicut nec si diceret Per meam vitam, aut Per meam animam: nam, vt habet Nauarr. in Enchir. c. 12. nu. 4 versu 3. non adducitur Deus in testem cum iuratur per creaturam absq; intentione expressa vel tacita adducendi eam per respectum ad Deum in testem infallibilem veritatis, sed solummodo in testem: quod verba nō proferantur ficte, sed ex animo; atque testem talem, qualis ipsa est in se absolute. Quamquam non videtur negandum quin sit iuramentum execratorium, si ex intentione dicētis, verba eiusmodi sint execratoria: nempe dicta hoc sensu: Ita agat Deus cum mea conscientia, aut cum mea vita, vel anima mea, vt dignum est, si mentior aut fallo. Cuiusmodi execratio rationem habet iuramenti: quia nō fit per creaturam quomodocumque, sed prout in ea relucet diuina iustitia. Ad istud faciunt quæ in eod. cap. num. 21. & aliquot sequentibus habet Suarez.

Statui quinto potest cum Angelo *verbo Periurium in principio.* dicentes Per Deum cōmuni modo loquendi non iu- 9.
rare, cum non habeant intentionem iurandi, neq; id au-

dien-

dientes illud accipiant pro iuramento, tanquam minime prolatum inuocatiue, prout ad ipsum iuramentum exigitur: neque obstet quod proferant expressa verba iurandi: quia iuramentum nequit vere esse nullum interueniente intentione iurandi, vt ostensum est num. 2. in expositione secundæ particulæ definitionis.

10. Statui potest ad extremum (vt pleraque alia omittam quæ commodius in sequentibus annotabuntur, & de quibus videri potest Sanchez in cit. cap. 2. ad rationem iuramenti minime pertinere, vt fiat tactis Euangeliis, aliisve diuinis Scripturis, aut alia re sacra. Nam traditæ iuramenti definitio distendit ad illius intrinsecam rationem spectare tantum, quod Deus in testem vocetur. Eam esse communem sententiam ex Alciato referens Couarr. ad cap. Quamuis pactum par. 1. §. 1. num. 1. addit nihilominus esse nonnunquam tutius ad hominum terrorem, vt cum tali solemnitate iuramentum interponatur: quia sic cautius ipsum seruabitur: eo præsertim nomine, quod tunc grauius periurium committatur, ex D. Thoma 2. 2. quæst. 98. art. 3. ad 2. quam si absque solemnitate præstitum esset iuramentum; tum propter scandalum, tum propter maiorem deliberationem.

CAPVT II.

De conditionibus quas iuramentum requirit vt sit licitum.

SVMMARIA.

11 *Refutatio erroris, quod sit illicitum iurare.*
12 *Quo sensu iuramentum prohibeatur Matth. 5.*
13 *Aliquando illicitum est non iurare.*
14 *Qui non admittantur ad iuramentum.*
15 *Tres conditiones requisitæ, vt iuramentum sit licitum.*
16 *Quando eæ deficiant.*
17 *Casus in quibus non licet clericis iurare.*
18 *Quarta conditio vt iuramentum fiat per verum Deum.*
19 *Iuramentum per falsos Deos factum, est peccatum grauissimũ.*
20 *Quod tamen non obstat quin vrgente necessitate possit iuramentum exigi ab infidelibus.*
21 *Obiectio in contrarium cum solutione.*
22 *Quomodo sit aut non sit licitum iurare per creaturam.*
23 *Quatuor modi quibus potest quis iurare per creaturam.*
24 *Duo modi quibus iurans per creaturã censetur per Deũ iurare.*

11. NVNQVAM licitum esse iurare, error est quem merito damnari in bulla Martini quinti (quæ habetur in fine Concilij Constantiensis) patet: quia Deus ipse iurat, iuxta illud Psalm. 109. Iurauit Dominus & non pœnitebit eum: & illud Luc. 2. Iusiurandum quod iurauit ad Abraham patrem nostrum. Iurat etiam Sancti iuxta illud Psal. 118. Iurani & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ. Quod & confirmatur exemplis, quæ in veteri quidem Testamẽto frequentia sunt, vt de Abrahamo Genes. 21. sub finem: de Iacob Genes. 31. vers. 53. De Moyse Exodi c. 2. versu 21. & de Dauide 2. Regum c. 3. vers. 35. & c. 19. vers. 7. In nouo Testamento autem de D. Paulo cum ait ad Rom. 1. Testis est mihi Deus] & in posteriori ad Corin. c. 1. Testem inuoco Deum] & ad Galat. 1. Ecce coram Deo, quia non mentior.] Patet quoq; idem ex eo quod iurare seruatis conditionibus iis, de quibus hic dicere instituimus, actus sit virtutis; nempe religionis, vt post D. Thomam 2. 2. q. 89. art. 4. annotant Sotus lib. 8. De iustit. & iure quæst. 1. art. 4. Nauar. in Enchir. c 12. n. 2. Gregor. à Valent. 2. 2. disp. 6. quæst. 7. puncto 3, aliive recentiores, & inter eos late Suarez De religione tract. 5. lib. 1. c. 4.

Ad quod confirmandum induci potest illud Deut. 6. Dominum Deum tuum timebis, & illi soli seruies, ac per nomen illius iurabis. Et hæc ratio addi potest: quia is qui iurat, Deum aduocat tanquam testem infallibilem; vnde iurando ei honorem impendit, ipso minime indignum: vtpote qui continet tacitam fidei professionem, quod ipse sit prima veritas, neq; fallere aut falli possit: adeo vt merito dictum sit in Psal. 62. Laudabuntur omnes qui iurant in eo, id est, per eum: Nec vero vllatenus dicendum esse, quod in noua lege iuramentũ sit illicitum: ostenditur ex instituto in cap. Etsi Christus, De iureiurando: latiusque tractant Gregorius à Valent. loco cit. & Suarez in præced. cap. 2. ac ante eos Couarr. ad cap. Quamuis pactum, 1. par. §. 6. vers. num. 2. varias adfert interpretationes verborum Domini apud D. Matthæum cap. 5. quæ in contrarium citari posse videntur. Dico autem vobis non iurare omnino, neque per cœlum, neque per terram: &c.] ac paulo post: Sit autem sermo vester est, est, non, non: quod autem his abundantius est, à malo est.

Sufficit autem nobis illa, quam recentioribus probari 12.
video: vt illis verbis Dominus corrigat errores Pharisæorum, existimantium iuramentum per creaturas non obligare; prout patet ex verbis eiusdem Domini Matth. 23. Væ vobis duces cæcorum, qui dicitis. Quicunq; iurauerit per templum, nihil est.] Ad eum igitur reprehendendum ac reprobandum, docet non iurare omnino, hoc est, non iurare quodcumq; iuramentum, prout habet D. Iacobus in sua epist. cap. 5. seu non modo per Deum, sed nec per creaturam iurare, nisi forte necessitas, *quæ non habet legem*, compellat: vt aliquando contingere potest ob imbecillitatem humanam: quandoquidem homines per originale peccatum eius conditionis effecti sunt, vt in rebus occultis, fides eis non facile adhibeatur: adeo vt ad persuasionem illarum opus sit iuramento, seu inuocatione infallibilis veritatis. Id quod *notatum à D. Thoma 2. 2. quæst. 89. art. 2.* habetur ex cap. Etsi Christus. De iureiurando.

Cui interpretationi suuet, quod iuramentum etsi de genere bonorum sit, vt patet ex antedictis; non est tamen de genere eorum quæ sunt frequentanda sicut ieiunium, oratio, & eleemosyna: sed eorum quæ solum posita necessitate, in vsu esse debent: sicut sumere medicamentum, occidere hominem, capere alienum &c. Ratio autem est, quia ad reuerentiam Deo debitam pertinet, vt is (cum tantus sit) non adducatur in testem nisi necessitas exigat, idque in negotio non leuis momenti: in quo cum non possumus aliter fidem facere, recurramus, *sicut in aliis angustiis*, ad opem diuinam. Cum autem secus fieri, *id est, iurari temere*, soleat in cõmuni sermone: id corrigendo Dominus ipse subiungit, Sit autem sermo vester est, est, non, non; commendans nobis simplicitatem in loquendo: vt cum res ita habet prout proponitur, simpliciter dicatur ita est: cum vero secus se habet, simpliciter negetur; quia quod abundantius est, à malo est, id est, à diabolo, vt ibidem interpretantur D. Chrysostomus & Theophylactus (quos loco citato refert Couarr.) & sequitur magister meus P. Ioann. Maldonatus in suis commentariis: vt sensus sit, consuetudinem in communi sermone sine necessitate temereque iurandi, cum simplex affirmatio vel negatio sufficit, non à Deo, sed à diabolo introductam esse: vtpote quæ ordinatur in pernitiem animæ, & in detrimẽtum rerum ad corpus necessariarum, iuxta illud Ecclesiastici 23. Vir multum iurans adimplebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga.] Id quod à Concionatoribus inculcandum est, & viribus omnibus incumbendum exterminationi illius prauæ cõsuetudinis; prout suo tempore incubuit D. Chrysost. homilia 4. & sex sequentibus ad populum Antiochenum.

Imo vero per præceptum affirmatiuum contentum in 13.
negatiuo quod hic datur de non iurando in vanum; tenemur aliquando iurare, seruatis interea conditionibus necessariis: ita vt nolle id facere peccatum sit. Id quod contingit, *vt notat Couarr. ad cap. Quamuis pactum par. 1. §. 6. nu. 3.* cum potestas publica à ciue iuramentum exigit ad detegenda, coercendaque crimina, quæ vergũt in reipub. pernitiem. Item cum quis requisitus est iurare ad confirmationem testimonij, quod tenetur dicere ad liberandum innocentem à damno, aut pro magno reipub. commodo; sicut colligitur ex cap. Intimauit. De testibus, & ex iis quæ traduntur à D. Thom. 2. 2. q. 70. art. 1.

Non est tamen negandum, merito fieri (de quo Sotus 14.
8. De iust. & iure quæst. 1. art. vlt.) vt aliqui ad iuramentum non admittantur. Ac primo pueri quidem non admittuntur ad iuramentum ante annum 14. ex cap. Paruuli & seq. 22. quæst. 5. etiamsi tanquam habentes vsum rationis, perinde peccent male iurando, ac maiores natu, ex c. 1.

De delictis puerorum: licet in foro exteriori non perinde puniantur tanquam periuri. Deinde vero, illi qui semel peierarũt, ex cit. cap. Paruuli, & ex cap. Testimonium, De testibus: quod procedit iuxta Sylu. *in verbo Iuramentum 2. quæst. 3.* quando fuerint de periurio conuicti in iudicio: aut crimen ipsorum fuerit notorium. Et ratio esse potest ex D. Thomæ 2. 2. q. 89. art. 1. quod causa talis exclusionis non sit tam vindicatio peccati, quam honor iuramenti; & quia periurus notorius, etiam in secernendatus, præsumitur esse in periculo nõ exhibendi iuramento reuerentiam debitam. Deniq; nec Clerici in quibusdam casibus ad iuramentum admittuntur, de quibus ibidem Sylu. & nos inferius.

Conditiones requisitæ vt iuramentum sit licitum.

15. CÆterum conditiones eæ quas iuramentum requirit, vt licitum sit: ac quarum defectu censetur perperam fieri, peccatumque esse: indicatur per verba illa Ierem. 4. Iurabis viuit Dominus, in veritate, in iudicio, & in iustitia. Ex quibus cum D. Hieronymo ad eum locum D. Thomas in præced. art. 3 & alij communiter deducunt, tres esse liciti iuramenti comites, seu necessarias conditiones, veritatem, iustitiam & iudicium; ita scilicet, vt iuretur id ipsum quod exterius significatur esse in mente: *quod ad veritatem spectat*: itemque id quod licitum fuerit & iustum. *quod iustitia postulat*: ac demum, *quod ad iudicium exigitur*: vt cum discretione, prudentia, & reuerentia iuretur. Necessitatis autem earum ad licitum iuramentum rationes persequitur Suarez *in cit. lib. 1. cap. 3.* sed vt ipsemet expressit in num. 9. sine illis ea satis constat ex authoritate D. Hieronymi, & communi Theologorum consensu: præsertim habente fundamentum in sacra Scriptura.

16. Cæterum prima ex eis tunc deficit, cum quis iurat mendacium, id est, contra id quod mente cogitat, quantumuis illud idem quod iurat, verum sit: dummodo ipse iurans existimet id ipsum falsum esse, ex cap. Homines 22. q. 2. Deficit etiam cum quis vtitur ambiguitate verborum, nec iurat secundum intentionem eius qui iuramentũ petit. Secunda vero deficit primo, cum quis iuramento confirmat illud quod dicere non debet, quantumcunque sit verum: vt peccatum occultum proximi. Deinde cum quis iuramento promittit aliquid, nec illud implet postea. Tertio, cum similiter promittit aliquid quod vel nullo modo implere potest, aut saltem non potest licite. Tertia demum deficit; tum ex parte causæ cum quis iurat sine necessitate, aut graui vtilitate: hoc est, vel leui de causa arbitrio prudentis, vel etiam nulla: vt cum alij credunt sine tali iuramento, aut quoties iuramentum est alias otiosum; cum sit contra reuerentiam Deo debitam, inuocare ipsum in testem pro cõfirmandis rebus otiosis aut vanis; tum ex parte modi iurandi; prout contingit, cum quis vel temerarie, vel negligenter, vel irreuerenter iurat: vt censetur. Temerarie quidem, is qui iuramento confirmat tanquam certũ, quod incertum est, & de quo dubitat. Negligenter vero, qui iurat non adhibita diligentia ad cognoscendum, an id quod iurat sit verum. Irreuerenter autem, qui iurat parui faciens an cum debito honore loquatur de Deo, necne.

17. Tum denique ex parte personæ, vt si Clericus iuret in manibus laici, ex cap. penultimo 22. quæst. 5. Idq; in duobus tantum casibus *ex Sylu. Iuramentum 3. q. 3.* Prior est, quãdo iurat laico tanquam Superiori, ex cap. Si diligenti De foro competenti. Posterior ex cap. 1. De iuramento calumniæ, quando præbet iuramentum calumniæ, id est, iurat se bona fide agere vel respondere, egisse vel respondisse. Quibus addi potest tertius ex cap. fin. 14. quæst. 2. quando Sacerdotes iurant pro testimonio veritatis. Qui tamen casus, *vt & præcedens*, locum habet tantum in causis temporalibus. In causis enim beneficialibus. & causis spiritalibus, Clerici etiam Sacerdotes, tum de veritate, tum etiam de calumnia iurare possunt ex cap. 1. & 2. De iuram. calum. in 6. Imo & in temporalibus, si dispensatio Episcopi accedat rationabili aliqua de causa, iuxta memoratum cap. finale. Videndus est Sylu. loco cit. Et annotandum: irreuerentiæ rationem in hac re sumi ex eo quod decet statum clericalem, adeoque ex honore deferendo eidem statui: ob quem Sacerdotes leui de causa iurare non debent, cap. Si quis presbyter 2. q. 4. Et Episcopis nunquam debet offerri iuramentum, ex præced. cap. Nos iacramentum: nisi pro recta fide, & in nonnullis casibus quos tangit Suarez in fine cit. libri 1. in quibus non immorabimur, quia spectant magis ad forum externum, quam ad internum, vt idem ibidem fatetur.

Porro per primæ conditionis defectum constituitur iuramentum aut falsum, seu mendax, aut ambiguum, seu dolosum: per defectum vero secundæ, iuramentũ iniustum, aut pernitiosum: & per defectum tertiæ iuramentum temerarium, superfluum & incautum. De quibus quando sint peccata mortalia, aut tantum venialia, vel etiam excusentur à peccato, patebit per ea quæ in seq. cap. 4. dicentur de obligatione iuramenti, & per post tradenda de periurio, à quo non distinguuntur.

Addi merito potest quarta conditio religiosi iuramenti liciti; vt fiat per verum Deum, iuxta illud Ierem. 4. Iurabis viuit Dominus: & illud Deut. 6. Dominum Deum tuum timebis, & illi soli seruies, & per nomen illius iurabis. Et ratio fauet: quia talis conditionis defectu, constituitur iuramentum prophanum seu irreligiosum, & impium per falsos Deos, seu per creaturas. Etenim ex Caiet. in verbo Iurare: ipsum perinde ac periurium, est vitium oppositum ei actui religionis quem nos vocamus iuramentum religiosum licitum. Quæ conditio explicatione indiget pleniore, ideoque addenda. 18.

Appendix de iuramento per falsos Deos, seu per creaturas.

CVm certum sit actum omnem, quo cultus vero Deo debitus, creaturæ defertur peccatum esse contrarium actui religionis, quo idem cultus ipsi vero Deo exhibetur: dubium esse non potest quin iuramentum per falsos Deos, peccatum sit illius generis: vtpote quo id creaturæ tribuitur, quod soli Deo vero conuenit: nimirum infallibilem veritatem esse, quæ iurando adducitur in testimonium: atq; adeo peccatum esse grauius quam periurium: quia blasphemia quædam est, sicut in verbo Iurare, notat Caiet. vtpote quo id transferturin creaturam, quod soli vero Deo proprium est, nimirum veritatem esse infallibilem. Qua in re cerni blasphemiæ ratione, patet ex iis quæ ab eodem authore dicuntur in verbo Blasphemia, & à nobis in sequenti tractatu dicenda sunt. Iam vero blasphemiam grauius peccatum esse quam periurium, bene probat Sotus lib. 8. de iust. & iure quæst. 2. art. 3. concl. 1. Cui adde in istiusmodi quoq; iuramento inuolui idololatriæ rationem, consistentem in eo, quod alteri quam Deo tribuatur diuinus latriæ cultus. Namque in testem infallibilem veritatis inuocare creaturam aliquam, est ei diuinum latriæ cultum deferre; tribuendo nimirum ei quod solius veri Dei, rerum omnium moderatoris summi, proprium est: puta infallibilem habere occultorum notitiam, & potestatem illa detegendi, puniendiq; omnem fallaciam & fraudem. 19.

Ex his tamen colligendum non est illicitum esse simpliciter iuramentum petere ab infideli, etiamsi iuraturus sit per falsos Deos, quando petitur iusta de causa. Id enim est petere quod alter potest præstare legitime per Deum verum iurando, prout exigit natura iuramenti, inuocationem illius includens, ex definitione tradita num. 1. Neque vero quod infidelis peccet iurando per falsum Deum, facit reum peccati eum qui iuramentum exegit, cum liceat in suum bonum vti eiusmodi exactione, vt ex D. Aug. in epist. ad Publicolam habetur 22. q. 1. cap. Monet te: & tractant tum D. Thomas & interpretes ipsius 2. 2. q. 98. art. 4. atque (alios commemorans) Couarr. ad cap. Quamuis pactum 1. par. §. 1. nu. 7. & sequentibus. Nobis autem sufficit, quod id aperte confirmetur per illud quod Abraham Genesis cap. 21. non est veritus ab Abimelech idololatra iuramentum exigere in confirmationem initi cum eo fœderis: nec Iacob à socero suo Laban, item idololatra, ex Gen. cap. 31. nec Machabæi à Romanis ab idolatris, ex lib. 1. Machab. cap. 8. & 12. quos facile nouerant esse iuraturos per falsos suos Deos. 20.

Sed obiici potest, Iurare per falsos Deos malum esse, per antedicta: & ex consequenti illicitum esse efflagitare 21.

iura-

iuramentum ab eo, qui per illos iuraturus est, cum id censeri possit inductio quædam ad malum. Respondetur negando cõsecutionem: quia petens absolute iuramentum, petit id quod licite potest ab infideli præstari, iurando per verum Deum, ita vt ea petitione non inducatur ad peccatum.

Si instes, quod videatur peccati occasio infideli omnino exhiberi dum postulatur ab eo iuramentũ, quod probabiliter constat præstiturũ esse per falsum Deum, & consequenter commissurum esse peccatum, quod alioqui nõ committeret. Respondetur, eam occasionem nõ esse datam sed acceptam ex facto alieno: quod cohonestatur per causam legitimam ob quam ipsum exercetur: qualis causa est confirmatio pacti alicuius, vel fœderis iusti, cum eodem infideli iniri. Ad quod faciunt ea quæ in præcedenti lib. 14. cap. 4. dicta sunt, De scandalo dato & accepto. Verumtamen non inficiamur illicitum esse ab infideli petere determinate, vt per falsos Deos iuret; quia eiusmodi petitio id includit, quod nequit dari sine peccato: perinde ac cum à malefico perit quis, vt vnum maleficium soluat per aliud: quod non licere habitum est in præced. lib. num. 182.

22. Aduerte autem cum Caiet. in cit. verbo Iurare, non esse malum iurare per creaturam, quando intentio iuranris, est Deum in creatura, prout ipse in ea relucet, afferre in testem: non vero creaturam ipsam secundum se. Sic enim licite iurauit Ioseph per salutem Pharaonis Genes. 42. & Moyses Deut. 4. & 30. per cœlum & terram dicens: Inuoco cœlum & terram hodie in testes. Itemque de consuetudine iurant Christiani per Euangelia, per Sanctos, & alias res sacras. Id quod licitum esse cum D. Thoma 2.2. quæst. 89. art. 6. tenent Sotus lib. 8. De iustit. & iure quæst. 1. art. 6. Couar. ad cap. Quamvis pactum 1. p. §. 1. num. 5. Nauarr. in Enchir. cap. 12. num. 4. & alij, de quibus est Suarez, De religione tract. 5. lib. 1. cap. 5. num. 10. Neque obstat illud Matth. 5. Ego autem dico vobis non iurare omnino, neque per cœlum, &c. quia, *vt iam ante attigimus*, intelligitur de iuramento sine necessitate, temereque facto: quale per creaturam factum, vsurpare Iudæi (*quos Dominus ipse illic reprehendit*) pro nihilo ducebant; vt colligitur ex verbis eiusdem Domini Matth. 23. Væ vobis duces cæci qui dicitis, Quicumque iurauerit per templum, nihil est.]

23. Atque vt hæc facilius intelligantur, notandum est, quatuor modis aliquem posse iurare per creaturam: quorum primus contingit cum quis iurat per creaturam, vt per Deum quemdam (quod est iurare per falsum Deum) sicut Gentiles iurabant per sua idola: hocque modo constat ex dictis, peccatum grauissimum committi, rationem habens blasphemiæ, & idololatriæ potius, quam iuramẽti: cum falsus Deus non sit Deus: & ea ratione attribuatur illi infallibilis veritas, solius veri Dei, propria. Bene vero monet Couarr. in citato §. versus finem: eum qui tale iuramentum vsurpat, etiamsi falsum affirmet, non committere periurium, si omnino existimet falsum Deum esse, per quem iurat: prout vsuenit Christiano iuranti per Iouem, Herculem, Saturnum, &c. quos probe scit Deos esse falsos. Ratio est, quia in eiusmodi iuramento, nec reuera, nec opinione, diuinum testimonium aduocatur. Secus contingeret vero, si taliter iurans putaret veros Deos esse, per quos iurat: quia ob intentionem quam haberet iurandi per verum Deum, periurus efficeretur si fallat: vt idem quoque author ibid. habet per cap. Ecce, 22. quæst. 5.

Secundus modus est; cum quis iurat per creaturam secundum se & sine respectu ad Deum: & ita vaniloquium potius est, quam iuramentum, quando ne quidem tacita in eo est Dei inuocatio in testem: sed solum expressa creaturæ inuocatio: vt cum quis iurat per suam fidem humanam, aut per suam conscientiam, aut per aliud creatum, non referendo illud ad Deum vt testem infallibilem veritatis. De quo Suarez pluribus in tract. 5. de relig. lib. 1. cap. 5. nu. 3. & quatuor sequentibus: pro eoque alios Sanchez citat in opere morali lib. 3. c. 2. n. 9.

24. Tertius est, quando quis iurat per creaturam referendo eam ad Deum, quatenus in illa bonitas, aut veritas ipsius relucet, vel iustitia exercetur: vt vsuenire potest dicenti Per hunc, qui nos illuminat, ignem Dei, ita est; vel Iste ignis me consumat, nisi ita sit: hocque modo est iuramentum proprie, quia nimirum implicite continet aduocationem Dei in testem, iuxta illud quod ait Dominus Matth. 23. Eum qui iurat per templum, aut per cœlum, iurare quoque per Deum qui est in templo & in cœlo.

Quartus est, quando quis iurat per quasdam creaturas aduocando eas in testimonium, propterea quod sunt testes, qui speciali Dei gratia, beneficio ve mentiri non possunt. Nam hac quoque ratione iuratur tacite per Deum: idque longe præstantiori modo, quam per alias creaturas. Quod contingit cum iuratur per Beatos in cœlo regnantes: nam quamuis illi non sint natura sua infallibilis veritatis, sicut ipse Deus; tamen per Dei gratiam tales facti sunt, vt fallere non possint, nec à veritate aberrare; ea supernaturali luce perfusi, qua vident clarissime omnia quæ ad ipsos ordinantur. Atque hoc modo iurauit Apostolus in priori ad Timoth. cap. 5. per sanctos Angelos. Testor, inquit, coram Deo, & Christo Iesv, & electis Angelis. Tam hoc igitur quam præcedenti modo si male iuretur, periurium committitur, sicut male iurando per Deum. Quale autem peccatum illud sit, patebit postea. Hic occurrit tantum in genere monendum, *quod habetur ex cap. Monet te, 22. quæst. 2.* quo creatura per quam iuratur sanctior fuerit, eo grauius esse peccatum periurij.

CAPVT III.

De multiplici iuramenti diuisione.

SVMMARIVM.

25 *Diuiditur iuramentum primo in deliberatum, & in indeliberatum: secundo in materiale & formale, ac mixtum ex vtroque.*

26 *Tertio in expressum & in tacitum; quod perinde ac illud, est verum iuramentum, ac illo periculosius.*

27 *Quarto in licitum & illicitum; quinto, in priuatum, & publicum; sexto, in iudiciale & extraiudiciale; septimo in absolutum, & conditionatum.*

28 *De 8. diuisione in syncerum & dolosum documenta.*

29 *Diuisio iuramenti in assertorium & promissorium.*

30 *Circa eamdem diuisionem documenta aliquot.*

31 *Diuisio in simplex & execratorium.*

32 *Diuisio in iuramentum liberum & coactum.*

33 *Diuisio in solemne, & non solemne seu simplex.*

VARIÆ inueniuntur diuisiones iuramenti. Prima est, quod aliud sit deliberatum, & aliud indeliberatum, seu subreptitium. Censetur autem deliberatum, cum quis aliquid deliberate iurat, intendendo illud confirmare per diuinæ authoritatis testimonium. Indeliberatum vero, cum quis iurat non attendendo quem inuocet, & ad quid inuocet, sed ex quadam inconsideratione, vt in communi sermone contingere plerumque solet. 25.

Secunda est, in iuramentum materiale tantum, formale tantum, & materiale simul & formale. Quorum primum est, cum quis absque intentione iurandi, vtitur verbis, quæ formam habent iuramenti. Secundum vero, cum quis profert verba quæ ex se nullam habent formam iuramenti, sed assumit ea per formam iuramenti, seu cum intentione & animo iurandi. Tertium est, quando quis profert verba quæ formam habent iuramenti, & assumit ea cum intentione iurandi. Formam autem iuramenti habere censentur verba quibus Deus in testem inuocatur, siue expresse, vt ista: per Deum, viuit Deus, per viuentem in sæcula sæculorum, testem inuoco Deum, coram Deo loquor, *in sacris literis vsurpata*, aliaque eis æquiualentia. Siue etiam tacite, vt ista: per crucem Christi, per sancta Euangelia, per Sanctam Virginem, per sanctum Antonium, & alia similia, iuxta proxime dicta num. 24. Siue demum expresse simul & tacite; vt ea, qua creaturæ sanctæ cum Deo coniunguntur, vt sit in illis verbis prioris ad Timoth. cap. 5. Testor coram Deo, & Christo Iesu, & electis Angelis.

Aduerte vero iuramentum materiale tantum, non nisi nomine esse iuramentum: cum, vt habitum est in cap. primo, intentio iurandi aduocandi ve Deum in testem, sit ad verum iuramentum necessaria. Quo fit vt solo nomine sit iuramentum, nec obliget, nisi ex erronea conscientia existimantis esse verum iuramentum.

26. Tertia diuisio, *satis nota ex antedictis*, est, quod aliud sit, quo Deus expresse, & aliud quo tacite inuocatur in testem. Quod vtrumque est vere iuramentum, cuius violatione committitur peccatum periurij: grauius tamen cæteris paribus, cum per Deum expresse, quam cum tacite peieratur; etiamsi istud nō minore studio, quam illud cauendum est, propter periculum vel idololatriæ vel irreuerentiæ erga Deum: quod maius est in hoc, quam in illo. Neque enim homo ita excitatur ad reuerentiam Dei, iurando per creaturas in quibus ipse reluceat, quam expresse iurando per ipsum; ita vt iurare per creaturas concedendum sit tantum viris perfectis, qui Deum in creaturis contemplantur præsentem per essentiam, & potentiam suam infinitam.

27. Quarta diuisio est, in licitum & illicitum: quod vtrumque satis notum est ex dictis in præced. cap. Tantum notandum est non debere seruari factum de re illicita, sed pro eo pœnitentiam agi, iuxta cap. Sicut ex literis, De iureiur. neque talem omissionem dispensatione indigere, ex cap. Quanto personam tuam, eodem tit. Ex quo etiam habetur quod factum in re licita, quæ putabatur illicita seruandum sit, & simul agenda pœnitentia de animo prauo.

Quinta diuisio est, in priuatum, quod in occulto priuatimque fit: & in publicum, quod publice, & coram multis fit: hocque cum falsum iuratur, peccatum est, non modo enorme, sed etiam reddens personam infamem.

Sexta est in iudiciale & extraiudiciale, quam plenius declarat Sylu. Iuramentum 1. num. 3. Iudiciale autem dicitur, quod præstatur in iudicio: idque vel in principio litis, vt iuramentum calumniæ; vel in litis progressu, vt decisorium: quod aliquando est liberum, aliquando necessarium, ex cap. finali De iureiur. Tunc que liberum censetur, cum is cui defertur iustam causam habet recusandi: alias censetur necessarium. Quod relinquimus iurisperitis, vt rem quæ ad forum externum pertinet. Extraiudiciale vero est, quod pars parti extra iudicium defert sine coactione illud præstandi.

Septima diuisio est: In absolutum, cui scilicet nulla cōditio additur: & in conditionatum, seu cui additur conditio: quodquidem non obligat nisi conditio impleatur, ex cap. Peruenit 2. De iureiuran. notatque Sylu. Iuramen. 4. quæst. 22.

28. Octaua diuisio est, in sincerum, quod fit sine fuco, fraude, & mendacio: & in dolosum, quod fit animo decipiendi. Quod rursus duplex est: vnum quod fit cum mendacio: alterum quod fit quidem sine mendacio, sed per verba ambigua: de quo plenius postea.

Circa hāc diuisionem notanda sunt aliquot documenta. Primum est, cum quis iurat proximo, si vterque agat sincere, & sine dolo: aut contra vterque agat dolose: in foro quidem externo iuramentum esse interpretandum secundum verborum proprietatem; sed in foro conscientiæ secundum intentionem iurantis, iuxta illud quod in cap. Humanæ aures 22. quæst. 5. dicitur; quod non debeat intentio verbis deseruire, sed verba intentioni.

Secundum est, quando in iuramento doloso, dolus cōtingit tantum ex parte illius qui iurat: vel tantum ex parte illius cui iuratur: si quidem iuramentum sit promissorium, illud interpretandum esse, iuxta intentionem sincere agentis, & contra illum qui dolose agit: vt patet ex iis quæ apud Gratianum habentur in cit. cap. Humanæ aures, & in cap. Qui peierare, eadem quæst. Et confirmatur: quia nec fraudem prodesse, nec bonam fidem obesse authori suo consentaneum est. Si vero iuramentum sit assertorium, ex quacumque parte dolus inueniatur, ipsum interpretandum esse iuxta intentionem iurantis: in foro saltem conscientiæ; quia, vt iam antea monuimus in fine numeri 25. nemo iurat nisi habeat intentionem iurandi, eoque modo iurat quo intendit iurare.

Tertium documentum est, quando verba sunt ambigua, in materia venditionis quidem, iuramentum esse interpretandum contra venditorem pro emptore: in materia vero delicti, esse interpretandum contra delinquentem. In iudiciis autem, in principio quidem actionis interpretandum esse pro actore: in fine vero pro reo; & in medio pro vtroque. De quibus videri potest Sylu. est. in verbo Iuramentum tertio, quæst. 2.

Nona diuisio iuramenti est, in assertorium & promissorium. Assertorium dicitur, quo confirmamus id quod asserimus vel negamus: & respicit præsens vel præteritum. Tale est illud D. Pauli ad Galat. 1. Ecce coram Deo quia non mentior. Promissorium vero dicitur, quo confirmamus id quod promittimus, & respicit futurum; tale fuit illud Dauidis 3. Reg. 1. cum iurauit quod Salomon ei successurus esset in regno. Ac quando promissio est de re bona, iuramentum dicitur promissorium absolute. Cum vero est de re mala, dicitur comminatorium; cuiusmodi fuit eiusdem Dauidis 1. Reg. 25. cum iurauit se deleturum omnia quæ erant Nabal. Etsi autem promissorium iuramentum ab assertorio non differat essentialiter (cum omnia iuramenta sint eiusdem speciei vtpote formaliter vnius rationis, consistentis in Dei inuocatione in testem; nec nisi accidentali modo discrepent) ita vtrumque non sit in confessione ad illius explicationem distinguere; vt cum Caiet. & Soto resoluit Couar. *ad cap. Quamuis pactum* §. 1. *num.* 3. & alij quos refert Sanchez *in opere Morali lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 9. Differt tamen accidentaliter. Nam vt idem Couar. notat in seq. §. 3. num. 3. cum in assertorio dispensatio nusquam locum habeat, aliquando habet in promissorio, vt postea docebitur. Deinde cum in assertorio vna tantum sit obligatio, qua ille qui iurat tenetur mentem cōformare verbis quibus iurat: in promissorio sit, tum illa ipsa, tum alia: nempe vt opere postea impleatur, quod promittitur: alioqui enim ex cap. Quærebant, De iureiurando, promittens erit periurus. Quod intellige ex cap. Contingat eodem tit. nisi id quod iuramento promisit redundet in alterius præiudicium: aut obseruatum vergat in dispendium salutis æternæ. 29.

Ex qua doctrina tum aliæ multæ, tum sequentes resolutiones deducuntur. Prima est, ex eodem cap. Contingat: quod etsi iusiurandum quo mulier alienationem dotis confirmat, sit iure ciuili irritum: in conscientia tamen sit validum: quoniam fauor ille ciuilis proprie spectat solummodo ad temporale bonum, cui sine peccato, & præiudicio alterius, renuntiari potest. 30.

Secunda est: nō esse seruandum iuramentum quo Clericus foro Ecclesiastico renuntiauit: quia ipsum seruari non potest sine graui inobedientia, & totius clericalis ordinis iniuria; ex cap. Si diligenti, De foro competenti.

Tertia est: iuramentum de re licita, etiam metu extortum, seruandum esse, *quod confirmari potest ex cap.* 3. & 4. *De iis quæ vi metusve causa fiunt*, etiamsi iure ciuili pro nullo habeatur, ex Authentica Sacramenta puberum Cod. Si aduersus venditionem. De re illicita vero, etiam voluntate omnino libera præstitum, non esse seruandum. Quod adeo verum est, vt ipsum pro regula vsurpetur De regulis iuris in 6. cap. Non est obligatorium contra bonos mores præstitum iuramentum.

Quarta est: iuramentum quo quis vsuras soluere promisit, seruandum esse: quia quamuis turpitudinem habeat ex parte recipientis illas; non tamen ex parte adimplentis iuramentum suum. Vnde ius illi succurrit in damno cui exponitur: non quidem liberando ipsum ab obligatione iuramenti; sed dando potestatem repetendi vsuras solutas tanquam indebitas; ex cap. Debitores, De iureiurando: aut impetrando à Iudice, vt vsurarius creditor, ei iusiurandum relaxare cogatur ex cap. 1. Cod. tit.

Promissorium porro duplex est: vnum quod priuati sponte inter se præstant, ad facti alicuius vel contractus confirmationem. Alterum quod Principi vel Magistratui præstatur ratione beneficij, vel dignitatis, vel officij ab eo accepti. Exemplo potest esse primo, illud quo vassallus domino feudi fidelitatē iurare tenetur, ex cap. Veritatis, cap. Ea te, & cap. Nimis, De iureiur. Secundo, illud quo Episcopi omnes ipso die suæ consecrationis debent Pontifici

Roma-

Romano promittere fidem & obedientiam. Cuius formula traditur in cap. Ego, eodem tit. Tertio, illud, quod omnes inferiores Prælati ratione dignitatis quam obtinẽt, præstare debent Episcopo proprio: ex cap. Nullus, eodem tit. Plura alia quæ ad iuramentum ipsum promissorium pertinent tradentur in sequentibus.

31. Decima diuisio iuramenti, est in simplex & execratorium, seu imprecatorium: quorum illud est, quando Deus inuocatur tantum in testem: istud vero, quando non tantum inuocatur in testem: sed etiam in Iudicem & vindicem: quale est illud in libris Regum aliquoties usurpatum, Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, &c.] Item illud D. Pauli in poster. ad Corinth. cap. 1. Testem inuoco Deum in animam meam,] id est, contra animam meam: & illud quo, facta fidei professione, iuxta Conc. Trid. dispositionem & Pauli quarti constitutionem, quæ incipit, Iniunctum: iuratur dicendo, Idem spondeo, voueo, & iuro, ita me Deus adiuuet. Quæ verba, licet de se benedictionis sint, execrationem tamen illam includunt: alioqui Deus me non adiuuet, ex Caiet. 2.2. *quæst.* 89. *art.* 1. & Soto in lib. 8. De iust. & iure *quæst.* 1. *art.* 1. *in fine.* Sunt item ista, Si non ita est, moriar, suspendat, & alia similia: quibus quis significat se adeo abominari mendacium, vt si mentiatur optet sibi rem horrendam accidere. Dummodo enim serio & animo iurandi loquatur, profert iuramentum eiusdem speciei & naturæ cum iuramento simplici: vt citati authores expresse ibidem docent. Et ratio confirmat: quia vtrumque similiter est actus religionis, quo vtimur Deo tanquam teste: ita vt necesse non sit in confessione interrogare fueritne periurium simplex, an execratorium: bene autem, an fuerit blasphemum aut pernicioſum: quia tales circumstantiæ de se aggrauant mortaliter, mutando speciem.

Aduerte vero obiter, periurium illud censeri blasphemum, in quo verbum profertur, quo negatur Deo aliquid quod ei conuenit: aut aliquid affirmatur, quod in eum non cadit. Qua de re plura exempla refert Azor *in tomo* 1. *Moral. institut. libr.* 11. *cap.* 3. *quæst.* 2. (quibus simile est illud Gallicum *Ie renie Dieu*) subditq; istam iurandi formulam. Sicut Deus est veritas, aut sicut Euangelia sunt vera (& sic de similibus) ita verum est quod dico: continere blasphemiam apertam, & sensus sit tantam esse veritatem in tuo dicto, quanta est in Deo, vel in sanctis Euangelijs: non item si tantummodo significes in tuo dicto esse veritatem suo modo, sicut in Deo & in Euangelijs est suo, infinitis partibus præstantiore.

32. Vndecima diuisio iuramẽti, est in liberum & coactum: illud est, quod sponte fit: hoc vero, quod coacte, seu quod vi vel metu extorquetur: siue iuste, vt quando quis à suo Iudice cogitur iurare, siue iniuste, vt quando iuramentum is extorquet, qui non habet potestatem adigendi ad illud. Atque constat quidem iuramentum liberum, itemque iusto modo coactum obligare: sed de coacto iniusto modo, an obliget difficultas est, quæ postea suo loco explicabitur: sufficiet hic notare, esse aduersus illud quatuor remedia licita.

Primum est, accusatio: nam qui iurare coegit, si accusetur coram Iudice, compelletur relaxare eiusmodi iuramẽtum, ex cap. 1. & cap. Debitores, De iureiur. Secundum est denunciatio facta Ecclesiæ, qua vti potest ille etiam, qui iurauit se Ecclesiæ (quæ per excommunicationem compellit ad relaxationem) non esse delaturum suum coactorem: quia tale iuramentum non valet, ex cap. Quemadmodum, eodem tit §. finali. Adidque confirmandum facit quod tangitur in eodem cap. §. Quod si: nempe si quis secundum Euangelij regulam correctus primo & secundo modo, ex præscriptis Matthæi 18. resipiscere nolit, dicendum esse Ecclesiæ: vt eam non audiens vitetur tanquam Ethnicus & Publicanus: neque per impunitatem peccati, præbeatur ei peccandi facultas. Cui sane regulæ tale iuramentum aduersatur. Tertium est, dispensatio Papæ, ex cap. Verum, eodem tit. vel etiam Episcopi, iuxta tradita à Syluest. in verbo Iuramentum 5. quæst. 3. Vltimum remedium est, verborum ambiguitas, quam in tali casu licitam esse constabit postea.

Duodecima diuisio, est in solemne, seu corporale, quod sit super rem sacram, vt super crucem, Euãgelia, reliquias, aut aliud eiusmodi: & in non solemne seu simplex, quod fit solis verbis aut signis æquiualentibus: non autem super aliquam rem sacram. Exemplum talis solemnitatis habetur in Clemen. prima, De hæreticis §. Porro, *vbi de ea multa habet Glossa, ad verbum Tacta: & plura Suarez in citato lib. 1. cap. 12. num. 6. & 7.* in quibus hærere non est necessarium ad nostrum institutum. Pro quo potius addendum est, tam simplicis, quam solemnis iuramenti transgressionem, facere quidem periurium coram Deo, *iuxta cap. Si aliqua 22. quæst. 1.* tamen transgressionem solemnis iuramenti peccatum esse grauius: tum propter maius scandalum, tum propter maiorem deliberationem, prout post D. Th. 2.2. *quæst.* 98. *art* 3. *ad* 2. annotat Couarr. ad cap. Quamuis pactum 1. p. §. 1. num. 1. 33.

CAP. IV.

In quo explicantur difficultates quædam de iuramento promissorio.

SVMMARIVM.

34 *Regulæ de modo interpretandi iuramentum promissorium.*
35 *Iuramentum adstringit solum iurantem.*
36 *Iuramentum de seruandis statutis, stricte interpretandum est.*
37 *Documenta notanda de obligatione seruandi eadem statuta.*
38 *Quando contingat à periurio excusari non seruantem statuta iurata, eo quod non seruentur ab aliis.*
39 *Regula notanda de ijs ad quæ iuramentum extenditur, & de obligatione dubitantis de suo iuramento.*
40 *Altera regula de materia, quæ non est capax iuramenti obligatorij: qualis censetur peccatum, etiam tantum veniale.*
41 *Implere iuramentum factum de re illicita non aggrauat delictum, sed relinquit illud in sua natura.*
42 *Propria authoritate potest non seruari iuramentum factum de re illicita.*
43 *Corollaria deducta ex eo, quod iuramentum de re illicita perpetranda non obliget.*
44 *Iuramentum factum de omittendo opere supererogationis, non est obligatorium.*
45 *Quale peccatum sit tale periurium.*
46 *Iuramentum factum de re indifferenti non est obligatorium.*
47 *Limitatio cum qua id accipiendum est.*
48 *Iuramentum cuius euentus est malus non obligat.*
49 *Nec item illud, quod seruare temerarium est.*
50 *Nec factum intuitu alicuius qualitatis existentis in persona: siue iurantis siue eius cui iuratur: si illa deficiat.*
51 *Quæ sit obligatio iuramenti de secreto seruando.*
52 *Iuramentum non obligat, cum est impeditiuum maioris boni.*
53 *Iuramentum de contrahendo matrimonio obligat quidem, non impedit tamen ingressum religionis.*
54 *Quatenus iuramentum conditionatum obliget.*
55 *Euentus, qui præuisus ab initio impediuisset iuramentum, tollit illius obligationem.*
56 *Impossibilitas facit cessare obligationem iuramenti, non item magna difficultas.*
57 *Quomodo euentus inducere possit obligationem iuramenti.*
58 *De iuramento quod fit deferendo alteri honorem: quodque sentiendum sit de eo, quod dolo, vel errore extortum fuerit.*
59 *Quid item de eo quod extortum est metu.*
60 *Iuramentum extortum metu, etiam cadente in constantem virum, obligatorium est: & cur in eo id locum habeat potius, quam in voto.*
61 *Eiusmodi obligatio est sub mortali, nec ea impedit quominus repeti possit, ad illius implementum datum.*

62 *Renunciatione & remissione illius cui facta est promissio, relaxatur iuramentum promissorium.*

63 *Argumentum in contrarium cum solutione: & exceptio duorum casuum.*

64 *Idem iuramentum relaxari potest irritatione, commutatione, & dispensatione.*

65 *Iuramenti assertorij obligatio relaxari nequit.*

66 *De irritatione iuramenti.*

67 *Quando possit iuramentum promissorium mutari propria authoritate.*

68 *Cuius sit dispensare in iuramento promissorio.*

69 *Talem dispensationem requirere iustam causam, quomodo sit accipiendum.*

70 *Duo casus in quibus iuramentum promissorium relaxari potest, sine consensu eius cui iuratum est.*

71 *Quid requiratur ad relaxationem iuramenti promissorij, cum id quod promissum est, apere licitum fuerit & vtile. Quodque violatio iuramenti non obstet quin ipsum relaxari possit.*

72 *Tenendum de eo qui iurauit se non petiturum dispensationem.*

PRÆTER ea quæ dicta sunt, nonnulla de iuramento promissorio restant, quæ specialem difficultatem habent; in quibus explicandis hærendum nobis est, antequam aggrediamur ad dicendum de periurio. Ea autem sunt: primo quomodo interpretandum sit iuramentum promissorium: deinde quibus modis obligatio illius ita cesset, vt absq; peccato possit nō impleri: qui modi sunt quidem varij: sed ad quatuor capita ex Caiet. in verbo Periurium omnes reducuntur: quorum primus est, ex parte eius quod iuramento promittitur: secundus, ex parte eius quod accidit post factum iuramentum: tertius, ex parte rationis: qua factum est iuramentum: quartus, ex parte relaxationis eiusdem iuramenti. De quibus singulis singulæ difficultates occurrunt tractandæ, præmissa illa de interpretatione.

Difficultas prima, Quomodo interpretandum sit iuramentum promissorium.

34. QVia obligatio iuramenti pendet proxime ex intentione iurantis, fit vt quoad forum conscientiæ, nihil sit opus interpretatione, quando ille ita certus est de sua intentione, vt explicare possit, quid iurare voluerit, & pro quo tempore, ac sub quibus conditionibus, vel circumstantijs. Sed quia sæpe contingit, vt ipse iurans non valeat aliam intentionem explicare præter eam, quæ verbis quibus iurauit accommodata est; eō quod voluit simpliciter iurare prout verba sonant: fit, vt sæpe opus sit ipsorum verborum interpretatione: de cuius faciendæ modo hæc difficultas proponitur: cui satisfaciemus propositione aliquot regularum.

Prima est, In iureiurando semper intelligi exceptam authoritatem, seu ius & interesse Superioris, ex cap. Venientes §. Quia vero, De iureiur. Sic qui iurauit non exire domo, citatus à Iudice vt compareat, non efficitur periurus comparendo. De qua re bene Iacobus à Graphiis *libr. 2. Decis. aurearum cap. 18. num. 32. & sequentibus*: & Suarez suo modo erudite *in tom. 5. De religione libr. 2. cap. 34. num. 5. 6. & 7.*

Secunda est, In iureiurando intelligi, si alter cui iuratum est ac vicissim iurauit, ex sua parte fidem seruauerit: ex cap. Peruenit 2. De iureiur. & ex lege Cum proponas Cod. De pactis. Vide Sylu. in verbo Iuramentum 3. quæst. 1. vers. 4. & Angelum Iuramentum 5. num. 17. vbi monet hoc non procedere, cum quis simpliciter, nec habito respectu ad alterius promissionē, iurauit. Pro quo Sanchez *in opere Morali lib. 3 cap. 17. num. 16.* alios refert: ac idipsum negat cum Molina de iust. & iure *tract. 2. disp. 270. ad finem*: eo quod promissio facta simpliciter, habeat eam tacitam conditionem: si alter cui illa fit, se postmodum non præbeat ingratum: ita vt ratione ingratitudinis possit quis recedere à promissione. Verum in illo casu consulerim petere dispensationem à iuramento, ob cuius sanctitatem, cauendum est omni cura ab illius violatione.

Tertia est, Eum qui alteri obedientiam iurat, aut se illius arbitrio pariturum iureiurando promittit, non esse censendum obligare se ad res illicitas, quas ille præciperet, ex cap. Veniens, & cap. Quintauallis eodem tit.

Quarta est, Iuramentum promissorium intelligi, si res in eodem statu remanserint, ex cap. Quemadmodum eodem tit. in quo statuitur illum qui sponsam se in vxorem ducturum iurauit, non teneri ducere si in fornicationem, aut morbum, aut notabilem deformitatem ipsa interea incidat. Adferte autem quod habet Sylu. in præced. vers. 3. & pro generali regula constitui Suarez notat: Per mutationem status rerum, excusationem à iuramento contingere cum quando casus de nouo emergens talis est; vt si fuisset in principio, iuramentum extitisset temerarium: tum etiam quando casus est talis, siue ob difficultatem, siue ob indecentiam rei: vt si contigisset à principio, iurans continuisset se à iurando: adeo vt possit ea de causa merito negari, iuramentum factum esse secundum intentionem ipsius: præsertim cum iuramentum tanquam accessorium, conditionem actus cui adiungitur tanquam principalis sui sortiatur, per regulam 42. iuris in sexto. Atque promissio cui iuramentum adiungitur, sub intellecta habeat conditionem, vt ipsa, si res notabiliter mutetur, non obligetne quidem si ea facta sit Deo: vt ostendetur in sequentibus cum de voto agetur. Existimandum est igitur subintellecta eadem conditione, factum esse iuramentum promissorium: ipsumque proinde non obligare illa interueniente. Qua de re agens Suarez in præced. num. 4. in confirmationem adfert adhuc alia iura.

Quinta est, Idem iuramentum promissorium intelligi, si non adsit aliqua ex iis causis, per quas cessat obligatio iuramenti. Quæ causæ intelligūtur ex dicendis in sequentium difficultatum explicatione: ad easque reuocantur omnes illę conditiones quas Syluester in verbo Iuramentum tertio, quæst. prima, meminit esse in iuramento subintelligendas.

Sexta est, *de qua idem author in sequent. quæst. 3.* In omni iuramento quod præstatur generaliter in aliquo contractu vel promissione, non modo in externo foro, sed etiam in interno, semper esse intelligendas conditiones ac limitationes omnes super eodem cōtractu vel promissione præscriptas iure, aut receptas consuetudine: nisi constiterit iurantem habuisse in eo intentionem contrariam. Ratio est, quia iuramentum sequitur naturam actus super quem cadit: nam accessorium sequitur naturam principalis prout habet regula 42. iuris in 6. Sic ergo ille qui iurauit se velle sententiæ arbitri stare sub certa pœna pecuniaria, non est periurus, quantumuis non stet tali sententiæ, dummodo soluat illam pœnam pecuniariam, ex cap. Per tuas De arbitris. Similiter is qui iurauit quod residebit in suo beneficio non est periurus, si legitima sit causa cur nō residear: ex cap. Ex parte, & duobus sequent. De Clericis non residentibus. Eodem modo cum Iudex iurauit se non nisi secundum formam iuris iudicaturum: id intelligendum est, quando crimina non fuerint manifesta, ex cap. Ad nostram 2. De iureiur. Ac demum cum quis iurauit quod non stabit in iudicio contra alterum: intelligendum est, nisi sit causa Ecclesiæ, vel propria: ex cap. Petitio, eod. titul.

Septima est, *de qua in sequen. quæst. 8. Sylu. itemque Angelus Iuramentum 4. nu. 4.* & Couar. ad cap. Quamuis pactum *prima par. §. 4. num. 9.* ac Medina in Cod. De restit. *quæst 3. in fine*, aliquot que alii quos Sanchez refert in opere Morali *lib. 3. cap. 17. num. 15.* Iuramentum interpretandum esse, vt si rationabilis causa subsit, intelligatur impleri in casu etiam ficto, seu quando non datur quidem illud idem numero quod promittitur, datur tamen iusta compensatio: ita vt is cui iuratum est, in nullo grauetur, nec damnum sentiat. Subest vero tunc rationabilis causa, cum soluendo quod debeo, periculum est ne faciam iacturam eius quod mihi debetur ab eo cui soluo: eo quod non sperem ipsum mihi alioqui soluturum: etsi debitum vtrumque sit æque liquidum. Exemplum est si iurauerim me soluturum tibi 100. nummos aureos mutuo acceptos: & postea dederim tibi cōmodato equum eiusdem minimū valoris,

quem

quem constat tua lata culpa apud te perijsse: remittendo enim tibi eam iacturam, neam, censeti possum iuramento satisfeciſſe per compensationem. Eiusmodi satisfactioni vero non esse locum (*nisi creditor libere consentiat*) si vel desit iusta causa illius faciendæ, vel debitum per quod fit compensatio, non sit liquidum: copiose tractat Suarez in eodem lib. 2. cap. 37. sicut & in præced. 36. quod nec satisfaciat qui sine tali consensu restituerit æquialens. Ita vt non possit quis propria voluntate rem quam iurauit se daturum, commutare in aliquam æqualem omnino, nec etiam in meliorem sine consensu eius cui se daturum iurauit. Eumdem breuitatis studio relinquemus consulendum, ab eo qui talium accuratiorem notitiam velit: cõtenti monere fundamẽtalem rationem eorum esse, quod iniquum sit, absque iusta causa cogere aliquem ad commutandam rem suam, aut sibi debitam specialiter: quodque ad veritatem, quam iuramentum exposcit, requiratur vt id ipsum quod iuratum est præstetur, nec sufficit eius loco aliud æquialens præstare. Nec enim excusabitur à periurio qui iurauit se laboraturum in tua vinea, si id non faciat, quantumcumque interesse inde secutum compenset, aut alium suo loco mittat: nisi interuenerit causa iusta, cuius exceptio censenda sit subintellecta in iuramento: vt sæpe contingere potest tantum, cum quis intentionẽ habuerit iurandi in genere. Vnde fit (quod monet Angelus in seq. num. 6.) vt quæ de interpretatione iuramenti dicuntur, intelligenda sint locum habere cum is qui iurat, non habet expresse vel tacite animum se super aliquo determinato obligandi contra eiusmodi interpretationem: quoniam ea non valeret saltem in foro conscientiæ, in quo habetur potissimum ratio intentionis iurandi.

35. Octaua regula est, *de qua pluribus Thom. Sanchez in opere Morali lib. 3. cap. 13.* Iuramentum promissorium sic esse intelligendum, vt ex parte eius qui iurat, actio sit personalis: seu qua tantum obligetur persona ipsa quæ iurat siue per se, siue per alium, cui suo nomine iurare cõmisit: adeo vt virtute iuramenti nullus alius ligetur. Ratio est: quia obligatio religionis, *qualis est iuramenti*, cõtrahitur tantum ab eo qui cultum Deo exhibet. Quo fit vt illa obligatio, quæ iurando contrahitur, sit tantum iurantis, siue verba iuramenti per se protulerit, siue alius nomine ipsius: quia parum refert ad vinculum iuramenti, quod verba quibus iuratur proferantur propria lingua vel aliena: quando quidem ipsum principaliter pendet ex intentione qua iuratur. Ideo enim, etiamsi quis iuret ore proprio, si id ficte faciat, & sine intentione iurandi, nullum est vinculum. Qua de re plenius Suarez *tract. 5. de religione lib. 2. cap. 31. num. 3. & aliquot sequentibus.*

Vnde post deduci, admissum de nouo ad senatum vel capitulum, non ligari, iuramento quod antecessores sui præstiterunt: neque filium, aliumve hæredem iuramento patris, alteriusve, cuius hæreditatem adiit: etiamsi iurauerit quis pro se, & suis successoribus vel hæredibus: quia sine proprio consensu, anima non adstringitur spirituali iuramenti vinculo: cum iurare sit actus humanus, requirens deliberatum agentis consensum. Tales tamen possunt ob aliam causam (vt ob contractum vel pactum tam suo quã successorum nomine initum, cui iuramentum ipsum accesserit) obligari ad id præstandum quod ab aliis iuratum est, etiamsi non obligentur ratione iuramenti. Quæ doctrina est D. Thom. 2. 2. *quæst. 98. art. 2. ad 4.* quam habet Sotus *in 8. De iust. & iure quæst. 2. art. 2. sub finem*: quanquam loco cit. Suarez pluribus persequitur.

Adhæc ex parte eius, cui iuratur, obligatio iuramenti potest esse communis: seu ad alias adhuc personas extendi: vt fit, cum quis iurat alicui fidelitatem, & omnibus successoribus ipsius: nam vt ei, sic & successoribus eius obligatur, ex cap. Veritatis De iureiur. Similiter cum iuramentum fit alicui simpliciter sub nomine dignitatis: vt cum quis Romano Pontifici iurat obedientiam. Nam obligatur ipsi, & successoribus ipsius eam præstare. Secus esset vero si ipsi iuraret sub nomine proprio: dicendo Iuro tibi Paulo quinto: quia ei tantummodo, non item successoribus eius obligaretur, quod ex Panorm. Sylueſt. habet *in verbo Iuramentum 4. quæst. 3.*

Nona regula est. Cum iuramentum factum est de seruandis statutis alicuius Ecclesiæ, vel ciuitatis, vel vniuersitatis, illud nõ esse interpretatione extendendum ad posteà edenda, nisi iurans intenderit se ad ea quoque obligare. Hanc locis citatis habent D. Thom. & Sotus. Cui tamen nonnulli contradixerunt, *vt videre est apud Sylu. Iurament. 4. quæst. 23.* Sed bona ratione nititur, quam idem Sylueſter ibidem adfert ex Panormit. quod propter periurij periculum, iuramentum sit grauis præiudicij. & strictæ interpretationis, ideoque extendendum non sit, sed restringendum potius, ne comprehendat ea quæ ex lata verborum significatione, posset adhuc comprehendere: vt v. g. illa quæ non sunt in vigore: aut quæ non seruantur ex religione iuramenti, aut quæ minima sunt, & ad quę non videtur iurans se adstringere voluisse. De qua re late Sanchez in opere morali lib. 3. cap. 14. & 15. quem si lubeat vide. 36.

Documenta de iuramento, quo iuratur obseruatio statutorum communitatis.

PRimum est, *sumptum ex cap. 1. De iureiur. in 6.* Si inter prędicta statuta contineantur aliqua illicita, vel impossibilia, vel libertati Ecclesiasticæ contraria: non esse obligationem ea seruandi: cum iuramentum non sit iniquitatis vinculum. Adeoq; graviter peccare eum, qui sciens aliqua talia esse, iurat generaliter, & sine exceptione eorumdem: quæ vel omnino, vel ligite præstare nequit. 37.

Secundum est. Si inter eadem habeantur aliqua, licita quidem, & possibilia: sed abrogata per consuetudinem rationabilem & præscriptam (de qua in præced. lib. 13. c. 23.) non esse obligationem ea seruandi sub præstito iuramento: amiserunt enim vim statuti ex cap. fin. De consuet. ideoque materia iuramenti esse desierunt. Qua in re obseruare conuenit quod habet Tabiena in verbo Iurare sub fine num. 37. successores qui iurarunt seruare statuta suorum prædecessorum, non esse condemnandos periurij, si non seruent ea quæ maior pars non seruat amplius: quia possunt verosimiliter putare talia esse abrogata: & ideo iuramentum suum non esse ad ea extendendum.

Tertium documentum est. Qui iurauit se seruaturum alicuius communitatis statuta, iis per eandem communitatem sublatis, non teneri amplius ea seruare: secus esse autem, si iurauerit se ea quæ in statutis continentur seruaturum, nulla mentione facta de ipsis statutis: vt si dicat. Iuro hoc, vel illud: neque addat, prout in talibus statutis continetur. Id quod explicant Armilla *in verbo Iuramentum, n. 36.* & latius Sylueſter *eodem verbo* 4. quæst. 2. & Tabiena in verbo Iurare num. 37. Vbi notat, *quod obseruatione dignum est, ad vitandum in hac re periurium*: ad id requiri vt maior pars communitatis statuta ipsa iurata collegialiter tollat, saltem tacite: puta eis contraueniendo de communi consensu: neque sufficere vt tollat singulariter, id est, per consensus quibus seorsim singuli consentiant in talium transgressione, eave transgrediantur. Ratio est: quia singuli seorsim sumpti, censentur inferiores, quibus tantum incumbit parere talibus statutis: tota communitas vero habet rationem Superioris, præditi potestate statuendi & abrogandi statutum suum. 38.

Sed excipe *ex Sylu. in ead. quæst. versu 5. & Tabien. in sequen. num. 40.* nisi tale statutum concernat fauorem aliorum, bonumque publicum: atque Superiores illud confirmauerint. Nam ex quo Superior confirmando statutum, ei authoritatem tribuit, illud facit suum: argumento cap. Si Apostolicæ, De præbendis in 6. Inferior autem nequit Superioris legẽ tollere. Secus vero esset, si confirmatio principaliter concerneret fauorem statuentium, quia tunc ea vim haberet priuilegii, cui renuntiare priuilegiati possunt, nisi principaliter concernat fauorem Ecclesiæ.

Quartum documentum est, *quod ijdem authores tangunt, Sylueſt. vers. 2. & Tabien. num. 36.* Etiamsi media, aut etiam maior pars eorum qui statuta iurarunt, illa transgrediantur: eum tamen non esse à periurio excusatum, qui tali de causa negligit eorumdem statutorum obseruationem: si vel ex ea nullum ipse sentiat incommodum: vel alii non transgredientes, aliquod sentiant. Secus vero esset si solus incommodum pateretur obseruando: & non obseruantes

recipe-

reciperent commodum: quia tunc excusari potest per benignam interpretationem iuramenti, cum mens ipsius quando iurauit, non censeatur fuisse, vt in tali casu adstringeretur.

Quintum documentum est. In generalibus iuramentis obediendi Prælato, aut Rectori, iuratam obedientiam non censeri exigi, nisi id ipsum exprimatur præcipiendo in virtute præstiti iuramenti, vel alia verborum forma æquialenti, secundum communem intelligentiam, vsumque receptum. Immo vero interdum vsus ipse habet, vt nec tali verborum forma exigatur obedientia: sed ea solum vsurpetur ad cõmemorandam ipsius Prælati aut Rectoris potestatem, & ad errorem incutiendum, vt nemo illam contemnere audeat: prout ex Driedone & Couarruuia Suarez refert *tom. 5. de relig. lib. 2. cap. 5. num. 6.*

39. Vltima regula est, *de qua Sylvest. in seq. quæst. 6.* Iuramentum generaliter factum extendi tantum ad ea de quibus cogitatum est, vel debuit merito cogitari. Factum vero specialiter, recipere interpretationem: in foro quidē contentioso, secundum ius: in pœnitentiali vero, secundum intentionem iurantis. Circa quam intentionem aduerte quod Suarez plenius tractat *in cit. lib. 2. c. 33.* si incertum sit an ea fuerit vere iurandi, vt cum quis dixit Per meam fidē id faciam; nescitq; an intellexerit fidem diuinam, an vero tantum humanam: si quidem pariter nesciat an habuerit intentionem iurandi: non esse obligationem præstandi promissum censeri eo nomine, quod tunc locus esse possit interpretationi benigniori ob incertitudinem intentionis iurandi, sine qua iramentum nullam vim habet: sin autem sciat se vere habuisse intentionem iurandi, etiamsi de modo sit incertus, tunc seruandum esse promissum: vtpote quod scitur factum inuocato in testem Deo: ac proinde q violari nequeat sine irreuerentia diuinæ maiestatis.

Qua etiam de causa, *vt idem Suarez addit*, implendum est, quod scitur quidem promissum esse sub iuramento, sed dubitatur nec sciri potest vtrum iam sit impletum. Illud autē de quo dubitatur, an licite impleri possit (etiamsi dubium vinci nequeat) ita interpretandum est, vt pro illius omissione licita, procurari debeat Superioris Ecclesiastici dispensatio à iuramento, de qua in sequentibus. Ratio vero esse potest, quod alioqui res non careat periculo memoratæ irreuerentiæ.

Difficultas secunda, Quomodo ex parte materiæ iuramentum promissorium itaceſſet, vt absq; peccato possit non impleri.

QVæ faciunt ad huius explicationem late persequitur Suarez in tract. 5. De religione lib. 2. à cap. 12. ad 24. & post eum Sanchez in opere Morali lib. 3. c. 9. Ad vitandum autem prolixitatis fastidium paucioribus contenti esse possumus: statuendo hanc generalem conclusionem.

40. Quotiescumque materia non est capax iuramenti obligatorij, absque peccato omitti executionem iuramenti promissorij. Hæc ex eo patet, quod tale iuramentum sit inualidum, perinde ac excommunicatio lata in materia illius incapaci. Ex eadem vero deducitur in particulari. Primo, q nulla iramenta facta de actu illicito exequendo, seruentur absque peccato, *prout ex D. Thoma 2. 2. quæst. 89. art. 7. ad 2. communiter receptum est.* Intelligi debet vero, etiamsi actus sit illicitus solum venialiter, ex Caiet. *in verbo Periurium, & Sylu. verbo Iuramentum, 4. q. 1.* De quo plenius Suarez cap. 15. eiusd. libri secundi. Satis vero probatur per illud quod habetur in cap. Quanto, De iureiur. Iuramentum non esse vinculum iniquitatis: & per regulam 58. iuris in 6. Non est obligatorium contra bonos mores præstitum iuramentum. Iam vero peccatum esse, vt eiusmodi iuramenta facere, sic & adimplere, expressit D. Thomas loco citato: & communem Doctorum sententiam esse notat Couarr. *ad cap. Quamuis pactum 1. part. §. 6. num. 6.* patetque ex memorato cap. Quanto. Neque obstat quod ex cap. 5. Leuitici vers. 4. ille qui iurat male facere, debeat id obseruare: quia illic agitur non de malo culpæ, sed de malo pœnæ: vt cum quis iurat seipsum affligere. Videri potest Suarez in cap. 12. citato.

41. Cæterum iuramentum istiusmodi in materia mortali, esse mortale, & in veniali veniale, ostendetur in seq. nu. 92. Quale autem peccatum sit ipsum implere, æstimandum est iuxta naturam ipsius delicti iurati, quod relinquitur in sua natura: ideoque tale est quale esset si iuramentum interpositum non fuisset. Et ita ille qui iurauit mortale, vt furtum, aut homicidium: implendo iuramentum peccat mortaliter, eodem modo quo si non iurasset. Qui vero iurauit veniale vt mendacium officiosum, implendo iuramentum, peccat solum venialiter. Nam quod mortaliter peccet, nequit verum esse ratione operis: quod, *vt supponimus*, tantum est peccatum veniale, nec ratione obseruationis iuramenti, quæ de se bona est: ideoque operi superadditæ non aggrauat illius malitiam, sed relinquit ipsum in sua natura. Quod est argumentum Syluestri *loco cit. versu sexto*, Vbi etiam merito reprehendit Angelum, quod putauerit mortaliter peccare eum, qui propterea peccatum veniale committit, quod se commissurum iurauerit: nam, *vt Syluester ipse argumentatur, & cum eo Nauarr. loco citato*, talis circumstantia alleuiat potius peccatum quam aggrauet, cum procedat ex Dei reuerentia; nisi forte quis adeo malitiosus sit, vt tribuat Deo complacentiam, qua velit eiusdem male iurati adimpletionem: id quod pertinere ad blasphemiam dubium non est. Aduerte vero loquendo moraliter nunquam homines nisi per ignorantiam & bonam fidem, ratione iramēti impelli ad perficiendam rem malam iuratam: ideoq; culpam in eo euentu diminui potius quam augeri.

42. Porro quod possit quis propria authoritate contrauenire huiusmodi iuramento de re illicita, non debet in dubium vocari: cum ex cit. cap. Quanto, habeatur non esse super eo absolutionē requirendam: sicq; tenet D. Thom. *in cit. q. 89. art. 9. ad 3. Sylu. Iuramentum 1. q. 1. & Sotus lib. 8. de iust. & iure quæst. 1. art. 9. circa 3. argumentum.* Cui doctrinæ congruenter quædam statui possunt pro praxi.

43. Primum, admittendum esse necessario, quod quoties soluere vsuras mortale aut veniale fuerit, debitor obligandus non sit stare iuramento præstito de eis soluendis. Id quod Couar. expressit ad cap. Quamuis pactum *par. 2. §. 3. nu. 2. vers. Superest.* Vnde quod in cap. Debitores, de iureiur. dicitur: eum qui iurauit soluere vsuras creditori, teneri sub ratu periurii eas soluere, intelligendum est, vt procedat in casu quo talis solutio potest fine peccato fieri.

Secundum est, *quod etiam ibid. habet Couar.* Si quis causa pactionis simoniacæ promisit interposito iuramento dare aliquid, ipsum non teneri seruare tale iuramentum, quod ex parte etiam iurantis ita illicitum est, vt impleri nequeat absque peccato: adeoque dispensatione non indigeat, vt idem author addit congruenter traditæ doctrinæ.

Tertium est: quoties iramenti adimpletio fuerit contra legem in conscientia obligantem, ipsum non esse implendum. Quamuis enim controuersum sit, an iuramentum omne quod fit contra legem sit nullum (de quo post Panormit. Angelus *Iuramentum 5. §. 23.* & Sylu. *Iuramentum 4. quæst. 16.*) hoc tamen certissimum est, quod quoties iramenti obseruatio fuerit contra legem vel mandatum Superioris obligans in cõscientia, nequaquam standum esse tali iuramento, tanquam ei quod seruari nequit absque peccato. Huc spectant quæ Suarez tractat *in eod. lib. 2. c. 18. & 20.* Secus esset autem si iuramentum quidem contra legem esset, non tamen illius obseruatio: vt ostendit regula quam ex Panorm. adfert Sylu. *in seq. quæst. 30.* Quod quantumuis iramentum lege etiam Canonica vel diuina prohibeatur: iurantem nihilominus teneri illud seruare, non obstante quod peccauerit iurando. Ad cuius rei cõfirmationem induci possunt cap. Cum contingat. De iureiur. & cap. 2. eod. tit. in 6. Ex quibus habetur, seruandum esse iramentum quod seruatum non cedit: & non seruatum cedit in præiudicium animæ.

Quartum est, non obligare iuramentum factum contra prius iramētum, vel contra votum: aut etiam contra simplicem promissionem: quia vt illa, ita hanc violare, peccatum est saltem veniale: videri possunt Angelus *in præced. §. 15. & 16.* & Sylu. *quæst. 12.* Quod autem Gratianus ait 22. quæst. 4. in fine, eum qui vouit castitatē, & postea iurat se

acceptu-

acceptarum aliquam in coniugem, posse implere iuramentum, omnino falsum est, vt ibidem glossa notat. & patet ex cap. Rursus, Qui Clerici vel vouentes. De hoc Suarez in sequenti cap. 19.

Quintum est, non obligare iuramentum factum contra bonos mores, seu cuius obseruatio præbet occasionem delinquendi contra honestatem, præscriptum ve rectæ rationis. De qua re ijdem autores: Angelus §. 33. Sylu. autem quæst. 11. & Suarez latius in cap. 21.

Sextum est, Non obligare iuramentum quando cedit in alterius præiudicium immeritũ, seu quando obseruari non potest, quin fiat alteri iniuria. De qua re Angelus adhuc § 22. & Sylu. quæst. 15. Qui etiam commemorant alios casus, in quibus contingit iuramentum non obligare: sed de eis facile est iudicare ex antedictis, vel ex dicendis.

44. Deducitur secundo principaliter, ex conclus. initio capitis assignata: quod is qui præstitisset iuramentum de omittendo opere supererogationis: *seu, quod idem est, de quo faciendo non est quidem obligatio: melius tamen est facere illud, quam omittere*: non teneatur ei stare. Nam licet nulla obligatio sit agendi talia bona quamdiu manent intra limites supererogationis: nemo tamen potest obligare se ad eorum omissionem, quæ non est materia capax iramenti: cum sit contraria vni iustitiæ parti, quæ est facere bonum: sicut peccatum, *siue mortale, siue veniale*, contrarium est alteri parti, quæ est declinare à malo. Adde quod se ad talem omissionem obligare sit ponere obicem Spiritui sancto, cuius proprium est animabus instillare desideria sancta. Ita cum D. Thoma 2.2. *quæst.* 89. *art.* 7. *ad* 2. & *quæst.* 98. *art.* 2. *ad* 2. Nauar. in Enchir. *cap.* 12. *num.* 17. & alij communiter docent. Vnde intelligere licet non esse obligationem seruandi iuramentum, quando iuratum est aliquid contrarium consilijs Euangelicis, aut perfectioni Christianæ: quale est nunquam fieri Religiosum, nunquam suscipere sacros ordines, nũquam dare pecuniam mutuo, vel commodare res suas, nunquam consulere proximo, vel eum consolari, nunquã dare eleemosynam, nisi extremæ genti, nunquam ieiunare extra tempora indicta, nunquam fideiubere, & sic de similibus operibus pie propter Deum faciendis de consilio.

45. Tale vero iuramentum esse peccatum mortale, sentiũt Angelus *in verbo Iuramentum* 5. §. 3. & Sylu. *Iurament.* 2. *quæst.* 7. Sed veniale tantum esse videtur potius dicendum cum Nauarr. *in præced. num.* 16. & Couarr. ad cap. Quamuis pactum 1. *par.* §. 6. *num.* 6. & Soto in 8. De iust. & iure *quæst.* 2. *art.* 3. *concl.* 5. post Caiet. 2.2. *quæst.* 89. *art.* 7. *circa responsionem ad* 2. & *in verbo Periurium*: quod etiam tenet Suarez in tract. 5. de religione *lib.* 3. *cap.* 18. *num.* 6. Probatur vero, quia vt recte argumentatur ibidem Nauarr. deterius est iurare se facturum vel omissurum, quod factum vel omissum, peccatum est veniale, quam quod non est de se peccatum, etiamsi contrarium ipsius sit ipso melius. At iuramentum de peccando venialiter non est peccatum plusquam veniale: (quod docebitur in seq. num. 92.) Ergo nec erit iuramentum de omittendo, eo cuius contrarium est ipso melius.

Non modo autem liberum est istiusmodi iuramẽtum, tanquam non obligans, perinde seruare vel non seruare, ac si non esset de tali re iuratum: sed etiam melius est non seruare quam seruare, cum melius sit facere opus consilij & supererogationis, quam ipsum omittere. Ita D. Thomas loco citato. Neq; in ea re opus esse authoritate Superioris, sed tale iuramentum posse propria iurantis authoritate infringi, post D. Anton. docet Nauarr. in cit. num. 17. Meminisse tamen oportet, quando ex adiunctis circumstantijs melius fuerit tale iuramẽtum seruare: vt non dare mutuo, vel fideiubere, vel aliud id genus, omittere iuxta præstitum iuramentum, obligationem esse ipsum seruandi: quia tunc omissio non est contra consilium, sed in consilio, & aliquando etiam in præcepto: atq; adeo legitima iuramenti materia. Huc referri possunt quæ habet Suarez in capite 17. præcedentis libri secundi.

46. Deducitur tertio principaliter ex initio proposita generali conclusione: si iuramentum emissum sit de actione indifferenti, seu quæ de se nullam vtilis vel alterius boni rationem habet, salua perseuerante indifferentiæ ratione, non esse obligationem qua teneatur quis præstare quod iuratum est: vt si nulla interueniente boni circumstantia, iurauit quis se non admissurum hunc vel illum in suo ministerio, vel non loquuturum de talire, vel non aduturum domum illius, vel non missurum panes coquẽdos ad furnum ipsius, vel ad emendum ab eo aliquid, &c. Ratio est: quia iuramentum non est vinculum institutum ad faciendum aliquid otiosum & vanum, vt actus indifferens censetur esse de se: quandoquidem vt talis, bonus non est, nec ad bonum finem refertur (alioqui enim iam non esset indifferens) ideoq; otiosus est, tanquam is quo nullum bonum acquiritur. De qua re Suarez in præced. c. 16. in eaque cum Caiet. in verbo Periurium consentientes multos refert Sanchez in opere morali *lib.* 3. *c.* 9. *num.* 11.

Adde vero, iuxta Nauar. in Enchir. c. 12. num. 17. melius esse huiusmodi iuramenta frangere quam seruare. Adde etiam posse id propria authoritate fieri & absq; dispensatione, iuxta tradita à Sylu. in verbo Iuramentum 5. quæst. 1. Et ratio in promptu est: quia non sunt obligatoria. Quod etiam Sanchez in opere Morali lib. 3. c. 9. nu. 3. Quanquam vbi dubium fuerit, An res iurata sit aliquo modo vtilis, vel aliam rationem boni habeat: procuranda erit dispensatio, vt post D. Thomam 2.2. *quæst.* 98. *ad* 3. docet Sotus *in* 8. *De iust. & iure quæst.* 1. *art.* 9. *circa* 3. *argumentum.*

Quod si contingat actum ex se indifferentem reddi vtilem, aut aliter bonum ex circumstantia: vt si quis iuret se non iturum ad talem domum, vel non transiturum tali via, ad cauendum ne aspectu alicuius mulieris tentetur, & sic de similibus; ad vitandam nimirum peccati occasionẽ: quia consequenter erit materia capax obligationis iuramenti, tunc dicendum erit, tale iuramentum obligare. Ita Caiet. docet in verbo Periurium, & Nauarr. in Enchirid. cap. 12. num. 12. & 17. vbi ex Angelo addit, idem esse dicendum quando eiusmodi iuramenta proxime fierent ex aliquo bono respectu. Aduerte obiter ex proposita doctrina, qua statuitur iuramentum de re indifferenti non esse obligatorium, peti posse rationẽ eius quod idem Nauarr. in præced. nu. 11. habet: illum qui dixit, Deus non me adiuuet si amplius lusero (quod est iuramentum execratorium) non teneri vi iuramenti abstinere à ludo non illicito in parua pecunię quantitate, & ad honestam recreationem. De eodem iuramento non ludendi plurib. agit Sanchez in opere Morali lib. 3. cap. 18. 47.

Difficultas tertia, Quomodo ex parte euentus cesset obligatio iuramenti promissorij, sic vt possit sine peccato non impleri.

COntingere vt ratione euentus cesset iuramenti promissorij obligatio, patet ex cap. Veniens De iureiur. Ad quod plenius in particulari intelligẽdum: notandum est primo, cum Caiet. verbo Periurium: omnia iuramenta ea, quorum euentus malus est, nõ esse obligatoria. Exemplum datur de iuramento, quod ex D. Matthæi cap. 14. Herodes fecit saltatrici: quamuis enim tale tolerabile esse potuerit intellectum sano modo: id est, cum ea moderatione, quod saltatrix ipsa nihil peteret illicitum: pessimus tamen fuit euentus, ea petente caput Ioannis Baptistæ: neque ille ex iureiurando astringebatur, patrare tantum scelus: cum malæ petitionis euẽtus excluderet vim iuramenti, ex D. Thom. 2.2. *quæst.* 89. *art.* 7. *ad* 2. Quem sequuntur Caiet. loco cit. & Sotus lib. 8. De iust. & iure quæst. 1. art. 7. circa 2. argumentum. 48.

Notandum est secundo, cum Angelo *Iuramentum* 5. §. 12. iuramentum non obligare, quando res super qua factũ est, venit ad talem statum vt temerarium sit illud tunc seruare. Itaque si iurauit quis se nunquam militaturum, aut negotiaturum, vel tali domino seruiturum: postea autem ad eam paupertatem venit vt viuere nequeat nisi militet, aut negotietur, aut tali domino seruiat, potest propria authoritate contra facere, non obstante iuramento: sicut & is qui iurauit reddere domino gladium apud se depositum: si idem dominus factus sit furiosus, potest non reddere: item si opulentus qui iurauit se alicui 49.

victum

victum præbiturum, ad eam paupertatem redigatur, vt id præstare non possit, nisi contra decentiam sui status mendicet. Itemq; is qui iurauit se non mutaturum sepulturam, vel testamentum, si noua superueniat causa iusta mutandi. Hæc ille.

50. Notandum est tertio, *quod idem Angelus ex Panormit. habet ibidem*: Cum qui iurauit respectu dignitatis, vel alterius qualitatis existentis, siue in ipsomet iurante, siue in eo cui iuratur: illa deficiente, iuramentum non tenere: quia euentus tollit tunc rationem iuramenti. Sic ille qui iurauit Episcopo obedientiam, non tenetur obedire ei amoto ab Episcopatu. Item is, qui tanquam Canonicus, vel tanquã scholaris iurauit, non tenetur ad talis iuramenti obseruationem, si mutauerit statum Canonici, vel scholaris. Sic etiam ille qui iurauit se castigaturum aliquẽ, si talis emendet se, supplexque veniam petat, non tenetur seruare iuramentum: quia huius ratio per superuenientem euentum cessauit, & ita 1. Reg. 25. Dauid non impleuit iuramentum de excidenda domo Nabal, cum ei satisfactum esset per Abigail. Qua ratione iuramenta parentum aut heroum de puniendis filijs aut famulis, non obligant ob euentum emendationis horum, aut interueniente, causa ob quã id fieri non debeat. De qua re Sanchez in opere Morali lib. 3. cap. 9. num. 16.

51. Notandum est quarto, obligationem iuramenti cessare ex euentu per quem fit, vt ipsum cedat in alterius perniciem: quo modo is qui iurauit aliquid, & post factus Episcopus non potest illud præstare sine præiudicio populi sibi commissi, non tenetur ad obseruationem. Item cum quis alicui absolute iurauit se seruaturum ei secretum: non ita tenetur ad id ex vi iuramenti, quin si illud fuerit alteri nociuum, possit & debeat reuelare ijs qui possunt prodesse nec obesse: possit item ac debeat cum in testem producitur, proceditque seruato iuris ordine debito: nisi forte res sit talis, quam ipse nequeat probare: aut ille qui exigit ab ipso iuramentum de dicenda veritate, homo sit ferus, de quo verisimiliter præsumatur quod non procedet seruato ordine memorato. Nam tali, ne quidem illud quod non tantum scit, sed etiam probare potest, tenetur reuelare. De qua re Angelus in seq. §. 22. & latius Nauarr. in Enchir. cap. 18. à num. 52. vsque ad finem, & nos suo loco in seq. lib. 24.

52. Notandum est quinto, *cum Caiet. in verbo Periurium*, iuramentum promissorium non esse obligatorium, cum ex euentu res promissa, facta est impeditiua maioris boni. Ratio est: quia sicut non valet iuramentum non faciendi aliquod bonum: ita nec iuramentum faciendi aliquod bonum maioris impeditiuum. Adeo vt non sit obligatio illud seruandi ex D. Thoma 2. 2. *quæst.* 89. *art.* 9. *ad* 3. sed liceat ipsum commutare in illud melius iuxta cap. Peruenit. 2. De iureiur. Ne quis tamen in hac re (de qua late Suar. in eodem libr. 2. cap. 12. & 13.) fallatur: aduertendum est, ex iuramentis, quædam esse in fauorem seu commodum hominis emissa, & quædam non ita; sique sint huius posterioris generis, admittendum esse vniuerse, quod cum de bono sint quidem, sed maioris boni impeditiuo: non sic obligent, quin ille qui iurauit, possit authoritate propria facere id ipsum quod est melius, prout ratio proposita ostendit: & notant Angelus *Iuramentum* 5. §. 33. & Syluest. *Iuramentum* 4. *sect.* 20. addentes id non procedere, sed Episcopi saltem opus esse dispensatione, si vtrumque illud bonum posset fieri, vel dubium esset an maioris boni impedimentum debeat contingere ex impletione iuramenti. Quod si iuramenta sint talia quæ in hominis gratiam facta sint, commodumque illius concernant: concedendum est: si quidem illud de quo sunt facta, bonum sit (etiamsi oppositũ ipsius censeatur melius: imo etiamsi ipsum maioris boni sit impeditiuum) quod ea sint obseruanda nisi relaxentur relaxatione, de qua in sequentibus. Ita quoque docent in iisdem locis Angelus & Syluester.

53. Indeque est, quod is qui iurat matrimonium cum aliqua contrahere, teneatur stare iuramento, ex cap. Commissum De sponsalibus: quantumuis ex natura rei in eiusmodi contractu includatur obligatio reddendi carnale debitum si petatur: ex qua sequitur vt idem iuramentum impeditiuum sit perpetuæ continentiæ, seu status virginitatis vel cælibatus: quem esse bonum præstantius statu matrimonii definitum est in Conc. Trid. sess. 24. can. 10. De sacramento matrimonij.

Vbi aduerte obiter, peculiarem religionis prærogatiuam esse, vt etiamsi quis iurauerit se cum aliqua contracturum matrimonium, possit nihilominus ad religionem migrare, quemadmodum notarunt Caiet. verbo Periurium, versu Intellige; Sotus lib. 7. De iust. & iure, quæst. 1. art. 3. & in 4. dist. 27. quæst. 2. art. 5. & Couar. in Epit. 4. Decret. par. 1. cap. 5. num. 11. Pro eoque est textus in cap. Verum, De conuers. coniug. Neque obstat textus in cap. Commissum supra cit. Nam vt ipse Couar. ibid. ex Innocentio notat: dici potest, quod sponsus de quo ibi agitur, noluerit deliberate religionem statim ingredi: sed tantum id in animum induxerit absque voto: cui Pontifex consulit vt contrahat, fidemque seruet: & postea si velit religionem profiteatur.

54. Notandum est sexto, adhuc ex parte euẽtus, iuramentum non obligare, cum ipsum fuerit interpositum sub conditione quæ non adimpletur. Id quod habetur ex cap. Peruenit 2. De iureiur. & ex cap. De illis tit. De conditionibus appositis: intelligendumque est ex Sylueſtro Iuramentum 4. quæst. 22. cum obligatio tota fuerit in talis cõditionis euentu constituta. Nam si adhuc fuerit alia causa illius, ipsa non cessat: vt si quis iurauit ire ad sanctum Iacobum in remissionem suorum peccatorum, & vt fratrem videat: etiamsi frater excesserit è vita, tenetur adhuc propter aliam causam manentem, suscipere eam profectionem. Quod si ponatur iuramentum fuisse ita emissum sub pluribus conditionibus, vt simul intentio fuerit non aliter promittendi, quam omnibus illis simul concurrentibus; concedendum est si aliqua eorum impleta non fuerit, iuramentum ipsum non obligare, vt nec obligaret votum (cuius & iuramenti in hac re, vt in aliis multis, par est ratio) prout definiunt D. Anton. 1. *par. tit.* 11. *cap.* 2. §. 4. & Sylueſt. *Votum* 2. § 2. *in fine*: vbi addunt, quod si nesciat quis discernere an prædictam intentionem habuerit, melius esse: immo, *vt addit Sylueſt.* necessarium esse, seruare: ob periculum scilicet peccandi, agendo contra conscientiam.

Si quæras, an ista procedant etiam cum citra culpam illius cui iuratum est, conditio non impletur. Respondetur procedere, id est, in tali etiam casu cessare iuramenti conditionati obligationem, ex Sylu. *Iuramentum* 4. *quæst.* 13. vt si iuraui me profecturum Romam intra annum, si mihi dederis 100. nummos aureos, & pressus egestate dare non potes: necego teneor ire Romam. Aduerte autem, quod etsi iuramentum conditionatum non incipiat obligare ad actum promissum, donec impleatur conditio (quę alioqui suspendit eumdem actum & consequenter iuramentum de eo ipso factum) ab initio tamen obligare ad animi præparationem implendi illud, si conditio impleatur: adeoque ad non resiliendum à promissione inuito altero cui facta est. Hæc enim vis est promissionis acceptatæ, omnisque contractus initi de mutuo consensu, vt obligent ad sui obseruationem. Quare eadem erit iuramenti adiecti: cum accessorium sequatur naturam sui principalis, ex regula 42. iuris in 6. Vnde qui Berthæ iurauit se ducturum eam in vxorem, si pater cognita promissione consenserit: interea is illa inuita, nec expectato conditionis euentu, aliam ducat; iuramentum violat. De quo Suarez in sæpe citato lib. 2. cap. 35 sub initium. 55.

Consequenter addens de iuramento absoluto: si promissio, cui additur sit negatiua: *vt cum dicitur, Iuro me tibi non nociturum*, ipsum statim obligare; quia negatio omnia tollit. Sin autem promissio sit affirmatiua, nisi certum tempus designetur, prudentis arbitrio relinquit definiendum ex consideratione circumstantiarum, quo tempore ex obligatione implendum sit iuramentum: quod ad instar præceptorum affirmatiuorũ, obligat quidem ad semper, non tamen pro semper: sed pro eo tempore in quo implendum esse recta ratio dictauerit.

56. Notandum est septimo, Quotiescunque aliquid de nouo euenit, quod si is qui iurauit antea præuidisset,

non

non iurasset, obligationem iuramenti cessare ratione euentus, ad quem intentio iurantis se non extendit, ne quidem interpretatiue, ob contrariam animi præparationem.

Exempla sunt, si quis iurauit peregrinationem & postea intellexit latrones esse in itinere, a quibus trucidandus vel spoliandus sit. Item si quis iurauit se ieiunaturum certo die, & eodem die incidat in morbum. Itemque si quis iurauerit puellæ se ducturum eam in vxorem, quæ interea in morbum incurabilem, vel magnam paupertatem, aut infamiam notabilem incidit. Itemque si quis iurauit se castigaturum aliquem & postea intelligit inde secutura multa grauia incommoda: vt familiæ, vel reipublicæ perturbationem, amicorum pro ipso intercedentium pernicio-sam indignationem: & sic in alijs casibus in quibus ex iuramẽti impletione sequitur aliquod magnum damnum temporale aut spiritale: quod præuisum, plane reuocasset à iurando.

Notandum octauo, Obligationem iuramenti cessare ob superuenientem impossibilitatem vel magnam difficultatem, qua illius obseruatio impeditur. Quod notabile nullam difficultatem habet quoad impossibilitatem: cum nitatur regulæ ea iuris. Impossibilium nulla est obligatio: sitque expressa D. Thomæ doctrina 2. 2. *quæst.* 88. *art.* 7. Quoad magnam difficultatem vero, Sotus *lib.* 8. *De iust. & iure quæst.* 1. *art.* 7. *paulo ante explicationem primi argumenti*, putat eam, ad excusandum ab obligatione seruandi iuramentũ non sufficere in foro conscientiæ: etiamsi causa sit iusta petendi dispensationem vel commutationem, vt fiat illud quod fieri potest. Quæ doctrina videtur tenenda vt tutior.

Cæterum tam circa hoc, quam circa præcedentia notabilia aduertere oportet: quod Sylvest. Iurament. 5. quæst. 18. habet ex Hostiensi: si tempore iuramenti iurans credebat, vel probabilem causam habebat credendi, se nõ posse implere quod iurat, peccare mortaliter: vtpote qui iurat sine veritate & iudicio: secus vero est si probabiliter credebat se posse implere. Quamquam si non considerauerit sufficienter: sed imprudenter putauerit se posse iuramentum implere, non excusatur à veniali.

57. Hic occurrunt duo dubia. Prius est. An in propositis euentibus, ipso facto cesset iuramenti obligatio: ita vt cõtraueniendum ei, nulla sit opus illius relaxatione. De quo authores in vtramque partem refert Suarez lib. 2. sæpe citato cap. 35. in fine: meritoque assentitur ijs qui negant opus esse relaxatione: quia vinculum iuramenti non extenditur ad casus qui subintelliguntur excepti: vt memorati euentus censentur.

Posterius dubium est, An sicut euentus tollit obligationem iuramenti, ita possit facere obligationem, vbi non erat obligatio: vt v.g. An si illud quod peccatũ erat, quando iuratum est, contingat postea esse non peccatum, is qui iurauit teneatur implere tunc iuramentum de eo factum. Videtur autem distinctione respondendum. Nam si iurans intenderit se obligare ad peccatum: nunquam tale iuramentum obligat, quicumque euentus sequatur: quia factum est de eo quod non est capax vinculi talis obligationis: vt patet per antedicta in explicatione secundæ difficultatis. Si vero intenderit se obligare ad aliquam actionem absolute, siue ea esset peccatum siue non: tale iuramentum tunc obligat, cum contingit eam actionem esse bonam, adeoque idoneam iuramenti materiam. Videri potest Suarez in cap. 24.

Difficultas quarta. Quomodo ex parte modi iurandi obligatio iuramenti promissorij sic cesset vt citra peccatum non impleatur.

58. NOtandum est, ex Caiet. in verbo Periurium, & pluribus aliis quos refert Sanchez in opere Morali libr. 3. cap. 9. nu. 16. hac ex parte excusari eum qui deferens alteri honorem, iurat quod non præcedet eum in exitu ostij: si is ipse inducatur tandem ad præcedendum. In huiusmodi enim iuramentis, ille qui iurat, non intendit omnino facere prout iurat: sed quantum in se fuerit. Sicut cum D. Petrus Ioan. 13. dixit Christo, Non lauabis mihi pedes in æternum, intellexit quantum in se esset, vt satis patet ex eo quod statim secundum ipsius Christi voluntatem contra fecerit: quod solet simili modo fieri in prædictis iuramentis. Qua de re idem Caietan. latius tractat 2. 2. quæst. 89. art. 7. ad 2. dubium. Vbi addit quod communiter sic iurando ob indiscretionem peccetur venialiter: licet ob implicitam intentionem se obligandi ea ratione qua dictum est, non peccetur contraueniendo tali iuramento.

Excusantur etiam hac ex parte illi, à quibus dolo, vel errore extortum est iuramentum, quod à scientibus non esset emissum. Quam esse communem sententiam tangit Nauar. in Enchir. *cap.* 12. *num.* 13. in quam aliquot Canonistas commemorat Sylvest. *Iuram.* 4. *quæst.* 8. & alios magno numero, Sanchez in seq. cap. 11. num. 41. Confirmatur vero: quia iuramentum nõ obligat extra intentionem iurantis, ex cap. Quinta, allis & cap. Veniens, De iureiur. At intentio sic iurantis non est in eo casu, obligare se: vt argumento est, quod si rem sciret, nollet iurare nec se obligare. Deinde ex cap. Humanæ aures 22. quæst. 5. Deus acceptat iuramentum secundum intentionem eius qui bona fide iurat: non autem secundum intentionem eius qui iuramentum dolo extorsit. Adde quod ob tacitum dissensum animique auersionem iurantis, talis euentus censeatur prudenti iudicio, ab ipso exceptus. Hinc puella quæ dolo inducta a patribus, hæreditati paternæ cum iuramento renunciauit, pro certa dote longe minus valente, non tenetur stare iuramento. Nec tenetur ille qui nuptias promisit puellæ putans eam esse virginem, & postea intelligit fornicatam fuisse: & sic de multis similibus casibus.

Circa quos aduerte, ad obligationem non sufficere, quod interueniat intentio iurandi: quoniam ad iuramentum validum non sufficit quæuis talis intentio: sed requiritur intentio iurandi illud in particulari; quod vi ipsius iuramenti est exequendum: quandoquidem actiones humanæ, in executione positæ, versantur circa particularia. Hoc etiam Suarez in eodem lib. 2. cap. 11. notat: pluribus de eadem re agens.

59. Excusantur adhuc ex hac parte ij, qui per violentiam iurant in materia matrimonii: quoniam matrimonium contractum per metum cadentem in constantem virum, quantumuis iuramento confirmetur, nullum est: vt notant Caiet. in verbo Periurium, & Sotus in 4. distinct. 29. quæst. 1. art. 3. ac Couarr. in Epit. 4. decretalium cap. 3. §. 5. num. 3. Et probatur ex cap. 2. De eo qui duxit in matrimonium. In aliis autem materiis, etiamsi iuramentum per metum emittatur, obligatorium est, vt habet idem Caiet. tractans prius citatum dubium secundum circa solutionem tertij argumenti: & communem doctorum sententiam esse per cap. Verum, De iureiur. habet Nauar. ad cap. Accepta, De restit. spoliatorum, oppositione quinta, num. 11. De qua re glossa ad cap. Authoritatem 15. quæst. 6. & late tum Suarez in præced. cap. 9. & 10. tum etiam Thom. Sanchez in opere Morali libr. 3. cap. 11. Ad illiusque confirmationem aperte facit, quod in cap. Si vero, De iureiur. determinatur: non esse negligenda eiusmodi iuramenta coacta: nisi seruata, vergant in interitum salutis æternæ.

Aduerte autem istud (iuramentum inquam metu extortum obligare) intelligendum esse, dummodo materia supra quam cadit capax sit obligationis: iuxta ea quæ dicta sunt in explicatione præcedentis difficultatis secundæ.

Aduerte secundo, eam talium iuramentorum obligationem esse sub mortali, ex Caiet. ad 2. 2. quæst. 89. art. 7. & Sylu. Iuramen. 4. quæst. 7. vers. 3. ac Couarruuia loco citato. Ratio vero est, quia iuramentum promissorium etiamsi metu extortum, verum iuramentum est: proindeque violatio ipsius, vt & cæterorum promissorium, in materia notabili, mortalis est.

Aduerte tertio, quod dicimus iuramentum metu factum obligare, intelligi debere non solum si leuis fuerit metus, sed etiamsi fuerit grauissimus, & cadens in cõstan-

tem virum: prout memorati authores voluit congruenter cap. Si vero & cap. Verum, De iureiur. ac etiam rationi. Cum enim ex iuramento duplex obligatio oriatur, vna homini cui iuratur, & altera Deo qui vocatur in testem: iuramentum quidem turpiter extortum, non obligat ex illa priore parte, quia nullum ius acquiritur per iniustitiam: ex hac autem posteriore parte obligat, quia iurans tenetur seruare Deo quod promisit per nomen ipsius, si id possit sine dispendio salutis æternæ. Hocque est, quod in cap. Debitores. De iureiur. significatur, cum de obligatione vsuras soluendi ratione iuramenti, dicitur: Si vero de ipsarum solutione iurauerint, cogendi sunt reddere Domino iuramentum.

60. Aduersari vero eidem doctrinę videri potest, quod votum (cum quo iuramentum tantam habet affinitatem, vt tanquam de rebus similibus quodnam eorum magis obliget quæratur à D. Tho. 2. 2. q. 89. art. 8.) tali metu emissum, nullum sit, prout ostendit Scotus in 4. distin. 29. quæst. 1. art. 3. & in lib. 7. De iust. & iure quæst. 1. art. 1. & satis insinuare videtur Concilium Trid. sess. 25. c. 19. De Regularibus: & tractabitur in seq. nu. 216. 217. & 218. Sed sciendum est voti, & iuramenti rationem in hac re diuersam esse: quod cum votum sit opus concilij, omninoq; liberum, cõsentaneum sit rationi, vt si voluntas necessitate imposita, ad illud compellatur, illegitimum reputetur. Iuramentum vero sit opus quod vsurpandum non est sine necessitate: & ad quod interdum homo tenetur, & etiam impelli potest, iuxta antedicta in cap. 2. nu. 13. vnde factum est vt ecclesia ex bene conjecturata voluntate Christi, cui vota nuncupantur: recte decreuerit, ea metu graui extorta, esse nulla: quia Christus voluntarium sibi militem eligit, vt ex D. Ambrosio habetur in cap. Non est 15. quæst. 1. De iuramento autem noluit ita definire: tum propter ante propositã rationem, tum ne daretur occasio peierandi ac paruipendendi iuramenti religionem: sed voluit potius vt non aliter contra iuramenta, metu etiam graui extorta, venire liceret: quam si prius relaxatio eorum obtenta esset.

Cui doctrinæ congruenter statuitur: quod si quis latroni aut alteri metum iniuste incutienti, iurauerit se certam pecuniæ quantitatem daturum, tenebitur id præstare. Id quod post D. Thomam 2. 2. quæst. 89. art. 7. ad 3. habent Caiet. ibidem, Sotus libr. 8. De iust. & iure quæst. 4. art. 7. circa 3. argumentum, Sylu. Iuramentum 4. quæst. 1. Nauar. in Enchir. cap. 12. num. 24. & cum eis recentiores communiter. Quamquam tamen eiusmodi est obligatio ea: vt cum in illius adimpletione reuera detur turpitudo ex parte recipientis, ipsaque receptio sit iniusta: fateri oporteat, quod si qua ratione possit tali delicto legitime obuiari, id omitti non debeat. Vnde si iurans possit prius à iuramento absolutionem obtinere: vel per fraternam correptionem possit prædonem auertere ab ipsa receptione, efficereque vt relaxet sibi iuramentum (ad quam relaxationem ipsum cogi posse non modo ab Ecclesiastico sed etiam à laico, ostendit Suarez in memorato lib. 2. cap. 39. num. 4. & 15.) id non erit prætermittendum, tanquam non modo sibi vtile, sed etiam salutare proximo.

61. An autem obligatio iuramenti extorti metu, sit sub mortali: ita vt ei qui per metum grauem compulsus iuramento aliquid promittens, peccet mortaliter si id non præstet: sicut peccaret talis metus non interueniret: an vero metus illum à mortali excuset, dubium est. Nam Angelus Iuramentum 5. num. 11. & in verbo Periurium nu. 7. sequutus Petrum Aureolum, & quosdam Canonistas ad cap. Verum, De iureiur. putat peccare solum venialiter. Caiet. vero, Sylu. Sotus & Nauar. locis cit. peccare mortaliter eum qui tale iuramentum transgreditur, si nihil nisi metus, ipsum excuset à graui iniuria, quæ infertur Deo, transgrediendo iuramentum: atque iurauerit secundum mentem illius qui iuramentum exterquebat. Quod addo, quia si is qui iurauit metu graui compulsus mentem habuerit diuersam à mente illius, qui ipsum iniuste compulit: ad nihil amplius tenetur, quam ad id quod intellexit: vt iidem authores annotant: & patebit per post dicenda num. 90. & 91. de iuramento promissoris quod fit verbis ambiguis.

Cæterum facta iam solutione, istud remedium soluenti suppetit ad suum recuperandum: vt id quod soluerit ad iuramentum implendum, repetat in iudicio: prout iuste potest ex D. Tho. in cit. art. 7. ad 3. Neque in eo putandus est iuramento præstito contrauenire vllo modo: cum iurauerit quidem soluere, non tamen non repetere illud, quod in solutionem dederit.

Porro de eo quod quæri potest, An is qui iureiurando promisit se rediturum in carcerem, teneatur redire si carcer sit iniuriosus (vt Tyranni vel Iudicis non competentis, aut non procedentis secundum iuris ordinem) & rediens sit iniuste plectendus morte. Nauar. in Ench. c. 12. nu. 18. & Couar. in lib. 1. variarum resolut. cap. 2. num. 7. authores in vtramque partem referunt: negantemque sequuntur: & nos innixi ipsorum authoritate sequi possumus in praxi: prout fatetur Leonardus Lessius De iustitia & iure lib. 2. cap. 42. dubit. 6. etiamsi contrariam putet esse magis consentaneam rationi: quod relinquimus scholasticis Theologis discutiendum. Videri possunt Suarez in citato lib. 2. cap. 10. num. 10. & sequentibus: & Sanchez in opere Morali cap. 11. à num. 25.

Difficultas quinta, Quomodo obrelaxationem, obligatio iuramenti promissorij cesset, ita vt posit citra peccatum non impleri.

QVinque modis relaxari potest iuramentum promissorium, primo renunciatione, secundo remissione: ille enim cui factum est iuramentum potest tum ei renunciare, nõ acceptando illud: tum ipsum remittere, hoc est, post factam acceptationem: illud quod promissum est sub tali iuramento, vel gratis, vel in aliquid aliud commutatum, condonare. Tertio irritatione. Superioris enim præiudicantia iuramenta suorum inferiorum irritare possunt: nempe patres, filiorum: mariti, vxorum: domini, seruorum: Prælati, suorum Religiosorum iuramenta de iis emissa in quibus hi illis subiiciuntur: prout notat Angelus *Iuramentum* 5. §. 22. *in fine* post D. Thomam 2. 2. *quæst.* 89. *art.* 9. *item in fine*. Quarto, potest iuramentum promissorium relaxari commutatione rei, super quam emissum est, in aliquam aliam. Quinto, & postremo dispensatione legitima Superioris.

Quod igitur attinet ad renunciationẽ & remissionem: 62.
de proposita difficultate statuitur, quod si pars in cuius fauorem iuramentum emissum est, ipsum relaxet, eum qui iurauit, sine peccato illud non implere. Ita sentiunt post D. Thomam 2. 2. *quæst.* 89. *art.* 9. *ad* 2. Caiet. ibidem & in verbo Periurium, ac Sotus *lib.* 8. *De iust. & iure quæst.* 1. *art.* 9. atque Medina *Cod. de restit. quæst.* 3. *causa* 2. aliique communiter. Et probatur aperte: quia promissio in alterius fauorem cum iuramento facta iudicatur adimpleta, aut potius vires amittere (per subtractionem scilicet materiæ) quando ipse libere remittit promissum. Adde quod non sit actus virtutis, sed potius prodigalitatis dare ei qui accipere renuit: quodq; in promissione subintelligatur tacita conditio, nisi is cui fit, renuat: præsertim cum iurans non intendat inuitum cogere ad beneficium acceptandum, aut nolenti obtrudere illud.

Sed obiici potest aduersus eam doctrinam: quod in huiusmodi iuramento duplex detur obligatio: altera parti cui fit promissio: & altera Deo: ideoque licet à parte remitti possit obligatio sibi per iuramentum acquisita: non possit tamen acquisita Deo. Respondetur, iuramentum promissorium factum præcise in fauorem partis, in Deum dirigi solummodo vt in testem promissionis, qua iurans adstringitur alteri: ita vt ea ex parte non censeatur Deo ipsi iniuria fieri, nisi quando fides frangitur homini, cui facta est promissio iurando, seu Deo ipso in testem vocato. Quocirca si homo ille obligationem remittat: Deus quoque illam remittere existimandus est: prout aliis citatis notat Couar. in Epitome 4. Decretalium prima parte cap. quinto in principio.

Verum ne in hac re decipiamur nonnulla notanda sunt. Primum est, quod si iuramentum alicui, vel ob alicuius beneuolentiam sit factum de re ad honorem Dei

perti-

pertinente (vt si quis iuret alteri se religionem ingressurum, vel facturum aliquod opus pietatis, vt se daturum eleemosynam; vel non facturum opus malum, vt non falsificaturum merces) non esse eidem alteri licitum, tale iuramentum relaxare ex D. Thoma 2. 2. *quæst.* 89. *art.* 9. *ad* 2. Soto in 8. *De iustitia & iure quæst.* 1. *art.* 6. Angelo *Iuramentum* 6. §. 2. ac Sylvest. *Iuramentum* 5. *quæst.* 8. plurimisque alijs quos in opere Morali Sanchez citat libr. 3. cap. 20. numer. 5. Et ratio est: quia tunc promissio non est facta illi principaliter, sed Deo. Quod tamen intelligo, dummodo interposita non fuerit conditio, ratione cuius ille possit tale iuramentum relaxare: qualis censetur, cum quis alteri iurat se intraturum religionem, si eidem videbitur: vel alia similis: vt D. Thom. Sylvest. & Sotus ibidem addunt.

Secundum est, *quod Angelus in citato* §. 2. *habet*: non posse iuramenta promissoria remissione relaxari, quando facta sunt simpliciter super aliquo faciendo vel non faciendo, quod non pertinet ad eum cui iuratur: vt si quis dicat alteri, Iuro tibi quod negotiabor, vel quod nō faciam amplius talem artem: neque interest illius cui iurat, an hoc faciat vel illud omittat.

Tertium est, quod Suarez habet in memorato libr. 2. cap. 39. num. 6. obligationem promissionis iuratæ, factæ Deo, & propter ipsius honorem principaliter: ita tamen vt sit omnino in beneficium & vtilitatem hominis: non tolli per nudam remissionem eius, cui res promissa debetur: alias cupientis illam accipere. Ratio est, quia talis obligatio non est contracta respectu talis hominis, sed Dei: cui proinde satisfaciendum est, reddendo verum quod sub ipsius testimonio affirmatum est: sicut fieri potest nihil obstante nuda remissione: quandoquidē eam faciens, libenter acciperet rem promissam: prout merito supponitur de eo qui non ostendit se ita affectum, vt nolit rem promissam accipere. In iuramentis igitur de operibus (vt idem author ibidem habet) quæ fiunt intuitu Dei ad modum veterum, non sufficit vt illi ad quos spectat eorumdem operum vtilitas, dicant se remittere obligationem: sed requiritur vt nolint recipere quod iuratum est.

64. Quod attinet ad irritationem, commutationem & dispensationem: de proposita difficultate statuitur: per eas iuramentum promissorium relaxari eadem ratione qua votum, vt in cit. art. 9. D. Thom. & Caiet. expresserunt. Ratioque est: quia votum est maioris obligationis quam iuramentum: vt D. ipse Thomas docet in præced. art. 8. Quare sicut voti obligatio potest à Superiore relaxari irritatione commutatione, & dispensatione, prout ex professo postea ostendendum est cap. 21. 22. & 23. potest & obligatio iuramenti. Quaquidem relaxatione per Superiorem legitime facta, iuramentum ipsum absque peccato non seruatur: cum inde cesset illius obligatio, prout expressit Caiet. in verbo Periurium in fine. Et ratio est: quia in iuramentis intelligitur excepto Superioris iure, ex cap. Venientes, De iureiur. De qua materia plenius Angelus Iuramentum 6. Sotus lib. 8. De iust. & iure quæst. 1. art 9. Sylu. Iuramentum 5. & Couar. ad cap. Quamuis pactum. 1. par. §. 3. & late Suarez in eodem memorato lib. 2. cap. 38. & sequentibus, ac Sanchez in memorato antea cap. 20. Ad vitandam autem prolixitatem nimiam contenti erimus documenta aliquot ex ipsorum doctrina sumere: quæ in promptu habita, censeri possunt sufficere pro communi praxi nobis proposita.

65. Primum est, Iuramenti assertorii obligationem immutabilem esse, nec posse vlla relaxatione tolli: quod Couar. num. 3. recte probat, quia est de actu, qui non mutatur: vtpote iam præterito. In hoc omnes doctores conuenire habet Sylu. loco cit. quæst. 2. Quod tamen ita intelligendum est, vt nihilominus Pœnitens de eo violato contritus, possit talis peccati, sicut cæterorum suorum, absolutionem à legitimo Confessario accipere.

66. Secundum est, Ex eo, quod iuramentum intelligendum sit saluo, vt ante habitum est, iure Superioris: consequens esse, vt illius vinculum auferri possit per eum ad cuius pertinet id, de quo iuratum est. Eo enim ipso obligationi talis iuramenti locus esse desinit, quo ille non habet idipsum ratum, eique contradicit: quandoquidem Superiori non esset alioqui saluum ius, sed ei præiudicaretur. Si igitur, quando ille qui iurauit non habet liberam potestatem disponendi de re, quam sub iuramento promisit, tanquam de ea quæ est sub dominio, aut principali administratione alterius: iste alter ob tale suum ius, potest irritare eiusmodi iuramentum. Item si quis actiones suas sic habeat dependentes ab alterius voluntate, vt nequeat de eis licite disponere sine illius voluntate, promittatque sub iuramento aliquas suas operas: irritari potest tale iuramentum ab illo à quo talis promittens pendet in suis actionibus. Sic docens in cit. cap. 38. numer. 3. Suarez: addit consequenter Papam multa iuramenta personarum Ecclesiasticarum posse ea de causa irritare, tanquam facta de rebus vel actionibus, quæ iari, liberæque dispositioni ipsius subsunt. Posse item Principem laicum iuramenta quæ iuri ipsius vel dominio præiudicant: aut quæ publica necessitas exigit, cōmutatione relaxari. Ob illam enim, cum opus fuerit, priuatus potest à suo Principe priuari proprio iure. Posse præterea patrem filij: virum, vxoris: & dominum, serui legalis, iuramenta irritare: cum fuerint facta de ijs quæ præiudicant ipsorum dominio seu potestati. In quibus idem Suarez addit omnes consentire cum D. Thoma 2. 2. *quæst.* 89. *art.* 9. *ad* 3. Et merito: quia nituntur fundamento satis claro, de quo pluribus postea, cum de voto.

Tertium est, Licitum esse id quod iuramento promissum est, mutare in melius bonum, ex cap. Peruenit 2. De iureiur. idque propria authoritate tanquam magis placitum Deo: nisi concernat alterius vtilitatem: quia tunc requiritur consensus illius, cui iuramētum ipsum præstitum est: aut nisi concernat Dei honorem, quia tunc Papæ aut Episcopi authoritas requiritur, si vel dubium sit, an illud in quod fit mutatio sit bonum maius: vel euidens sit quidem, sed eiusdem maioris boni executio nō impedit, quin illud etiam quod iuratum est possit executioni mandari: vt si iurasti ire ad Sanctum Claudium, non potes propria authoritate peregrinationem mutare in peregrinationem Lauretanam, si vna non impediat, nec turbet sic alteram, quin vtramque successiue saltem, possis implere. Ita Sylvest. loco cit. quæst. 6. notat ex Panormitan. Deque tota ea re late scripserit Suarez tractatu 5. De relig. libr. secundo, cap. 12. & 13. legendus à non fastidiente prolixitatem. 67.

Quartum est: commutare iuramentum, quod aperte non est maioris boni impeditiuum, aut in eo dispensare solius Papæ esse, ratione totius Ecclesiæ: vel Episcopi, ratione suæ diœcesis: non item alterius: nisi ad id acceperit ab illis potestatem: siue ordinariam, qualem ex communi sententia, *prout Suarez testatur in seq. cap.* 41. *num.* 12. censentur habere Prælati: quorum officio, authoritate Apostolica, annexa est Episcopalis iurisdictio in suos subditos: siue extraordinariam, qualem habent Confessarii nonnulli ex delegatione Papæ. Difficultas est vero, num Confessarii, qui ex potestate delegata commutant vota, possint pari ratione iuramenta commutare. Cuius pars negans cum Azorio in 1. par. Moral. Instit. lib. 11. cap. 10. quæst. 2. post Nauarr. in Enchir. cap. 27. num. 275. videtur sequenda, tanquam magis conformis stylo Romanæ curiæ: cum in hac soleat cōcedi potestas commutandi iuramentum, tanquam speciale priuilegium. 68.

Quintum est, *quod in cit. art.* 9. *circa* 3. *argumentum bene tractat Sotus*: Episcopum quidem, quantum ad rigorem rationis & iuris, habere potestatem dispensandi in omni iuramento, quod Papæ reseruatum non sit: quandoquidem tantam ille facultatem habet in omnia iuramenta, quantum in omnia vota, quæ non sunt expresse reseruata: *cum maius sit horum, quam illorum vinculum.* Nihilominus quantum ad æquitatem & congruitatem quandam, res magis arduas, seu in quibus difficilior est dispensatio, & an sit in eis dispensandum maxime dubitatur: solere ad Papæ tribunal deferri, iuxta illud quod in cap. Maiores, De baptismo & eius effectu habetur: ad ipsum causas maiores esse referendas.

Porro iuramenta Papæ reseruata censentur (de quare late

late Suarez in eodem lib. 2. cap. 40.) ea quæ facta sunt in eadem materia, in qua vota reseruata, quæ commemorantur in Extrauag. vltima communi De pœnit. & remiss. nempe perpetuæ continentiæ, religionis, peregrinationis ad loca sancta ut Ierusalem, peregrinationis ad limina SS. Apostolorum Romæ, & peregrinationis ad S. Iacobum in Compostella. Quibus Azorius addit *in præced. cap. 9. quæst. 4.* tum ex Soto *in cit. art. 9.* iuramenta super statutis Collegiorum seu Academiarum, atque Ecclesiarum, quorum dispensationes Papa sibi reseruat: tum ex Panormit. ad cap. Quanto num. 8. De iureiurando: iuramenta quibus se obstringunt insignes viri: puta Imperator, Reges, Duces, & alij, præsertim habentes supremam iurisdictionem in temporalibus, Episcopi item, aliique superiores Ecclesiarum Antistites.

69. Sextum est multorum nobilium authorum, *quorum meminit Couarr. in ante memorato §. 3. sub finem num. 4.* neminem in iuramentis, vt nec in votis posse dispensare absque causa legitima. Quod tamen intelligi debet distinctione adhibita. Nam *vt ex Pastor. Syluester habet iuramentum 2. quæst. 2.* Quando iuramentum promissorium fuerit ab inferiore præstitum in materia principaliter spectante ad Papam: siue, *vt Couarr. habet in seq. num. 5.* pertinente ad liberam Papæ dispositionem, qualis est beneficiorum Ecclesiasticorum, potest idem Papa in illo dispensare, illudne irritare pro arbitrio: ac sine causa: quia ipsum sic præstitum fuit, vt excepta intelligeretur eiusdem Papæ authoritas, iuxta cap. Venientes, De iureiur.

Cum vero præstitum fuerit iuramentum in alia materia: si ea est ad honorem Dei principaliter, vt eleemosyna pro Ecclesiæ fabrica, vel religionis ingressus: tunc ad dispensandum necessaria est iusta causa, qualis censetur: tum scandalum vitandum, tum maior vtilitas emanatura ex dispensatione: tum etiam quæcumque alia: arbitrio Superiorum dispensantium diiudicanda. Sin autem ea sit ordinata ad alicuius proximi vtilitatem: vt cum alicui præstitum est iuramentum super aliquo contractu, aut conuentione, ne Papa quidem potest tunc dispensare, nisi de illius cui iuratum est consensu: quia nemo potest alteri debite inuito nec consentienti, rem suam auferre: cum id sit contra ius naturæ. De qua re Sotus loco citato & Suarez pluribus in seq. cap. 41. & Sanchez in Opere Morali lib. 3. à num. 13. Qui etiam (sicut & Couar. in citato num. 5. vers. 9.) referunt duos casus in quibus iuramentum relaxari potest sine consensu eius cui præstitum fuerat: quia ita expedit ad vtilitatem reipublicæ.

70. Prior est, quando is cui iuratum est, censetur tali pœna puniendus ob aliquod crimen suum: tunc enim Superior potest efficaciter subtrahere materiam talis iuramenti: siue creditori, *pro ea quam in illum habet emin. nti potestate*, præcipiendo vt in eo cedat suo iuri: vel per seipsum immediate, condonando tale ius debitori, vel eidem imperando vt non faciat quod iurauit: si quidem ipsum etiam ita subditum habeat, vt iuramentum ipsius relaxare possit. Qua ratione ab Ecclesia iuramentum fidelitatis excommunicato vel hæretico præstitum relaxatur, 15. quæst. 6. cap. 2. & sequentibus. Posterior casus est, quando Iuramentum fuerit vi, metu (etiamsi leui, dummodo sit cum graui iniuria: vt Suarez numer. 19. docet) vel fraude, dolove extortum, ex cap. Abbas, De his quę vi, & cap. Si vero, & cap. Verum De iureiurando.

71. Septimum documentum est, iuxta D. Thomam 2. 2. *quæst. 89. art. 9. ad 3.* quando aliquid sub iuramentum promissum fuerit, quod est manifeste licitum & vtile: dispensationem vel commutationem non habere locum in tali iuramento, nisi aliquid melius seu conducibilius ad communem vtilitatem occurrat faciendum.

Octauum est, *quod late tractat Suarez in eodem cap. 41. sub finem*, quod quis iuramentum violauerit, peieraueritve non implendo promissum in termino præstituto, non obstare quominus illius relaxatio fieri possit: quia per pœnitentiam deleri potest illa culpa, & petitio relaxationis esse rationabilis, ob periculum relabendi in periurium: neque is cui iuratum est, ex illo periurio admisso, amittit ius quod habet condonandi quod sibi promissum est: neque etiam Superior amittit ius, quo potest iuxta antedicta iuramentum ipsum relaxare.

Postremi documenti loco addere possumus *ex Soto loco cit.* quod legitima dispensatio possit esse vbicumque ea in bonum commune cedit, nisi iniuria fiat tertiæ personæ. Id quod locum habere existimarim, etiamsi quis iuret se non petiturum iuramenti dispensationem, nec se vsurum illa. Nam vbi ratio plene cognita fuerit, is quoque potest rem totam patefacere Prælato, qui si dispensare voluerit, ipse poterit tali dispensatione vti: quoniam eiusmodi iuramenta sunt stulta & futilia: vtpote facta contra iuramenti naturam, quæ talis est, vt non adeo adstringat, quin iusta de causa possit vinculum illius, Papæ vel Episcopi authoritate relaxari. 72.

CAP. V.

De periurio generaliter.

SVMMARIVM.

73 *Periurium dicitur tum proprie, tum generaliter, seu vt non tantum complectatur iuramentum in quo veritas deficit: sed etiam illud in quo iustitia aut iudicium.*

74 *Periurium proprie dictum peccatum est mortale suo genere.*

75 *Explicatio dissuadentis, An liceat iuramentum exposcere ab eo qui existimatur peieraturus.*

76 *Non licet priuata authoritate.*

77 *Tres pœnæ peieranti constitutæ ab Ecclesia.*

73. PERIVRIVM proprie, nihil est aliud, quam iuramentum falsum, id est, cui veritas deest, vt ostendit Caiet. 2. 2. *q. 98. ad art 2. & 3.* Generaliter autē à nobis hic accipitur, cum D. Tho. *in ead. quæst. art. 1. & Soto li. 8. De iust. & iure q. 2. art. 1.* nempe vt complectatur etiam iuramentum cui deest vel iustitia vel iudicium, indeque est illicitum iuxta antedicta in cap. 2. nu. 15. Qua lata acceptione D. Hieronym. ad 4. cap. Ierem. (quod refertur 22. q. 2. c. 2.) sumpsit periurium: ita tamē vt illius rationem voluerit certo ordine participari, vt D. Tho. ibid. in solutione primi argumenti declarat, & latius tractat Suarez De religione tract. 5. li. 3. c. 2. nempe vt primo & principaliter periurium sit, quando deest veritas: secundo loco vero, quando deest iustitia: & tertio loco quando deest iudicium. Nam primus horum defectuum, falsitatem formaliter continet, vt manifestum est: secundus vero, eam continet virtualiter solum, id est, non alio nomine, quam quod is qui sine iustitia iurauit, vel teneatur falsificare iuramentū: si quidem iurauit aliquid illicitum: vel certe non cogatur stare, si rem indifferentem iurauit: Tertius autem eam continet tantummodo potentialiter, id est, hoc tantum nomine, quod qui indiscrete iurat, eo ipso se committat periculo iurandi falsum. Qua de causa, iuramētum etiam super veritate factum sed sine necessitate, vitandum est ex Caiet. *verbo Periurium in fine:* etiamsi, vt ille addit, tunc sit peccatum tantum veniale.

74. Cæterum periurium ex suo genere peccatum esse mortale D. Thomas in seq. art. 3. probat ex eo, quod de sui ratione importet Dei contemptum: & ideo peccatum sit ex diametro oppositum, ac repugnans reuerentiæ Deo debitæ. Sed quomodo id sit absolute verum, non modica difficultas est: quam tractant Caiet. ibid. & Sotus in cit. quæst. 2. art. 3. Nobis sufficit pro praxi id non adeo verum esse, quin dentur multi casus, in quibus periurium in lata sua significatione sumptum, peccatum est solummodo veniale, prout in particulari docebitur in sequen. capitibus. Et ita quod Sapient. 14. vers. 25. periurium numeratur inter grauia peccata orta ex idololatria, intelligendum est de periurio quo mendaciter in nomine Domini iuratur: à cuius peruersitate tanquam mortali cauendum esse, indicant verba peccantis Proueib. 30. Tribue tantum victui meo necessaria, ne forte satiatus aliciar ad negandum, & dicam: Quis est Dominus? aut egestate compulsus furer, & periurem nomen Dei mei. Id est,

ne ege-

ne egestas sit mihi occasio dicendi, iurandique falsum. Indicat etiam maledictio ac grauis pœna, quam Deus Ieremiæ 5. vers. 4. minatur iuranti in nomine suo mendaciter.

Explicatio difficultatis, An liceat iuramentum exposcere ab eo qui existimatur peiraturus.

75. DIfficultas hic occurrit tractanda, An peccatum sit exposcere iuramẽtum ab eo quem scias commissurum esse periurium. De qua re statuendæ videntur sequentes propositiones.

Prima est, petere iuramentum ab eo quem nescis, iuraturum falsum, nullum peccatum esse. Hanc ex D. August. habet D. Thomas 2.2. quæst. 98. art. 4. Et probatur: quia eo ipso, quod nescio aliquem peccaturum, præsumere possum, *immo & debeo*, quod sit recte facturus id, quod sine peccato fieri potest. Cui præsumptioni si in hac re locus non esset, vix liceret ordinarie petere ab alijs iuramẽtum: quod est contra communem vsum ac sensum hominum. Intelligenda est autem, dummodo adsit necessitas notabilisve vtilitas aliqua petendi: cum constet non esse absq; necessitate iurandum. Neque petatur iuramentum, quod sine iniustitia, vel turpitudine præstari nequeat, aut quod sine falsitate aut illius probabili periculo præstari non possit: vt si quis inducatur ad affirmandum sub iuramento id, quod scit non ita esse: aut ad negandum id, quod scit ita esse: aut ad iurandum definite ac tanquam certum illud quod nescit. Nam quia nullo talium modorum licite iurari potest: nec etiam talis petitio potest sine peccato fieri, cum ordinetur ad peccatum. Videri possunt Suarez in eodem lib. 3. cap. 14. num. 2. & aliquot sequentib. ac Sanchez in opere morali lib. 3. cap. 8. à num. 5.

76. Secunda propositio est: exigere priuata authoritate iuramentum ab eo quem scias peieraturum, peccatum esse. Hæc est D. Thomæ ibid. & cum eo Soti in 8. De iust. & iure quæst. 2. art. 4. & Nauar. in Enchir. cap. 12. num. 20. atque aliorum plurium quos commemorant Suarez in sequenti num. 10. & Sanchez in præcedenti num. 2. Probatur vero manifeste: quia cum in ea re iuramentum deferendo, illicita occasio peierandi offeratur, sane inique agitur: adeoque peccatum mortale committitur, vt præter Nauar. expresserunt Angelus & Sylu. post citandi. Et confirmatur per cap. Ille qui, 22. quæst. 5. cum dicitur, Ille qui hominem prouocat ad iurationem & scit eum falsum iuraturum esse, vincit homicidam.

Quod si obiicias licitum esse (iuxta antedicta in appendice ad 2. caput) iuramentum petere ab eo quem scias iuraturum quidem verum, sed per falsos Deos, atque adeo peccaturum. Respondetur disparem esse rationem: quia in iuramento quod petitur ab infideli, *verum (vt supposito est) iuraturo*, locus esse potest iustæ causæ siue necessitatis siue notabilis vtilitatis sufficiẽtis ad ipsum cohonestandum ex parte exigentis: cum sit aptum confirmare veritatem datæ fidei homini ab homine. In eo autem iuramento quod petitur á fideli, qui probabiliter creditur peieraturus, cum consequenter credendum sit tale nihil valiturum ad humanam fidem firmandam (quod per ipsum prætenditur) sane scandali vitium is incurrit, qui illud tunc exposcit, neque excusari potest tanquam vtens suo iure: quia in periurio nihil inest boni, quo vti possimus, præsertim ad finem cuius gratia petitur iuramentum: qui est confirmatio veritatis fidei datæ homini ab homine. Periurium enim non confirmat veritatem, sed potius falsitatem. Qua de re pluribus Suarez in eodem cap. consequenter.

Tertia propositio est, *quam idem ibidem num. 14. habet*, quoties iuramentum petitur sine vtilitate notabili, & alias scitur aut vehementer præsumitur, quod ille à quo petitur peierabit, mortale peccatum committi. Ratio est: quia sine rationabili causa datur proximo ruinæ occasio, quæ ex charitate remouenda fuisset aliunde oblata. Hinc que patet, merito statutum esse in cap. Clericos De cohabit. Clericorum & mulierum: ne Clericis cõcubinariis iuramentum deferatur de non redeundo ad concubinas: cum vehemens præsumptio sit, quod non stabunt iuramento. Consequens est pariter male facere Cõfessarios qui compellunt pœnitentes iurare se non commissuros denuo delicta in quæ facile labuntur. Id quod notant Angelus Iuramentum 3. §. 11. & Sylu. Iuramentum 2. q. 9. ac Nauar. in Enchir. cap. 12. num. 20.

Qui etiam addunt, quod si is qui scitur peieraturus sponte se offerat ad iurandum; & adsit rationabilis causa recipiendi iuramentum (qualis esse potest, vt super inito contractu cogatur à Iudice, præstare illud ad quod tenetur) eum qui tale iuramentum recipit, non peccare: quia non dat scandalum seu occasionem peccandi: sed solum bono aliquo fine, & vrgente necessitate grauj, permittit à parato peccatum committi: nimirum vt euadatur iniuria alioqui perferenda, iusque obtineatur in re notabili. Nam & Deus ad bonos fines multa mala permittit: licitumque est famuli aut filii furtum permittere, vt ipsorum indolem explores, ipsosque corrigas, ac in posterum tibi ab illis caueas. Addit quoque Suarez in eodem cap. numer. 16. posse in eiusmodi casu peti iuramentum à tali. Id quod putarim limitandum primo, vt debeat fieri sola propositione nuda propriæ voluntatis, qua opras vt ipse iuret, ac sine admixta inductione: perinde ac cum solutio futura vsurarum proponitur vsurario, declarando ei voluntatem propriam, mandandi illam executioni: si mutuum aliter ab eo obtineri nequeat. Secundo vero, vt tales circumstantiæ debeant concurrere, vt quantumcumque iuramentum sit falsum; ipsum tamen valeat ad id quod prætenditur: vt ad compellendum in foro externo, stare contractui, eum ipsum qui confirmauit illum iurando mendaciter.

Nota autem, *quod alijs citatis Sanchez habet in fine memorati cap. octaui*, non esse licitum ad iurandum falsum, ob aliquam vtilitatem inducere eum qui bona fide existimabit se iurare verum. Nam etiamsi ignorãtia possit talem à peccato excusare, non excusabitur tamen illum inducens, vtpote qui procurat scienter Deum aduocari in testem falsitatis, in quo illum afficit grauj iniuria.

77. Tertia propositio est, Publicum Iudicem nullum peccatum committere, cum iuramentum exigit ab eo quem scit peieraturum: dummodo id ad partis instantiam faciat, seruato iuris ordine. Hæc est D. Thomæ 2.2. quæst. 98. art. 4. & cæterorum memoratorum, ac Couarruuiæ ad cap. Quamuis pactum 1. par. §. 6. nu. 2. in fine plurimorumque aliorum quos refert Sanchez in eodem cap. 8. nu. 2. Probatur vero: quia cum faciens quod lex præcipit, quodque incumbit illi ex officio, non censetur delinquere. Quare in casu huius propositionis Iudex cum seruet legis præscriptum, iurisque ordinem, prout incumbit ei ex officio non est dicendus peccare.

Neque est quod obiicias, non peccare quidem faciendo opus de se prohibitum: peccare tamen, tali opere inducendo alium ad peccatum periurij. Nam tale pendet solum ex malitia peierantis: non autem ex iuramenti ex actione legitima per Iudicem, qui non debet sequi priuatam scientiam, sed publicam: ex præscripto iuris adhibendo ea quibus solet elici veritas, *inter quæ ponitur petitio iuramenti*, ne iustam occasionem det scandalo publico: quod illi cauendum est magis, quam spirituale detrimẽtũ vnius priuati. Sic enim probatum reum afficit extremo supplicio, quidquid ille sic impatiẽter iderat, vt nullatenus pœnitere velit. Quod autem in contrarium D. Aug. dicere videtur, *prout refertur in cap. Qui exigit, 22. quæst. 5.* non spectat huc: quia intelligendum est, non de Iudice: sed de priuata persona iuramentum exigente. Concedendum est tamen, quod Iudex quantum potest saluo officio suo, debeat efficere ne ad huiusmodi iuramentum præstandum deueniatur.

Cæterum quod addit Suarez in fine eiusd. cap. 14. satis de se patet: licere in quam, exigere iuramentum ab eo qui verum iuraturus probabiliter creditur: si quidem iusta causa adsit exigendi: talisque exactio fiat simplici petitione, dato quod exigens nullam iurisdictionem habeat, qua possit per præceptum, cogere alterum ad iurãdum. Quod si iurisdictionem habeat, vt pater in filium: Prælatus in subditum: ipsa iuramenti exactio fieri poterit per coactionem,

nem, potestati exigentis proportionatam: præcepto impositoquod obligabit in conscientia, iuxta illud ad Romanos 13. Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, damnationem sibi acquirunt.

Pœnæ periuris constitutæ ob periurium.

78. PORRO grauissimum peccatum esse periurium (quod pluribus Suarez tractat in præced. cap. 3.) indicant pœnæ ob ipsum periuris constitutæ: quæ sunt: iure quidem diuino. Tum reatus æternæ mortis, cum sit transgressio vnius ex præceptis, de quibus dictum est à Domino Matt. 19. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Tum maledictio, seu afflictio in temporalibus: quam Deus apud Zachariam in cap. 5. minatur, venturam ad domum iurantis in nomine suo mendaciter, & commoraturam in medio domus eius: & consumpturam illam, & ligna eius, & lapides eius.] Quo etiam pertinere censeri potest illud Eccles. iastici 23. Vir multum iurans replebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga.

Iure autem Canonico quatuor habentur constitutæ. Prima est (quæ iam relinquitur Confessarij arbitrio) vt pro ea iniungeretur eadem pœnitetia, quæ pro fornicatione, aut adulterio, aut homicidio voluntarie commisso, ex cap. fin. 21. quæst. 1. Eratq; eiusmodi pœnitentia ex cap. Quicumque, 6. quæst. 5. & ex cap. 1. aliquot que sequentibus, 22. quæst. 5. quod qui peierauerat, deberet & ieiunare in pane & aqua quadraginta diebus, si erat liber: sin erat seruus, debebat ieiunare tres Quadragesimas: & deinde septem annis agere pœnitentiam, nec vnquam admittebatur ad communionem nisi in hora mortis.

Secunda est: vt priuetur beneficijs qui peierat: nempe si electus est ad beneficium, non confirmetur: sed irritetur ipsius electio, ex cap. finali De iureiurando in 6. Sin iam habeat beneficium, priuetur illo ex cap. Querelam, extra eod. titulo. Nec tantum priuandus est omni beneficio, sed etiam debet inhabilis reddi ad omne beneficium obtinendum in posterum, ex proxime seq. cap. Tua nos. Veruntamen pœnæ istæ non incurruntur ipso iure: sed sunt per sententiam Iudicis imponendæ, prout ostendit Suarez in eod. lib. 3. cap. 20. à num. 5.

Tertia pœna est, quod peierans si falsum iuret & notorius sit, efficiatur infamis ipso iure: ex cap. Infames, 6. q. 1. De qua pluribus Suarez, legendus ibid. à nu. 7.

Quarta pœna est, vt periurus non admittatur ad ferendum testimonium, ex cap. Quicumq; 6. quæst. 1. & ex cap. Paruuli 22. quæst. 5. Immo quantumuis in reliquis peccatis, quæ faciunt hominem infamem, peccator post peractam pœnitentiam, & emendationem vitæ, *cesset etiam infamia*, admittatur ad testimonium: periurus tamen nullo vnquam tempore admittitur: prout habetur ex cap. Testimonium De testibus & attestat. Per quod, vt ostendit Suarez in eodem cap. num. 19. non imponitur periuro obligatio in conscientia ad abstinendum à iurando in posterum, etiam in iudicio: sed solum pœna: vt si ad iurandum accedat, possit repelli per exceptionem vel accusationem: præsertim, *vt idem num. 20. addit*, cum periurium fuerit commissum in iudicio, aut in pacto vel promissione solemni (nisi per metum aut aliquam iniuriam extortum sit) aut ab eo qui publica infamia laborat, quod soleat peierare.

CAP. VI.

De periurio assertorio.

SVMMARIVM.

79 *Periurium assertorium est peccatum mortale, à quo nihil excusat nisi defectus plenæ deliberationis.*

80 *Quod verum est de quocumq; iuramento, quo falsum iuratur: aut verum quidem, sed existimatur falsum.*

81 *Quid sit sentiendum de eo, qui iurat illud de quo incertus est, aut quod existimat verum esse, cum sit falsum.*

82 *Difficultas de iuramento falso, quod per inaduertentiam profertur: an excusetur à mortali.*

83 *Inaduertens ad iuramentum, sed non ad dictum falsum: aut contra, ad dictum falsum: sed non ad iuramentum, excusari potest à mortali per inaduertentiam.*

84 *Consuetudo iurandi ex se non est, nec facit esse peccatum mortale.*

85 *Consuetudo iurandi non obstat quin peierans inaduertenter, excusetur à mortali.*

86 *Duo casus excepti.*

87 *An per consuetudinem iurandi constituatur quis in statu peccati mortalis, & quid sit sentiendum de iuramento assertorio, quo vere quidem iuratur, sed de re vana aut mala.*

79. PERIVRIVM assertorium dicitur, quo mendacium iuramento asseritur: falsum videlicet affirmando, aut verum negando. Quod esse peccatum mortale constat ex D. Thomæ doctrina, proposita in præcedenti num. 74. Idque verum est in quacumque materia, quacumque de causa, & sub quacumque forma iuretur: prout constat ex Bulla Martini quinti quæ habetur in fine Concilij Constan. expresseruntque Sotus *lib. 8 De iust. & iure quæst. 2. art. 3. conclusione 2.* & Caiet. in verbo Periurium, ac Nauarr. *in Enchir. cap. 12. num. 5.* & communem certamque sententiam esse eo dem ac alios in eam referens, notat Suarez *in eod. lib. 3. cap. 4. nu. 2.* Adeo vt, *addit ibid. Caiet.* nulla in eo admittatur excusatio, nisi ex imperfectione deliberationis seu aduertentiæ, quam in præced. lib. 15. sub initium cap. 2. ostendimus à mortali excusare. Itaque, *vt ait ibidem Sotus*, siue parua siue magna fuerit materia in qua fit iuramentum falsum, ipsum semper est mortale periurium: quandoquidem semper in se notabilis est iniuria illa, quæ sic iurando, irrogatur Deo, tanquam futurus sit testis mendacij, aut mendacio suffragaturus. Id quod ab ipsius perfectione perinde alienum est in re parua, ac in magna: cum tam vere mendacium sit, de re parua dictum, quam dictum de magna. Similiter, *vt idem Sotus addit*, periurium peccatum est mortale, quantumcumque finis ob quem fit, sit alias sanctissimus, & causa prætentissima eaque grauissima: vt si peieres ad cauendam mortem siue tibi, siue alteri innocenti, vel ad liberandam à proditione vel incendio totam ciuitatem, vel etiam ad eripiendum ab inferni faucibus animam: nullis enim talibus circumstantijs periurium assertorium iustificatur, cum intrinsece malum sit, per notabilem quam includit Dei irreuerentiam, tanquam sibi innexam.

Addi pariter potest cum Caiet. & Nauarr. nullam neq; propriam neque alienam vtilitatem, vel necessitatem, ne eudem mortis, aut alterius cuiuscumque grauis periculi metum excusare à tali peccato. Talia enim non impediũt quominus Deus adhibeatur testis mendacij. Nec obstat quod in cap. Verum De iureiur. statuatur, eos non esse tanquam pro mortali puniendos, qui iuramenta metu extorta non seruauerint. Nam, *prout D. Thom. 2. 2. quæst. 98. art. 3. ad 1. notat.* id non ideò dicitur, quod non peccent mortaliter, sed quod minor pœna sit eis quam cæteris periuris infligenda. Addi denique eadem ratione potest cum iisdem authoribus neque excusationem in hac re esse à mortali, quod ex animi leuitate, vel ex consuetudine, aut iocandi, vel excusandi aut purgandi se gratia, aut iræ furore percitus quis iurauerit: nisi tanta esset ira, quæ iuranti iudicium ad mortalem culpam sufficiens adimeret: vt bene notatum est à Nauar. in Enchir. cap. 12. num. 10. Tantum enim abest vt leuitas causæ ob quam sic peieratur, minuat malitiam periurij, vt augeat potius: quia maior tunc irreuerentia Deo irrogatur: cum propter rem paruam, testimonium ipsius contemnitur. Quod notatum est à D. Thoma in eodem art. 3. ad 2.

Documenta de proposito periurio.

SECTIO I.

80. CÆterum pro praxi ad particularia descendo, oportet aliquot documenta notare. Primum est: proxime dicta procedere, siue per Deũ, siue per creaturas in ipsum relatas, siue simpliciter, siue execratorie iuramentum concipiatur: vt ex D. Bonauentura & Gabriele Nauarr.

in præ-

in præced. num. 5. refert: ita vt mortaliter peccet qui peierat siue iurando simpliciter per Deum, siue per sancta Euangelia, aut per Beatam Virginem vel alium Sanctum: siue per suam vitam, vel suam conscientiam: siue execratoriæ dicendo, Ita me Deus adiuuet; comburat igne Sancti Antonij; Moriar, &c. Quanquam grauius periurium est cæteris paribus, quando in testem Deus expresse adducitur, quam cum creatura in ipsum relata: vt D. Thomas attigit in citata responsione ad 2.

Secundum documentum est, eum qui iurat verum, putans se iurare falsum, mortaliter delinquere: quia etiamsi id non sit periurium materialiter, est tamen formaliter: quia contra mentem formaliter loquitur iurando. Hoc ab omnibus receptum esse inquit Nauarr. in cit. cap. 12. n. 7. per authoritatem D. August. relatam in cap. Homines, 22. quæst. 2. A fortiori autem colligitur, cum quoque mortale periurium committere, qui pro vero iurat id quod est falsum, taleque esse credit, aut etiam quod scit non esse verum simpliciter, vt qui iurat se nõ fecisse aliquid, quod fecit per alium. Nam in eo etiam periurium committi aperte sequitur ex eo quod bene notat Azor tomo 1. Instit. Moral. lib. 11. cap. 8. quæst. 2. iusiurandum non solum esse interpretandum secundum cõmunem sensum quem verba habent: sed etiam secundum sensum in quo iura solent illa accipere. At secundum iura aliquis quid fecisse dicitur, non tantum cum per seipsum vere fecit, sed etiam cum per alium, iuxta illud quod habetur, lege Item apud Labeonem ff. de iniuriis: §. fecisse vim conuinci non tantum is videtur qui vociferaturus est, sed is quoque qui concitauit alios ad vociferandum, vel qui summisit vt vociferarentur.

81. Tertium documentum est, Eum esse periurum, qui pro certo iurat id quod verum ve sit, an falsum, varia ductus ratione ambigit: siue illud verum sit, siue falsum: nisi affirmet eo solo modo quo illud nouit: ea nimirum ratione qua Archidiaconus, quando Episcopo interrogante, An qui sacros ordines volunt suscipere, sint digni: respõdet esse quantum humana fragilitas posse permittit. Ita post Angelum verbo Periurium, habet Nauar. in sequenti num. 8. Istud documentum autẽ in eo fundatur, quod contra mentem is loquatur, qui pro certo affirmat illud de quo dubitat: atque de eo iurans, exponat se periculo iurandi falsum. Vnde fit vt amans periculum, pereat in illo Ecclesiastici 3.

Quartum documentum est: de eo qui iurat quod reuera est falsum; sed credit esse verum, difficultatem esse quidem, vtrum mortaliter delinquat: sed eam facile tolli distinctione; quam tangunt Nauarr. & alij ab ipso citati in eod. cap. 12. num. 6. Est autem, vt si ille qui iurat aduertens se iurare (sic enim de eo nunc loquimur) putet verum esse quod iurat; sed ignorantia crassa ignoret falsum esse; tunc sine dubitatione cõmittat periurium mortale: quia cum talis ignorantia sit inexcusabilis, relinquit actum in sua naturali malitia: adeo vt mortale perinde sit ex se, ac ex scientia falsum iurare: quia temeritati, non autem prudentiæ, tribui debet; si quis leui coniectura adductus ad credendum verum esse quod reuera falsum est, illud absoluteiuret.

Sin autem ignorantia non sit crassa: & iurans non omnem quidem quam debuit, aliquam tamen adhibuit diligentiam: ita vt ignorantia ipsius non iudicetur crassa: ipse quoque peccat, sed tantummodo venialiter, propter plenæ deliberationis defectum (de quo in sequentibus documentis) in eo qui sic animo affectus est; vt alioqui, id est, cum plena deliberatione, nollet tale quid facere: vt cum quis contra suam consuetudinem ex subito iræ motu, vel linguæ lapsu inconsiderate iurat. Nam cum quis iurat aliquid, actualiter sic dispositus vt quãtumuis ipsum falsum esse aduerteret, nihilominus iuraret, non excusaretur à mortali: quia tunc inconsideratio non esset causa, sed tantum comes iuramenti.

Si vero omnem quam debuit diligentiam in cauendo adhibuit, & falsum nihilominus iurauit, eo quod illud putaret verum esse, ne venialis quidem culpæ reus esse censetur ex ea parte: quia tale iuramentum materialiter tantum, non formaliter periurium est ob ignorantiam probabilem, quæ excludens omnem voluntarem iurandi falsum, excusat omnino à peccato periurij. Aduerte autem quod si quis post debitam diligentiam adhibitam, credat solum probabiliter aliquid esse verum; & id tanquam certum confirmet iuramento, non videatur excusandus à mortali, cum proferat Deum in testem certæ veritatis, quã non iudicat esse talem. Secus esset autem, si aliquo recto sensu mentem suam explicaret, ac secundum eandem mẽtem iuraret: nec quid amplius affirmaret suo iuramento, prout declaratum est in expositione tertij documenti.

Difficultas de iuramento falso, quod per inaduertentiam profertur, sitne peccatum mortale.

SECTIO ALTERA.

QVinti documenti loco possumus adferre in medium explicationem dubitationis, An iuramentum falsum ex inaduertentia prolatum, excusetur à periurio mortali. Ea autem comprehendi potest duabus propositionibus. Prior est, Si is qui iurat sit à mente alienus: vt ebrius, aut furiosus, aut dormiens (quem contingit somniando loqui vel iurare;) ex tali periurio nullius culpæ reus esse censetur. Ratio est, quia cum careat vsu liberi arbitrij, in nullo peccat, iuxta dicta in præced. lib. 11. cap. 1. & alia multa quæ tradit Cõuar. ad Clemen. vnicam, De homicidio 3. par. in initio. Idemque est similiter dicendum de puero peierante ante vsum rationis: cum absque eo, non sit liberi arbitrij vsus ad peccatum requisitus. Aduerte autem quod si ebrius crediderit se per ebrietatem probabili peierandi periculo exponi: periurium ipsius non excusari à peccato, cum sit voluntarium in sua causa. De qua re Sylu. & Caiet. in verbo Ebrietas, ac Nauar. in Enchir. cap. 27. num. 230. 82.

Posterior propositio est. Si quis, etiam mentis compos, inaduertenter iuramentum falsum proferat, non est peccati mortalis reus. Hanc expressit Caiet. verbo Periurium. Et probat: quia tale periurium exit ab homine tanquam actus imperfectus, seu non plene deliberatus. Pro illius pleniore intelligentia aduerte, quod vt is qui deliberat, seu plene iudicat de iuramento simul & de dicto; seu, *quod idem est*, de affirmatione, vel negatione, quæ iuramento ipso firmatur: si falsum iuret, mortaliter peccat ex D. Thoma 2. 2. quæst. 98. art. 3. ad 2. sic etiam vice versa cum qui nec de iuramento deliberat, nec de eo quod iurat sed totum profert ex surreptione, non committere mortale: etiamsi falsum iuret, quod ex D. Bonauent. & Richard. in 3. distinct. 39. referunt Angelus verbo Periurium in principio, & Sylu. eodem verbo quæst. 1. committit tamen peccatum veniale, vt Angelus addit. Quod intellige dummodo surreptio non sit tanta, vt omnino tollat voluntarium: quia consequenter tolleret omnino rationem peccati.

Adde, neque mortale periurium esse, si quis de dicto deliberet quidem, non tamen de iuramento. Id quod locis cit. notant Angelus & Sylu. & tanquam communem sententiam sequitur Nauar. in Enchir. cap. 12. nu. 6. quam & tribuit D. Thomæ in cit. art. 3. Et ratio esse potest: quod tunc iuramentum non sit plene deliberatum, sicut requireretur ad peccatum mortale. Nihilominus est veniale graue, *quemadmodum Angelus expressit*. Nimirum ob negligentiam in tunc deliberando, vt de dicto, sic & de iuramento quod tanti momenti esse scitur. De eo vero qui aduertit se iurare, sed non aduertit falsum esse quod iurat, dubium esse potest, an mortaliter peccet. Quidquid autem aliqui contradicant, possumus tenere quod ex D. Bonauent. & Richar. Syluester loco cit. adfert: inaduertentiam in hoc casu sicut in præcedenti, excusare à mortali: quam esse communem sententiam in cit. nu. 6. Nauarrus annotat: eamq; sequi possumus vt fauentem timoratis conscientiis (præsertim cum viri, etiam virtutis & suæ salutis amantes, talibus inaduertentiis obnoxij sint) neque patrocinantem hominibus vitiosis; quorum inaduertentia solet esse crassa: ideoque minime excusans. 83.

vtpote quæ finit actum redire in naturam suæ formæ, seu retinere propriam eam malitiam, quam habet scienter, ac ex intentione factus: sicut ante diximus de ignorantia crassa, cuius ea est quædam species.

Difficultas de iuramento ex praua iurandi consuetudine.

Sectio III.

SExti demum documenti loco, addere ad extremum possumus explicationem alterius dubij, An si inadvertentia contingat ob pessimam iurandi consuetudinem, ea possit à mortali aliquo modo excusare.

84. Videtur ergo dicendum primo, consuetudinem iurandi per se sumptam, non esse peccatum: quandoquidem consuetudo nihil est aliud, quam frequentatio actionum, quæ etiamsi peccaminosæ sint, non ideo tamen illa est peccatum; sed tantum collectio & numerus quidam peccatorum: nullam aliam malitiam habens, quam eorumdem, quorum aggregatione constat. De qua re Sotus *lib.8. De iust. & iure q.2. art.3. concl.7.* pro eaque Sanchez aliquot citat in opere Morali lib.3.cap.6.num.4. Neque etiam habitus qui ex huiusmodi frequentatione oritur, peccatum est: quoniam habitibus nec meremur nec demeremur, vt pater in dormientibus: nec de illis dantur præcepta, sed de actibus in quibus est libertatis vsus; & in quos solos quadrat definitio peccati qua dicitur dictum, factum, aut concupitum contra legem Dei æternam. Quin etiam iuramentum ipsum ex eo, quod ob consuetudinem iteretur sæpius (nisi aliud interueniat per quod vitietur) non efficitur peccatum mortale, vt Sotus ibidem recte probat: quia quiuis habitus generat actus similes illis ex quibus productus est. Vnde si hi non fuerint peccatum, aut tantummodo veniale, illi de se non erunt peccata mortalia, vtpote qui nõ accipiunt maiorem culpæ rationem ex eo, quod ex consuetudine, & habitu exerceantur, iterenturque sæpius: quandoquidem eiusdem modi cum primo est, vt secundus sic & centesimus.

85. Dicendum est secundo, quod si quis habeat consuetudinem iurandi ad singula fere verba, siue falsum sit, siue verum illud quod iurat, & per inaduertentiam, *adeoque indeliberate*, falsum aliquid iuret, non id committere mortale periurium: quia potest in eiusmodi iuramento contingere motus surreptitius; qui naturaliter linguam ita rapiat, vt culpam vel omnino tollat, vel certe venialem reddat: vt totidem verbis ait Sotus in eadem concl.7. Quod vero Caiet. 2.2.q.98. *art.3.* ait (& approbat Nauar. in Enchir. *cap.12. num.6.*) non excusari à mortali eum, qui per inaduertentiam falsum iurat, si ex consuetudine sic affectus sit animo, vt quantumuis ad id aduerteret nihilominus iuraret: Sotus ipse, *sub finem cit. art.3.* improbat: quia inaduertentia cum est inuincibilis, tollit omnino volũtarium; sine quo non est peccatum; neque ratio peccati fundari potest in habituali affectu, quo iurans sic dispositus est, vt iuraret quantumuis sciret falsum esse illud quod cum iuramento asserit. Nam dicendum alioqui esset, taliter habituatos peccare mortaliter, quãdo verum inaduertenter iurant (quandoquidem ex tali habitu iurassent, etiamsi falsum id esse sciuissent) quod nimis durum esse videtur. Deinde illud solum facit ad peccatum, quod faciat ad demeritum. Hæc enim duo se mutuo sequuntur. Illa vero habitualis dispositio nihil facit ad demeritũ: nam vt meremur solummodo per actus bonos (nec enim coronam fortis reportat nisi qui fortiter pugnarit) ita etiam demeremur tantummodo per actus malos. Atque adeo sicut nihil ad rationem meriti conducit, quod si quis aduerteret ad hoc vel illud bonum opus, ipsum exequeretur: ita nec ad demeritum facit, quod quis, si ad hoc aut illud peccatum aduerteret, ipsum committeret. Vnde si vere ex inaduertentia iuramentum aliquod falsum protulit is, qui ex habitu erat alioqui sic affectus, vt etiamsi aduertisset, nihilominus peieraret, à mortali excusatur. Eamdem doctrinam cum Soto sequitur latiusque persequitur Suarez in citato lib.3.cap.7.

Attamen libenter cõcesserim Caiet. & Nauarro; quod aliquando præcipitatio suborta ex consuetudine, possit tam culpabilis esse, vt iuramentum falsum pertingat ad mortale: quemadmodum Syluester attigit in verbo Periurium quæst.1.vers. Primum. Etenim qui ob consuetudinem prauam, in quam se immersit: aduertere negligit, ac sine iudicio iuramenta effundit (cum amans periculum in eo pereat ex cap.3. Ecclesiastici) si falsum iuret, non est censendus à mortali excusari: vt quando commotio subita non præripuit tempus cogitandi, sed sola consuetudo fecit, vt ex negligentia & nonnullo cõtemptu peieratum sit inaduertenter. In quam sententiam Suarez it; vt patet ex fine præcedentis cap. sexti.

Libenter quoque eisdem concesserim, quod quoties quis ex eiusmodi inaduertentia culpabili, orta ex praua consuetudine; iurat quidem verum, sed cum probabili periculo iurandi idipsum, etiamsi falsum esset, toties mortale committere: ita vt ij qui ex praua consuetudine solent iurare quidquid in buccam venerit, videantur sæpissime condemnandi periurij mortalis. Dico sæpissime, *non autem semper*, quia fieri potest vt non obstante praua eiusmodi consuetudine, aduertat quis verum esse quod iurat, intendatque verum iurare: vnde talis actus ipsius, ex bona intentione procedens circa obiectum bonum, censeri potest bonus, non obstante praua consuetudine: ex qua non exercetur; sed potius contra quam exercetur. Late differens de his Sanchez videri potest, in opere morali lib.3.cap.5.

87. Si roges: vtrum is qui iurandi consuetudinem habet, sit eo ipso in peccato mortali: Sotus in cit.concl.7. respondet, non esse: nisi forte ponas eum non pœnitere præteritorum, animumq; habere faciendi similiter in futurum, seu non vitandi occasiones per quas in periurium incidit, & maxime prauam consuetudinem temere iurandi, quam extirpare nihil omnino curat. In quo casu nemo ambigit eum esse in peccato mortali per voluntatem saltem interpretatiuam, qua vult se exponere periculo iurandi falsum (de quo Suarez & Sanchez in locis citatis erudite suo more) ideoque absolui non posse. Quod si sincere proponat abstinere, seque ab occasionibus peccandi subducat, prauamq; consuetudinem extirpare studeat: quia nõ erit locus dictæ voluntati peruersæ, nihil apparet vnde absolui nequeat de rigore iustitiæ. Quamquam sæpe salubre consilium est absolutionem differre tali; vt sic inducatur à recidiuo cauere, inuigilando attentius: atque contrariæ cõsuetudini incumbendo; prauum habitum debilitare, ac extenuare; tandemque illum delere.

Atq; hæc circa periurium assertorium dicta sufficiant. De quæstione autem illa qua quæritur an delinquat mortaliter is qui iurat id quod iuxta suam intentionem est verum, sed falsum est iuxta intentionem eius cui iuratur: nihil in præsentia dicimus, quoniam de iis quæ ad illam pertinent in sequenti lib.24. c.1. sect.4. dicetur ex instituto; multaq; ex iisdem sufficienter intelligi poterunt ex dicendis in sequen. de iuramento amphibologico in seq. cap.

Aliam quæstionem vero, Quale peccatũ sit iuramentum verum quidem, sed factum sine necessitate vel vtilitate, aut de re mala bene explicat Suarez in eodem lib.3. c. 12. duo docens communiter recepta. Prius est: Iuramentum assertorium cui veritas inest sufficienter cogitata atq; cognita, ac cui solum deest necessitas vel vtilitas, non esse de se peccatum mortale. Ratio est: quia per illud non adducitur Deus in testem falsitatis: quodque diuina authoritas adhibeatur ad rem leuem aut vanam cõfirmandam, non est grauis irreuerentia ipsius: cum in eo non agatur contra aliquod diuinum attributum, vnde ipse macula aliqua aspergatur; sicut fit quando falso iuratur; inducendo ipsum in falsitatis testem, qui est prima veritas.

Posterius est, Iuramentum illius eiusdem modi, cui solum deest iustitia seu honestas materiæ, nõ esse de se plusquam veniale peccatum: quia per illud Deus non constituitur testis mendacij, sed solum rei prauæ & indecentis, quod non est per se grauis iniuria Dei, cum in eo authoritas ipsius assumatur quidem ad confirmandam rem prauam, non tamen vt prauа est; sed vt vera est. Excipe, nisi tale iuramentum fiat instrumentum peccati mortalis: vt cum quis prauo animo infamandi alterum narrat ipsius

occul-

occulta peccata vera: & vt probabilior sit infamia, narrationem iuramento confirmat: quod fit contra sanctitatem iuramenti in notabilem Dei irreuerentiam, tanquam adhibiti ad cooperandum peccato.

CAPVT VII.

De periurio promissorio.

SVMMARIVM.

88 *Iuramentum promissorium est peccatum mortale, si fiat sine animo ipsum seruandi.*

89 *Quatenus ea ratione factum de re licita planis verbis seruandum sit in conscientia, aliquot propositionibus declaratur.*

90 *Idem declaratur de facto verbis ambiguis.*

91 *De iuramento ambiguo subintellecta conditione, qua ipsum verificatur secundum mentem iurantis, non item eius cui iuratur.*

92 *Qui iurat se commissurum mortale, peccat mortaliter, non item qui veniale.*

93 *Tale peccatum est distinctum ab eo de quo iuratur.*

94 *Quale peccatum sit iurare omissionem boni supererogationis.*

95 *Factum de re indifferenti aut vana, peccatum est solum veniale.*

96 *Non implere iuramentum promissorium, peccatum est de se mortale.*

97 *Ex accidenti autem est veniale: non solum ob defectum plenæ deliberationis, sed etiam ob materiæ leuitatem.*

QVOD ad periurium promissorium attinet, aduertendū est ex Caiet. in verbo Periurium, ipsum committi posse duobus modis: nempe vel in præsenti tempore quando fit: vel in futuro, quando non adimpletur: & in præsenti quidem contingere, vel ex mendaci animo, vel certe ex eo, quod materia quæ promittitur sit mala. Ita hoc cap. agemus primo, de eo quod est de præsenti, & ex mendaci animo. Secundo, de eo, quod est de præsenti, & ex mala materia. Postremo de eo, quod in tempore futuro committitur.

De periurio promissorio, De præsenti contingente ex mendaci animo.

SECTIO I.

DE hoc quid sentiendum sit exponemus aliquot propositionibus: quarum quatuor priores ad illud pertinent vt planis verbis: cæteræ, vt verbis ambiguis concipitur.

88. Prima igitur propositio est, Quando aliquid siue bonum siue malum per iuramentum promittitur sine animo obligandi se ac seruandi illud semper committi peccatum mortale. Ita Caiet 2.2. quæst. 89. art. 7. ad 1. & ad 4. & in summula verbo Periurium Armilla eodem verbo §. 3. & Sotus lib. 8. De iustitia & iure q. 1. art. 7. ad 4. ac Nauar. in Enchir. cap. 12. num. 11. & communem sententiam esse Theologorum aliquod citatis habet Suarez in tract. 5. De religione, lib. 3. cap. 17. num. 2. eam latius tractans. Sed nobis sufficere potest, quod satis pateat tum ex 22. quæst. 2. cap. 1. tum ex eo quod mendaciter tunc iuratur, falsitatisque Deus testis constituitur. Porro certum est eum qui sic iurauit non teneri iuramentum suum implere, *imo peccare adimplendo*, si id quod taliter promisit, malum sit: quia nunquam datur obligatio ad male agendum; ne quidem intercedente iuramento; quod (*vt habet 58. regula iuris in 6.*) non esse obligatorium contra bonos mores præstitum.

89. Sin autem illud, quod sub iuramento promisit, bonum sit, dubium est, An teneatur in conscientia seruare tale suum iuramentum tanquam obligans quoad Deum. Sylvest. quidem in verbo Iuramentum 4. quæst. 19. negat teneri. Cui suffragari videtur: tum ratio, quia quoad Deum obligatio pensatur ex intentione: vnde qui iurauit absque intentione obligandi se, remansit liber à iuramenti vinculo: tum etiam textus in cap. Humanæ aures, 22. quæst. 5. Sic enim habet: Humanæ aures, talia nostra verba iudicant, qualia foris sonant: diuina vero iudicia, talia foris audiunt, qualia ex intimis proferuntur. Idem tenet rationibus & authoribus allatis Sanchez in opere Morali, lib. 3. cap. 10. numero 8. Veruntamen oppositum tanquam tutius videtur tenendum esse: nimirum iurantem eo quo dictum est modo, obligatum esse ad obseruationem promissi. Quæ est sententia Caietani ad memoratum art. 7. Nauarri in cit. cap. 12. num. 14. & Soti lib. 8. De iustitia & iure quæst. 1. artic. 7. ad 4. & aliorum quos Sanchez refert in præcedi num. 7. Probatur autem quia obligatio est effectus naturalis iuramenti; ideoque non esse in hominum potestate, vellet iurare (sicut hic supponimus velle) & obligationem à iuramento seiungere. Nec obstat authoritas cap. Humanæ aures in contrarium allati: quia non negamus obligationem iuramenti promanare solum ex corde iurantis, sed tantum affirmamus, hoc ipso quod iurans habuerit in animo iurare, inde necessario iuramenti obligationem emanasse. Id quod in tract. 5. De religione lib. 2. cap. 7. Suarez late persequitur. Beneque ostendit non esse ad illud necessarium, vt simul concurrat intentio promittendi, seque obligandi, ac implendi promissum. Cuius doctrinæ ratio fundamentalis est, quod ex sola intentione iurandi iuramentum habeat quod sit inuocatio Dei in testem: idque tantum requiratur ad complementum naturæ ipsius, ex qua emanat consequutione quadam naturali, obligatio imposita verbis illis Exodi. 20. Non assumes nomen Dei tui in vanum, quæ constituunt secundum, *in quo versamur*, Decalogi præceptum.

Secunda propositio est: quod etiamsi Caietano *in verbo Periurium & 2. 2. quæst. 89. art. 2. ad 4.* videatur mortale semper committi, cum sine animo iurandi, aliquid per iuramentum promittitur siue bonum siue malum: nihilominus videtur dicendum potius vtendum distinctione: nempe, quod si cum animo non iurandi simul adsit animus non implendi illud quod iuratur: tunc sine dubio mortale committitur: siue iuramentum iuste exigatur, siue iniuste, vt fit à latrone. Nam grauis irreuerentia est & iniuria, quæ hac ex parte Deo irrogatur: quandoquidem exteriore saltem actu in testem mendacij adducitur. Atque hac ratione recte procedit Caietani sententia. Cui assentiuntur Sotus lib. 8. De iustitia & iure quæst. 1. artic. 7. & Cauar. ad cap. Quamuis pactum prima par. §. 5. numero 3. Ad eiusdemque confirmationem à simili Caietanus ipse inducit, quod is qui non animo colendi, sed solo actu exteriori coleret idola, mortalis peccati reus esset.

Si vero in iuramento promissorio, cum animo non iurandi non concurrat animus non implendi promissum: adeo vt quis ita fingat se iurare aliquid, vt nihilominus habeat in animo ipsum implere; probabilior videtur sententia Soti, loco citat. asserentis tunc tantum committi peccatum mortale, cum iuramentum iure exigitur: nempe à Iudice, vel ab alio cuius interest in contractibus & commerciis humanis. Nam iniuria notabilis est, quæ fit tum legi, tum parti in hoc casu: in quo requisitus tenetur sincere iurare. Quod si per vim & metum extorqueatur iuramentum, non committeretur mortale, *quidquid velint Caietanus & Couarruuias*, quia ibi nulla est ratio periurij: cum ex hypothesi, is qui iurat, non intendat contrauenire iuramento: sed est sola ratio mendacij quo fingit se iurare, cum non iuret. Mendacium autem non perniciosum (vt ponimus illud esse) non est de se plus, quam veniale. Eamdem doctrinam habet Suarez, quam & communem esse ait in prius citato cap. decimoseptimo dicto 4.

Tertia propositio est, Quod in vniuersum qui iurat sine animo iurandi, nunquam teneatur ratione iuramenti, adimplere illud, quod sit iurauit. Ratio est: quia talis reuera non iurauit, sed potius finxit se iurare: sicque locis

citatis

citatis sentiunt Sotus Caietanus & Couar. Et aperte probatur ex cap. Humanæ aures 22. quæstione 5. Dico autem, *ratione iuramenti*, propterea quod aliæ dantur rationes ob quas est obligatio adimplendi illud quod iuratum est sine intentione iurandi; vt ob scandalum alioqui secuturum: quia scilicet publice & de re notabili iuratum est. Itemque propter iniuriam, si quæ sequatur nisi illud fiat: vt cum quis ad turpiter fruendum puella, iurat illi sponsalia sine animo iurandi: tenetur enim lege iustitiæ tale promissum seruare. Quod pariter dicendum est de quibusdam aliis contractibus iuratis sine animo iurandi. Quæ omnia recte Sotus notauit in lib. 8. De iust. & iure quæst. 1. art. 7. ad 4.

Quarta propositio est, Quod in dubio is qui iurauit interpretandus sit habuisse animū iurandi. Id quod Caiet. 2.2. *quæst.* 89. *art.* 7. sub finem confirmat: quia regulare est ac naturale, vt iurantes habeant animum iurandi: ita vt is defuisse iudicandus non sit, nisi id ipsum manifeste constet. Vnde absolute, *quod attinet ad forum exterius*, quicumque iurauit, licet quoad Deum absque animo iurandi id fecerit, compellitur iuramento stare, teste Couar. ad cap. Quamuis pactum 1. par. §. 5. num. 3.

Atque hactenus propositiones, quibus docetur quid iudicandum sit de illo, qui planis verbis, de præsenti, ex mendaci animo aliquid sub iuramento promittit. Deinceps sequuntur eæ quibus docetur quid iudicandum sit de eo, qui idem promittit verbis amphibologicis seu ambiguis.

90. Quinta igitur propositio est, Si verba proferantur amphibologice, vel ita artificiose, vt etiamsi recipiant sensum eum, quem intendit is qui iurat, ille tamē cui iuratur, eum non percipiat: peccatum mortale committi, si iuramentum iure petatur: vt cum quis iuridice à suo Prælato, vel à parte ratione contractus inducitur ad iuramentum. Ita Caiet. 2.2. quæst. 89. art. 7. ad 4. & Nauar. in Enchir. cap. 12. num. 13. Addens ex communi sententia Canonistarum in hac iuramenti specie, necessario, *idque sub mortali*, illud quod iuratur implendum esse secundum intentionē eius cui iuratū est. Quibus suffragatur D. Thom. in cit. art. 7. ad 4. per authoritatem Isidori cuius verba ab ipso citata referuntur 22. q. 5. cap. Quacumque arte. Verborum quis iuret: Deus tamen qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille cui iuratur. Dupliciter autem reus fit: quia & Dei nomen in vanum assumit, & proximum dolo capit. Quæ posteriora verba satis indicant peccatum esse non implere tale iuramentum, sicut est & illud emittere.

Vbi aduerte tale peccatum non consistere in transgressione obligationis iuramenti, prout late tractat Suarez in tract. 5. de Relig. lib. 2. cap. 8. Et ratio est, quia dicto modo iurans non intendit iurare illud quod alter intelligit: sed illud quod ipsemet. Consistit ergo in ratione iniustitiæ, qua detrimentum proximo infertur: & in ratione scandali, quod in eo datur cum de iuramento facto hominibus constat, non autem de intentione occulta. Illi enim videntes, non seruari quod promissum est, Deo in testem vocato, Deus ipse in conspectu illorum inhonoratur, quod est contra religionem & cultum eidem ex charitate debitum: quemadmodum notat Suarez in fine citati capitis.

Sexta propositio est, Si legitima causa adsit vtendi amphibologia vel artificio in iurando, etiamsi is cui iuratur alium sensum percipiat, quam iurans intenderit, atque adeo ille decipiatur, non committi peccatum mortale; & interdum nec veniale. Ita cum Caiet. loco cit. sentiunt Sotus lib. 8. De iust. & iure quæst. 1. art. 7. ad 4. & Nauar. in eodem cap. 12. num. 14. latiusque tractat Suarez in seq. lib. 3. cap. 9. Pro quo facit quod ex D. Hieronymo habetur in cap. Vtilem 22. quæst. 2. vtilem esse simulationē & in tempore assumendam. Facit etiam ratio: quia si quid sit cur tale iuramentum censeri debeat de se mortale, maxime est, quod mendaciter fiat. At non fit: quia mentiri est contra mentem propriam loqui: cui verba sua conformare loquens tenetur ad vitandum mendacium, non item alienæ: illam enim, nō hanc, verba externa enuntiant. At qui iurat amphibologice non loquitur cōtra propriam mentem. Ergo non iurat mendaciter. Exemplum autem est, cum quis per vim & iniuriam à latrone compellitur aliquid cum iuramento promittere. Nam si latro diceret. Iura mihi, te tantam numeraturum pecuniam: citra peccatū liceret ei respondere, *Ait Sotus*, Tibi iuro me numeraturū: intelligendo hoc sensu, quod numerabit quidem, sed non ipsi latroni. Quem etiam sensum proposita verba faciunt, quantumuis latro eum non percipiat.

Eadem ratione (nisi detur aliquod remedium declinandi iuramentum) licet Iudicis intentionem subterfugere, si is aliquem contra iuris ordinem iurare cogeret, an certum quid sciat: nempe si iuret se nescire illud: subintelligendo, vt debeat dicere. Nam tunc etiam legitima adest causa vtendi amphibologia ex Soto *lib. 5. De iust. & iure q. 6. art. 2. concl. 7. & Couar. in lib. 1. var. resolut. cap. 2. n. 2.* In sequenti addente aliud exemplum de eo qui iam soluit mutuū, quod ab ipso repetitur in iudicio, nec factam solutionem probare potest. Interrogatus enim, an mutuo quod repetitur acceperit, potest absolute negare; istud subintelligendo, postquam solutionem feci: vel, vt teneat aperire quod acceperim. 91.

Aduerte autem communem quidem consensum doctorum esse, istud locum habere, quando verba interposita talia fuerint, vt sensus eorum per quem verificatur iuramentum, colligi possit ex interrogatione: licet non possit ex respōsione. Exemplum est, cum interrogat quis alium, An habeat aliquid quod ei det, & ille respondet se non habere: intelligendo, quod ei det. Item cum conditio quæ mente sola intelligitur, fuerit generalis, in omni iuramento intelligenda. Exemplum est, cum quis absolute iurat se daturum alicui centum, intelligendo, si id præstare possit sine peccato, vel si Superior cuius interest consentiat.

An vero idem locum habeat, quando iuratur subintelligendo conditionem: quæ nec generalis est, nec colligitur ex verbis interrogantis, aliqui cōtradicunt: inter quos sunt Sotus in cit. concl. 7. & Caiet. 2.2. q. 89. art. 7. ad 4. Sed tamen tunc quoque habere locum (quod Suarez in eodem lib. 3. cap. 10. plenius tractat, Nauarro & aliquot aliis in eam sententiam citatis) non caret probabilitate: eaque ad moralem certitudinem sufficiente, vt ratio hæc ostendit. Quia aut in tali casu peccatum datur ob aliquam iniuriam quæ inferatur latroni v. g. cui iuratur, dando ei occasionem vt decipiatur: id quod dici nequit: cum potius latro ipse sit qui infert iniuriam, dum sic extorquet iuramētum. Aut certe ob mendacium, quod cum sit malum intrinsece, nulla circumstantia cohonestari potest (ex quo capite Caiet. & Sotus sibi videntur stabilire suam sententiam.) At neque id obstat, quia nullum tunc interuenit mendacium; quoniam verba illa, quibus iuramentū concipitur, subintellecta adiectione (non quidem qualicumque, sed tali, quæ si voce exprimeretur & iisdem verbis coniungeretur, congruum verumq; sensum efficeret) non significant oppositum eius quod est in mente iurantis; ideoque mendacium non sunt. Ad quod facit quod Iacob non posset alioqui à mendacio excusari in eo, quod Genesis 27. patri dixit, Ego sum primogenitus tuus Esau: quem tamen excusatum ait Pontifex in cap. Gaudemus, De diuortiis. Et D. Aug. 16. De ciuit Dei cap. 37. confirmat ex eo quod Genes. 25. scriptura prædixerit illum esse virum simplicem, Græce ἄπλαστον, id est, sine fictione, adeoque alienum à mendacio. Neque pater rem cognoscens illi iratus sit; sed confirmarit datam benedictionem dicens, Et erit benedictus.]

Itaq; iuxta hanc doctrinam, Nauarr. ad cap. Inter verba 11. q. 3. paulo ante finem ex Henrico Gandauensi statuit, quod qui iurat se dicturum quæ nouit, vere possit quoad occulta, de quibus iniuste interrogatur, absq; periurij metu respondere, se illa nescire; intra se intelligendo, quod non ita sciat, vt detegere teneatur. Statuit similiter in Enchir. cap. 12. n. 14. quod si quis latroni metum incutienti diceret Iuro me tibi daturum 100. intelligendo in mente, si illos tibi debeam: non committat peccatum, quantumuis postea non soluat: posito quod reuera illos ei non debeat aliunde. Ratio est, *qua Sylu. Iuramentum 4.*

quæst.

quæst.7.vers.2.vtitur, quod talis non teneatur iurare secundum intentionem latronis, qui nō est Iudex ipsius: quodque ipse vtatur simulatione licita, iuxta cap. Vtilem 22. quæst. 2. Ex qua ratione similiter concludi potest, quod etsi nos latro sub iuramento interroget. An vtamur amphibologia aliqua, vel certe exigat iuramentum promissorium de non vtendo amphibologia in promissione ei facienda; tunc etiam nos posse licite amphibologia vti: iurando v.g. nos nec vti nec vsuros esse: intelligēdo in mente: vt inde aliqua ei inferatur iniuria. Cum enim totum hoc sit verum, nullum mendacium, ac proinde nec periurium, committitur. Ad quorum pleniorem intelligentiam iuuabunt dicenda fusius in sequen. lib. 24. cap.1. sect.4.

Cæterum bene monet Suarez in fine citati cap.13. cauendum esse, ne ex hac doctrina accipiatur nimia licentia loquendi iurandique amphibologice: quia id esset contra bonos mores, & candorem animi, simplicitatemque sermonis necessariam ad retinendam humanam societatem. Itaque ex communi doctorum sententia, *vt ille addit*, loquendi modus per amphibologiam, præsertim mutilatam in verbis, & conceptibus integratam, prout proxime dictum est: licitus non est, nisi honestetur ex aliqua causa iusta: arbitrio prudentis. Sic in cap. Vtilem 22. quæst. 2. simulatio licita quidem esse significatur: non tamen absolute, sed pro tempore, seu quando iusta adfuerit simulandi causa: sicut adfuit cum Dauid lib.1.Reg.21.coram rege Achis simulauit insaniam, vt manus illius euaderet: & cum lib.4.sequenti cap.10. Iehu simulauit se velle colere idolum Baal, eo quod videret se non posse aliter congregare eiusdem idoli Sacerdotes, ad eos internetione delendos.

Et certe tunc saltem cum deest iusta simulandi causa, locum habet cap. Quacumque, 22. quæst.5. in quo dupliciter reus dicitur tanquā in vanum Dei nomen assumens, & proximum dolo capiens: qui amphibologice iurat, eo quod quacumque arte iuret: Deus qui testis est conscientiæ, ita iuramentū accipiat, sicut intelligit ille cui iuratur. Quale autem sit tale peccatum, idem Suarez in sequenti cap. 11. tractat: probatque non habere malitiam periurij: quia ille qui taliter loquitur & iurat, non intendit loqui & dicere falsum: vt supponimus. Et quamuis peccet vtendo verbis ambiguis in alio sensu quam deberet: id tamen non obstat quin vtatur in vero sensu, quem talia secundum se habent; perinde ac illum alium, in quo ea vsurpare deberet procedendo bona fide. Itaque peccat non quidem contra veritatem loquendo: sed eam nimium occultando: quod tunc est mortale, *sicut & mendacium*, cum fuerit notabiliter pernicioſum prudentis arbitrio. Pluribus de his agentem qui volet videre poterit Thomam Sanchez in opere morali lib.3.cap.6.& 7.

De periurio promissorio de præsenti, contingente ex mala materia.

Sectio II.

92. QVæ ad hoc periurium pertinent, sequentibus propositionibus explicantur. Prima est, eum quidem qui animo faciendi, iurat se aliquid mortale facturum, cōmittere peccatum mortale: sed eum qui iurat se facturum aliquid veniale, venialiter tantum delinquere. Hanc cum Caiet. 2.2. quæst. 98. art. 2. & in verbo Periurium, habent Armilla eod. verbo §.3. Sotus 8. De iust. & iure quæst.2.artic.3. Nauarr. in Enchir. cap.12. num.15. & late Suarez in tract.5. de religione lib.3. cap.19. Ea autem patet: quia in eiusmodi periurio Deus non vocatur in testem falsitatis: quia, *vt supponimus*, is qui iurat, intendit facere quod iurat, etiamsi male facturus: vnde non iurat mendaciter, seu contra id quod habet in mente. Quare totam malitia illius prouenit ex iustitiæ defectu, qui merito quidem censetur mortale peccatum constituere in re graui, qualis est mortaliter illicita: non tamen in leui, qualis est venialiter solum illicita: vt mendacium officioſum. Vbi aduerte obiter aliud esse iurare te dicturum mendacium officioſum, & aliud iurare te iuraturum mendacium officioſum: non enim hoc vt illud, iuramentum est tantum veniale, sed est mortale; vtpote quo iuratur facienda nequitia mortalis: puta mendacium iurare, quod est periurium assertorium, ideoque mortale (quid mendacium ipsum sit leuissimum) vt probatum est in præced. num.79.

Secunda propositio est, In huiusmodi iuramentis non 93.
solum dari deformitatem periurij mortalis aut venialis, pro ratione iniustitiæ, quæ iuratur facienda: sed etiam ipsiusmet iniustitiæ: ita vt sic iurans peccet dupliciter: nempe & volendo admittere illicitum, & iurando se admissurum. Hanc habet Nauarr. in præced. nu.12. addens ex Caiet. iurantem se perpetraturum aliquid illicitum, sine animo illud adimplendi, vno tantum modo peccare: quia nimirum deest voluntas illiciti perpetrandi, quæ in casu præcedenti fuit cum actu male iurandi. Peccatum vero illud, quod in casu huius propositionis committitur, mortale esse; patet ex notabili iniuria quæ fit Deo, testimonium ipsius interponendo in cōfirmationem mendacij, cuiusmodi est promissio facta sine intentione eam adimplendi.

Tertia propositio est, Iurantem se omissurum aliquod 94.
bonum supererogationis, vt non mutuaturum, committere in eo peccatum solummodo veniale. Hanc cum Caiet. tenent Sotus, Nauarr. & Couarr. vt iam annotauimus in præced. num.44. patetque ex ratione ibidem allata. Quamquam tamen, *vt Nem. Caiet. in verbo Periurium recte annotat*: si quis iurando intenderet non facere prædicta bona, etiamsi occurreret casus in quo sub mortali ad ea teneretur (vt ne quidem in casu extremæ necessitatis mutuare) tunc mortaliter peccaret tanquam iurans mortale. Et vero, fieri potest aliquando, vt quis à peccato etiam veniali excusetur: vt cum iurauit determinate se non daturum mutuo omnibus, quia non est semper consilium, imo aliquando malum est dare omnibus.

Quarta propositio est, Eum qui emittit iuramentum 95.
de indifferentibus ac vanis seu nullius momenti rebus: vt de non leuanda festuca, vel de non rescindendis vnguibus tali die, solum peccare venialiter. Hæc est Soti *lib. 8. De iust. & iure quæst. 2. art.3. conclus.5.* Et patet, quia si iuramentum de peccando venialiter non est plus quam veniale, nec erit de re indifferenti, seu nullius momenti.

Vltima propositio est, eum qui iurat sibi impossibile, nonnunquam peccare mortaliter, nonnunquam solum venialiter & nōnunquam excusari à peccato. Peccat enim mortaliter quando iurat illud quod probe scit esse sibi impossibile: quia fieri non potest vt cum tali scientia habeat efficax voluntaris propositum implendi quod iurat: quale requiritur ad iurandum vere & nō mendaciter. Id quod notandum est pro iis qui facile iurant se soluturos intra certum terminum, scientes id esse sibi impossibile. Item pro artificibus, qui iurant se intra certum diem perfecturos opus commissum, cum sciant se non posse perficere. Peccat vero solummodo venialiter, si ex leui negligentia admissa in expendenda rei difficultate, per quam est supra ipsius vires, adimplere quod iurat. Quod si nihil curarit expendere, sed temere iurarit, non excusatur à mortali, tanquam is qui non curarit iurare falsum. Excusatur denique à peccato, si diligentia posita in re expendenda, putauerit bona fide eam esse sibi possibilem. Illum enim probabilis ignorantia efficiet à peccato immunem. Quæ sequerentur dicenda de obligatione istiusmodi iuramentorum factorum de materia indebita, iam sunt tradita cap. 4. in explicatione difficultatis secundæ.

De periurio promissorio quod in tempore futuro committitur.

Sectio III.

96. PEriurium promissorium in tempore futuro tunc committi censetur, cum quis aliquid licitum se facturum iurat, quod postea non facit, quando tenetur, nec iustam excusationem habet. Tale autem peccatum mortale esse ex suo genere, sententia est omnium ex Nauarr. in Enchir.cap.12.num.10. Et probatur: quia per iuramentum

cui de-

cui deest veritas, Deus asciscitur in testem falsitatis, quod est graue nefas. Dictum autem periurium est eiusmodi, vt patet ex discrimine, quod D. Thomas tangit 2. 2. *quæst.* 89. *art.* 2. inter iuramentum assertorium & iuramentum promissorium: quod vt illud censeatur veritatem habere comitem, opus sit id quod iuratur esse verum, si assertio sit de præsenti: vel fuisse verum, si assertio sit de tempore præterito. Vt vero promissorium eamdem comitem habeat, requiratur vt quod iuratur, fiat verum à iurante: ita vt veritas iuramento promissorio deesse dicenda sit, si iurans, eo tempore quo tenetur, non faciat id quod iuratum est, se ita habere ac iurauit. Adhæc finis iuramenti promissorij est firmare pacta inter homines, & eorum controuersiis, finem imponere ex D. Paulo ad Hebræos 6. qui finis requirit vt ex iuramento oriatur grauissima obligatio stãdi promissis: alioquin enim esset vinculum parui momenti, quodque facili negotio rumperetur ab hominibus. Id quod existimandum non est de actu virtutis præstantissimæ, maximeque coniunctæ cum fide quæ per dilectionem operatur.

97. Attamen ex accidenti ob defectum plenæ deliberationis, idipsum periurium non esse plus quam veniale ex eo patet: quod peccatum non sit mortale nisi plene voluntarium. An vero sentiendum sit, idem contingere ob materiæ paruitatem controuersia est. Nam quod sub mortali teneatur quis seruare iuramentum promissorium de re minima (si quidem constet ei, quod possit illud licite adimplere) Caiet. affirmat 2. 2. *quæst.* 89. *art.* 7. *in responsione ad* 1. *dubium*: quem Couar. sequitur *in lib.* 1. *var. resolut. cap.* 1. *nu.* 2. & obiter ad cap. Quamuis pactum 1. *parte* § 1. *num.* 4. In eamdemque sententiam alios citant Suarez. tract. 5. De religione lib. 3. cap. 16. in initio, & Thom. Sanchez in opere morali lib. 3. cap. 4. num. 21. Quæ probatur: quia siue res sit magna, siue parua, in omissione adimpletionis quod iuratum est, Deus adducitur in testem falsi, in quo est notabilis iniuria ipsius.

Sed tenetur contrariam sententiam (nempe non esse peccatum mortale postquam ex animo ac sine mendacio aliquid sub iuramento promisisti, illud mutato proposito non seruare in materia leui, id est, in re parui momenti) Sotus lib. 8. de iustitia & iure quæst. 1. art. 7. dub. 1. & quæst. 2. art. 3. ante sextam conclus. & D. Anton. ac Sylu. quos citant & sequuntur Nauarr. in memorato num. 10. & Suarez loco citato num. 4. itemque Sanchez in seq. num. 25. pluribus aliis additis. Nituntur vero hoc fundamento: quod materiæ paruitas, in omnium præceptorum transgressione excuset à mortali. Quare excusabit etiã in transgressione præcepti de implendo iuramento. Confirmatur, quia tanta est obligatio non furandi. v. g. quanta adimplendi iuramenti; vtraque enim est diuini præcepti negatiui, ad mortale pro omni tempore obligantis. Vnde sicut qui rem parui momenti furatur, non damnatur peccati mortalis: ita nec damnandus est peccati mortalis, qui rem parui momenti iuramento promissum non præstat.

Quod Caiet. & Couar. fateri coguntur, cum res illa parua fuerit pars maioris: vt si iurasti te daturum 100. & in aliquo nummo deficias nõ condemnaberis peccati mortalis: secus vero, inquiunt illi, si res illa modica, vt totum quoddam, promitteretur iurando: v. g. dabo tibi vnum assem. Quod Sotus, *& pluribus Suarez num.* 5. 6. 7. & 8. reiicit: quia res cum sumitur vt totum quoddam, non amittit rationem paruitatis, quæ nata est excusare à peccato mortali. Neque vnum ouum secundum se sumptum, minus est res parua, quam sumptum, vt est pars aliqua centenarij ouorum. Vnde Caiet. iuramenta matrum de dando filiis pomo, vel eis castigandis, non impleta, fatetur non facere eas peccati mortalis reas: quæ etiam est communis sententia: cuius rationem sufficientem aliam reddere, quam materiæ leuitatem non est facile. Attamen quia cõtrariæ sententiæ fundamentum eiusmodi est, quod ægre possit euerti: vt patet ex subtili, prolixaque disputatione quam Suarez in eum finem instituit in citato cap. 16. à nu. 9. suadenda est talium iuramentorum obseruatio, cum fuerit licita, nec habuerit aliam iustam excusationem. Ita tamen vt non iniiciatur scrupulus de periurio mortali, quasi leuitas materiæ nequeat ei obstare in iuramẽto promissorio, sicut nequit in assertorio.

Nec enim verum est, omittentem implere promissum iuratum, facere Deum testem mendacij, si iurauerit cum vera intentione promittendi, promissumque implendi: quia si promissum non implere, mendacium esset, nunquã cohonestari posset, vt nec aliud quoduis mendacium. Constat autem plerumque circumstantias occurrere, quæ reddant licitam omissionem promissi iurati; vt cum illius impletio est impossibilis, aut vitiosa, aut maioris boni impeditiua. Itaque ratio peccati quam habet, non consistit in eo quod iuramentum emissum reddat assertorium falsitatis, quia ipsum ab initio sortitum est naturam assertorij veritatis, neque de nouo existit, vt nouam accipiat naturam. Quapropter peccatum quod contra Deum committitur violatione iuramenti promissorij, vera ac sincera intentione emissi, non est destructiuum attributi ipsius diuini; sicut peccatum quod committitur iurando mendaciter: sed contemptum continet authoritatis ipsius: eo quod non seruetur fidelitas ad quam quis coram illo se ad aliquid alteri adstrinxit. Is autem contemptus, *nisi sit formalis*, cur nequeat ex leuitate materiæ censeri peccatum solummodo veniale, (*sicut plurimi alij*) nulla datur ratio. Alia dubia proponit Syluester in verbo Iuramentum 4. sed ex dictis sufficienter patere possunt.

CAPVT VIII.

De iuramento comminatorio, deque iudiciali.

SVMMARIVM.

98 *Quid sit tenendum de iuramento comminatorio facto mendaci animo: quidque de facto de re illicita.*

99 *Tres casus in quibus non est obligatio illud implendi, etiam factum de re licita.*

100 *Quid & quotuplex sit iuramentum iudiciale.*

101 *Iuramentum iudiciale necessarium triplex est; probatorium, definitiuum, & purgatorium seu calumniæ.*

102 *De quibus præstetur iuramentum calumniæ.*

103 *Nonnulla alia de eodem iuramento notanda.*

104 *De iuramento iudiciali voluntario, in quibus casibus deferatur actori, & in quibus reo.*

RESTANT addenda aliqua de iuramento, quod siue assertorium siue promissorium, adhibetur ad confirmandam comminationem pœnæ inferendæ alicui; vnde comminatorium dicitur, aut exhibetur in iudicio, vnde appellatur iudiciale.

De iuramento comminatorio.

SECTIO PRIOR.

98 AC de comminatorio notanda sunt documenta quæ Caiet. habet in verbo Periurium in fine. Primum est, quod satis patet ex antedictis; Si ipsum fiat animo mendaci, etiamsi comminatio iusta sit peccatum esse mortale, nisi ex inaduertentia inuincibili excusatio detur. Secundum est: perinde illicitum esse comminatorium iuramentum ac promissorium, quando factum fuerit de re quæ est, siue mortaliter siue venialiter mala: vt de aliquo occidendo, aut de diripiendis ipsius bonis. Tale autem, nullam inducere obligationem patet ex eo, quod nequeat licite impleri.

99 Tertium est, Si comminatio sit de re licita, puta de iusta inflictione aut procuratione pœnæ siue corporalis siue pecuniariæ, in tribus casibus cessare obligationem illud implendi. Primus est, quando ratio dictauerit melius futurum, vt non mandetur executioni, quam vt mandetur: quia sicut iuramentum non est vinculum iniquitatis, ita nec est impeditiuum maioris boni. Sic Dauid cum iurasset se deleturum domum Nabal, motus precibus & rationibus Abigail, abstinuit ab executione talis iuramenti, iudicans id esse melius.

Secundus est, quando cessauit præsens iustitia, secundum quam facta est comminatio. Eam enim debere intel-

ligi

ligi secundum præsentem iustitiam, argumento est illud apud Ieremiam capite 18. Repente loquar aduersum gentem, & aduersùm regnum vt eradicem, & dispердam, & destruam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum aduersus eam, agam & ego pœnitentiam, super malo quod cogitaui vt facerem ei.] Sic igitur, inquit Caietanus, qui iurat iustam punitionem, si postea parcat veniam petenti, non committit periurium: quia illa præsens iustitia secundum quam iurauit, ideo cessauit, quod per pœnitentiam abolitum sit demeritum puniendum exigente iustitia.

Tertius casus est: quando pœna comminata cessauerit rationem habere medicinæ: siue respectu personæ puniendæ siue respectu boni communis: quia consequenter cessauit rationem habere boni prosequendi, non minus quam potio amara, nullam omnino vim habens medicam. De quo casu relictum est prudentis iudicio statuere ex concurrentibus circumstantijs. Sic pater qui iurauit se excepturum verberibus filium, ob iniuriâ affectam sororem, excusatur à periurio si illud præstare omittat, aduertens quod inde filius non fiet melior; nec pax domestica, sed potius perturbatio maior exorietur. Ratio autem cur in talibus casibus cesset obligatio, est, quod intentio vtentis iuramento comminatorio non sit iurandi absolute, sed subintellecta conditione: nisi comperero contrarium magis expedire. Namq; iuramentũ, sicut non est vinculum iniquitatis: ita nec impeditiuum est boni melioris.

De iuramento iudiciali.

SECTIO POSTERIOR.

100. IVramentum iudiciale dicitur, quod Iudicis, Superiorisve authoritate exigitur, aut præstatur in iudicio: distinguiturque in liberum, & necessarium: Illud est, quod in iudicio pars defert parti: voluntariumque ideo vocatur, quod vt plurimum recusari possit, nec ad illud præstandum obliget Iudex, coram quo, aut cuius consensu & approbatione exigitur in iudicio. Hoc vero est, quod in iudicio Iudex tenetur deferre: & is cui defertur, nequit ipsum absque iusta causa recusare: indeque dictum est necessarium: quod vnus ad ipsum exigendum, & alter ad ipsum præstandum necessitetur.

101. De quo agens Hostiensis in summa, tit. de assertorio iuramento. §. Quot sunt species: iudicat triplex esse (vnde intelligitur tres dari casus, in quibus Iudex tenetur deferre iuramentum, & is cui defertur, tenetur illud præstare) vnum dicitur probatorium: estq; illud, quod ad veritatem eliciendam Iudex deferre testi, & testis præstare tenetur. Alterum dicitur definitiuum: & est, quod propter inopiam probationum, deferendum est ad finiendam litem, iuxta legem vltimam. ff. De in litem iurando. Tertium vocatur purgatiuũ, & iuramentum calumniæ, tanquam institutum ad purgandam suspicionem calumniæ. Est enim illud quod iuxta cap. 1. & penult. De iureiurando calumniæ, initio cuiusq; litis principales personæ, *puta actor, & reus*, tenentur præstare ad purgandum se de calumnia, seu ad fidem faciendam, quod in tota causa non agent calumniosè.

102. Quinq; sunt autem de quibus fidem facit is qui tale iuramentum præstat. 1. est, se credere, quod habeat iustam causam, 2. quod interrogatus non negabit id, quod verum esse credit. 3. quod non vtetur scienter falsa probatione. 4. quod dilationem non petet in fraudem. 5. quod nõ dedit nec promisit, nec dabit nec promittet pro ea lite, nisi personis ijs quibus dare lege permittitur. Eorum tria prima ad assertoriũ, & duo reliqua ad iuramentũ promissorium pertinent. Vtraq; his versibus explicata habet glossa ad citatum cap. 1. verbo Calumniæ iuramentum.

Illud iuretur, quod lis sibi iusta videtur,
Et si quæretur verum, non inficietur,
Nil promittetur, nec falsa probatio detur,
Vt lis tardetur, dilatio nulla petetur.

103. Licet autem tale iuramentum regulariter debeat in exordio litis, seu statim post huius contestationem præstari, ex cap. 1. de iuramento calumniæ in 6. quia tamen ex eodem cap. ad substantiam ordinis iudiciarij, & processus validitatem, non pertinet vt tunc fiat: si fuerit tunc omissum, poterit exigi in quacunque parte litis; & merito, quia talis omissio inuitare potest ad delinquendum.

Quod Episcopi & cæteri de ordine clerical immunes sint ab onere præstandi istiusmodi iuramentum, habetur ex cap. 1. De iuramento calumniæ. Et quod tale iuramentum præstari possit per procuratorem habetur ex eod. titul. capit. 1. §. Quamuis. Ac demum, quod siue actor siue reus recusans iurare de calumnia, statim cadat causa: habetur Extra, eod. tit. in fine.

Circa voluntarium autem iuramentum occurrit monendum: licet vt plurimum non debeat deferri, & recusari possit delatum: nonnunquam tamen deferri possit, & debeat admitti: vt quando actor semiplene tantum potest probare suam prætensionem: nempe cum probat tantum per collationem literarum missarum, aut per vnum tantum testem, aliaue insufficienti ratione. Atq; tunc in tribus potissimũ casibus iuramentum defertur eidem actori. Primus est, quando res petita modica est, & actor vir est honestus: quia eum rem semiprobauerit, nec talis ipse appareat qui velit peierare merito præsumitur certus esse de veritate. Secundus est, quando res petita, est valde magna, neq; actor ipse probare potest singula quæ perdidit; ei enim loco probationis iuramentum defertur. Tertius est, quando in reo magna appareret temeritas & improbitas in litigando. Nam tunc intelligitur ex circunstantijs, iuramentum cum opus fuerit, deferendum esse potius actori, quam illi: iuxta cap. finale De iureiur. in fine. 104.

Reo vero tunc quoq; iuramentum defertur in tribus casibus. Primus est, quando res de qua litigatur magna est; nec veritatem actor nouit, vel est persona suspecta: puta leuis, quæ præsumatur non iuratura verum. Secundus casus est, quando reus ipse tam bonæ famæ est, quã actor: tunc enim consentaneum est in re modica iuramentum ipsi deferri ad defensionem sui potius, quam actori ad accusationem. Tertius est, quando actor deficit in probatione, isq; tantum habet præsumptionem aduersus reum. Nam ratio dictat non illi, sed huic deferendum esse iuramentum, quo se liberet ab illa suspicione, & ostendat suam innocentiam. Ad quod facit cap. Iuramentum §. finali De iureiurando. Pluribus de his agere iurisperitorum est, tanquam spectantibus ad forum externum. Addenda adhuc viderentur quæ pertinent ad iuramentum prout apponitur contractibus ad eorum confirmationem: sed commodius ea tradentur in sequenti lib. 25. cap. 4. sect. 4.

CAP. IX.

De adiuratione Dei.

SVMMARIVM.

105 *Quando contingat adiuratio, quodque ea fieri possit duobus modis.*
106 *Quod quædam sit licita, & quædam illicita.*
107 *Quæ personæ adiurari possint, & de quibus, & cum quibus circunstantijs.*
108 *Propositiones aliquot quibus declaratur quando licita sit, vel illicita adiuratio.*
109 *Non licet adiurare dæmonem amice petẽdo, nec item vlla alia ratione societatem ineundo cum ipso.*
110 *Nulla item ratione licet dæmonem adiurare vt opem nobis ferat.*
111 *Quando & quomodo licitum esse possit aliquid à dæmone petere, quodque ipsum exorcizare non sit licitum omnibus.*
112 *Qua ratione licitum sit adiurare creaturas irrationales.*
113 *Propter quid, & quomodo fieri debeat adiuratio, vt censeatur licita.*
114 *Quando illicita adiuratio peccatum sit mortale.*
115 *Casus in quibus ex parte modi illicita est mortaliter.*

TRactationi de iuramento & periurio per modum cuiusdam appendicis adiungitur tractatio de adiuratione,

ob affinitatem quam hæc habet cum illis, nomine ipso adiurationis indicatam. Agunt autem de eadem adiuratione D. Thomas 2.2. quæst. 90. & cum eo interpretes ipsius ibidem, & Sotus in lib. 8. De iust. & iure qu. D. Anton. 1. part. tit. 10. cap. 8. Summularij in verbo Adiuratio. Suarez in tract. de religione li. 4. & Thom. Sanchez in opere Morali libr. 2. cap. 42.

105. Contingit vero adiuratio, quando quis personam aliquâ ad aliquid præstandum conatur inducere per inuocationem seu interpositionẽ nominis Dei, aut alicuius rei sacræ. Quod fieri potest duobus modis: vno per obsecrationem vel deprecationem: vt cum D. Paulus ad Rom. 12. dixit, Obsecro vos per misericordiam Dei, &c.] altero per coactionem & compulsionem: vt cum Caiphas Matth. 26. dixit Christo. Adiuro te per Deum viuum, vt dicas si tu es Christus.] Inter quos modos duplex differentia cernitur. Altera, quod prior vsurpari possit erga omnes tam superiores quam inferiores, & æquales; & posterior tantum erga inferiores. Altera quod prior non habeat vim obligandi, & ideo non habeat certum effectum: posterior vero habeat, quia inferior tenetur Superiori adiuranti obedire, sicut & præcipienti.

Diuisio admirationis.

SECTIO I.

106. IAm quædam est adiuratio licita, & quædam illicita: licita censetur, quæ bonum habet obiectum; tam remotũ, quod est persona quæ adiuratur: quam proximum, quod est id de quo illa adiuratur, simulq; habet cõditiones seu circunstantias debitas: quæ sunt 1. fieri cum reuerentia, 2. fieri bono fine, 3. non fieri nisi exposcente necessitate, vel magna vtilitate. Illicita vero, quãdo caret obiecto bono, siue proximo, siue remoto: vel aliqua circunstantia debita.

107. Aduerte vero, *quod latius Suarez tractat in citato lib. cap. 2.* personam quæ adiuratur esse posse: primo Deum: non tamen adiuratione facta per modum imperij sed per modum obsecrationis: quâ in nostris orationibus ipsum obsecramus, vt ob amorem & merita Christi, aut alicuius Sancti, nos exaudiat. Secundo, posse sanctos Angelos, alioquin Beatos: non tamen cum imperio, sed cum honore & reuerentia: precãdo ipsos vt intercessores nostri sint apud Deum, ad obtinendum ab eo quod optamus. Tertio, posse homines adhuc viatores; nonnunquam deprecando, & nonnunquam imperando & quasi cogendo, iuxta post dicenda. Posse denique; dæmonem, prout constat ex antiquissimo exorcismorum vsu in Ecclesia.

Illud autem de quo fit adiuratio, debet esse actio vel omissio de se bona: quia esset alioqui inductio ad malum; & per consequens mala. Debitæ vero circunstantiæ, quas adesse oportet, sunt: tum causa rationabilis, tũ finis honestus, tum decorum personarum; quod retineri censebitur si respectu earum debitus modus seruetur: vt fiet; respectu quidem eius quæ adiurat, si id faciat secundum propositiones deinceps tradendas: respectu vero eius per quam fit adiuratio; *seu quæ interponitur, vt authoritatem, fauorem, aut vim det inductioni qua alter inducatur ad agendum vel omittendum quod optatur:* si talis interpositio, conditioni ipsius sit proportionata.

Propositiones quibus declaratur quando adiuratio sit vel non sit licita.

SECTIO II.

108. PRima est: licere cuiuis homini quemuis hominem adiurare deprecando. Hæc est D. Thomæ in cit. quæst. 90. art. 1. Et probatur: quia de se honestum est vti reuerentiâ diuinâ ad homines permouendos ad bonum.

Secunda est, Licere etiam Deum adiurare deprecando. Hanc ibidem D. Thomas probat per illud quod ante citatum est ex cap. 12. Epist. ad Rom. Cui accedit conclusio omnium orationũ Ecclesiæ, in qua Deum obsecramus per Christum. Itemq; vsus adiurandi per Abrahamum aliosq; iustos, in veteri Testamento.

Tertia est, Adiurare compellendo ac cogendo, licere tantum Superioribus, & in ijs in quibus superiores sunt. Nam id requirit authoritatem præcipiendi: quam inique sibi vsurpat qui Superior non est. Sicque illicita fuisse, *ex D. Thoma loco cit. in solutione secundi argumenti*, censenda est antememorata adiuratio Christi per Caipham: licita vero fuisse: tum illa qua Abrahamus adiutauit seruum Genesis capite 24. in initio, & Iacob filium suum Ioseph Genes. 47. in fine.

Quarta est, Non esse licitum ita Dæmones adiurare, vt velimus eos impellere ad opus aliquod faciendum honoris diuini causa. Ratio est: quia talis adiuratio esset vana: vtpote de eo quod moraliter est impossibile: cum Dæmones tanta voluntatis peruersitate obstinati sint: vt quidquid agunt, *præsertim respectu hominum, quibus salutem inuident*, proficiscatur ex odio, quo in Deum flagrant.

Quinta est, Licitum esse in Dei nomine Dæmones adiurare; non quidem rogando, aut amice petendo, sed imperando, obiurgando, ac tanquam hostes compellendo, arcendoue, ne spiritualiter aut corporaliter hominib. noceant. Probatur: quia data est Ecclesiæ potestas spiritalis à Christo adiurandi Dæmones; nõ ad obtinendũ aliquid ab eo: sed ad eum expellendũ ac fugandum, iuxta illud Marci vlt. Signa autem eos qui crediderint hæc sequentur. In nomine meo Dæmonia ejicient:] & illud Lucæ 10. Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes & scorpiones, & omnem virtutem inimici.] Sicq; Ecclesia ipsa suam potestatẽ interpretata est: exorcismos suos nõ aliter dirigens ad Dæmonem, quam imperando, obiurgando, vrgendo ad discessum. Vltra eam vero potestatem diuinitus concessam, non dari aliam tanquam naturalem, patet per illud in cap. 41. libri Iob. Non est potestas super terram quæ comparetur ei: qui factus est, vt nullum timeret.] 109.

Sexta propositio est, Nulla ratione licitum esse adiurare Dæmones, ineundo cum illis societatem aut pactum. Hæc patet per illud prioris ad Corinth. cap. 1. Nolo vos socios fieri Dæmoniorum.] Et confirmatur: tum quia violatur in eo fides Deo data in baptismo, de abrenunciando Diabolo & operibus eius atq; adeo de militando contra eundem tanquam Dei hostem; tum quia illud omne quod Dæmon spõte in nos confert, proficiscitur ex hostilitate in Deum, ac in nos animo. Igitur cum dæmone societatem vel pactum inire, est contra charitatem, quâ debemus ad Dei gloriam amare nosipsos: cum inde hosti infestissimo detur commoditatem, nobis grauiter nocendi; qui non nouit prodesse, nisi vt grauius noceat.

Septima est, Non licere (etiam citra pactum vllum, vel societatem) neque cogendo, neque deprecando adiurare Dæmonem vt opem nobis ferat in quocunque genere officij. Hæc est D. Thomæ in fine citatæ quæst. 90. habens quidem aliquam difficultatem, sed quæ illius veritatem minime labefactet, vt Greg. à Valent. 2.2. *disp. 6. quæst. 8. puncto* 2. bene ostendit, tum solutione rationum contrariarum, tum confirmatione, tam sacræ Scripturæ & Patrum authoritate, quam validis rationibus; quarum vnam ne prolixiores simus, insinuatam ab Origen. homil. 16. in Numeros attigisse sufficiet; quæ talis est. Postquam omnia alia ordinaria media tentata sunt: ad aliquid obtinendum; aut tunc secundum Deum expedit obtinere id quod desideratur, aut non expedit. Si expedit sine dubio Deus ipse paratus est per se, aut per sanctos Angelos nobis illud conferre: si confidenter, & pie, humiliterque id petamus iuxta ipsius expressam promissionem Matth. 6. Itaque si tunc Deo neglecto, ad Dæmones ipsius ac nostros hostes confugiamus, magnâ ignominiâ creatorem afficiemus, petendo id ab hoste, quod ipse multo melius & facilius potest & vult concedere: non quidem ministerio dæmonum, quorum tutelæ non commisit nos: sed sanctorum potius Angelorum quorum custodiæ traditi fuimus. Si vero non expedit id obtinere, sane repugnaremus paternæ prouidentiæ eiusdem creatoris, talq; quid opera dæmonum procurantes; quasi ij velint melius quam ille, & Angeli sancti, nobis esse consulatum. 110.

Auerte autem ex eodem Gregorio in responsione ad secundum argumentum secundi dubij: dæmone sponte occurrente, non esse illicitum adiurare ipsum, vt aliquid præstet (quando ad ipsum repellendum, arcendumque ab 111.

homini-

hominibus id pertinet) pro maiore ignominia ipsius, & peculiari gloria Dei, aut hominum vtilitate. Sic enim quidam Sancti leguntur compulisse Dæmones ad confringenda sua simulachra. Idem citatis D. Thoma ac D. Antonino Suarez habet in memorato capite 2. numero 9. bene monens quidquid in hoc genere factum est à Sanctis, non rogando sed imperando factum esse, ad Dæmonis expulsionem, cum ipsius confusione, & fructu fidelium, ac maiore Dei gloria.

Aduerte etiam, *quod idem Suarez habet in sequenti numero* 10. licitam Dæmonis adiurationem solemnem, ac quæ fieri consueuit secundum formam quandam ab Ecclesia institutam, præscriptamque, pertinere tantum ad Ecclesiæ ministros, specialiter ad id deputatos: per collationem scilicet ordinis exorcistatus: quâ ex Christi institutione confertur legitima potestas ad tale ministerium exercendum. Sine qua potestate, conari exterioribns adiurationibus dæmonem fugare (nisi id fiat speciali Spiritus Sancti instinctu, vt olim in primitiua Ecclesia factum esse putandum est) temeritas est: quia tentatur id, quod nequit viribus naturalibus fieri: cum nulla detur potestas hominis in dæmonem, præter Ecclesiæ relictam à Christo, aut quam Deus alicui concesserit, extraordinario priuilegio. Quod sic accipe, vt tamen nihil obstet, quin fideles in fide fortes, priuatim possint ipsos tentati resistere; iuxta D. Petri monitum in 1. Epist. cap. 5. eique suam nequitiam exprobrando, imperare in virtute nominis & crucis Christi, vt recedat, cessetque eos infestare.

112. Octaua propositio est, Non esse ita licitum adiurare creaturas irrationales, vt cum eis agi possit, ac si eæ mouean̄t se, & efficiant ex se, id quod est nobis aduersum: sed agi tanquam cum eis quæ ab alio mouentur ad id ipsum efficiendum. Hæc est D. Thomæ in eadem quæstio. 90. art. 3. quem cum Soto libr. 8. De iustitia & iure quæst. 3. art 3. sequitur Suarez in eodem cap. in fine. Et confirmatur: quia cum tales res nec se moueant, ad id quod à nobis auertere cupimus; nec percipiant adiurationem, in vanum hæc vsurparetur: quod aduersatur huic secundo præcepto; sicut & iurare in vanum.] Itaq; proprie loquendo, nõ ipsæ, *prout patet ex cap. Sicut nostis De consecr. dist. 4.* sed ipsarum motor adiuratur: etiamsi ad ipsas adiuratio aliquo modo dirigatur; eo quod in eis sit operatio nociua, quam conamur per adiurationem à nobis amoliri.

Cæterum vt à Deo mouentur, adiurandæ sunt deprecando ipsum, ne eis vtatur ad nostram perniciem; sed potius ad bonum nostrum. Sic enim ipsum precamur per Christum Dominum nostrum, vt auertat inclementiam aëris & nubium, ac nocumẽtum animalium: & in benedictione aquæ, ipsa ac sal exorcizantur, precando similiter ipsum, vt virtutẽ eis peculiarem tribuat ad aliquos effectus, nominatimq; ad fugandos dæmones. Vt vero eædem res mouentur à Dæmone, si ad hunc adiuratio directe dirigatur, fieri debet per imperium, *vt ante dictum est*, quo arceatur cum quadam authoritate: ne per tales res noceat fidelibus. Sin dirigatur ad Deũ, fieri debet fusis ad eum precibus, vt opera Dæmonis dissoluat ac impediat, imperetq; vt is à talibus rebus recedat, nec per eas nobis noceat.

Cauendũm est autem, ne tali rerum nocentium adiurationi, superstitiosa ac vana aliqua admisceantur: vt, *ex Soto loco cit.* fit ab illis qui instituunt accusatorem & patronum ac procuratorem: tanquam si litem cum locustis aut alijs eiusmodi habeant, quod est vanum; siue talis tractatio ad res ipsas irrationales dirigatur, cum nihil eorum, præcipiant: siue dirigatur ad Dæmones à quibus illæ mouentur: quia nihil attinet eos vel defendere vel accusare, quos agere malitiose, odium Dei & hominum quo flagrant, satis aperte ostendit.

113. Nona propositio est, Adiurationem perfectam, & quæ tanquam Dei cultus, propria est virtutis religionis, licite fieri posse tantũ propter Deum: siue obsecrando, siue imperãdo fiat. Ratio est: quia sicut iuramentum, *eiusdem virtutis proprium*, debet cum inuocatione Dei, *infallibilis veritatis*, fieri, vt vim habeat veritatem reddendi certam: ita etiam adiuratio prædicta, vt efficax sit, interponi debet authoritas Dei, qui solus illam habet summam & coniunctam cum potestate quæ requiritur ad præbendam vim, & efficaciam petitioni, cui eamet adiuratio admiscetur.

Fieri vero potest talis interpositio, tum expresse, vt ordinarie fit, cum petimus per ipsius misericordiam; & interdum, quando per semetipsum: vt petijt Daniel in cap. 9. inquiẽs, Ne moreris propter temetipsum Deus meus] tum etiam implicite, vt quoties adiuratur Deus per creaturam aliquam, prout ea includit aliquâ singularem participationem diuinæ bonitatis. De qua re late Suarez in tractat. 5. de Religione libro 4. capite. 3. Nobis sufficere potest quod id satis pareat ex vsu sacræ Scripturæ, Exodi 32. cum Moyses orauit dicens, Recordare, Abraham Isaac & Israel seruorũ tuorum.] Itemque ex vsu Ecclesiæ orantis per Christi opera in ipsius humanitate, aut per eam gesta: quæ de se sunt res creatæ: item per merita Sanctorum, & prærogatiuas ipsis concessas.

Postrema propositio est, Ad licitam admirationem requiri, vt fiat debito modo; ad quem pertinet maxime discretio, qua caueatur ne ipsa temere fiat data quacunque occasione, & absque vlla necessitate, vel vtilitate. Qua ratione in vanum ea fieret, contra hoc præceptum. Itemque obseruetur decorum personarum; neque is qui tantum est capax imperij, adiuretur prece: neque is qui tantum capax est precis, adiuretur imperio: aliter enim facere, est aperte contra rectum rationis dictamen.

Quando adiuratio illicita, peccatum sit mortale.

Sectio III.

DE hac re Sylvester agit in verbo Adiuratio, quæst. vltima, & post eum Suarez in memorato lib. 4. c. 4. Tenendum est autem, quod cum adiuratio illicita esse possit, vel ex parte materiæ, seu rei in quam dirigitur caditque adiuratio, vel ex parte eius propter quem, seu cuius interposita authoritate, fit adiuratio, vel demum ex parte modi adiurandi. Ex parte quidem materiæ si hæc sit peccatum mortale, adiurationem esse illicitam mortaliter, transgressione huius secundi præcepti in re graui. Nam per eiusmodi adiurationem nomen Dei assumitur in vanum quod idem præceptum prohibet. Quod si materia sit tantũ venialis, excusatio erit à mortali ex illius leuitate, sicut esse in iuramento promissorio docuimus in præced. cap. 7. sect. 3. Nec obstat quod in re etiam leuissima, inuocatio Dei in testem falsitatis, sit mortalis: quia nulla talis locum habet in adiuratione, in qua interponitur tantum Dei inuocatio, ex qua vim & efficaciam obtineant petitio, vel imperium cum quibus fit adiuratio. Quæ interpositio in materia veniali, irreligiosa est quidem & contra Dei reuerentiam: non tamen talis quæ amicitiam extinguat, excusante leuitate materiæ; vt passim solet in alijs peccatis. Ad quæ faciunt quæ Suarez habet in eodem cap. 4. numer. 7. & 8. 114.

Ex parte vero eius propter quem fit adiuratio (loquimur de ea quæ spectant ad istud secundum præceptum, actus est religionis) ea mortaliter illicita censetur, quando fit propter alium quam verum Deum in se, aut in Sanctis suis. Ratio patet: quia est actus idololatriæ, Deo iniurioſissimus: vtpote quo tribuitur alteri quod proprium est illi, tanquam supremo omnium Domino vnico.

Ex parte denique modi, adiuratio illicita est moraliter. Primo, quando superiores aut æquales adiurantur per modum coactionis: quia id fit vsurpando sibi in alterum potestatem contra iustitiam, in quo contra charitatem notabiliter læditur; nisi forte id ficte fiat ad explorandum illius animum; vel ipsum in re leui decipiendum per iocum: tunc enim ex leuitate materiæ censebitur peccatum solummodo veniale: vt Suarez in citato numero 7. tangit. Secundo, cum dæmones adiurantur per modum deprecationis seu petitionis beneuolæ. Id enim est amicitiam iungere cum eis, seque disponere ad ineundum fœdus cum eis: quod notabiliter iniurioſum est Deo: ex quo tanquam Domino munificentissimo, ac Patre amantissimo toti pendere debemus. Et certe amicitiæ Dei repugnat, *& ideo peccatum est mortale*, amicitiam ac fœdus inire cum hoste ipsius perpetuo, ac incorrigibili. Tertio, cum Dæmones per modum 115.

coactionis adiurantur vt discatur aliquid ab eis, vel aliquid obsequij accipiatur. Ratio est: quod talis recursus ad Dæmonem (tanquam fornicatio quædam, qua Deo relicto, dæmoni ipsi adhæretur) maximopere diuinæ maiestati displiceat, & ab ea puniatur grauissime: prout satis indicant verba illa Numerorum 20. Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi sui.] Exemplum habetur initio libr. 4. Reg. de Ochosia, qui ægrotans misit ad consulendum Beelzebub Deum Accaron.

Si quæras quid sentiendum sit de ijs qui ab obsessis à Diabolo curiosa inquirunt: quæ nec ad Dei gloriam, nec ad proximorum vtilitatem, & ædificationem faciunt. Respondendum est, prout Syluester insinuat in fine citatæ quæstionis vltimæ, non peccare mortaliter, si inquirant cogendo: dummodo non ea mente, vt aliquid obsequij inde consequantur: sed tantum ex curiositate, lenitateve animi, vt videatur quid Diabolus dicat. Ratio vero est, quia in eo non adhæretur Dæmoni, deserto Deo; sed solum nomen huius irreuerenter assumitur in re leui, quod tantum est veniale, vt iam diximus in præcedentibus.

TRACTATVS II.

De laude Dei.

116. LAus Dei est manifestatio excellentiæ ipsius: quæ fieri potest tum mente, & corde tantum, dicitur-que interior: tum verbo, seu voce, nutu, vel gestu, aliove signo externo tantum; & dicitur exterior: tum demum vtroque modo & dicitur interior simul & exterior. Atque vnaquæque earum potest vsurpari tripliciter: primo per modum enunciantis, quando scilicet aliquod bonum affirmatur de Deo: vt Psalm. 47. Magnus Dominus, & laudabilis nimis, &c.] vel malum negatur: vt Num. 23. Non est Deus quasi homo vt mentiatur.] Secundo, per modum inuitantis, & deprecantis vt Psalm. 100. Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine, psallam & intelligam in via immaculata: quando venies ad me.] Tertio, per modum admirantis, vt Psal. 72. Quam bonus Israel Deus ijs qui recto sunt corde.]

Duo vero sunt quæ ad ipsam Dei laudem spectantia, peculiariter hic occurrunt à nobis consideranda, tanquam ea in quibus deficiendo, violatur secundum Decalogi præceptum in quo versamur: assumendo nomen Dei in vanum, hoc nomine: quodcultus verbis, aut æquipollentibus signis externis Deo exhibendus, exhibeatur indebite. Illa autem sunt prædicatio verbi Dei, & recitatio horarum canonicarum: in quibus proinde immorabimur quantum sufficiet ad iudicium de peccatis nobis propositum. Addemus & spectantia ad blasphemiam, ipsi Dei laudi, ex diametro oppositam.

CAP. X.

De prædicatione verbi Dei, tanquam laude quadam, manifestationeve excellentiæ ipsius publicâ.

SVMMARIVM.

117 *Prædicationis verbi Dei dignitas maxima.*
118 *Prædicatio verbi Dei incumbit ex officio tam Papæ, quam cæteris Episcopis.*
119 *Quibus alijs idem ex officio incumbat.*
120 *Quibus licentiam prædicandi dare possit Episcopus, & quibus solus Papa.*
121 *Laico interdictum est munus prædicandi, sic tamen vt in eo, vir capax sit dispensationis, non autem fœmina.*
122 *Quatenus liberum sit Episcopo extra suam diœcesim & Parocho extra suam Parochiam prædicare verbum Dei.*
123 *Statutum Concilij Tridentini de cæteris cohibendis, ne libere prædicent.*
124 *Dona naturalia in prædicatore verbi Dei requisita, non quidem necessario: sed vt prædicatio gratior esse possit.*
125 *Duo alia requisita, arte & labore adquisita.*
126 *Alia præterea diuinitus infusa, quæ ex parte ipsius prædicatoris requiruntur.*
127 *Requisita in prædicatione ex parte materiæ.*
128 *Requisita ad solemnitatem prædicationis verbi Dei.*
129 *Quis vsus mundanæ scientiæ possit esse in prædicatione verbi Dei.*
130 *Peccata prædicantis sine debita authoritate: aut in statu peccati mortalis, aut mendacia, vel inutilia, & vana.*
131 *Alia prædicantis quærendo seipsum non Deum: aut narrantis fabulas vel facetias: aut detrahentis Prælatis Ecclesiæ aut Sacerdotibus, aut dissuadentis solutionem decimarum: aut demum non seruantis quæ tenetur ex decreto Concilij Tridentini.*
132 *Peccata quæ solent ij committere, qui auditores sunt prædicationum verbi Dei.*
133 *Requisita ad audiendam fructuose verbi Dei prædicationem.*

QVod verbi Dei summa sit dignitas, colligitur tum ex eo quod Christus Dominus ad illius exercitium expectarit ætatis suæ annum trigesimum; in quo ante illam incœptam Baptizatus esse à Ioanne ex capite 3. D. Lucæ: tum ex eo, quod Apostoli alia munera committentes Discipulis alijs, munus prædicandi verbi Dei sibi reseruarint ex Actis capit. sexto; tum demum ex eo, quod illa habeat præstantissimum obiectum nempe verbum Dei, quod sancti homines locuti sunt inspirati Spiritusancto, 2. Petri cap. 1. in fine. Dicemus autem primo quibus ea competat. Secundo, quæ ad eam requirantur. Tertio, quæ peccata frequentius in ea contingant. 117.

De ijs quibus competit munus prædicandi verbum Dei.

SECTIO I.

EX officio prædicare competit principaliter Summo Pontifici argumento capit. In memoriam distinct. 19. & homiliarum quæ extant Summorum Pontificum, vt D. Leonis & D. Greg. Magni: itemque cæteris Episcopis: quorum istud esse munus præcipuum habet Concilium Trident. sess. 5. cap. 2. addens hæc verba: Statuit & decreuit omnes Episcopos, Archiepiscopos, Primates, & omnes alios Ecclesiarum Prælatos, teneri per seipsos, si legitime impediti non fuerint, ad prædicandum sanctum IESV CHRISTI Euangelium. Quod quidem in antiqua Ecclesia fuisse diligenter seruatum, satis patet ex eo, quod scripta Sanctorum Patrum, quæ ad nos peruenerunt, maxima ex parte sint Episcoporum. 118

Impedimentum autem prædicandi habentes, ex eodem Concilio ibidem consequenter, & ex Concilio Lateranensi sub Innocentio 3. (quod refertur in cap. Inter cætera, De officio ordinarij) tenentur viros idoneos assumere, ad ipsum prædicationis officium salubriter exequendum: quique id implere contempserit (addit vtrumq; Concilium) districtæ subiaceat vltioni, tanquam fodiens scilicet foueam in quam cadat.

De Prælatis inferioribus Episcopo, atque alijs habentibus curam animarum, idem habetur adhuc consequenter in Concilio Triden. nempe teneri per se vel alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem dominicis & festis solemnibus, plebes sibi commissas pro sua & earum capacitate, pascere salutaribus verbis: docendo quæ scire omnibus necessarium est ad salutem: annunciandoq; eis cum breuitate & facilitate sermonis, vitia quæ eos declinare & virtutes quas sectari oporteat, vt pœnam æternam euadere & cœlestem gloriam consequi valeant. Id si quis præstare neglexerit, Episcopo committitur grauiter puniendus. Legendus est textus eiusdem Concilij. 119

Accum id ita sit, hoc ipso, quod alicui commissa est animarum cura, ipse ad prædicandum Dei verbum censetur missus, constitutusque iure ordinario: alias vero, nequaquã: vt patet ex decreto Concilij Lateranensis, quod refertur de hæreticis capit. Excommunicamus 1. §. Qua vero:

nisi id

nisi id faciat authoritate accepta ab Apostolica Sede, vel ab Episcopo Catholico loci. Sine qua authoritate ingerentem se tali muneri, peccare mortaliter satis constat ex eo, quod propterea dignus sit excommunicatione, qua ipsum ferendum esse statuitur in eodem cap. Vbi aduerte quod etiamsi Episcopus esset quidem hæreticus, sed ab Ecclesia, non secus toleratus in officio suo, quàm si Catholicus esset, concessionem potestatis prædicandi factam ab ipso, valere perinde ac alia per ipsum ex Episcopali officio gesta.

120. Potest autem eiusmodi licentia ab Episcopo dari, non modo Sacerdotibus simplicibus, sed etiam Diaconis, si inueniantur idonei, ex Sylu. in verbo Prædicatio quæst. 1. Et ratio esse potest, quod Diacono ex officio incumbat annunciare populo Euangelium quod intelligi potest non tantum de illius lectione; sed etiam de explicatione: quæ tamen in ipso requirat licentiam Episcopi, cum requirat in simplici sacerdote, iuxta ante memoratum decretum Concilij Lateran.

De licentia Papæ vero, Clericos alios etiam in minoribus tantum ordinibus constitutos prædicare posse verbum Dei, habetur ex vsu recepto in aliquibus religionibus: quibus cum sit à Sede Apostolica absolute & sine restrictione concessum, vt Prælati possint suos Religiosos mittere ad prædicandum, mittunt etiam Clericos in minoribus tantum ordinibus constitutos. Quem vsum à viris doctis ac timoratis, *vt par est existimare*, introductum, temerarium esset damnare.

121. Laico posse quoque à Sede Apostolica committi munus prædicandi, deduci potest ex cap. Mulier, dist. 23. in quo non quidem simpliciter, sed cum exceptione interdicitur laico munus prædicandi: fœminæ autem interdicitur simpliciter. Et merito ob rationes quæ videri possunt apud D. Thom. 2. 2. quæstio. 177. art. 2. Ad quem locum Caietanus bene notat, tale interdictum non obstare quin Abbatissæ & Priorissæ liceat, *immo incumbat*, prædicare suis monialibus, easve adhortari ad regularum suarum obseruationem: atque ad alia quæ sunt pietatis Christianæ, ac religiosi instituti. Illud enim intelligitur de prædicatione quæ fit toti Ecclesiæ, id est, *vt Caiet. interpretatur*, populo ad prædicationes concurrenti communiter; seu Clericis simul, & laicis vtriusque sexus.

122. Cæterum Episcopi tanquam successores Apostolorum, qui iubente Domino in toto orbe terrarum dispersi, Euangelium prædicauerunt *ex cap. In nouo dist.* 21. censeri possunt sufficientem potestatem habere prædicandi in aliena diœcesi: nisi resistant, qui in illa præsunt populo in spiritualibus. Parochi vero censeri quoq; possunt sufficientem habere potestatem prædicandi in aliena parochia intra eandem diœcesim: tanquam missi ab Episcopo loci, quando ab eo acceperunt curam animarum: non vero prædicandi in aliena diœcesi; tanquam ab Episcopo illius loci minime missi, per cõmissionem curæ animarum. Neque ratio proposita de Episcopis habet in eis locum, vt satis intelligitur ex eodem cap. In nouo.

123. Quod attinet ad alios Sacerdotes, in Conc. Trid. sess. 5. capit. 2. De reformat. statuitur vt regulares cuiuscunque sint ordinis, nisi à suis Superioribus de vita & maioribus & scientia examinati & approbati fuerint, ac de eorum licentia: etiam in Ecclesijs suorum ordinum prædicare non possint. Cum qua licentia teneantur personaliter se coram Episcopis præsentare, & ab eis benedictionem petere antequam prædicare incipiant. In Ecclesijs vero quæ suorum ordinum non sunt, vltra licentiam suorum Superiorum, teneantur etiam Episcopi licentiam habere; sine qua in talibus Ecclesijs nullo modo prædicare valeant. Iniungitur præterea Episcopis, vt neminem eorum, qui cum sint regulares, nihilominus extra claustra & obedientiam religionum suarum viuunt: neminemque Presbyterorum sæcularium, nisi sint ipsis noti, & moribus atque doctrina probati, permittant in sua ciuitate vel diœcesi prædicare, quorumlibet priuilegiorũ prætextu, donec ab ipsismet Episcopis sancta Sedes Apostolica super ea re consulatur. Itemque prohibeant quæstuarios siue per se, siue per alium vllo modo prædicare.

De requisitis ad verbi Dei prædicationem.

Sectio II.

EX parte prædicatoris præter antedictam potestatem, ad verbi Dei prædicationem requiruntur dona tum naturalia, tum arte & labore acquisita, tum etiam gratuita, diuinitusque concessa. Accirca naturalia notandum est; ea non requiri tanquam necessaria; cum sit compertum experientia prædicatores plenos diuino Spiritu, quamuis nullis aut valde exiguis donis naturalibus præditos, magnum hominum numerum conuertisse: & contrà cumulatos eiusmodi donis, sed vacuos diuino Spiritu, vix aliquos. Requiruntur ergo tantum vt externum quoddam ornamentum ipsius prædicationis, eo quod illam reddant gratiorem: sicut ornatus vestium gratiorem reddit personam. Inter talia vero dona, præcipua sunt; vox clara & sonora, firma latera, tũ ad sustinendum prædicationis laborem tum ad vocem expromendam; maturitas iudicij, perspicacitas ingenij, fœlicitas memoriæ, industria conformandi vultũ, conuenienter qualitati rerum quæ dicuntur: perspicuitas sermonis, & facilitas in dicendo, ac docendo. Forma denique corporis nec nimis pulchra nec nimis turpis. 124.

Circa dona labore & arte quæsita, notandum est, duo præcipue requiri in prædicatore Euangelico: vnum est experientia circa tractationem animorum: nempe vt expertus didicerit quibus modis peccator moueatur ad pœnitentiam, peccatorumve detestationem: quibus iustus inflammetur ad maiorem perfectionem ac Dei amorem: quibus remedijs instructus esse debeat homo aduersus tentationes; & alia quæ possunt esse adiumenta lucrandi Christo animas. Alterum est sufficies scientia, præsertim sacrarum scripturarum, comparanda tam earundem, quam Doctorum Catholicorum lectione diligenti. De cæteris legi potest Ludouici Granatensis Rhetorica. 125.

Circa dona gratuita seu diuinitus infusa, notãdum est, ea imprimis prædicatori Euangelico necessaria esse ad fructificandũ. Sunt autem 1. charitas magna in Deum, & proximum; generans tum zelum diuini honoris, atq; desiderium vt totus mundus vni Deo seruiat, nec vllus eum offendat: tum compassionẽ de proximo, qua idem zelus temperetur admixtione affectus paterni, per quem illius, in peccato existentis, reconciliatio cum Deo, emendatioq; potius quæratur, quam punitio & vindicta. Secundo, frequens tractatio cum Deo, a quo scientiam illam qua possit animas iuuare, prædicator expectare debet potissimum, cum fungatur tali munere, tãquam Dei legatus ad homines (iuxta illud posterioris ad Corinth. cap. 5. Pro Christo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo) si quidem legatus omnis debet particulariter de ijs quæ ad legationem suã pertinent instrui ab eo à quo mittitur. Hinc docet experientia ad notitiam viarum, seu modorum quibus possimus peccatorem lucrari Christo, orationem plus valere, quam studium. Tertio, humilitas, qua fugiatur inanis gloria; sæpissime faciens, ne ex prædicatione sequatur fructus in populo: siue quia ita Deus permittit, qui superbis resistit: siue quia prædicator suam non Dei gloriam quærens, dum non loquitur ex vera charitate, efficitur velut æs sonans, & cymbalum tinniens: aures scilicet auditorum obtundens, aut solum exterius pascens. Quarto, modestia in vtroq; homine: vt non facile prorumpat in iram, indignationem, contumelias, iocos, scurrilitates maledictiones, &c. Quinto, vt frugalis si in victu & vestitu atq; adeo sic vitam instituat, vt neminem offendat: sitque, *exemplo D. Ioannis Baptistæ*, lucerna tam ardens, quam lucens. Cuius rei gratia vitare debebit hominum frequentiam, & nimias *fœminarum præsertim*, familiaritates; quæ vix esse possunt sine alicuius offensione: vitare item colloquia illa quæ communiter generant malum odorem. Debebit quoque corpus castigare, secularia que desideria mortificare in se: ad imitationem Apostoli dicentis in priori ad Corinth. capit. 9. Castigo corpus meum & in seruitutẽ redigo ne cum alijs prædicauerim ipse reprobus efficiar.] Nam sic merebitur sibi à Deo tribui adiumenta, quæ nec natura, nec ars, aut labor suppeditare ei valebunt.

127. Ex parte porro materiæ, in prædicatione requiritur, vt ea sit verbi Dei: quo nomine significatur sacra scriptura, tam veteris quam noui Testamenti à Sanctis interpretata: in qua sufficienter continentur ea quæ possunt ad prædicationem assumi. Instituitur enim prædicatio vel ad docēdum aliquod nostræ fidei mysterium, vel ad populum arguendum ac increpandum de aliquo vitio: vel ad exhortandum ad aliquam virtutem, instruendumq; ad eiusdem vsum. Ad quæ quidem tria, sacra scriptura sufficientissima est, iuxta illud posterioris ad Timoth. cap. 3. Omnis scriptura diuinitus inspirata vtilis est ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum, ad erudiendum in iustitia: vt perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus.]

128. Aduerte autem his non obstantibus posse aliquid prædicationi apponi ex mundana sapientia, iuxta cap. Relatum distinct. 37. Quod tamen accipi debet cum duplici limitatione. Prior est, vt non nisi pauca sumantur, iuxta illud quod in cap. Cum multa, distinct. 86. reprehenditur quidam Episcopus, eo quod grammaticam semper tractaret, id est, *interprete glossa, ad verbum Grammaticam*, in prædicatione referret fabulas gentilium, interpretando illas moraliter. Posterior limitatio est, ne aliquid ex humanis scientijs assumatur ad quoddam sacræ scripturæ complementum, sed solum ad ostendendum illud quod sacra scriptura docet, sic esse consentaneum lumini rationis naturalis, vt à gentilibus fuerit cognitum.

129. Ex parte demum solemnitatis seruandæ in ea de qua agimus verbi Dei prædicatione, requiritur, vt sermo sit publicus: sicut censetur esse cum est in loco publico, nullumque impedimentum ponitur quin accedere possint quicunque volunt: vt quando non clauduntur fores Ecclesiæ. Secundo, requiritur vt sit sermo generalis, seu pertinens ad cuiusuis status & conditionis homines. Vnde intelligitur à numero prædicationum excludi sermones, qui habentur ad moniales aut ad religiosos in capitulo: itemq; eos qui haberi solent in sodalitijs, seu congregationibus particularibus: etiamsi habeantur à Clericis: quia non sunt sermones publici nec generales. Tertio, requiritur vt prædicator dum prædicat locum habeat distinctum à cæteris, eumq; eminentiorem. Quarto, vt inuocet auxilium B. Virginis, *prout consueuit*, dicendo salutationem angelicam: siue statim initio, siue aliquanto post. Quinto, vt proponatur aliqua sententia seu pars aliqua Euangelij, de quo habenda est prædicatio ipsa. Adde conuenire vt prædicatio tanquam actio dignissima, & ad Dei gloriam conducens maxime, vt fiat in templo tanquam loco dignissimo ad Dei cultum consecrato.

De peccatis quæ frequentius contingunt circa prædicationem verbi Dei.

Sectio III.

130. HOrum alia sunt prædicatoris, & alia auditorum. Atque prædicatoris frequentiora, sex refert Caiet. in verbo Prædicatorum peccata. Primum est, cum quis prædicat sine debita authoritate, siue ordinaria, siue delegata. Quod esse mortale idem author colligit ex cap. Excommunicamus 1. De hæret. §. Quia vero: vbi sub pœna excommunicationis prohibetur, ne quis sine Sedis Apostolicæ aut Episcopi loci authoritate, munus prædicandi sibi assumat. De qua re iam diximus in sect. 1.

Secundum est: cum quis prædicat sciens se esse in statu peccati mortalis, nisi de eo conteratur. Existimat tamen ibidem Caiet. in eo committi tantum veniale, exceptis duobus casibus. Prior est, quando in eo statu perinde prædicaret indigne, ac si declamaret: aut ipse esset peccator notorius, vel scandalosæ vitæ: tunc enim magnam iniuriam facit officio prædicationis, quod sanctissimum est. Quo nomine censeri potest reprehendi à Deo per illud quod in Psal. 49. habetur. Peccatori autem dixit Deus: quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Posterior est, quando per contemptum muneris prædicationis, seu nihili ipsum faciendo, prædicaret quis in statu peccati mortalis: quia in eo etiam magna fit iniuria officio prædicandi. Postea autem is sententiâ mutatâ (quod attingit in Enchiridio Nauarr. capit. 25. numero 141.) docuit absolute istiusmodi peccatum esse mortale: in eoque illi Nauarr. ibidem assentitur. Quamquam verò, extra duos illos casus memoratos mortale esse, vix possit ostendi certa ratione: duorum tamen illorum doctissimorum virorum authoritas, magni certe facienda, sufficere potest homini timorato ad solicite cauendum peccandi in re tanti momenti periculum.

Tertium peccatum est, Cum quis prædicat mendacia; quod Caiet. ait esse mortale grauissimum, quia euacuat vniuersam Ecclesiæ authoritatem, Christiq; fidem. Id autem procedit siue mendacium dicatur contra doctrinam fidei aut morum; siue circa gesta Sanctorum, aut miracula aut reliquias; siue circa Prophetias aut quascunq; alias res spectantes ad instructionem fidelium. Vnus tamen casus est, in quo mentiri in concione non esset plus quam veniale: nimirum quando concionator illi admisceret aliqua impertinentia, & circa ea mentiretur.

Quartum peccatum est: quando quis inutilia & vana prædicat: tractans scilicet speculatiuas quæstiones, aut leges ciuiles enucleans; narrans Romanorum & aliorum gentilium gesta, aut in alijs id genus insumens concionem. Addit autem Caietan. tale peccatum esse grauissimum, si quis in tali re excedat. An autem sit mortale non exprimit, nec facile est statuere; nisi valde magnus in eo committatur excessus: vt cum tota concio, aut certe maxima pars illius cōsumeretur in talibus, sine interpretatione & applicatione ad mores Christianos. Etenim id potius est adulterare verbum Dei, quam illud sincere prædicare. Quod indignissimum esse, satis indicat Apostolus in posteriori ad Corinth. cap. 2. sub finem, & in capit. 6. sub initium vbi is solicite se purgat à tali peccato, tanquam indignissimo verbi Dei prædicatore.

Quintum peccatum est, quando prædicator non Deum, 131
sed seipsum quærit: Quod dupliciter potissimum contingit: vno modo cum ad prædicandum mouetur affectu lucri: altero cum mouetur affectu propriæ laudis & gloriæ. Ex Caietano autem peccatum est mortale, cum prædicatoris affectus talia respicit tanquam finem vltimum; aut is procedit vsque ad simoniam committendam. Extra quos casus veniale est de se: in quo, *ex eodem Caiet.* consideranda est affectus quantitas; secundumq; eam est de illius grauitate iudicandum.

Sextum peccatum est, cum prædicator narrat fabulas gentilium & facetias. Quod ex se veniale est, *vt addit Caiet. & approbat Nauarr. in Enchir. cap. 25. num. 142.* nisi tale quid, nimis multum fiat; ita nimirum vt tota cōcio vel maior pars illius consumatur in risu: quia tunc periculum magnum esset de mortali.

Addit ibidem Nauarr. septimum peccatum, quando Religiosus Prælatis Ecclesiæ, & Sacerdotibus, concionando detrahit præsertim vt laicis placeat. ex Clemen. 1. §. Quibus autem, De priuilegijs. Quod *ex glossa ibidem, verbo Detrahant*, intelligēdum est de ijs qui detrahunt nominatim, aut æquialenter: seu talibus verbis vt intelligatur de quibus loquātur. Pro quo peccato imposita est illis excommunicatio reseruata Papæ per Concil. Lateranense sub Leone decimo sess. prima. Quærenti vero an idem sentiendum sit de concionatoribus sæcularibus: idem Nauarr. tangit respondendum esse, quod sit idem quoad culpam: quia vtrisq; naturæ iure, talis detractio est pariter prohibita: nō item quoad pœnam excommunicationis: quoniam solis Religiosis ea imponitur ab Ecclesia.

Octauum peccatum est, *quod ibidem habet Nauar.* quando prædicatores Religiosi disuadent populo solutionem decimarum. Quod peccatum ab Ecclesia punitur excommunicatione ipso facto incurrenda: per Clemen. Cupientes, De pœnis §. Illos. De eodem autem quoad prædicatores sæculares iudicandum est perinde, ac de præced. peccato.

Vltimum peccatum consistit in omissione eorum quæ ex definitione Concilij Trid. sess. 5. cap. 2. seruari debere ab illis quibus prædicatio verbi diuini incumbit, habitum est in præced. sect. 1. Illudque Nauarr. in sequenti numer. 134. pro mortali habet: & merito, quia tale statutum datum est in re graui, cum comminatione excommunicationis aliarumq; pœnarum.

Quod

132. Quod attinet ad peccata auditorum, seu quæ solent committere ij qui concionem audiunt: Primum consistit in omissione: quæ quis omittit audire concionem, quando commode potest, ipseq; ea indiget, vt maxime solent rudes, ignorantes mysteria nostræ fidei. Cuiusmodi necessitas facit frequenter, vt peccatum mortale committant non audiendo cum contra charitatem omittant in graui necessitate, subuenire animæ suæ.

Secundum peccatum est, cum quis adit, & audit concionem, vel ex vanitate, vel ex curiositate, vt notet defectus cõcionatoris, vel ob alium peiorem finem, verbi gratia, vt mulieres aspiciat, vel vt concionatorem irrideat. Hoc peccatum quantum sit, indicatur ex illius fine.

Tertium peccatum est, quando quis dum concio fit, non attendit, sed voluntarie distrahitur: præsertim cum concionator reprehendit aliquod vitium, à quo non vult se emendare: aut hortatur ad aliquod bonum, cui non vult vacare. Hoc spectant confabulationes, risus, & cætera, quibus nõ solum sibi ipsi quis obest non attendendo, sed etiam aliis, qui impediuntur ab audiendo. De huius vero peccati quantitate vt iudicetur, ponderandæ sunt facti circumstantiæ.

Vltimum peccatum est contemnere, nec dare operam, vt fructus aliquis ex concione referatur: qui enim ita adest cõcioni, vt nihil fructus inde prorsus referat, cum saltẽ perdat tempus, non vacat culpa saltem veniali.

133. Cæterum ad audiendam fructuose verbi Dei prædicationem, quædam præcedere eam, quædã comitari, & quædam subsequi oportet. Igitur antequam ad eam accedatur, confert vacasse alicui exercitio spirituali, per quod anima disponatur ad excipienda cum dilatatione cordis, diuini verbi fluentia: nempe orationi vacasse, aut confessionem fecisse, vel Eucharistiam sumpsisse. Confert item excitasse quasi famem ac sitim diuini verbi, tanquam cibi & potus ad animæ refectionem accommodatissimi. Itemque concepisse propositum emendandi vitam, corrigendo se de suis defectibus, & studendo proficere in virtutibus, ad quæ iuuandus est concionum auditione.

Dum vero concio ipsa auditur, procuranda est reuerẽtia, non tantum interior recognoscendo in prædicatore loquentem Deum: sed etiam exterior cum debita corporis cõpositione, habẽdo oculos demissos nec vagantes circumspiciendo. Procuranda est secunda deuotio, qua concio audiatur, cum pio in Deum affectu: non autem ea ratione, qua ad oblectationem, aliquid prophanum audiremus. Procuranda est quoque attentio, curandumve ne distrahamur voluntarie, garriamus, &c. Curandum est item vt quæ dicta sunt in concione applicemus nobis in particulari: præsertim si inueniantur ad nos pertinere ratione nostri status, aut alias nobis necessaria videantur: memores nos non interesse tanquam iudices, sed tanquam discipulos.

Denique post auditam concionem oportet apud se coram Deo ruminare quæ audiuerimus, præsertim ea quæ aduertimus esse nobis valde necessaria, tanquam pertinentia ad salutem nostram, & eadem sedulo notare: atq; si occasio detur, illa referre aliis, tanquam audita in concione. Nã quod conferet nobis ad illa ipsa memoriæ inculcanda. Et demum oportet petere à Deo vires implendi ea quæ audiuerimus, ac cum primum offertur commoditas, sed ad illa implenda applicare.

CAPVT XI.

De recitatione horarum canonicarum, tanquam Dei laude præscripta ab Ecclesia; & peculiariter de eiusdem præscripti obligatione.

SVMMARIVM.

134 *Tractantes de horis canonicis: & quæ de earum recitatione, conuenienter nostro instituto, nos tractare oporteat.*

135 *Qui obligentur ad eam: & primo, de iis qui obligantur ratione sacri ordinis.*

136 *Eiusmodi obligatio Diaconi & Subdiaconi imposita est tantum per receptam, rationabiliterq; præscriptam in Ecclesia consuetudinem.*

137 *De Religiosis professis, qui ad recitationem horarum canonicarum tenentur.*

138 *Ad quid teneantur Conuersi & Nouitij in religionibus addicti choro.*

139 *Vnde sit Religiosorum professorum obligatio recitandi horas canonicas.*

140 *Communis ea de re sententia, quod sit ex generali Ecclesiæ consuetudine*

141 *Tria corollaria inde illata.*

142 *Omissio recitationis horarum canonicarum, peccatum est suo genere mortale.*

143 *Quæ earumdem horarum pars censeatur ita notabilis, vt illius omissio sufficiat ad peccatum mortale.*

144 *Refutantur aliquot aliorum dicta.*

145 *Quid videtur tenendum.*

146 *Non modo recitatio horarum canonicarum, sed etiam modus recitandi est in præcepto: & quis.*

HORÆ canonicæ vocantur eæ preces, quæ ex præscripto Ecclesiasticorum canonum, certis horis in Ecclesia recitantur. De illis autem in iure canonico agitur dist. 91. & 92. itemq; in titul. de celebratione Missarum. De iisdem post Summularios in verbo Hora: ac Sotum in lib. 10. de iust. & iure, & Nauar. in Enchir. cap. 25. n. 96. & aliquot seqq. ac latissime in tract. de oratione, tractatur à pluribus recentioribus: in quorum nostris sunt Gregor. à Valent. 2. 2. disput. 6. quæst. 2. puncto 10. Ioan. Azorius in 1. part. Instit. Moral. lib. 10. Leonard. Lessius De iust. & iur. lib. 2. cap. 37. & nouissime Franciscus Suarez de religione tract. 4. lib. 4. Tantum autem immorabimur in iis quæ faciunt ad iudicium de peccatis nobis propositum: vt sunt primo, obligatio ad talem recitationem, secundo, conditiones requisitæ, vt ea censeatur debite mandata executioni: & tertio, causæ ob quas contingit excusatio ab eadem. Atque de obligatione dicemus in hoc cap. dicturi de reliquis in duobus sequentibus. 134.

De obligatione recitandi horas canonicas; ac primo, initiatorum sacris ordinibus.

SECTIO I.

EX communi Doctorum consensu teste Nauarro in memoratu tractatu de oratione cap. 7. num. 1. tria tantum genera hominum tenentur ad recitationem horarum canonicarum, communi Ecclesiæ siue præcepto siue consuetudine: nempe Clerici initiati maioribus ordinibus, Religiosi professi religionem in qua sunt addicti choro, & beneficiarij. 135.

De primis, *qui sunt Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi*, notat Nauar. in sequenti num. 2. & plenius tractat Suarez in citato lib. 4. cap. 16. non datur in iure canonico textus expressus, per quem eiusmodi obligatio confirmetur, quoad diaconos & subdiaconos. Tres enim canones citari solent pro tali obligatione, ex quibus nihil de ea quoad diaconos & subdiaconos certo colligitur. Primus est, canon Presbyter, De celebratione Missarum: vbi dicitur: Presbyter mane matutinali officio expleto, pensum seruitutis suę, videlicet primam, tertiam, sextam, nonam, vesperamque persoluat. Quibus verbis nihil exprimitur de Diacono & Subdiacono, sed solum de Presbytero. Cui quatenus per eundem canonem censenda sit imposita obligatio recitandi horas canonicas, explicat Suarez in eod. cap. 16. num. 9. Secundus est, canon Si quis Presbyter, dist. 92. in quo fit quidem mentio diaconi & subdiaconi, non tamen de obligatis ad recitationem horarum canonicarum ratione suscepti ordinis: sed vt deputatis alicui Ecclesiæ: seu vt habent bus beneficia in aliqua Ecclesia. Nam illic pariter fit mentio aliorum clericorum, quos constat non omnes ratione susceptionis minorum ordinum obligari ad eam recitationem. De quo pluribus Suarez tractat quidem in cit. cap. 16. num. 10. & nonnullis sequentibus; sed nobis sufficit id satis constare ex recepta Ecclesiæ consuetudine.

Tertius est, canon Dolentes, De celebratione Missarum: in quo Prælatis & minoribus Clericis præcipitur in virtute sanctæ obedientię, vt diuinum officium, nocturnum pariter & diurnum, quantum eis dederit Deus, studiose celebrent, pariter & deuote.

Sed quia nomine Clericorum minorum, non minus intelligi possunt initiati minoribus ordinibus, quam cæteri, prout inferiores sunt Prælatis (cum quibus tanquam maioribus ibi comparantur) non est censendum tale præceptum esse de recitandis horis canonicis: alioqui enim quilibet Clerici ad eam recitationem tenerentur, *cuius contrarium patet ex recepta consuetudine:* sed tantum esse de modo recitandi, impositum iis qui aliunde tenentur recitare: vt Prælati, & ex eis qui subsunt ipsis; tum Sacerdotes, Diaconi, & Subdiaconi, ratione ordinis; tum Clerici reliqui si beneficium Ecclesiasticum habeant.

136. Quæ cum ita sint, tenendum est, quod Suarez *in memorato num.* 9. tenet cum Nauarro & Azorio, sequiturq; Leonardus Lessius *in citata dubit.* 9. Diaconi & Subdiaconi obligationem recitandi horas canonicas ratione sacri ordinis, prouenire ex antiqua & generali Ecclesiæ consuetudine; quæ cum sit rationabilis & legitime præscripta, vim legis habeat iuxta cap. finale De consuetudine in fine. Rationabilis autem ex eo est, quod Clerici per maiorum ordinum susceptionem acquirant in Ecclesia statũ, à quo resilire nequeũt: qui status cum ad cultum Dei laudesque ipsius celebrandas institutus sit, nec ratione consentaneum fuerit, vt in talibus laudibus ferrentur in incertum: merito cõsuetudo obtinuit, vt eis determinarentur contentæ horis canonicis. Legitime vero præscriptam esse talem consuetudinem negari non potest, cum non modo annis, sed & seculis multis, atque adeo ab Apostolorum temporibus tanquam pia, sanctaque in Ecclesia vigeat: vt bene familiariterque ostensum aduersus hæreticos huius temporis: videri potest apud Leonardum Lessium in præced. dubit. 8. in quo nos hærere, necessarium non est ad nostrum institutum.

Ex obligatione Religiosorum professorum.

SECTIO II.

1. 7. EX vi religiosæ professionis, non sequi obligationem dicendi horas canonicas, patet ex eo, quod professio ipsa religiosa ordinarie obliget tantum ad tria vota paupertatis, castitatis, & obedientiæ, seruanda secundum regulam: fieri que possit vt de recitatione horarum canonicarum nihil cõtineatur in regula: vt patet ex iis religionibus quæ non sunt deputatæ ad chorum, sed institutæ, præcipue ad corporalia misericordiæ opera exercenda in hospitalibus: vel ad militiam aduersus infideles, vel ad aliquas actiones spiritales, vt ad contemplationem rerum diuinarum, & bonarum literarum studium, pro institutione rudium ad Dei gloriam. Patet item ex eo quod in religionib. ad chorum deputatis, qui laici seu conuersi dicuntur, etiamsi professionem solemnem faciant, vereq; sint Religiosi, non teneantur ad ipsum recitationem horarum canonicarum, prout omnes fateri habet Suarez in seq. cap. 17. num. 2.

138. Addens contra Paludanum, & quosdam alios, quos ipse refert: tales neque ex iure communi, neq; ex vniuersali consuetudine Ecclesiæ, teneri ad recitandum aliquid loco illarum: sed solum ex regulæ præscripto, seu quia regula suæ religionis iniungit: quam esse communem sententiam, *aliquot in eam citatis*, idem habet.

Quod autem idem Paludanus contra communem aliorum sententiam senserit non tantum professos, sed etiam nouitios earundem religionum choro addictarum, teneri sicut professos ad recitationem de qua agimus, Suarez ipse in eodem num. 2. adhuc reiicit: eo quod non sint religiosi reuera: sed tantum in via ad professionem, per q̃ Religiosi fiant reuera: sufficitq; vt voluntarie se subiiciant ordini, & sub disciplina religiosa vitam agant, sequendo directionem Superiorum suorum.

139. Porro difficultas est, vnde sit obligatio prædicta religiosorum professorum, si non sequatur, *vt diximus*, ex vi professionis. Quam Suarez tractans in cit. cap. 17. duos refert aliorum sententias: vnam nonnullorum, qui eam esse dixerunt ex iure illo diuino naturali, quo Religiosi per suam professionem dicati sunt ad Dei cultum. Alteram aliorum, qui putarunt esse naturali legi iustitiæ, in ordine ad populum Christianum, cuius eleemosynis aut aliis donationibus aluntur. Priorem autem reiicit, quia cum multis aliis modis, quam recitatione horarum canonicarum, possit Deo cultus exhiberi: ex eo solo cap. nequit recte inferri, obligationem illorum determinate esse potius ad memoratam recitationem, quam ad alium alterius modi cultum Dei: præsertim cum Religiosus se per professionem mancipans cultui Dei, non imponat sibi necessitatem determinate ad aliquas actiones cultus diuini, nisi ad eas quas expresse vouet aut quas regula, vel Prælatus districte præscripserit.

Posteriorem vero reiicit: tum quia Religiosis alimenta non suppeditantur à populo propter hanc determinate, vel aliam actionem vitæ religiosæ: sed simpliciter vt viuant in tali perfectionis statu ad Dei gloriam. Adde nec suppeditari in stipendium recitationis horarum canonicarum: sic nimirum, vt Religiosi censendi sint ex quasi contractu ad illam obligari obligatione iustitiæ. Etenim ea suppeditantur aut per modum eleemosynę aut absolutę donationis: cui interdum quidem adduntur aliquæ conditiones, seu pacta aliquid agendi: sed non solent esse recitandi horas canonicas; nisi forte in choro nonnunquam, ad populi consolationem, & ædificationem. Quod genus pacti, cum nec sit commune omnibus religionibus addictis choro; nec attingat eos qui iusta de causa à choro abesse compelluntur, ea nõ potest censeri ratio adæquata obligationis, per quã doctores adstruant generaliter Religiosos professos choro mancipatos, teneri ad recitationem horarum canonicarum.

140. Communis autem sententia, *in quam Paulus Suarez ipse citat in eodem cap. 17. num. 9.* est, propositam Religiosorum obligationem fundari in vniuersali consuetudine. De qua licet nonnulli dubitarint, *quos idem commemorat*, tot tamen eam testantur, vt temerarium sit ipsum negare: præsertim cum is de illa sensus sit & consensus virorum bonorum; vt Monachos vel Moniales contrauenientes damnent de peccato; non minus quam Diaconos & Subdiaconos, quos ante diximus obligari tantum ex consuetudine præscripta. Quia nimirum vtraque æquiparatur præcepto Presbyteris & beneficiariis imposito recitandi horas canonicas; vt ostendit vsus bonorum, existimantium ad debitum in suo (*perinde ac in horum*) statu implendum; pertinere eiusmodi recitationem tanquam eam, quam esse de numero taliũ debitorum, constet ex generali consuetudine, valde consentanea suæ professioni.

Ex qua sententia inferre licet primo: non esse quenquam ex Religiosis ad chorum deputatis, facile excusandum à priuata recitatione horarum canonicarum, quando non recitant eas cum cæteris in choro: quia in eo aperitur ianua ad quærendas occasiones quibus absint à choro: atque adeo omittendi omnino recitationem ipsam, ad quam generali Ecclesiæ præscripto obligantur sub mortali, prout in sequenti sectione docebitur.

Licet secundo inferre, non esse magis liberum Prælatis pro arbitrio cum suis subditis dispensare in tali obligatione, quam in aliis obligationib. communium præceptorum Ecclesiæ: ita vt attendere debeant si quid sit ipsis cõcessum priuilegio Sedis Apostolicæ, vel si talis necessitas adsit, quæ faciat ipsis potestatem dispensandi. Quam necessitatem debere esse nõ leuem, intelligitur ex eo, quod ne is quidem quem necessitas compellit agriculturæ vacare, liberetur à tali sua obligatione; prout constat ex cap. 1. De celebratione Missarum. Vnde mihi videtur parum tuta dispensatio, quam ratione studiorum nonnulli Superiores dans suis Religiosis professis: quandoquidem recitatio horarum canonicarum non est talis, neque tantus studiorum obex, *vt experientia constat*, quin fructum non pœnitendum eas recitans possit reportare ex ipsis studiis, si eis sedulo incubuerit.

Tertio inferre licet: in speculatione quidem satis clarum esse, sed in praxi difficultate non carere, quod Greg. à Valen. in sup. cit. puncto 10. §. *Qui teneantur recitare horas canonicas, sub finem*, habet, religionem quæ talem consuetudinem nũquam receperit, ad illius obseruationem minime obligari. Nisi enim talem non receptionem constet à Sede Apostolica approbatam esse, non derogabit eidem consuetudini: quæ cum iuxta prædicta, vim habeat iuris communis, solius Papæ est, tanquam summi Principis, dispensatione sua obligationem illius tollere. Quod ipsum fecisse, si ostendi nequeat, rationabile non est præsumere, quod id fecerit: præsertim cum ius canonicum tali præsumpto priuilegio, satis aperte resistat: dum in cap. Dolentes, De celebratione

Missa-

Missarum, tam minoribus, quam maioribus Clericis, districte præcipitur in virtute sanctæ obedientiæ, vt diuinum officium studiosè celebrent, pariter & deuotè quantum Deus dederit. Resistit item ratio: cui consentaneum non est pium religionis institutorem voluisse, vel propria authoritate, vel interposita authoritate Summi Pontificis, cõtrauenire communi Ecclesiæ cõsuetudini in re graui, & maxime pertinente ad munus suæ religionis, tam quam choro deputatæ. Quæ doctrina si cui tanquam durior, non probetur, non habeo vnde illi satisfaciam: nisi dicendo amanti nihil esse difficile: parq; esse existimare de Religioso, quod Christi amore ardeat, nec ita langueat in Dei obsequio, vt durum sit ei in horis canonicis recitandis, sesquihoram quotidie ponere.

Obligatio quæ super est beneficiatorum, longiorem tractationem requirit, quæ commodius instituetur cum in sequenti lib. 30. tractaui de sacramento ordinis, subijcietur tractatus De Clericis, in quo eorundem obligationes erunt persequendæ.

De peccato quod committitur non implendo obligationem recitandi horas canonicas.

Sectio III.

142. COnuenit inter Doctores tale peccatum mortale esse ex suo genere, tanquam commissum contra præceptum datum de actu religionis virtutis præstantissimæ, attinentisq; ad Dei cultum, atque conferentis ad Ecclesiæ vtilitatem, nõ secus ac dicere vel audire Missam diebus festis: iuxta præceptum quod exponetur in seq. libro. Adde quod ex cap. Clericus victum, distinct. 91. tale peccatum sit dignum excommunicatione: quæ imponitur tantum ob mortale ex cap. Nemo Episcoporum, 11. quæst. 3. Vbi aduerte obiter nihil referre in hac re ex quo titulo trium memoratorum (*sacri inquam ordinis professionis religiosæ, aut beneficii Ecclesiastici*) proueniat obligatio recitãdi horas canonicas. Nam ex quocumque proueniat, similiter est sub mortali. Sic tamen vt si quis ex pluribus talib. titulis obligetur, grauius peccet illius transgressione, quam ille qui paucioribus. Etenim cum tituli ipsi augeant obligationem, aggrauant consequenter illius violationem: sicque initiatus sacris ordinibus, & beneficiatus omittendo horarum canonicarum recitationem, peccat grauius quam simplex Clericus beneficiatus; & Sacerdos religionem professus, quam simplex Sacerdos secularis: similiter habens plura beneficia, quam habens tantum vnum.

Conuenit quoq; inter Doctores, omittendo notabilem partem horarum canonicarum vnius dici, nisi ignorãtia aut alia iusta causa excuset, *iuxta post dicenda in 13. cap.* mortale committi. Quod probatur à pari de Missa, quam non modo totam, sed etiam partem ipsius notabilem omittere voluntarie, peccatum censetur mortale: eo quod officia diuina notabili ex parte relinquere imperfecta, magnam habeat turpitudinem; adeoque irreuerentiam diuinæ maiestatis non modicam, argumento cap. Illud, & cap. Nihil, 7. quæst. 1.

143. Dissentiunt autem ipsi Doctores in definiendo, quæ horarum canonicarum pars censeri debeat ita notabilis, vt illius omissio ad mortale sufficiat. Namque Nauar. in tract. de oratione cap. 10. num. 44. iudicat, tunc partem censendam talem, quando adæquauerit tertiam partẽ vnius ex minoribus horis; hoc est, vel primæ, vel tertiæ, vel sextæ, vel nonæ: cuius tertiæ partis exemplum assignat, vnius talis horæ initium vsque ad finem fere primi Psalmi. Imo aliquid minus posse ad eam sufficere ipse significat in Enchir. cap. 25. num. 98. his verbis, Dixi partem notabilem; quia omittere paruam, puta vnam dictionem aut partem versus, etiam sine voluntate repetendi, non est plusquam veniale: modo ne ob contemptum aut cum notabili scandalo omittatur. Hæc ille. Syluester vero in verbo Hora, quæst. 12. sub finem, videtur existimare vnius horæ omissionem requiri ad committendum in hac re peccatum mortale. Videri præterea potest, iuxta Rosellam in verbo Horæ canonicæ, num. 3. sub finem; totius officij vnius dici omissionem requiri, ad constituẽdum in hac re peccatum mortale. Nec defuit qui putarit talem omissionem non esse peccatum mortale, nisi ea fieret ex contemptu, vel ex fastidio rerum diuinarum, vel ex consuetudine. Sic enim sensisse Richardum quendam Anglicum refert Angelus in verbo Hora, quæst. 10. nec ipse omnino improbat, licet censeat esse tutius tenere cum aliis. quod omissio diuini officij ex sola negligentia, sufficiat ad peccatum mortale.

Cæterum illud quod Nauar. insinuat, videtur nimis rigidum: quando quidem ex D. Thoma 2.2. quæst. 147. art. 3. ad 2. transgressio præcepti Ecclesiastici, quod per modum communis statuti proponitur, non est mortalis, nisi fiat ex contemptu, quo nolit quis eidem statuto subiici: aut nisi illa ipsi transgressio ita fiat, vt finis præcepti contra quod ea fit, impediatur ac veluti repudietur. Iam vero quod quis vnum aut alterum versum, aut etiam, aliquanto plures omittat ex negligentia, non est eo ipso censendus, vel habere contemptui præceptum recitandi horas canonicas, vel illud ipsum fraudare fine suo reddendi Deo debitas laudes pro populo. Accedit quod scopus legis Ecclesiasticæ sit animas suaui modo ad Christum ducere; non autem illaqueare eas nimia præceptorum austeritate. 144.

Ex reliquis autem insinuatis; illud solum quod positum est secundo loco videri potest habere aliquid probabilitatis. Nam quod quarto modo retulimus, ex dictis aperte constat falsum esse. Illud vero quod proposuimus tertio loco, nempe totius vnius dici, omissionem horarum ad mortale requiri, ex eo reiicitur; quod omnes septem horæ quotidie recitari, nominatim præcipiantur in cap. 1. De celebratione Missarum; atque tale præceptum sit sub mortali, iuxta cap. Dolentes, eodem titulo. Vnde sequitur omissionem cuiusq; earum sufficere ad peccatum mortale. Quam esse omnium sententiam Suarez dicens in tract. de relig. lib. 4. cap 25. num. 15. addit rationem, quod talis omissio sit notabilis deformitas, & mutilatio officij diuini, contingens in tali parte quæ sufficeret ad mortale, si sola sine eo reatu præciperetur: quales sunt sine dubio singulæ eædem horæ; quæ simul quidem, & tanquam partes eiusdem totius præcipiuntur; sed perinde ac si seorsim vnaquæque præciperetur. Quinimo ei quod secundo loco propositum est, *ad mortale requiri vnius integræ horæ omissionem*, obstat quod vna detur, quæ complectitur Matutinum & Laudes, *vt licet deducere ex cap. 1. De celebratione Missarum*, non sit rationi consentaneum illud quod inde consequens est: mortale esse, tertiam v. g. omittere: non autem omittere laudes, vel vnum ex tribus matutini nocturnis; cum non minor diminutio diuini officij, mutilatioque fiat his omissionibus quam illa.

In re autem adeo incerta, libenter amplector doctrinam quam Suarez habet in seq. num. 16. post Syluestrum & Rosellam locis ante memoratis, & Niuarrum citantem alios in tract. de orat. cap. 7. nu. 6. Nimirum præceptum de recitandis quotidie horis canonicis vnum esse, habens pro obiecto totum quoddam ex iisdem horis septem canonics integratum. Pro quo facit, quod pars officij diuini omissa, possit eodem die dici, ad vitandam præcepti transgressionem: non item sequenti die. Causa enim est quod diuersorum dierum horæ non co-lescant in vnum numero obiectum eiusdem præcepti, sed ad numero diuersum spectẽt. Coalescunt autẽ horæ vnius dici: vnde fit, vt transgressio præcepti, cui illæ obiiciuntur, sit vnum tantummodo peccatum: habens nihilominus latitudinem, secundum illius obiecti sui latitudinem; adeo vt quis peccet eo grauius, quo plures eiusdem obiecti partes omiserit recitare. 145.

Atque peccet mortaliter; nisi ventum sit ad partem, cuius paruitas excusat à mortali grauitate. In quo diiudicando non est tam pensandum quota sit officij diuini pars quæ omittitur, tertiane, an quarta, vel alia: quam an tanta sit illius siue quantitas, siue etiam dignitas: vt eius omissio de se, officio diuino illius diei adferat deformitatem notabilem, prudentis æstimatione, circumstantiis inspectis ac ponderatis. Et licet pars ea nequeat æstimari parua, quæ quantitatem æquat vnius horæ minimæ ex canonicis: quid tamen ea minus possit ipsi diuino officio, deformitatem notabilem adferre, per rectæ rationis dictamen coniicere licet. Atque ita Suarez in fine illius num. 16. vult partem æqualem dimidio talis horæ, posse materiam esse peccati mortalis. In quo eum vt eruditum & diligentem, sicut in plerisque aliis, libens sequor.

Porro

146. Porro Ecclesiasticum præceptum est, non tantum de recitandis horis canonicis, sed etiam de modo eas recitandi, in cap. Dolentes, De celebratione Missarum, in quo districte præcipitur in virtute obedientiæ, vt diuinum officium, nocturnum pariter & diurnum, quantum Deus dederit, studiose celebretur pariter & deuote. Aduerbia enim, *studiose & deuote*, modum declarant, vt de se patet. Ac prout ibidem glossa tangit: studiose, pertinet ad officium oris, quo debent horæ canonicæ pronunciari voce articulata (*ex Clemen. 1. De celebratione Missarum & ex Extrauag. prima, De vita & honestate Clericorum*) id est, ita vt recitans seipsum intelligat, & alter cum quo recitat, intelligatur ab illo: atque vicissim ipse illum recitantem intelligat. Qua de causa iuxta Nauarrum in Enchir. cap. 25. num. 99. peccat contra tale præceptum, qui cum balbutientibus, aut versus notabiliter anticipantibus dicunt horas, nisi animum habeant easdem repetendi. Et ratio est, quod non intelligant id quod ab illis dicitur. Deuote vero, pertinet ad officium cordis, seu interioris dispositionis animæ, qua sit attenta diuino officio, habeatve mentem præsentem ad id quod lingua foris sonat.

CAP. XII.

De requisitis ad debitam recitationem horarum canonicarum.

SVMMARIVM.

147 *De difficultate, An interior attentio in recitatione horarum canonicarum præcipiatur ab Ecclesia.*
148 *Rationes cur pars affirmans videatur tenenda.*
149 *Obligatio iterandi recitationem horarum canonicarum, si ea fuerit sine interiore attentione.*
150 *Quod non teneatur qui ad iterationem horarum canonicarum, si eas recitarit animo orandi, & cum debita deuotione, etiamsi non recitauerit animo satisfaciendi suo debito: dummodo voluntate mutata velit eam recitationem factam esse ad satisfaciendum eidem debito.*
151 *Attentio necessaria in recitatione horarum canonicarum quæ sit.*
152 *Triplex distinguitur.*
153 *Attentio ad sensum verborum non est quidem necessaria: procuranda tamen est ab eo, qui est illius capax, & ab aliis supplenda per piam meditationem.*
154 *Duo requisita ad attentionem in recitatione horarum canonicarum necessariam, vt satisfiat principio imponentis illam.*
155 *Quando euagatio animi in recitandis horis canonicis sit peccatum mortale.*
156 *Obligatio recitandi horas canonicas, est sub peccato mortali; quod vnicum committitur illarum omnium omissione, & quantum.*
157 *Peccatum eius qui proponit non recitare, aut recitat dormitans.*
158 *De recitatione quæ fit alternatim, documentum cum explicatione aliquot dubiorum.*
159 *Explicatio dubij, An vt horas canonicas sic & alias preces obligatorias liceat recitare alternatim.*
160 *De iis qui balbutiendo, & syncopando horas canonicas recitant, deque iis qui intra ipsam recitationem funguntur officio auocante ab illa.*
161 *De recitatione parui officij B. Virginis, officij defunctorum, psalmorum gradualium, & pœnitentialium.*
162 *Continuatio requisita ad debitam recitationem horarum canonicarum: & iust. de caussa fieri possit illius interruptio, siue obligatione ad iterationem.*
163 *Is qui officium interrumpit cum proposito repetendi, quando teneatur repetere.*
164 *De eo, quod distinctæ horæ canonicæ non debeant immediate continuari: & an laudes ab officio nocturno, & huius partes possint diuisim recitari.*
165 *Decades Rosarij B. Virginis possunt ad modum horarum canonicarum diuisim recitari.*
166 *Ordo requisitus ad debitam recitationem horarum canonicarum, & quatenus peccetur non seruando eum.*
167 *Difficultas de eodem ordine respectu Missæ.*
168 *De Breuiario ex quo recitandæ sunt horæ canonicæ vt satisfiat præcepto.*
169 *Ex quo debeant Religiosi recitare, & ex quo beneficiarii: & quid de iis qui beneficia habent in diuersis diœcesibus, vel sunt extra locum in quo habent beneficium.*
170 *An satisfiat præcepto, recitando quidem ex alieno Breuiario, sed approbato: quidque in ea re dispensatio Papæ operetur.*
171 *Quid possit in eadem re Episcopus: ac de peccato quod committitur mutatione Breuiarii in recitandis horis canonicis.*
172 *De peccato quod communiter dicendo officium vnius diei pro officio alterius diei, quatenus sit vel non sit mortale.*
173 *De potestate vtendi nouo Breuiario Romano, facta per Bullã Pij V. eidem Breuiario præfixam.*
174 *Ad satisfaciendum præcepto Ecclesiæ, debent horæ canonicæ voce præferri: ita vt recitans audiatur, si non ab aliis, saltem à seipso, & ab alio cum quo recitat.*
175 *An satisfaciat qui præsens dum cantatur in choro, ipse recitat summissa voce.*
176 *Recitatio publica horarum canonicarum fieri debet in Ecclesia, nec licet addictis choro, abesse ab ea, sine iusta causa.*
177 *Quatenus peccent per talem absentiam, & priuentur distributionibus.*
178 *De loco requisito ad recitationem factam priuatim.*
179 *De tempore requisito ad debitam recitationem horarum canonicarum: atq; quale peccatum committatur non seruando illud: & de iusta causa excusante ab eo.*
180 *De eo quod non satisfiat præcepto Ecclesiæ recitando horas canonicas pridie aut postridie illius diei quo sunt recitandæ, deque consuetudine quam in eadem recitatione sequi licet respectu temporis.*

SEPTEM requiruntur ad debitam recitationem horarum canonicarum: attentio, integritas, continuatio, ordo, qualitas, locus, & tempus accommodatum: de quibus sigillatim dicendum.

De attentione requisita.

SECTIO I.

DE hac D. Thomas & ipsius interpretes 2. 2. quæst. 83. ar. 13. Sotus in lib. 10. De iust. & iur. quæst. 5. art. 5. Nauar. in Enchir. cap. 25. num. 105. 106. 107. & late in tract. de oratione, cap. 13. ac passim recentiores: & inter eos ex nostris Greg. à Valent. 2. 2. disput. 6. quæst. 2. puncto 10. § Circa quartum, Azor in 1. par. Instit. Moral. lib. 10. cap. 12. Lessius, De iustit. & iure lib. 2. cap. 37. dubit. 11. & plenius Suarez in tract. 4. De relig. tum lib. 3. cap. 4. & 5. tum lib. 4. cap. 26. ad illiusque intelligentiam faciunt dicta à nobis in lib. 4. cap. 10. sect. 5.

Versatur autem in controuersia, An per præceptum deuote celebrandi officium diuinum, in antememorato cap. Dolentes datum, obligatio imponatur tam ad attentionem interiorem, quam ad exteriorem, habendam in recitatione horarum canonicarũ. Aliqui enim existimant ad solum exteriorem habendam, obligationem imponi: adeo vt non peccet quis mortaliter, nec teneatur recitata repetere, si integre pronunciet omnia, neque exterius occupet se rebus iis, cum quibus interna attentio nequit consistere: quantumcumque interius sponte distrahatur, diuageturque mente. 147.

Alij vero putarit imponi tam interiorem, quam exteriorem attentionem: & ideo si quis recitet, se sponte interius occupando alienis cogitationibus, *etsi exterius omnia pronunciet*, ipsum & mortaliter peccare transgressione memorati præcepti, & rigorosi, & dati in re graui: & teneri repetere, tanquam eum qui non satisfecit obligationi sibi impositæ. Vtrosque referunt locis citatis Azor quæst. 6. Lessius num. 63. & 64. & Suarez cap. 26. num. 2. & 3. posteriorumque sententiam sequuntur.

Et merito: quia deuotio est actus internus, requirens internam attentionem ad diuina. Quare Ecclesia præcipiendo officium diuinũ celebrari deuote, non iniungit solam deuotionem externam, *positam in eo vt quis gerat se exterius in modum* 148.

dum orantis, sine interna: cum sine hac, illa non sit deuotio, sed deuotionis simulatio; & per consequens non solam exteriorem attentionem, sed simul cum ea interiorem adiungit. Accedit quod Ecclesia deuotam recitationem horarum canonicarum præcipiat tanquam actum orationis, qua per suos legatos ac ministros colloquatur cum Deo. Quapropter requirit (*multo magis quam colloquium cum terreno Principe*) vt fiat reuerenter & attente, quo exaudiatur. Adde & tanquam actum laudis Deo debitæ, quam decet gratam ei esse: qualis non est exterius tantum sonans sine interiore deuotione & attentione: vt patet ex querimonia, cuius meminit Dominus noster, Matth. 15. Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est à me. Vnde Apostolus ad Ephes. cap. 5. monet cantantes & psallentes in cordibus vestris Domino.] Ad quæ verba D. Hieronymus ait: Audiant hi, quibus in Ecclesia est psallendi officium, Deo non voce sed corde cantandum, &c. Quod refertur in cap. Cantantes, dist. 92. vbi glossa habet hos versus commendatos à Nauarr. in citato cap. 13. num 1.

Non vox, sed votum, non musica cordula, sed cor
Non clamans, sed amans cantat in aure Dei.

ECclesiastica censenda est, in recitatione horarum canonicarum cum exteriori deuotione & attentione interiorem præcipere: quia hæc illi necessaria est (virtualis saltem) vt censeatur actus virtutis religionis, atque idoneus ad hominis Christiani finem supernaturalem quærendum. Quoniam autem districte & sub obedientia præcipit, obligationem imponit sub mortali. Quod quidem peccatum Azor bene notat in eod. cap. 12. quæst. 5. tantum esse vnum, sicut tantum est vnum præceptum, quo ipsa recitatio horarū canonicarum præcipitur. Cui cum superaddatur iniunctio, vt illa fiat studiose & deuote, *atq; adeo cum interiore attentione*, modus est præcepti, non autem nouum præceptum: ita vt ipsum quidem violari possit duobus modis contingere nimirum omittendo horas canonicas, & indebite recitando eas: ipsam tamen violationem non esse duplex peccatum: vt nec violationem præcepti de confessione; quæ potest contingere tum omittendo eam, tum faciendo eam non seruatis necessariis circumstantiis.

149. De obligatione ad iterationem earundem horarum, constat quidem inter sententiæ propositæ authores, eam contingere, si quis illud recitet animo tantum capiendæ recreationis in eo legendo, vel intelligendi gratia, aut memoriæ mandandi ea quæ cõtinet: vel etiam alium docendi idipsum officium: non autem animo satisfaciendi debito suo. Nonnulli sunt tamen, *vt Medina in Cod. De oratione quæst. 16.* qui putant, eum qui recitat animo orandi ac satisfaciendi suo recitandi debito, etiamsi sponte distractus fuerit, atque adeo mortaliter peccauerit, non teneri repetere, eo quod substantiam præcepti præstiterit: perinde ac ille qui debitum reddit ex aliquo prauo affectu, satisfacit obligationi, qua ex iustitia tenetur reddere, nec requiritur vt denuo restituat. Quam opinionem Azor in citata quæst. 6. & Lessius in memorato cap. 37. num. 68. volunt non carere probabilitate. Sed contraria, cum Azor probabiliorem esse addit, tenenda est cum cæteris: supposito quod diximus præceptum de recitandis horis canonicis esse tantummodo vnum: quod tamen transgredi contingat, tam recitando sine attentione, quam non recitando: vnde sequitur vt hoc, sic & illo modo, ipsum non impleri: & per consequens ad satisfaciendum ei, iterationem requiri. Videri potest Suarez in citato cap. 26. à num. 25.

150. De eo vero qui recitauerit cum debita attentione animoque orandi, sed sine animo satisfaciẽdi debito suo, quia proponit denuo recitare ad satisfaciendum: dubitatio est, an teneatur recitationem iterare? De qua allatis in vtramq; partem authoribus & rationibus disputat Suarez in eodem cap. 26. à num. 7. ad 13. Et quamuis pars affirmans tutior sit bonosque authores habeat: nimirum Medinam, Ledesmam, & Nauar. *quibus Azor assentitur in sequenti quæst. 8.* In rigore tamen negans, *vt idem Suarez bene ostendit*, potest teneri, sicut tenuerunt ab ipso relati Aragon, Greg. à Valent. & Vasquez. Ratio est, quia ille qui horas canonicas recitare vult, debito quo recitat, etiamsi non habeat voluntatem recitandi ex obligatione, neque ad præceptum implendum, sed solum pro arbitrio, & cum proposito iterum recitandi ad satisfaciendum suæ obligationi: nihilominus reipsa facit totum ad quod est præceptum. Illud enim non est aliud, quam vt horæ ipsæ canonicæ semel in die recitentur. Quare ex vi præcepti ad nihil amplius tenetur, quam ad efficiendum vt talis recitatio prout impletiua est præcepti, non maneat inuoluntaria (cum id ex natura rei, sit contra obedientiæ virtutem) sed illa prior nolitio retractetur per contrariam volitionem: qua impleto præcepti, voluntaria reddatur: non quidem effectiue, quia nullus effectus præcedit suam causam: sed obiectiue seu tanquam obiectum affectus obediendi; qui requiritur de iure naturę ad vitandum peccatum, quod committitur (etiamsi externa præcepti executio plene interueniat) per defectum interioris affectus obediendi: nisi inconsideratio forte excuset: prout idem Suarez declarat pluribus. An beneficiarius recitans horas sine attentione, perinde teneatur ad restitutionem fructuum, ac omittens recitare; dicetur suo loco in sequenti lib. 30. tractat. 3. cap. 4. sub finem.

Documenta de eadem attentione.

SECTIO II.

SPectantia ad exteriorem attentionem in choro, videnda sunt apud Nauar. in tract. de orat. cap. 16. vbi de illius impedimentis 80. conclusiones habet; & cap. 17. vbi de eiusdem adiumentis habet 50. De interna attentione, aliquot documenta pro praxi subiiciemus.

Primum est, In memorato cap. Dolentes non præcipi attentionem actualem; id est, vt recitans attendat actu ad ea quæ recitat. Nam quãuis id vtile sit & procurandum; ob humanæ mentis tamẽ fragilitatem, quæ tantopere obnoxia est euagationibus, ipsum est medaliter impossibile. Sufficere ergo potest virtualis attentio: siue vt recitans proponat se velle attendere, neque postea, *quantumcumq; distrahatur*, contrarium propositum habeat: prout censetur habere: actuale quidem, is qui non vult attendere: virtuale vero is qui aduertit se euagari, cogitando res à sua oratione alienas, nec nititur mentem reuocare ad attentionem debitam. 151.

Secundum est, talem attentionem esse triplicem ex D. Thoma 2.2. quæst. 83. art. 13. vnam ad verba, ne in eis erretur; siue male, siue vnum pro alio pronunciando, siue aliqua omittendo. Alteram ad sensus verborum, quam habere non possunt, qui sunt ignari idiomatis, in quo pronunciandum est. Et tertiam ad finem orationis, seu ad personas ad quas illa dirigitur: nimirum ad vnam, aut omnes sanctissimæ Trinitatis personas, aut ad angelos, vel alios Sanctos: aut etiã ad rem pro qua assequenda oratio funditur: nempe ad æternam beatitudinẽ & ad gratiam, virtutesq; necessarias ad eam consequendam. Cuiusmodi attentionem, *vt & primam*, omnes recitantes habere possunt, & debent vt satisfaciant præcepto, de quo nobis est sermo: cum non sit dubium, quin, *prout ante habitum est*, ipsum detur de recitatione horarũ canonicarum, vt de actu quodam præstantissimæ virtutis, puta religionis. Esse autem actum virtutis, nulli actui contingit, nisi fiat cum deliberatione, & fine aliquo debito (alioqui enim non humanus, sed potius bestialis censeretur) neq; deliberatio est sine attentione, seu aduertentia ad id quod agitur, & ad finem in quem dirigitur. 152.

Secundam autem attentionem habere, non est necesse, vt argumento est, quod plerique idiomatis ignari adstringantur præcepto recitandi horas canonicas; quod nequirent alioqui implere: vt patet de monialibus: & *quod dolendum est*, de non paucis viris. Adde nec eam necessariam esse omnino ad pietatem orationis, ad quam sufficere potest, vt quis eam offerat Deo, secundum sensum illorum verborum, quo eam in Ecclesia Catholica intelligunt pij doctique viri: prout habet Greg. à Valent. 2.2. disput. 6. quæst. 2. puncto 10. §. Circa quartum. Quæ cum ita sint, relinquitur ad satisfaciendum præcepto Ecclesiæ in hac re, sufficere vt quis sancta verba, præscripta ab Ecclesia, recitet animo orandi, laudandiq; Deum; ea reuerenter dirigendo ad ipsum, atque intendendo singula accipere in eo sensu quo Ecclesia accipit; & petere eadem quæ ipsa in illis petit; ac illum iis laudibus celebrare quibus ipsa celebrat. 153.

Tertium documentum est. Procurandum nihilominus esse, nec negligendam secundum ipsam attentionem: quia quamuis non sit in præcepto sicut aliæ duæ, & absque ea, *si cætera non desint*, oratio meritoria & satisfactoria esse possit, requiritur tamen ad spiritalem mentis refectionem; iuxta illud prioris ad Corinth. 14. Si orem lingua, spiritus meus orat: mens autem mea sine fructu est. Aduerte autem eum qui ob ignorantiam idiomatis non potest tali refectione gaudere accommodando perceptionem sensus verborum ad pios in Deum resq; diuinas affectus: posse alia ratione: nempe vt interea dum sensum ipsum verborum non assequitur, aliquid pium de humanitate vel diuinitate Christi meditetur. Nam vt ad citatum D. Thom. ar. 2. docet Caie. licitum est dum sacra verba pronunciantur, meditari aliquid pium, cum non sit necesse ad verba attendere, nisi quantum sufficit, vt in illis non erretur.

Aduerte tamen cauendum esse excessum, quo tanta sit attentio ad alia, vt nulla habeatur ad verba: quia censeretur indiscreta, tanquam tollens eam quæ est necessaria ad orationem vocalem; quandoquidem externa prolatio verborum sine vlla attentione interiore ad ea, nullam potest rationem habere ascensus mentis ad Deum, necessarij ad orationem: & per consequens nec sufficere potest ad impletionem præcepti dati de aliqua oratione: quale est illud de quo agimus. Hanc doctrinam tract. 4. de religione lib. 4. cap. 26. num. 23. Suarez approbat, pro eaque faciunt quæ idem tractat in præced. lib. 3. cap. 4.

154. Quartum documentum est: vt prima & secunda attentio censeatur haberi sufficienter ad implendum præceptum de quo agimus, requiri minimum duo, vt notat Sotus lib. 10. de iust. & iure, quæst. 5. art. 5. concl. 7. vnum est; vt orandi initio quisque attendat quid agere aggrediatur: prout, *ex Nauarro in Enchir. cap. 25. num. 105.* censeri potest attendere is etiam, qui breuiarium petit vel accipit animo satisfaciendi huic obligationi: aut eundi ob id ad Ecclesiam: ita vt interrogatus, quare tale faciat responderetur vere, sed id facere ad satisfaciendum obligationi recitandi horas canonicas. Alterum est, vt talem attentionem non interrumpat inter orandum: nihilve consulto faciat, per quod animum suum à priori attentione distrahi deprehendat. Nam qui ille qui aduertens, se res à precatione alienas cogitare, non nititur animum reuocare ad attentionem, peccat mortaliter, neque satisfacit proposito præcepto; prout facile est ducere ex dictis præcedenti sectione: sed (*quæ est communis sententia teste Nauarro seq. num. 106.*) transgreditur illud; quia etiamsi non habeat actuale propositum non attendendi, sicut ille qui expresse non vult attendere: habet tamen virtuale, sicut ille qui occupat se in rebus exterioribus, quæ non patiuntur secum interiorem attentionem ad deuote recitandum necessariam. Exemplum talis, idem Nauar. *consequ. num. 107.* ponit de scribente aut legente aliena ab iis quæ recitat: quem ait peccare mortaliter, nisi eum excuset aut inaduertentia, seu quod non aduertat illud quod facit, esse contrarium attentioni necessariæ ad recitationem: aut paruitas, seu quod parum sit quod interea recitatur: aut necessitas aliqua vel vrbanitas, vt si respondendum sit alicui, vel subscribendum epistolæ, aut aliquid simile faciendum à recitante cum aliis: qui proponat postea supplere illud quod socij interea recitant. Adde, *quod à Caiet. traditum approbat Sotus loco cit.* etiamsi quis aliena à sua recitatione voluntarie cogitet, ipsum quousque se inde à precatione distrahi aduertat, semper reputari inaduertenter diuagari: atque adeo excusari ab omissione præcepti dati de attentione habenda in recitatione horarum canonicarum.

Postremum documentum est: Euagationem mentis culpabilem, cum qua horæ canonicæ recitantur sine attentione, rationem culpæ mortalis accipere ex eo suo effectu: non modo cum fuerit deliberata, directeq; volita: sed etiam cum volita indirecte: vt censetur, tum quando quis sufficienter aduertit se euagari nec attendere ad diuinam orationem: sed per crassam & supinam negligentiam de eo non curat, permittitq; se euagari: tum quando quis etiamsi non velit esse distractus, tamen voluntarie occupat se in actionib. siue interioribus, siue exterioribus quæ in ipso impediunt, nec secum patiuntur attentionem necessariam ad diuina: vt si agitet animo aliquam difficilem quæstionem philosophicam; vel occupet se in aliqua exteriore actione, magnam attentionem mentis requirente: aut quamuis non magnam requirat, vt induere se vestibus suis, aut lectum suum sternere vel cubiculum verrere: tamen se nouit ita comparatum, experientiaq; didicit: quod in illis occupatus oraps, deficiat in attentione ad orationem necessaria.

Qua tamen in re non oportet nimis scrupulosum esse: quia, vt Suarez habet in eod. cap. 26. num. 24. ad veritatem & substantiam orationis diuinæ, minima attentio mentis sufficit; cum sufficiat, tum ad habendam intentionem orandi, tum ad hoc vt oratio sit actus humanus, seu proueniens à libera voluntate. Quare consequenter sufficiet ad impletionem præcepti Ecclesiastici de oratione ea, quæ fit recitatione horarum canonicarum: præsertim cum Ecclesia nõ præcipiat attentionem interiorem, secundum alium modum, quam eum qui necessarius est ad exteriorem recitationem horarum canonicarum, vt ea sit actus virtutis religionis, ac debitus Dei cultus.

De integritate requisita.

SECTIO III.

DE hac occurrunt aliquot documenta notanda, quæ Nauar. persequitur in tract. de orat. c. 10. & post ipsum Azor. in 1. parte Moral. Instit. lib. 10. cap. 7.

Primum est, mortaliter peccare, non modo eum qui omnes horas canonicas vnius diei omiserit, sed etiam eum, 155.
qui vnam ex illis; imo & qui vnius notabilẽ partem. De hoc iam egimus in præced. cap. ipsumq; esse communi consensu receptum Azor notat loco cit. quæst. 3.

Secundum est Omissione omnium septem horarum canonicarum in vno die, committi tantum vnum peccatum mortale. Istud est Nauarr. in præced. cap. 7. num. 6. pro eo plures alios citantis: & communem sententiam esse, Azor quoque notat in sequenti quæst. 4. Probatur autem ex definitione horarum canonicarum, quam idem Nauarr. ibidem numero primo habet ex Turrecremata: quod sint oratio publica, sub certo numero psalmorum, lectionum, & aliorum huiusmodi, à sanctis Patribus ad laudem Dei ordinata, & per septem congruentes horas distributa. Si enim horæ canonicæ sint vna oratio, vt hæc definitio ostendit; illarum omissio erit vnius orationis omissio, & ideo vnum peccatum: quod tamen sit æqualis culpæ cum septem omissionibus, quibus singulæ horæ, singulis diebus hebdomadæ essent omissæ.

Vbi aduerte cum iisdem authoribus ibidem, non esse in hac re voluntatem omittendi confundendam cum omissione. Nam hac existente vna, illa potest esse multiplex: dum sæpius intermissa reuocatur; vel sæpius interrupta renouatur: sicque *vt Nauar. habet in seq. num. 7.* Ille qui vno die vel hebdomada, vel mense, vel anno, horas suas canonicas omittit recitare, non confitetur integre vel sufficienter, dicendo eas se omisisse vno die, aut vna hebdomada, aut vno mense vel anno, si deliberatam voluntatem omittendi habuerit pluries in die vel hebdomada, &c. Non enim declarat plene suorum peccatorum numerum: vtpote non declaratis quantum potuit vicibus, quibus cum peccato mortali proposuit non recitare.

Tertium documentum est, Proponentem omittere horas canonicas vniuersas aut notabilem earum partem, peccare mortaliter: de eoque & pœnitere & confiteri debere suo tempore; quantumcumque postea mutato proposito, eas debite recitet. Istud est Nauarr. in eodem cap. 7. num. 9. Pro quo facit, quod, *vt idem num. 10. & 11. notat*, communiter recepta sententia sit, actum interiorem cæteris paribus, æque bonum esse vel malum sine exteriori, ac cum illo; hoc est, spectatum per se; & vt exterior natus est ex eo proficisci, perinde ac spectatum, prout ex illo idemmet exterior proficiscitur de facto, bonum esse vel malum. Ratio est: quia actus interior secundum se, eius est speciei in genere moris, cuius est exterior ab ipso proficiscens, vnde pariter & æque bonus est vel malus ac ille. Adde quod obligatio sit confitendi omne peccatum mortiferum, etiam tantummodo internum ex Concilio Trident. sess. 14. cap. 5. can. 7. 157.

Quartum

157. Quartum documentum est, Peccare eum qui ex obligatione horas canonicas dormitans ita recitat, vt nesciat an erret necne, & an dicat vel audiat quod dicitur. Neque à mortali excusabitur, nisi animum habeat supplendi postea tales defectus, & intra eandem diem suppleat: aut nisi illi sint in parua quantitate. Istud est Nauar. in sequenti cap. 9. num. 5. Probatur vero, quia sopitis sensibus, vt fit in somno, non habetur rationis vsus sufficiens ad actionem moraliter bonam, qualem esse oportet horarum canonicarum recitationem, quæ est actus religionis inter virtutes morales nobilissimæ: imo qui ex speciali Ecclesiæ præcepto, debet perfici cum attentione, adeoque cum particulari aduertentia rationis, ad id quod recitatur. Quamquam tamen, vt idem Nauarr. ibidem num. 9. qui sic resistit somno obrepenti inter recitationem, vt pronunciet suas horas cum tanta attentione, vt saltem videat se non amittere verba, aut versiculos psalmi; aliorumve quæ dicere debet, excusatur à peccato, tanquam non succumbens tentationi. Quia tamen res non vacat periculo succumbẽdi; merito addit idem Nauar. quod ei qui se videt valde somno grauari, securius sit subsistere & aliquantisper obdormire; ac deinde cœptum officium resumere, quam cum tam periculosa tentatione pugnare. Maiore ratione dixit in præcedenti num. 7. periculosum esse, quod quis ex itinere fatigatus, lecto decumbat cum proposito recitandi in eo memoriter completorium: quia si obdormiat cum omissione partis notabilis, mortaliter peccat; si sciebat aut scire debebat, quod attenta sua complexione & consuetudine, talibus temporibus obdormire, nec expergisci solitus sit. Ratio est: quia talis omissio voluntaria est sufficienter ad tale peccatum. Id quod in aliis casibus pariter locum habet, cum sub obligatione peccati mortalis recitandũ est aliquid, & ille cui talis obligatio incumbit, cum periculo probabili partem notabilem omittendi ob irrepentem somnum, vel petit lectum quasi ibi recitaturus, vel se constituit in situ accommodato ad somnum, sedendo vel iacendo, nihil curans de obdormitione. Nam somnus tunc obrepens, & solutionem debiti pensi impediens, non excusat à mortali peccato: quia est impedimentum voluntarium.

158. Quintum documentum est. Integram censeri eam horarum canonicarum recitationem, quæ fit cum socio alternatim: ita vt præcepto de ea dato satisfaciat, qui siue in choro, siue extra chorum eas recitat dicendo vnum dimidium psalmorum per eam alternationem, & audiendo alterum dimidium: itemque audiendo orationes, capitula, lectiones, antiphonas, responsoria, & alia quæ secundum consuetudinem chori, vel eorum, qui simul recitant, dicere non solet nisi vnus vel duo. Hoc communi consensu receptum esse notat Azor. in 1. part. Moral. Instit. cap. 7. quæst. 5. idque ob communem consuetudinem: cuius vim & sufficientiam ad propositum documentum stabiliendum, Nauarr. in eod. tract. De oratione cap. 10. num. 17. ex eo ostendit: quod ipsa sit generalis à toto Christiano orbe recepta; atque in rebus incertis, interpres omnium certissimus sit consuetudo: argumento cap. Cum dilectus, De consuetudine. Quod verum est, vt in aliis rebus, sic & in Ecclesiasticis, ex cap. Ecclesiasticarum distinct. 11.

Explicatio aliquot dubiorum.

PRimum est, An obligationi suæ satisfaciat, qui priuatim recitat cum socio nullam talem obligationem habente. Ad quod affirmatiue respondendum est, vt respondeat Azor in seq. quæst. 6. tenetque Suarez in tract. 4. De religione libro 4. cap. 25. num. 2. tum quia id potest fieri in choro iuxta cap. 1. De celebr. Missarum; tum quia consuetudo sic habet: tum etiam quia cum tali recitans, perinde ac cum alio, potest recitare, partim dicendo, partim audiendo omnia. Quod aduerte procedere quantumcumque socius ille recitet sine interna attentione, dummodo sic pronunciet vt omnia ab altero intelligantur. Rationem reddit ibidem Suarez: quia talis attentio non iniungitur ab Ecclesia, sed liberam ei relinquit, sicut ipsam recitationem: neque ex vi cooperationis attendere obligatur: quia ille hunc subleuat in recitando, nec ad aliud tenetur, quam ad ita dicendum vt obligatus cum quo dicit, censeri potest suam obligationem implere, partim dicendo, partim audiendo attente, quæ ille recitat.

Aduerte vero obiter ex eodem in sequenti num. 3. alternationem versuum retinendam esse non minus cum plures, quam cum duo tantum simul recitant: quia consuetudo Ecclesiæ talis est in choro: cuius modum recitandi imitari in priuata recitatione valde laudabile est: cum instituatur ad supplendum vices recitationis faciendæ in ipso choro. Non licet igitur in dicendis psalmis cum plures duobus simul recitant, versus sigillatim iuxta numerum personarum dicere, ita vt vnus dicat solus vnum versum, alter alterum, tertius tertium, &c. cæteris audientibus, sed oportet vt vnus ex vna parte, & duo ex alia vel bini & bini, &c. recitent. Omninoque, vt notat Suarez in eodem cap. 25. num. 2. in recitatione extra chorum danda est opera, vt is alternationis modus teneatur in priuata recitatione, quia seruatur in choro: namq; is est ritus quam approbat Ecclesia.

Secundum dubium est, An si recitet quis cum plurib. teneatur attendere ad verba omnium. Respondet Azor in seq. quæst. 7. satis esse, vt ad verba, quę à pluribus pronunciantur, perinde attendat, ac si ab vno dicerentur.

Tertium est, An quando cum socio horæ canonicæ recitantur, sufficiat audire orationes, capitula, responsoria, & lectiones quæ ab alio dicuntur. Ad hoc idem quoq; in quæst. 8. respondet affirmatiue, & post eum Suarez, in eod. cap. 25. num. 4. & 5. & ante illum Sylu. in verbo Hora, quæst. 7. Cuius responsionis ratio hæc est, quia in recitatione horarum canonicarum id quod vnus dicit, reputatur dici ab omnibus, quando ex rationabili causa fuerit ita consuetum; maxime sciente Ecclesia nec reprobante.

Quartum dubium est. An licita sit prædicta alternatio dicentis & audientis, in recitatione aliarum precum dicendarum ex obligatione, v. g. psalmorum pœnitentialium dicendorum ex voto, vel ex impositione Cõfessarij, aut officij defunctorum ex libera promissione, vel ex impositione Confessarij, vel ex fundatione, &sic de cęteris. Ad quod ex Palud. in 4. dist. 45. quæst 2. art. 2. concluſ. 2. Nauar. in eodem tract. cap. 10. num. 19. affirmatiue respondet. Nec immerito: quia non apparet ratio, cur in his potius quam in horis canonicis id videri debeat illicitum. Locum autem id etiam habet cum plures sunt, quorum singuli tenentur ad integram recitationem, vt cum seorsim singuli vouerunt recitare psalmos pœnitentiales; vel singulis talis recitatio est in pœnitentiam imposita à Confessario, & sic de cæteris: excepta obligatione dicendi Missam, quia plures obligati ad singulas Missas dicendas non satisfaciunt, si vnus eam dicat, & alij ministrando ei, ac respondendo audiant. Rationem reddit Paludan. quia hi nec per se nec per alium faciunt id, ad quod tenentur (nempe ad dicendam Missam) sicut faciunt ij qui cum alio preces prædictas recitant. Nam censentur dicere vnam partem per se, & alteram per alium quem audiunt, receptum ecclesiæ morem obseruantes. 159.

Quintum dubium est, An pari ratione licitum sit coronam aut rosarium, quod vocant Beatæ Virginis, recitare alternatim cum alio ad satisfaciendum obligationi, qua quis ex voto, vel ex mandato Confessarij, aut Superioris adstringitur quinquies aut sexies recitare Dominicam orationem, & quinquagies, aut sexagies salutationem Angelicam. De hoc late disputat Nauarr. in eodem cap. 10. num. 20. & aliquot sequentib. ac tandem concludit licitum esse. Id quod Azor approbat in cit. cap. 7. quæst. 10. quia inquit tuta conscientia possumus huiusmodi pensum interpretari reddendum esse eo more, quo horarum canonicarum officium exoluitur.

Reliqua documenta.

Sextum documentum est, quod Nauar. *in eod. cap. 10. nu. 9.* tradit: inquiens, non satisfacere præcepto recitandi horas, eos, qui dum cantant aut recitant, omittunt tantam partem versuum, deglutiendo, corrumpendo & syncopando verba, syllabas, vel literas, quanta sufficit vt ex omissis & corruptis fiat notabilis pars horæ. Qui enim id agunt, omittunt partem notabilem horarum, nec recitant integras: & per consequens nec implent præceptum de recitandis datum. Adde quod in ea re (sicut & in recitando sine attẽtione 160.

& deuotione) specialiter contraueniant prohibitioni Ecclesiæ in cap. Dolentes, De celebratione Missarum, & in Clement. 1. eod. titul. & in Concil. Basilien. sess. 21. §. Qualiter horæ canonicæ sint dicendę extra chorum: cuius verba sunt. Quoscumque beneficiarios, seu in sacris constitutos, cum ad horas canonicas teneantur, admonet hæc Sancta synodus; vt si orationes suas Deo acceptas fore cupiunt, non in gutture vel inter dentes, seu deglutiendo & syncopando dictiones vel verba: sed reuerenter verbis distinctis, siue soli, siue sociati cum aliis, officium diurnum nocturnumque persoluant. Aduerte tamen ex Azorio in seq. quæst. 11. istud procedere, cum quis diuinum officium persoluens verba mutila & decurtata profert scienter: nō autem cum id facit vitio linguę, vel consuetudine quadam ingenita, seu quodammodo in naturam versa; neq; ita ea (*vt ipse addit*) quantumcunq; nonnihil peccatum sit, obligatio est repetendi taliter dictas preces horarias: quoniam seruatum fuit illud, quod erat de præcepti substantia; sicut nec repetendus fuit baptismus ab ignaro linguæ Latinæ, datus sub hac forma. Ego te baptizo in nomine patra, & filia, & spiritui sancta, ex cap. Retulerunt, De consecrat. distinct. 4.

Septimum documentum est; Illos qui inter horarum canonicarum recitationē ex officio vel Superioris iussu occupantur in pulsandis organis, ac ponēdis libris, aut thurificandis altaribus (vnde fit vt aliquam partem diuini officij nec proferant, nec audiant) satisfacere obligationi recitandi, quantumcunq; talem partem non dicant per seipsos. Ratio est quam habet Arago. 2. 2. quæst. 83. art. 12. sub finem: quod cum illi ad celebritatem diuini officij occupentur in ea re, totus chorus suppleat pro ipsis: ita vt satis dicere existimentur, dum ministrant dicentibus.

161. Vltimum documentum est: Eos qui vtuntur breuiario Romano edito à Pio V. non peccare peccato omissionis partis notabilis diuini officij, si non recitent quotidie officium, quod vocant paruum Beatæ Virginis: nec diebus in eorum breuiario notatis, officium defunctorum, psalmos pœnitentiales, & psalmos graduales. Cæteros autem tali omissione peccare, quando breuiarium, aut regula secundum quam recitant, generaliter præcipit omnibus aliter recitari. Priorem huius documenti partem habet Azor in memorato lib. 10. cap. 7. quæst. vltim. & in seq. cap. 16. quæst. 3. & 4. ex bulla eiusdem Pij V. præfixa ipsi breuiario Romano: per quam etsi idem Pontifex voluerit retineri vsum receptum in aliquibus Ecclesiis, officium paruum B. Virginis recitandi in choro: tamen liberum reliquit recitantibus extra chorum; tam hoc quam alia memorata omittere: sicque liberauit ab obligatione recitandi. De quo Suarez tract. 4. De religione *lib. 4. cap. 13. num. 13.*

Posteriorem vero partem habet Nauar. de oratione cap. 10. num. 4. & probat. Quoniam ea ratione tales preces constituuntur pars horarum canonicarum, de quarum citatione datur præceptum. Secus esset vero, *vt ille addit*, si præciperetur duntaxat tales preces recitari in tali vel tali particulari Ecclesia, vel à talibus canonicis, aut talibus Clericis; quia tūc obligarentur tantum ij, qui essent de ea Ecclesia, vel de eorū clericorum collegio. Quos non excusari, dicentes officium suum extra chorum, intelligitur ex eo quod ipse Nauar. ibidem subiungit ex D. Thom. Scholasticum beneficiarium obligari in scholis, recitare officium defunctorum, quod in sua Ecclesia toties vel toties; his, vel illis diebus ordinarie dici debet: non autem illud quod dicitur extraordinarie ad preces alicuius, vel ad sepeliendum defunctum. Videri potest Suarez in prius memorato cap. 25. à num. 7. ad 12.

De continuatione requisita.

Sectio IV.

162. AD debitam recitationem horarum canonicarum non requiritur talis continuatio, quæ nullam admittat interruptionem. Ea enim licite interrumpi potest aliquibus dictis, aut factis interpositis ob iustam interuenientem causam, & accedente voluntate cōtinuandi, ac perficiendi quod relictum fuerit, statim ac iustum impedimentum cessauerit. Tunc autem maxime iusta causa interuenire censetur, *inquit Azor in eodem lib. 10. cap. 8. quæst. 3.* cum opus est concionem vel audire vel habere, aut rem diuinam facere, aut Superioris iussu officium aliquod exequi, aut quodcumq; virtutis opus perficere, aut quid aliud ad salutem, aliaue bona siue nostra siue proximi necessarium; dummodo tamen nequeat in aliud tempus differri. Quod addo, quia indignum est loquētem cum Principe benigne audientem, cœptum sermonem interrumpere non modo sine causa, sed nec cum causa, quæ patiatur dilationem in aliud tempus. Plenius & accommodate ad quotidianum vsum, de his Nauar. in tract. De oratione cap. 16. à num. 64. ad finem vsque: qui legendus est, quoniam multa habet, quæ referre nimis longum esset: ideoq; contenti erimus aliquot documenta tradere, quibus comprehendamus in communi quæ spectant ad continuationem de qua agimus.

Primum est: diuinum officium incœptum, & iusta de causa interruptum continuari postea posse, nec esse opus repetere quod iam dictū fuerit. Hoc habetur ex Medina in Cod. de orat. quæst. 16. sub finem, & ex Nauarr. loco cit. num. 70. & 71. Id quod Azor non modo approbat loco cit. quæst. vlt. sed etiam in præced. quæst. 6. locum habere vult, quantumcunque interruptio fiat sine iusta & legitima causa: vt fit per ludum, iocos, aut sermones alioquin otiosos & vanos: quia licet peccetur, tam per talia verba vel facta illicita, quam per interruptionem diuini officij sine iusta causa; tamen in tali casu perinde ac in præcedenti, seruantur illa quæ pertinent ad substantiam præcepti de recitatione horarū canonicarum. Nam vt Nauar. habet in sequenti nu. 75. interpositio ex eo solo, quod sit mala, neminem obligat ad recitationem horarum iterandam ab initio. Vnde si interruptio fiat absque animo habendi recitata pro non recitatis, sufficit sequentia prosequi ad satisfaciendum obligationi recitandi: quia interpositio alterius actus impertinentis, nō annihilat actum inchoatum, nec facit adeo discōtinuum, vt impediat præcedentia cum sequentibus constituere quiddam moraliter vnum: nisi forte tam magna tamque impertinens esset interpositio, vt incœpta alicuius horæ canonicæ recitatio, merito censeretur adeo discontinua, vt finita potius esse quam interrupta, deberet prudentis arbitrio existimari.

Neque in tali casu (*quod Nauarrus addit*) satisfieri obligationi continuandi, nec interrumpendi diuina officia, impositæ per septimum Concilium Toletanam his verbis, relatis in cap. Nihil, 7. quæst. 1. Nullus absque præuentu patentis molestiæ minister, vel Sacerdos cum cœperit, imperfecta officia, præsumat omnino relinquere. Si quis autem temerarie hoc præsumpserit, excommunicationis sententiam sustinebit. Vbi aduerte ex eodem Nauar. in præced. num. 63. non esse liberum cœptam orationem interrumpere, quantumcumque liberum fuerit eam incipere; sed peccare eos, qui sine causa omittunt illam etiam cuius initium non fuit obligatorium. Ratio est: quia si vituperabile est sermonem cum terreno principe inchoatum, sine causa abrumpere nec cōtinuare ipso aures præbente: multo magis erit vituperabile sic inire colloquium cum Deo Rege Regum, vt sine tantæ maiestatis respectu, pro sola animi libidine, nullaq; vrgente causa iusta illo interrupto, ad alia nos ipso vidente applicemus. Aduerte igitur eiusmodi interruptionem fieri: tum loquendo tum audiendo, tum etiam agendo aliena à recitatione: quæ si prophana sint, nec valde vtilia, augent culpam; & specialiter reprehenduntur in cap. Dolentes, De celebratione Missarum: sique sint turpia vel indecētia, à mortali excusari nequeunt, propter notabilem in Deum irreuerentiam. Quod si pia fuerint vel alias honesta & necessaria, ac breuia, excusatio poterit esse omnino à peccato, prout declarat Suarez in præced. cap. 24. in fine.

Secundum documentum est. Eum qui horas canonicas cœptas interrumpit animo & voluntate non continuandi reliquum quod supereſt, sed repetēdi id quod iam recitauit, non satisfacere præcepto de recitandis illis, si tantummodo continuet quæ restant, nec repetat præcedentia iam recitata. Istud est Nauarri ibidem nu. 73. Debet autem sic intelligi *ex Azorio in cit. cap. 8. quæst. 7.* vt locum habeat, quando ab initio interruptionis recitans habuit voluntatem recitandi: non autem quando habuit aliquanto post: quia tunc sicut ei liberum est assumere nouam illam voluntatem repetendi; 16.

ita etiam est liberum eamdem relinquere, & sequi interruptionis initio habitam, *vt supponitur*, continuandi omissum absq; iam recitatorum repetitione. Hanc suam doctrinam Azor illustrat exemplo audientis Missæ sacrum in die festo; qui si ab initio habeat in animo audire aliud, vt præcepto Ecclesiæ satisfaciat, debet illud audire: prout docebitur in seq. lib. 19. num. 23. Quod si non habuerit eum animum cum audiret; sed postea eo audito conceperit voluntatem adhuc aliud audiendi, potest ab ea recedere & rursum habere, sacrum à se auditum, esse ad satisfaciendum præcepto Ecclesiastico de ipso audiendo.

164. Tertium documentum est. Quamuis horæ canonicæ sint tantum vna oratio, vt habitum est in præced. sectione, documento 2. eas tamen non esse absque interruptione continuandas, quemadmodum constat ex communi Ecclesiæ cõsuetudine: quod etiam nomen ipsum indicat; ex eo enim dicuntur horę canonicę, quod sint preces certis diei horis diuersis deputatæ per sacros canones; ex eodem Nauar. in præced. cap. 3. num. 26. De quibus horis postea in particulari, cũ dicetur de tempore ad earum recitationem requisito. Hic tantum monendum est, prædictarum precum partes distingui in nocturnum officium diuinum, & in diurnum: hoc rursus in matutinas laudes, primam, tertiam, sextam, nonam, vesperas, & completorium: atq; vt addit Nauar. nu. 27. de nocturno intelligitur illud Psal. 118. Media nocte surgebam ad confitendum tibi: de cæteris vero, illud aliud, Septies in die laudem dixi tibi.

De quibus non est quidem dubium, quin à se inuicem diuidi possint, sed an pariter possint laudes matutinæ, ab officio nocturno: & partes huius, à se inuicem quando ipsum fuerit triplex *vt in festis duplicibus & semiduplicibus*, aliqua dubitatio est. Tenendum autem videtur cum Nauar. in memorato cap. 3. num. 28. & 64. laudes posse diuidi ab officio nocturno, sicut fit in die natiuitatis Domini, dum illis interponitur prima Missa: quia sunt pars ab illo distincta, perinde ac sex reliquæ horæ: vt argumento est, quod initio earum Deus in adiutorium meum intende, perinde repetatur ac in initio cæterarum: perindeque hymnum proprium habeant. Vnde colligit Nauarr. in tali diuisione, quando finitur nocturnum, dicendum esse Pater noster; & cum postea incipiuntur laudes, idem iterum dicendum esse cum Aue Maria: quia id seruatur in cæteris horis, quæ seorsim ab aliis recitantur: idemq; esse ius omnium merito videtur, cum par sit ratio. Quanquam vsus ita inualuit vt cũ officio nocturno laudes ita coniungantur, vt pro vna hora canonica habeantur, omissoque Pater & Aue continuentur: quod quidem non fit in aliis horis quando coniunguntur: sed pro earum initio dicitur Pater & Aue Maria, excepto completorio, in quo dicitur tantum Pater noster, & hoc non statim initio, sed post lectionem breuem. Adde, *quod Azor in ante cit. cap. 8. quæst. 4. approbat ex Nauar. in cit. num. 64.* tria nocturna officia posse à se inuicem diuidi iusta de causa. Pro argumẽto Azor ipse adfert quarundam Ecclesiarum consuetudinem, qua pro defunctis vnum tantum nocturnum officium recitatur cum laudibus. Addere etiam potuit cõsuetudinem recitandi parum officium B. Virginis, qua vno die vnum: alio aliud nocturnum recitatur. Quidquid autem idem Azor contradicat, consentaneum videtur quod Nauar. ibid. monet, quando fit ea nocturnorum diuisio, dicendum esse Pater noster, cum prius finitur: & Pater noster, cum Aue Maria, cum posterius inchoatur, quia consentaneum est in ea re id sequi, quod videmus seruari in aliis similibus.

165. Quartum documentum est. Illud de horis canonicis vnius diei proxime dictum, quod quamuis sint vna oratio, possint tamen secũdum primarias suas partes, distinctis horis recitari: pari ratione dici posse de corona Beatæ Virginis, continente quinq; primarias partes, quarum quælibet constat vno Pater noster, & decem Aue Maria, nempe cum fuerit aliquo die recitanda siue ex voto, siue ex impositione Cõfessarij: siue ex aliqua regula, cui nos adstrinxerimus: id rationabili aliqua de causa ita fieri posse, vt vna ciusmodi pars vna hora: & aliæ, aliis diuersis horis recitentur intra eandem diem. De quo tractat Nauar. in eodem tractatu, cap. 10. à nu. 37. vsque ad finem: inter cætera adferens has rationes num. 40. tum quod negari non possit, quin corona per partes, eodem die dicta diuersis horis, sit eodem die dicta: & consequenter satisfactum sit obligationi dicendi eo die: tum quia quinque decades coronæ, licet per se singulæ sunt indiuisibiles, secundum illud vnum Pater noster, & decem Aue Maria, quibus vnaquæq; constat: comparatæ tamen aliæ cum aliis, diuisibiles censeri possunt, sicut censentur horæ canonicæ. Tum demum sicut facultas dicendi horas canonicas diuersis horis præbet occasionem eas dicendi cõmodius, & cum frequentiore, continuatioreq; memoria diuinorum: ita & facultas dicendi præfatas decades diuersis horis, magnam præbet occasionem frequentius habendi memoriam Beatę Virginis, & aliquid pium cogitandi. Quæ in contrarium facere videntur Nauar. ipse refert & soluit, eiusque sententiam approbat Azor in seq. quæst. 8.

De ordine requisito.

SECTIO V.

QVadruplex potest esse istiusmodi ordo: vnus officij cum officio diuersorum dierum, alter diuersarum horarum eiusdem diei, tertius diuersarum partium eiusdem horæ, & quartum recitationis ipsarum horarum cum Missæ celebratione. 166.

Quod attinet ad primum: tenendum est quod habet Suarez in memorato lib. 4. cap. 24. num. 3. quod cum rectus ordo postulet, & recepta Ecclesiæ consuetudo ita ferat, vt non inchoetur officium diei sequentis antequam expletum sit officium diei præcedentis, talem ordinem voluntarie inuertere sine iusta causa non carere culpa; quæ tamen de se non sit plusquam venialis: quia non derogat substantiæ orationis, quam horæ canonicæ constituunt, nec illam minuit: vnde fit, vt non contineat grauem deformitatem.

Quod attinet ad 2. Quis ordo requiratur ad debitam recitationem horarum canonicarum, communis vsus satis ostendit, quo nocturnum officium diurno præmittitur: & matutinæ laudes, primæ; prima, tertiæ; tertia, sextæ; sexta, nonę; nona, vespertinis precibus, & hæ completorio. Quomodo autem peccet, vel excusetur à peccato qui talem ordinem inuertit, declaratur his propositionibus.

Prima est. Talem non peccare mortaliter, *dummodo absit contemptus*, etiamsi absque iusta causa inuertat per incuriam & negligentiam. Hanc tenet Nauarr. De oratione cap. 3. num. 67. cum D. Anton. Angel. & Syluestro: qui postremus in verbo Hora, quæst. 9. dicto 4. rationem tangit: quod talis ordo non sit de substantia præcepti, quod datum est de recitatione horarum canonicarum: cuius non pars, sed solum modus est talis ordo.

Secunda est. Eundem peccare venialiter, sine obligatione tamen iterandi horam iam recitatam. Hanc quoque habet ibidem cum iisdem Nauar. & in seq. cap. 21. num. 30. Et probatur: quia alienum est à ratione in diuino officio non seruare modum procedendi ab Ecclesia approbatum & vsitatum: etsi recitatio, vt iam sufficienter facta, iteranda non sit de necessitate.

Tertia est. Excusari à peccato eum qui ordinem prædictum inuertit ex naturali obliuione: seu quia recitaturus horam posteriorem, *vt tertiam*, nullo modo aduertit se nondum recitasse priorem, *vt primam*. Ratio est: quia talis obliuio cum rationem habeat ignorantiæ inuincibilis, excusat omnino à peccato.

Quarta propositio est. Illum qui, *etiam scienter*, inuertit eum ordinem, excusari similiter à peccato, si iusta de causa id faciat. Ita quoque tenent memorati authores. Et ratio est: quia vbi adest iusta causa, rationabiliter præsumitur excusatio de mente & voluntate Superioris præcipientis. Exemplum talis causæ Nauar. loco cit. ponit: si veniam ad chorum dum canitur tertia, necdum dixerim primam: tunc enim possum psallere cum cæteris, & postea dicere primam, vel aliam horam omissam. Imo etiam extra chorum ex Azorio *in cit. lib. 10. cap. 10 quæst. 1.* si post incœptam horam tertiam recordor me non recitasse primam, possum sine peccato illam prosequi animo & voluntate hanc postea recitandi. Idem iudicium esse quoque vult, si quis nondum recitata prima, rogetur aut inuitetur à socio, amico, vel familiari, vt tertiam recitet: ille vero debiti obsequi gratia, concedat illi

quod postulat. Cæterum siue cum iusta, siue absq; iusta causa fiat talis inuersio, necessarium est supplere intra eandem diem quod omissum fuerit: per tradita à Nauar. in eod. tract. cap. 10. num. 48. & aliquot seqq.

Quod attinet ad tertium, hoc est, ad ordinem eiusdem horæ, tenendum est quod Suarez habet *in citato cap. 24. num. 5.* cum graui peccato veniali, illum inuerti voluntarie siue iusta causa: vt si quis immutet ordinem psalmorum inter se, vel cum lectionibus, capitulis, hymnis, &c. Ratio est, quia tale quid nequit habere prætextum honestæ excusationis; videturque speciem quandam contemptus continere, cum inde corrumpatur ipsarum horarum quasi pulchritudo, & artificium, consistens in ordinata partium compositione inter se. Iusta causa autem interueniens potest à tali peccato excusare: qualis censetur obliuio alicuius partis, quam sufficit postea supplere: nec necesse est obseruationem ordinis, iam recitata repetere: itemque occupatio grauis. Sic enim ex eodem authore, si quis non habens librum ad dicendas lectiones, occurratque grauis occupatio quæ non patietur dicere totum officium matutinum, nisi dicat tunc quæ potest, vt hymnos, psalmos & cætera quæ habet in diurnali, potest talia dicere, & postea breuiario habito cætera supplere.

167. Quod attinet ad quartum difficultas est, An ordo qui requiritur ad recitationem debitam horarum canonicarum, sit non solum earum inter se, sed etiam cum Missæ celebratione: ita vt aliquarum recitatio hanc præcedere oporteat. Nam vt meminit Nauar. in cit. cap. 3. num. 68. post D. Anto. 3. part. tit. 13. cap. 4. §. 4. & Angelum in verbo Missa, num. 42. Hostiensis sensit peccatum mortale esse, Missam celebrare ante officij nocturni matutinarumque laudum, & primæ recitationem: quod iidem authores plurésque alij, *de quibus Suarez in seq. num. 6.* concedunt quidem de celebratione ante recitatum officium nocturnum & laudes matutinas, nisi iusta causa excuset: vt scandalum vel nimia retardatio populi, aliaue similis: eamque communem esse sententiam Nauarr. habet in seq. cap. 21. num. 30. & cum eo Azor in cit. cap. 10. quæst. 4. Sed de celebratione ante recitatam primam, etiam factam sine iusta causa, D. Anton. ait non esse peccatũ plusq̃ veniale. Angelus vero negat illicitam esse, quando prima esset iterum dicenda in choro. Nauarrus autem sentit de rigore iuris, nullum in eo committi peccatum: licet dicat se in praxi non audere id sequi, vel consulere alteri: eo quod talis recitatio sit dispositio valde germana, ad Missam deuotius & reuerentius celebrandam.

Quod vero Sotus docet in lib. 10. de iust. & iure, quæst. 5. art. 4. Missam celebrare ante recitatum officium nocturnum & laudes, non esse peccatum plusquam veniale, Nauarrus ipse in eodem num. 30. refutat: quia id agere est contrauenire communi & peruetustæ consuetudini Ecclesiæ: ac etiam tacito eiusdem præcepto. Dum enim statuit vt matutinæ preces dicantur de nocte vel mane: Missa vero de die, tacite ordinauit, vt recitatio diuini officij matutini, esset præparatio ad Missæ celebrationem. Attamen plurimi recentiores in eo assentiuntur Soto, quos Suarez loco citato commemorat. Inter quos Arag. 2. 2. quæst. 83. art. 12. dub. 5. ait id esse intrepide tenendum. Et Suarez ipse quamuis fateatur melius esse aliquatenus priorem sententiam tenere in praxi: nimirum cauendo solicite ne absq; iusta causa coniungat vel nos in eo deficere, cum peccato saltem veniali non leui: vel alios nos cõsulentes occasionem accipere liberius negligendi tam sanctam præparationem ad Missæ celebrationem, in aliquod detrimentum suum spirituale, atque aliorum forte scandalum. Quamuis in quam hoc ille fateatur, existimat tamen ipsam Soti sententiam esse simpliciter securam, & in rigore veram: quia prædicta cõsuetudo non fuit introducta intuitu ordinis de quo agimus: seu ad inducendam illius obligationem, ex qua recitatio matutini, fieret dispositio requisita ad Missæ celebrationem: sicut nec consuetudo celebrandi Missam ante meridiem, non rem Vesperas, censetur introducta intuitu ordinis inter harum recitationem, & ipsam Missæ celebrationem.

Itaque licet dicatur congruenter Ecclesiæ consuetudini, quod matutinum debeat præcedere celebrationem Missæ, & vesperarum recitatio eandem sequi: quia tamen illa non est per se introducta ad eiusmodi ordinem statuendum, is per ipsam non est aliter in præcepto, quam quia ipsa est fundamentum, quo posito ratio dictat talem ordinem regulariter seruandum esse: non tamen sub mortali. Cæterum quidquid sit in speculatione, censuerim, *cum in praxi res sit valde periculosa*, nisi necessitas aperta vrgeat, non esse vtendum ea libertate: quia de mortali aut de veniali valde graui habẽda est suspecta propter virorum timoratorum communem sensum: quo exhorrescunt Missam dicere non recitato matutino. Accedit quod Pius Quintus in breui, quod habetur in principio Missalis, in virtute obedientiæ præcipiat Missam dici, iuxta ritum Missalis: & in principio rituum seruandorum in Missa, dicatur præuia confessione, & saltem matutino cum laudibus absoluto, orationi aliquantulum vacet.]

De qualitate requisita.

Sectio VI.

AD hanc qualitatem duo pertinent. Alterum est, vt Breuiarium ex quo horæ canonicæ recitantur, sit approbatum ab Ecclesia: quale est solum Romanum nouum iussu Pij V. editum; & alia quæ ante illud 200. annis, per statutum aut consuetudinem introducta fuerunt cum approbatione Sedis Apostolicæ. Quod constat ex Bulla eiusdem Pontificis, eidem Breuiario præfixa: per quam sic abrogantur cætera omnia Breuiaria, vt horas canonicas ex eis recitantes statuantur non satisfacere præcepto Ecclesiastico. Alterum est, modus recitandi: pro quorum plena intelligentia aliquot dubia occurrunt explicanda.

PRIMVM DVBIVM.

An quicumque tenetur horas canonicas recitare, satisfaciat, recitando illas ex quouis alio Breuiario, quam approbato à decem annis, in suo Episcopatu.

168. HOc tractat Nauarr. de oratione cap. 19. num. 211. & aliquot sequentibus; tresque de eodem varias opiniones refert Azor, in prima parte Moral. instit. lib. 10. cap. 11. quæst. 1. Quid autem videatur in praxi tenendum propositionibus his explicatur.

Prima est, Formulam Breuiarij, hoc est, speciem & quantitatem precum ad quas tenentur Beneficiarij aut Religiosi choro addicti, aut initiati maioribus ordinibus, variam esse posse apud varios; quantumuis omnium sit communis obligatio. Hæc est Soti in 10. De iustitia & iure, quæst. 5. art. 4. concl. 1. Quam probat, quia iure quidem diuino ac naturali tales tenentur ad aliquas peculiares preces: sed quænam eæ sint, determinatum non est eodem iure: sed iure tantum humano: quod pro varietate locorum & temporum variatur, in istius rei determinatione, sicut passim solet quoq; in aliis determinationibus. Pro quo facit cap. In die, De consecrat. dist. 5.

Secunda propositio est, Clericum non satisfacere obligationi suæ, recitando horas ex Breuiario, quod in alio Episcopatu approbatum sit quidem: sed non in suo. Hanc Azor ibidem tenet cum Nauar. tam loco cit. quam in seq. cap. 21. num. 23. & cum Soto in memorata concl. 1. Confirmaturq; maxime per cap. De his, dist. 12. quo præcipitur, vt vniuscuiusq; prouinciæ ciues, rectoresque Ecclesiarum vnum eundemq; in psallendo teneant modum, quem in Metropolitana sede cognouerint institutum: nec aliqua diuersitate ordinis, vel officij à Metropolitana sede patiantur se disiungi. Ad idem facit canon Placuit, eadem distinct. & canon Conuenit. De consecrat. dist. 5. At ex alio quam sui Episcopatus Breuiario approbato, horas canonicas recitans, non conformat se talium canonum præscripto. Accedit quod in Clemen. 2. De celebratione Missarum, dispensetur cum Clericis Cardinalium, & Episcoporum familiaribus, vt possint se conformare illis in modo recitandi horas canonicas: quę dispensatio necessaria non fuisset, si iidem familiares possent præcepto Ecclesiæ satisfacere, recitatione alterius Breuiarij, quam sui Episcopatus.

De hac re Nauarr. in cit. cap. 19. num. 215. præmittens in præced. num. 214. contra directorium iuris (quod in verbo Hora sequuntur *Angelus num. 12. Sylu quæst. 1. Tabien. quæst. 10.* & ante eos D. Anton. 3. *parte tit. 13. cap. 4. §. 2.*) propositionem

hanc

hanc procedere etiam quoad Clericum secularem ordinatum ad titulum sui patrimonij: quia quamuis non habeat beneficium, subditus est tamen Episcopo sui domicilij, illiusque synodalibus legibus parere tenetur in iis, quæ ad omnes æque pertinent: sicut recitatio officij diuini, æque pertinet ad habentes beneficium Ecclesiasticum, & ad non habentes. Cum Nauarro sentit Sotus loco citat. tutiorque est ea sententia: quam Suarez de religione tract. 4. lib. 4. cap. 23. numero quarto approbat; quia licet talis non teneatur choro assistere; tamen tanquam pars Cleri sui Episcopatus, tenetur se ei conformare; ad idque potest ab Episcopo suo cogi, vt ad aliquid spectans ad rectum Ecclesiæ propriæ ordinem, ab omnibus æqualiter custodiendum, *ex memorato cap. Conuenit*, etiam in recitatione priuata, quandoquidem ea subrogatur publicæ, quę fit in choro.

169. Tertia propositio est, Religiosum, vt satisfaciat obligationi quæ ei ex sua professione incumbit recitandi horas canonicas; debere sequi eam Breuiarij formulam, qua Sedis Apostolicæ approbatione vtitur ordo regularis, cuius institutum professus est. Hanc Azor in supra citata quæstion. 1. probat ex eo, quod, iure canonico, Religiosi compellantur sui instituti & ordinis recitandi formulam tenere & seruare, vt intelligitur ex cap. De his, & cap. Placuit, distinct. 12. Eandem quoque ex directorio iuris tangunt locis citatis Angelus, & Tabiensis: itemque Syluester, nisi quod addat id procedere de bene esse. Aduerte autem ex Nauarr. in fine eiusdem cap. 19. Religiosum cuius regula nihil de modo recitandi præcipit, sequi debere regulam Episcopi cui subest, aut si exemptus sit, sequi vsum Romanum.

Quarta propositio est, *quam ex eodem directorio iidem authores habent*, ordinatum & intitulatum ad certam Ecclesiam, teneri dicere officium ibi consuetum: atque adeo secundum Episcopi sui specialem regulam si aliqua detur: alioqui secundum regulam Metropolitani, ex Nauarr. loco cit. Probatur vero propositio, quia non retineretur alioqui formulæ vnitas, quam in diuini officij recitatione seruandam, commendant sacri canones, vt patet ex antedictis. Aduerte vero obiter ex Syluest. in cit. quæst. 1. dicto 6. Monachum præfectum Ecclesiæ secularis, debere sequi consuetudinem Ecclesiæ ad quam transit, si ad eam transferatur in perpetuum. Non item, si tantum ad tempus; sed debebit officium suum monachale retinere.

Quinta propositio est, *quam iidem adhuc tangunt ex doctrina D. Thomæ quodlibeto 1. art. 13.* Habentem legitime beneficia in duabus Ecclesiis, debere vti formula quam tenet & seruat in Ecclesia in qua habet beneficium dignius; *verbi gratia decanatum*, quantumuis pinguius habeat in altera, sed minus dignum vt simplicem canonicatum. Si vero habeat paria dignitate in vtraque Ecclesia, *verbi gratia duos simplices canonicatus*, vti debebit formula quam seruat Ecclesia dignior. Sin autem Ecclesiæ sint pares dignitate, liberum erit ei vti qua maluerit formula, quæ in alterutra Ecclesia seruatur, si in neutra resideat legitime; nimirum per dispensationem; aut quia neutrum beneficium residentiam requirit. Hanc propositionem quadripartitam D. Thomas non aliter probat, quam quod in tali re maior dignitas spiritalis præpōderet minori, quidquid sit de emolumento temporali: ratioque postulet vt nos conformemus potius iis cum quibus conuersamur quam cum aliis. Etsi autem Azor in memorato cap. 11. quæst. 2. eam dicat communiter receptam: nihilominus Suarez in citato cap. 23. num. 6. probabilius censet beneficiarium posse recitare horas canonicas secundum formulam receptam in diœcesi in qua residet, non obstante quod diuersa sit alia vsitata in loco sui beneficij; quia valde expedit imitari honestos mores eorum inter quos viuimus, & firmum domicilium habemus: alibi habentes tantum quasi domicilium ad aliquod tempus: pro quo non est necessarium assumere aliud Breuiarium: cum huius frequens mutatio merito vituperetur.

SECVNDVM DVBIVM.

An recitans horas canonicas ex Breuiario alieno quidem, sed approbato consuetudine ducentorum annorum, peccet mortaliter perinde, ac si recitaret ex reprobato, vel recitationem omitteret omnino.

PRo parte negante facit Syluester in verbo Hora, quæst. 12. cum quibusdam aliis apud Nauarr. De oratione cap. 19. num. 211. Pro affirmatiua autem plures ab eodem Nauarro citati in sequenti num. 214. Videntur autem cum eodem in reliqua parte eiusdem capitis propositiones hæ tenendæ. 170.

Prima est, Non esse peccatum, ne quidem veniale, quandoque vno vel altero die, aliqua de causa, quæ docto & bono viro iusta videatur, officium recitare ex Breuiario approbato quidem, alio tamen à nostro ordinario, cuius regulam sequi teneamur. Hæc patet ex eo, quod iusta causa excuset ab obseruatione præcepti humani: etiamsi pro dispensatione recurrendum sit ad Superiorem, cum fieri potest. In exemplum autem iustæ causæ Nauar. num. 217. adfert necessitatem repentinam studendi, concionandi, prælegendi, iuuandi in recitando infirmum, vno vel altero die, aut Prælatum, aut amicum defessum.

Secunda propositio est, Cum dispensatione Papæ quemlibet posse licite sumere Breuiarium quod ei libuerit, dummodo talis dispensatio detur iusta de causa. Hæc quoad priorem partem patet: quia Superior authoritatem habet dispensandi in sua lege. Quoad posteriorem vero; quia, vt Nauar. in præced. num. 204. argumentatur: licet is qui sine iusta causa per Superiorem dispensatus est, non peccet transgressione legis, *qui ei relaxata est*, si contraueniat: peccat tamen contra naturæ legem præscribentem quod debeamus conformare nos in bonum, cum iis quibuscum viuimus: quod q; turpis sit pars, quæ non conuenit suo toti. Tale autem peccatum mortale erit aut veniale, pro qualitate inde sequuti magni aut parui scandali: quod ea de causa datur cæteris, prout Nauar. ipse ibidem notat.

Aduerte autem ex eodem in præcedenti cap. 11. num. 24. & aliquot sequentibus: olim quidem Episcopum iusta de causa potuisse dispensare cum subdito suo, vt secundum formā alterius Episcopatus horas canonicas recitaret, eo quod potuit propriam Episcopatus formulam recitandi immutare, *& per consequens in ea dispensare*; sicut & iuxta cap. 1. De consecrat. distinct. 3. instituere nouas festiuitates, ad quas sequitur ordinatio noui officij. Sed post editum à Pio V. Breuiarium, & promulgatum cum Bulla eidē præfixa, per quam Pontifex, pro summa sua authoritate, talem immutationem vetuit, & præcepit vt omnes Clerici in toto orbe Christiano, secundum formulam in eo Breuiario positam, horas canonicas recitarent, exceptis iis qui per Breuiaria ante ducentos annos composita & approbata recitabant; prædicta Episcoporum potestas suspensa est, propter abusus, quorum fit mentio in eadem Bulla: ita vt Clerici quoad formam Breuiarij seruandam in recitatione horarum canonicarum, iam non teneatur vt antea, lege speciali sui Episcopi, vel Archiepiscopi; sed vniuersali Summi Pontificis, quam infirmior tollere non potest nec limitare, ex Clemen. Ne Romani, De elect. Eandem obseruationem tangit Azor in 1. part. Moral. Inst. lib. 10. cap. 13. quæst. 11. De qua etiam Suarez in fine citati cap. 23. vbi bene monet in tali præcepto, sicut & in aliis Ecclesiasticis, Episcopum dispensare posse iusta de causa in vno aut altero casu occurrente: non autem cōcedere dispensationem permanentem. Pro quo videnda sunt antedicta à nobis de dispensatione lib. 13. num. 190. & aliquot sequent. ac lib. 16. num. 18. 171.

Tertia propositio est, Peccare eum qui sine dispensatione sufficienti frequenter mutat modum recitandi horas canonicas: nempe recitando aliquot diebus ex vno Breuiario, & aliquot aliis, ex alio pro suo arbitrio: ita vt viris doctis & piis, id nimium esse possit videri; quisquis sit ita recitans, siue beneficiarius, siue alius. Huius rationem tangit Nauar. in cap. 19. in fine num. 217. quod etiamsi liberum ei esset vtrumque eligere, *vt v. g. nouum Romanum, & Bisuntinum*: non posset tamen tot mutationes iuste facere.

Quarta propositio est, Interdum ex alieno Breuiario recitare

citare sine iusta causa, peccatum quidem est, sed non mortale: dummodo citra contemptum legis, tamque raro fiat, vt viro prudenti & docto non videatur notabilis audacia. Hanc Nauar. ibidem ex eo probat: quod eiusmodi mutatio tam rara, non videatur ita notabiliter contraire menti instituentis tutoris Breuiarij, vt ad culpam mortalem, ea censenda sit peruenire.

Quinta propositio est, Beneficiarium aut Religiosum, aut sacro ordine initiatum sine beneficio, qui omittit omnino, aut multo tempore mutat suum Breuiarium, & regulas sui Episcopatus, vel ordinis sine dispensatione, peccare mortaliter. Hanc idem habet: & probat in sequenti num. 218. quia illud plane est contra præceptum positiuum, quo iubetur quisque secundum suam regulam recitare. Cuius præcepti ante meminimus in explicatione primi dubij. Ipsum autem sub mortali obligare, Nauar. in præced. num. 215. ex eo probat, quod Concil. Tolet. relatum in cap. De his, distinct. 12. iubeat contrauenientem tali præcepto, suspendi à communione sex mensibus, & culpam lachrymis abluere: quæ amarę pœnę pœnitentiæ, indicia sunt culpæ mortalis, & non solummodo venialis.

TERTIVM DVBIVM.

An ex suo Breuiario recitare cum mutatione officij vnius diei in officium alterius diei, v. g. recitando de Sancto, cum recitari debeat de feria, vel contra: An inquam sit peccatum.

172. AD hoc respondendum esse affirmatiue, ex eo patet: quod & tunc videtur vniformitas in recitatione horarum canonicarum, ex præcepto Ecclesiæ retinenda, per cap. penultimum & vltimum, dist. 12. cap. Conuenit, De consecr. distinct. 5. Sed difficultas est non modica an ipsum sit mortale; quam Suarez tractat in eodem cap. 23. à num. 11. ad 16. allatis in vtramque partem authoribus, & rationibus. Pro solutione autem videtur dicendum: posse peccatum mortale committi mutando officium vnius diei in officium alterius. Quia præceptum de recitandis horis canonicis obligat sub mortali per antedicta. Ipsumque sic in genere datur de septę horis canonicis, vt etiam detur in particulari, seu in indiuiduo, de iisdem vnoquoque die recitandis: quæ cum ex Ecclesiæ institutione sint variæ, pro varietate dierum: merito vnas dicens non censetur dicere alias. Quare nec satisfacere præcepto de talibus determinatis tali die dicendis: si non eas, sed alias recitet. Confirmatur: quia alioqui diceres has potius quam alias tali die, solum esset consilij, tanquam quid melius: & non modo mortale, sed nec veniale esset facere in eo mutationem ex mera voluntate, absque vlla iusta causa, quod nemo dixerit. Aperteque in contrarium est, quod Pius V. in Bulla Romano Breuiario præfixa iubet officium diuinum dici secundum formam ab ipso præscriptam. Ad quam formam pertinet distributio eiusdem officij per dies festos aliaque tempora. Ei autem distributioni repugnat mutatio officij vnius diei in officium alterius diei. Ergo repugnat dicto præcepto: nec relicta est arbitrio recitantis.

Verumtamen non adeo frequęs est in ea mutatione tanta culpæ grauitas. Etenim semper à mortali excusatur ex paruitate materiæ: seu quantitatis, qua officium recitatum, minus est recitando: nisi ea enormem adferat læsionem officio diuino quod relinquitur; prudenti expendendam ex circumstantiis eiusdem mutationis; vt si sit valde frequens aut valde ridicula, prout censetur ea, qua solertissimum officium propriũ in die natiuitatis Domini, mutaretur in feriale simplicissimum; aut lugubre Dominicæ palmarum, cum hilare resurrectionis Domini. Quod si sit magna inæqualitas inter officia, quia scilicet illud relinquitur, multo longius est alterum in quod mutatur: vt cum officium dominicæ mutatur in officium vnius martyris, quod longe breuius est: non est excusatio; quia hoc supplet illud cum defectu notabili, atque adeo rationem habente defectus integritatis: qui quãdo est notabilis in officio diuino, constituit peccatum mortale, iuxta habita in præced. sect. 3.

Excusatur item à mortali eadem mutatio, ex inaduertentia, quæ quamuis sit aliquo modo culpabilis, potest tamen à tanta grauitate culpæ excusare ipsam diuini officii mutationem, vt non deliberatam plene. Imo & excusare à recitatione omissi, ex communi sententia teste Azorio in cit. lib. 10. c. 10. q. 2. nisi, *vt addit Suarez*, ipsum sit notabiliter maius non omissum: quia tunc facienda esset aliqua cõpensatio, dicendo aliquid ex officio omisso diuersum ab eo quod iam dictum est. Excusatur deniq; & iusta causa: qualis est quod non habeam nunc Breuiarium ex quo dicam officium de Sancto, & ideo dico de feria, quia non possum recitationem donec habeam commoditatem Breuiarij, differre; quoniam tunc erit mihi vacandum studio necessario, vel alicui operi pietatis.

QVARTVM DVBIVM.

An liberum sit iis qui proprium Breuiarium habent approbatum, vti extra chorum nouo Breuiario Romano.

DE hoc interrogatus Nauar. nonnihil incertus fuisse videtur in lib. 3. suorum consil. tit. De celebratione Missarum consil. 11. 16. & 19. Distinguendum autem videtur. Nam si recitans extra chorum addictus sit choro in quo canuntur horę canonicæ ex Breuiario approbato ducentis annis ante prædicti noui introductionem, non est probabile ei licere sine dispensatione Episcopi, ipso nouo vti. Ratio est, quia talis mutatio permittitur quidem à Pio V. fieri, etiam in choro; sed tantum de voluntate seu cõsensu Episcopi & Capituli. Cumq; priuata recitatio horarum canonicarum subrogetur in locũ publicæ, quæ fit in choro, debet esse ei conformis: vt patet per antedicta in explicatione dubij primi. Et confirmatur: quia deformitas inter eos qui sunt eiusdem vacationis & familiæ, reprehensibilis est: ex cap. In noua actione 16. quæst. 7. & ex Clem. 1. de electione: magnaque est indecentia illa, qua inter tales: vnus ex vno, alius ex alio Breuiario recitat. Quamquam si nullum periculum inde immineat dissensionis, aut imminutionis charitatis, censeri potest, *prout Leßius docet, De iust. & iure, lib. 2. c. 37. n. 75.* illius Breuiarij vsus permissus hoc nomine, quod valde laudabile sit cõformare se Ecclesiæ Romanæ, tanq; matri omnium aliarum Ecclesiarum. De grauitate prædicti peccati iudicandum erit ex qualitate & quantitate scandali, & aliorum incommodorum sequentium ex tali deformitate, quę de se non videtur tanta, vt ad mortale sufficiat, prout notat Suarez in citato cap. 23 num. 9. in fine. 173.

Iam si quis liber sit à choro, nec vlli regulæ subsit, qua certam formam seruare teneatur per statutum à Sede Apostolica approbatum, non videtur negandum quin ei liceat, etiam sine dispensatione, vti prædicto nouo Breuiario: ita vt Ecclesiæ præcepto satisfaciat recitando ex eo horas canonicas, prout Nauar. in citato consilio 16. ex eo probat: quod Pius V. in sua Bulla præcipiat omnes tam regulares, quam sæculares vti eodem officio nouo, exceptis iis qui tenentur antiquo ante ducentos annos recepto. Quæ exceptione non præcipit, vt antiquum eiusmodi officium ij seruẽt, qui illud antea tenuerint: sed indicat quod si nolint, non tenentur seruare nouum, ne quidem in choro: nisi ipsum sit in eo introductum consensu Prælati & Capituli. Nihil est igitur, cur ad seruandum nouum Breuiarium extra chorum, prædictis necessaria sit dispensatio Episcop.: cum Papa sufficientem ad id faciat potestatem, non requirentem Episcopi consensum. Nam nominatim de choro expressam mentionem faciendo, non obscure indicauit se respectu tantum illius exceptionem addidisse, impedimentum adferentem recitandi horas canonicas ex ipso nouo Breuiario: ad quod tollendum esset opus authoritate Episcopi, & Capituli.

Porro quin omnes ij quorum breuiarium non præcessit ducentis annis ipsum Romanum nouum, possint ex eo horas canonicas priuatim recitare sine dispensatione dubium non est. De qua re videndus est Suarez in sequenti num. 10. Admonens non obstare, quod per negligentiam Prælatorum retineatur in choro ante vsitatum breuiarium: quæ cum ipsum sit, *vt supponimus*, de numero eorum quæ abrogantur à Papa, prauus est talis vsus; vtpote retentus contra expressam Superioris voluntatem. Vnde fit, vt nequeat obligationem inducere ad illum inuitandum: nec posse Prælatum præcipere illius imitationem: cum obstet præceptum Papæ, de quo idem author pluribus in præced. cap. 11.

QVINTVM DVBIVM.

An ad satisfaciendum Ecclesiæ præcepto, necessarium sit horas canonicas elata voce recitare.

174. PRo huius explicatione sit prima propositio. Non satisfieri præcepto Ecclesiæ recitando horas canonicas solamente; sed requiri vt etiam voce recitentur. Hanc habet Medina in Cod. De oratione quæstio. 7. in initio. Et probat: quia cum Ecclesia non obliget immediate ad actũ mentis, præceptum ipsius non impletur solo interiori mentis actu. Deinde quia ex D. Thoma 2.2. quæst. 83. art. 12. Oratio publica, id est, quæ per ministros Ecclesiæ in persona totius populi Deo offertur, vt ab ipso populo exaudiri possit, debet voce proferri. Recitatio vero horarum canonicarum, oratio est huius generis, vt satis constat. Accedit quod in Concilio Basilien si sess. 21. sit iussum, vt horæ canonicæ non inter dentes, nec in guture, nec syncopate, sed integre pronuncientur.

Secunda propositio est, Eum qui non tantum priuatim, sed etiam foris dicit horas canonicas, satisfacere præcepto Ecclesiæ, si eas taliter recitet, vt vere dici queat, ore voceque preces fundere: siue possit ab alio audiri siue non possit. Hanc contra Medinam loco cit. tenet Nauarr. in tractatu de oratione cap. 20. num. 14. Et probat, tum quia ex ipso etiam Ecclesiæ præscripto, in Missa, & in ipsis horis canonicis quædam secreto dicenda sunt. Tum quia commmunis vsus virorum piorum & doctorum est, vt in templo vel in cubiculo, vel faciendo iter cum alijs (*ne eis molesti sint, vel impedimento, & ad fugiendam hypocrisis speciem,* summissa voce ex vrbanitate & ciuilitate horas suas recitent. Tum demum quia vt Caietan. notat ad citatum D. Thomæ artic. 12. oratio publica de præcepto quidem debet vocalis esse: sed tamen clara & alta, solummodo ex decentia; quæ plerumq; cessat ratione personarum quæ inde offenderentur vel impedirentur. Neque obstat quod in eodem loco D. Thomas dicat orationem publicam debere fieri alta voce, vt innotescat populo pro quo profertur. Nam id intelligendum est de oratione quæ non solum est publica, sed etiam publice dicenda est, vt audiat populus: quod non est semper necessarium in recitatione horarum canonicarum, sicut est in celebratione missæ. Illæ enim plerumque à solo, & nemine conscio recitari possunt: hæc autem, non; nisi duobus assistentibus ex capit. Hoc quoque, De consecrat. distinct. 1. (*aut saltem vno, prout consuetudo iam obtinuit*) celebrari potest, & ideo clara semper & intelligibile voce, dicenda est.

Tertia propositio est, Vocem eius qui solus & priuatim recitat horas canonicas, non debere esse ita summissam, vt non audiat seipsum. Hæc est contra Azorium in 1. part. Moral. instit. libr. 10. cap. 11. quæst. 4. eamque tenent non modo Caiet. & Medina quos ipse refert: sed etiam loco cit. Nauarr. *quem quasi sibi consentientem idem Azor affert,* satis aperte; verba enim ipsius sunt. Cum eas pronunciat ad se tantum mouendũ, & mente & corpore Deo seruiendum, sufficit quod formet, verba illaque audiat & intelligat. Quibus verbis insinuat quoque rationem nostræ propositionis: nempe quod iuxta Diui Thomæ doctrinam loco cit. horæ canonicæ proferri debeant voce, vt habeamus signum externum quo mens nostra eleuetur in Deum. Signum autem non operatur nisi ingerendo sensui speciem sui: & vocalis recitatio horarum canonicarum non audita, nullam sui speciem sensui ingerit.

Quarta propositio est, Recitantem cum socio debere ab eo audiri. Hæc patet ex præcedenti, quia si recitans audire debet seipsum, multo magis socium cum quo recitat: quia non suppleret alioqui audiendo, quod omittit non recitando.

* * *

VLTIMVM DVBIVM.

An ad chorum & cantũ deputati satisfaciant Ecclesiæ præcepto, si tantum choro præsentes adsint, & in eo summissa voce Ecclesiasticum officium persoluant: nec canant cum alijs, sed tantum eos qui cantant in choro audiant.

AD hoc Azor in seq. quæst. 5. citato Nau. respondet negatiuè iuxta cap. Si quis presbiter dist. 92. & Concil. Basiliense sess. 21. & Concil. Trid. sess. 24. cap. 12. de reform. vbi hæc de habentibus in Ecclesijs cathedralibus aut collegiatis dignitatem, canonicatum, præbendam, aut portionẽ ita dicitur. Omnes vero diuina per se, & non per substituros, cõpellantur obire officia: & Episcopo celebranti, aut alia põtificalia exercenti adsistere & inseruire, atq; in choro ad psallendum instituto, hymnis & canticis, Dei nomen reuerenter distincte deuoteq; laudare. Idem tamen author in seq. qu. 6. eos excusari existimat, quando contrarium fuerit consuetudine receptum: dummodo diuinum officium nullum detrimentum inde accipiat: vt cum non canentes supplent suum defectum per capellanos. Qua de re latius disserit Suarez in lib. 4. 12. vt & de cæteris quæ peculiariter attinẽt ad recitationem faciendam in choro, ab initio eiusdem libri vsq; ad cap. 16. quem possunt consulere Prælati: quibus incumbit curus prouidendi, vt omnia in choro fiant debite. 175.

De loco requisito ad recitationem horarum canonicarum.

SECTIO VI.

DE hoc Nauar, plenius cæteris agit, *in tract. De oratione cap.* 5. in quo persequitur etiam modos notatu dignos, quibus contra loci sacri reuerentiam peccatur. Cum eodem vero propositiones hæ tenendæ videntur.

Prima est, horas canonicas publice dicendas, debere in Ecclesia dici. Hanc quoq; habet Sotus in 10. de iust. & iure quæst. 5. art. 4. in fine. Et probat tum ex Clemen. prima de celebrat. Missarum §. Ne igitur: vbi horæ canonicæ in Ecclesijs psalli præcipiuntur: tum ex eo quod templa in hoc extructa, destinataq; sint, vt ibi horæ canonicæ celebrentur. 176.

Secunda est, Canonicos & cæteros beneficiarios ad recitationem horarum canonicarum in choro adstrictos debere ibi eas recitare: nec à peccato excusari, si eas domi recitent; nisi iustam habeant causam absentiæ suæ à choro Hęc sequitur ex præcedenti. Difficultas est autem, An peccatum quod in eo committitur sit mortale. Esse enim censerunt Innocentius & Hostiensis teste Sylu. in verbo Hora, quæst. 2. dicto 4. Quam sententiam Sotus loco cit. improbat tanquam nimis rigidam. Nauarrus vero communiter receptam dicens *in eod. cap. 5. num.* 14. eam confirmat ex cap. finali dist. 92. in quo deponi à Clero iubetur Presbyter aut Diaconus, vel quilibet Clericus Ecclesiæ deputatus, qui ad quotidianum psallendi officium, matutinis vel vespertinis horis ad Ecclesiam non conuenerit. Depositio enim, pœna est grauis, non imponenda nisi ob graue seu mortale peccatum. Verumtamen in Soti sententiam inclinans, censet cum Syluest. & Caietan. limitãdum esse rigorem eiusmodi, vt locum habeat tantummodo, cum per contemptum, aut contra Prælati particulare præceptum fieret talis absentia: aut ob eam officium diuinum non diceretur in Ecclesia, aut saltem nõ diceretur cum debita solemnitate, eo quod præsentia ipsius esset ad eam necessaria.

Extra eos casus vero, peccatum non esse pluſquam veniale, *licet graue,* & interdum nullũ: cum scilicet iusta datur causa absentiæ ab Ecclesia. Porro tradita propositio procedit iuxta eundem Nauarrum ibidem, non tantum quoad beneficiarios Ecclesiarum collegiatarum, sed etiam quoad beneficios Ecclesiarum non collegiatarũ, quando tenentur conuenire, & simul dicere matutinum aut vesperas, vel Missam canere vel omnes aut aliquas horas recitare quia verbum, *non conuenerint,* vsurpatum in cit. cap. finali, no minus de talibus absentibus, quam de alijs verificatur. 177.

Procedit quoque eadem propositio, vt quoad pœnã peccati, sic etiam quoad pœnam priuationis distributionum,

quæ fiunt ijs, qui sunt præsentes: quia cessante causa cessare debet effectus nondum productus. Vnde, *vt idem Nauar. in sequenti numer.20.habet*, quando aliquot dies in aliqua Ecclesia cõceduntur, vt quis nihil quotidianarum distributionum perdendo, possit abesse ab horis, & alijs diuinis officijs; id intelligendum est, cum abfuerit ex iusta & rationabili causa: non autem pro solo libito, & iniusta irrationabilique de causa. Quod probat per illam commendabilem Paludani determinationem. Quod statutum aut consuetudo, vt is, qui tali vel tali officio, vel horæ præsens fuerit, distributiones lucrifaciat, etiamsi protinus egrediatur, & discedat: de eo intelligi debeat qui egreditur vt procuret negotia Ecclesiæ, vel agat opera aliqua sancta: non autem de eo qui egreditur vt otietur, fabuletur, aut ludat. Quodq; statutum contrarium, *nempe vt lucrifaciat easdem distributiones, etiamsi egrediatur ex quadam causa vana nec iusta*; nõ excuset coram Deo, nec in conscientia; etiamsi in foro exteriori non detrahatur ei sua portio.

Procedit denique, *ex eodem Nauarr. in seq. numer.*21. eadem propositio; quæcumcunque secundum statutum propriæ Ecclesiæ, tales causæ reputentur pro iustis, si reuera iustæ nõ sint; vt prætextus eundi ad necessaria naturæ, vel resecandi barbam vel capillos, vel excipiendi aduentantem hospitem, vel interessendi alicui actui scholastico. Ratio est quam tangit Sotus loco cit. quod fingens absentiæ suæ causam, cũ Ecclesiam, cuius alimentis sustentatur, defraudet seruitio quod ei debet, iniustitiam committat.

178. Tertia propositio est. Communi iure, Clericos cum priuatim horas canonicas recitant, satisfacere Ecclesiæ præcepto, recitando vbicunque voluerint; dummodo locus debitam attentionem non impediat, aut cum religione, quæ diuino officio debetur, non pugnet, nec præbeat alijs offensionem. Hanc probat recepta consuetudo, qua viri etiam timoratæ conscientiæ & docti, non reformidant vbilibet officium suum dicere, nisi videant adesse periculum offensionis aliorum, aut impedimentum attentæ ac deuote recitandi: quale contingere potest in via, platea alijsve locis publicis & prophanis, quibus sunt frequentes hominũ conuentus, clamores & strepitus forenses & prophani. Quod autem Sotus loco cit. ait recitantes extra Ecclesiam debere habere oratorium aliquod in sua domo ad id deputatum; Nauarr. De oratione cap.21.numer.32. fatis posse quidem procedere de decentia & honestate, non autem de præcepto: quia quod nullo iure præcipitur, nõ est pro præcepto habẽdum: sicut nec superstitiosa adinuentione præsumendum, quod sanctorum Patrum documento sancitum non est; ex cap. Consuluisti 2.quæst.4. Illud autem nullo iure est præceptum; imo contrarium potius est plurium consuetudine receptum.

Intellige autem nullo iure communi, quia fieri interdum potest vt speciali iure, id est, particulari statuto vel consuetudine aliquorum, vel authoritate Confessarij vel voluntate fundatoris, præceptũ sit horas ipsas recitari certo loco, sicut & Missam dici, aut officium defunctorum; vel aliquem hymnum, aut responsorium cantari pro viuis aut defunctis. Cui præcepto contrauenitur, nec satisfit, vt manifestum est, dicendo in alio loco: prout ex Baldi & aliorum determinatione Nauar. tradit in præced.cap.5.num.Indeq; infert in sequenti numer.12. respondendum esse negatiue ad quæstionem, quã quæritur. Vtrum Clericus studens satisfaciat suæ conscientiæ; in Academia in qua studet celebrando Missas, quas ratione officij aut beneficij sui obligatus est dicere in certa Ecclesia, Eremitorio, vel altari suæ patriæ. Similiter & ad eam qua quæritur, Vtrum Capitulum quod obligatur dicere responsoria Sanctorum, aut defunctorũ ante altare maius, aut in corpore Ecclesiæ, aut in tali vel tali parte claustri, aut in capitulo, satisfaciat dicendo illa alibi sine iusta causa vel authoritate legitima. In exemplum autem iustæ causæ adferri possunt, scandalum, species hypocrisis, impedimentum deuotionis, aut ceremonia superflua.

Quarta propositio est. Cæteris paribus melius esse priuatim recitare horas canonicas in locis sacris, quam alibi. Hanc habet Nauar. in eodem cap.5. numero 4. congruenter cap. Parsimonia distin.41. & cap. Docet, De immunitate Eccles. in 6. additis rationibus D. Thomæ 2.2.quæst. 84. art. 3. ad 2. Tum quod ratione consecrationis loci Deus specialiter illuet ac melius orandum. Tum quod talis locus propter mysteria & sanctitatis signa quæ in eo continentur, ad orationẽ excitet, iuxta illud ex Isaia vsurpatum à Domino nostro Luc. 19. Domus mea domus orationis vocabitur.] Tum demum, quod per concursum plurium ibi orantiũ, oratio nostra facilius exaudiatur, dicente Domino Matth.18. Vbi sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum.]

De corporis situ, qui est modus quidem loci, superest monendum, cum recitatio fit secreto, habendam esse in eo rationem deuotionis & reuerentiæ diuinæ ex vna parte: & propriæ necessitatis ex altera. Cum autem sit coram alijs, is seruandus est qui sit illis ædificationi, nec præbeat scandalum: atq; præstandum si quid super eo præscriptum sit in regulis, vt est de stando cum certũ quid recitatur, & de dicendo nonnulla flexis genibus & similibus. Quæ Suarez in memorato lib.4.cap.27.num.2. ait non esse imposita sub rigore præcepti, secluso contemptu & scandalo.

De tempore requisito.

Sectio Vltima.

DE hoc post Nauarr. in eodem tractatu de oratione cap. tertio differunt Azor in 1. parte Morla. Instit. lib.10.capite 9. & Suar. de relig. tract 4. libr.4.cap.27. à num.3. Quæ videntur scitu necessaria de eo pro quotidiana praxi trademus aliquot propositionibus.

Prima est. Iure quidem communi singularum horarum 179.
recitationem certum determinatumque tempus requirere: attamen in vsu seruandum esse illud in quo eæ dici debent ex aliqua particulari constitutione vel consuetudine, vel ordinatione siue functionis, siue ordinis, vel loci ad quem pertinet obligatus ad recitationem. Prior pars *pro cuius plenior declaratione videri possunt quæ Nauarrus habet loco cita o numero 27. & aliquot sequentibus*, patet ex capite 1. De celebra. Missarum, & ex Clement. 1. eod. titul. Posterior vero, *quam idem habet ibidem numero 39. ex Palud. D. Anton. & Syl.* probatur: quia talis determinatio, cum sit tantum iuris humani, potest per iustam constitutionem, aut consuetudinem legitime præscriptam mutari. Vnde infert ipse Nauarr. quod vbi iusta ordinatione matutinum in Ecclesia dicitur media nocte, dicentes hora quarta post mediam noctem non satisfacere suo muneri. Neque contra, si constitutum sit vt dicantur horâ quartâ matutina, satisfacere dicentes media nocte. Infert etiam, quod etiamsi iuxta ius commune teneantur in Quadragesima dicere nonam hora tertia post meridiem, & post nonam vesperas ante cœnam, nunc tamen necessarium non esse id facere: quia in hoc consuetudo eidem iuri derogauit.

Secunda propositio est. Statis, debitisq; temporibus recitandas esse horas singulas canonicas: non modo cum publice in Ecclesia canuntur, sed etiam cum priuatim dicuntur: siue quis solus per se siue cum socio dicat. Hanc Nauar. numero 45. ait esse communem sententiam canonistarum, intelligentium ante citata iura de ea quoq; recitatione, quæ fit priuatim. Nec immerito: quia in hanc paritet cadit ratio talis iussionis. Etenim horæ canonicæ, statis temporibus recitari iubentur, non tam ad consulendum commoditati recitantium, quam ad augendum cultum diuinum, & ad efficiendum frequentiorem ac diuturniorem, ad Deum per orationem, mentis nostræ eleuationem cum pio erga eum affectu. Hinc consequens est, quod Nauarr. infert Ecclesiasticos illos errare qui totũ officium simul, ad vesperas vsq; mane recitant; integrum diem interea in otio consumpturi, nec studio, aut alteri honesto negotio vel occupationi vacaturi: aut qui iter agentes dicto modo recitant, qui recitare possent debitis horis: nempe, *vt idem inquit numero 48.* sub crepusculum dicendo officium matutinum, primam vero post vnam horam: deinde tertiam post duas horas: sub meridiem autem sextam & post secundam pomeridianam, nonam: ac vesperas, prope horam quartam, & demum completorium sub noctis crepusculum. Quæ distinctio accommodata est rememorationi mysteriorũ passionis Domini nostri: cuius

gratia

gratiâ illam institutam esse indicant versus relati in glossa ad cap. 1. de celebrat. Missarum.

Hæc sunt septenis propter quæ psallimus horis:
Matutina ligat Christum, qui crimina purgat,
Prima replet spiritis, causam dat tertia mortis,
Sexta tenaci nectit, latus eius nona bipertit,
Vesperæ deponit, tumulo completa reponit.

Infert alia Nauarr. quæ apud ipsum videri poterunt.

Tertia propositio est. Præuenire tempus debitum recitandi horas canonicas, vel illud differre, etsi peccatum est, nõ est tamen de se plusquam veniale: nec coniunctam habet obligationem horas dictas iterandi: vt nec inuersio ordinis ipsarum. Hanc esse communiter receptam, notat Sylu. in verbo hora quæst. 9. dicto 6. in fine: pro qua aliquot authores citat Suarez in eod. lib. 4. cap. 27. n. 3. Et Nauar. in eodem capit. 3. num. 59. bonam rationem illius tangit: nempe quod tempus non sit de substantia præcepti recitandi horas canonicas. Nam in cap. Dolentes de celebra. Missarum præcipitur quidem, vt obligati ad horas canonicas, dicant officiũ tam nocturnum quam diurnum: non tamen vt nocturnum de nocte, & diurnum de die dicatur; nec certas horas determinat. Accedit, quod alioqui sicut de præcepto tenemur omnes horas canonicas singulis diebus dicere, teneremur pariter certis debitis horis dicere: atq; adeo sicut communiter nulla de causa possumus horas vnius diei deferre in alium, ita nec possemus differre easdem, de vna hora in aliam. At contrarium communi consuetudine seruatur; congruenter cap. Presbyter, dist. 91. & cap. 1. De celebrat. Missarum: ponderato verbo, *iuxta possibilitatem*, quod vtrobiq; habetur. Hinc in eodem n. 59. Nauar. cum D. Anton. Sylu. & Caietan. assentitur asserentibus, quod dicere primam ac etiam matutinas horas post meridiem: imo & post decimam aut vndecimam à meridie, non esse peccatum mortale: dummodo omnes tales diei horæ canonicæ ante mediam noctem finiantur.

Quarta propositio est. Posse sine peccato iusta de causa, vt priuatim, sic & in Ecclesia publice recitari horas canonicas anticipata aut postposita hora canendi. Hanc Nauarr. in præced. n. 55. probat; tum per memorata iura: tum per communem consuetudinem, quâ ob processionem solemnem, aut insignem aliquam concionem, aut Principis aduentum, aliasve similes causas, *quæ maiores esse debent, cum horæ ipsæ dici debent publice quã cum priuatim, vt id. m b. ne docet in seq. n. 72. &* 73. præueniuntur, aut differuntur horæ debitæ dicendi officium diuinum, aut ipsius partem. Accedit ratio D. Thomæ in quodl. 5. art. vlt. quod melius sit reddere Deo vtrumque: nimirum & debitas laudes, & alia officia honesta, quam vt vnum per aliud impediatur.

Monet tamen Nauar. num 56. talem anticipationem aut postpositionem fieri debere Superioris authoritate: Episcopi scilicet, vel Vicarij ipsius, aut capituli vel Decani in Cathedrali Ecclesia, & in alijs Ecclesijs, authoritate Abbatis, Præpositi; Prioris vel alterius Prælati, seu præfecti earũ. Imo & authoritate Papæ, si per modum statuti perpetuti tale quid constituendum esset, vt idem Nauar. in cit. nu. 73. probat per cap. Quod super his, De maioritate & obedientia, & per Clemen. Ne Romani, De electione. Adde cum eodem in prædicto n. 56. quod etsi consequens videatur ex allata propositione, non peccare scholasticos, *prout Maior sensit*, qui toto tempore ante prandiũ studijs vacant, & post prãdium horas canonicas recitãt: quia tempus illud est aptius studijs, & hoc non est ineptum ad orationem: consultius tamen esse, tum ad orandum cum maiori deuotione & consolatione; tum ad tempus studij augendum per euitationem vanorum colloquiorum, aliarumq; occasionum illud male perdendi: matutinũ prima parte noctis recitare vsq; ad laudes: & primo mane has, cum prima; postea tertiam, & sextam audiendo Missam: & statim à prandio dicere nonam, & ante vespertinum studium recitare vesperas: ac post illud cõpletorium. In confirmationem Nauar. ipse adfert propriam experientiam; quæ viri tantæ pietatis & eruditionis non est paruipendenda.

Quod vero contra allatam propositionem obijci potest de Eremita, cui præuenienti debitum tempus in recitatione diuini officij acerbæ, postponenti vero marcidæ vuæ ab Angelo adferebantur: & de Episcopo qui post obitum, reuelauit se purgatorij pœnis perpeti, eo, quod consueuisset dum versaretur in aula Principis, pensum diuini officij non persoluere debito tempore: Azor ex eo soluit in 1. par. Moral. Institt. li. 10. cap. 9. qu. 3. quod neuter videatur causam iustã anticipationis, aut dilationis habuisse, cum ille non detineretur alijs occupationibus, & iste plus æquo applicaret se negotijs non necessarijs.

Quinta propositio est, Non satisfieri præcepto Ecclesiæ, si preces horarias quæ ad certum tempus pertinẽt, pridie aut postridie recitentur. Hanc esse ab omnibus receptam notat Suarez in cit. cap. 27. nu. 4. Probatur vero, quia tales preces imponuntur ab Ecclesia tanquam onus diei, id est, tanquam pensum vnoquoq; die persoluendum ad cultum & honorẽ, quem Deo & suis Sanctis eodem die deferendum exhibendumq; censet. Vnde sicut ieiunium pro certo die impositũ, non sufficit pridie aut postridie seruare ad satisfaciẽdum tali obligationi: ita nec preces horarias certo die persoluendas, sufficit alio die dicere ad satisfaciendum Ecclesiæ præcepto, de illis recitandis dato. 180.

Cæterum ad iudicandum quid ad talem satisfactionem requiratur, atq; sufficiat, spectanda est consuetudo: quæ est legis tum optima interpres, tum etiã abrogatrix. Sic cum Ecclesiasticũ officium diei celebrioris, cõstet primis & secundis Vesperis: illæ ob receptã consuetudinem sunt dicendæ pridie eiusdẽ diei: ita vt præcepto nõ satisfaciat, qui illas recitare distulerit post mediã noctem. Secundo, quamuis dies Ecclesiasticus cõputetur ab vna media nocte ad alteram proxime sequentem: vnius tamen diei officiũ nocturnum cum laudibus potest ratione consuetudinis recitari vespere præcedentis diei: nempe post quartã pomeridianam; idq; tam æstate quam hyeme. Ita determinant congruenter vsui communi Azor in cit. cap. 9 qu. 5. & Suarez in seq. n. 14 expendentes D. Thomæ de hac re sententiam in quodlib. 5. qu. vlt. vbi docet licere matutinum diei sequentis dicere de sero diei antecedentis: seu post dictas in hoc Vesperas & completorium. Nihilominus damnans eos qui eiusmodi licentia vtuntur propter lasciuiã: vt scilicet quietius somnolẽtiæ & voluptati vacent: non autem ob necessitatem literarum & honestarũ occupationum. Obijciens tamen diem incipere à media nocte, D. ipse Thomas occurrit, id verum esse, quantum ad cõtractus & alia id genus: non item quantũ ad Ecclesiasticum officium, & solemnitatum celebritates; quoniam ea ratione incipit à Vesperis. Quod responsum Nauar. in cit. cap. 3. n. 70. approbans t nquam consentaneum cap. 1. & 2. De ferijs: addit ex Caiet diem quoad horas recitãdas incipere à vespera, & durare vsq; ad mediam noctem, quę proxime dabitur post sequentem vesperam.

Neque obstat quod prima, & sequentes horæ ad satisfaciendum præcepto Ecclesiæ, dici non possint ante mediam noctem. Nam vt bene ibidem monet Nauarr. generalis consuetudo non habet vt aliter persoluantur, quam intra spatium, quod est ab vna media nocte ad alteram proximè sequentem. Cæterum cur inualuerit consuetudo matutinũ recitãdi cum anticipatione temporis, ratio esse potuit, quod rigor ipsum recitandi media nocte non potuerit moraliter seruari à tanta hominum multitudine & varietate: & consequenter periculosum fuerit tantæ difficultatis onus imponere omnibus sub mortali. Vnde permissum est in eo tempore, mutationem aliquam fieri: ido; anticipando, quia securius est: quandoquidem postponendo multi exponerentur periculo vel ipsum omittendi omnino, vel nimium postponendi: quod magis alienum est à ratione officij de nocte dicendi quam ipsum dici nocte ingruente.

Tertio quamuis iure communi singulæ horæ canonicæ distinctis à se inuicem diei partibus recitandæ sint (quod ipsarũ nomina satis indicant) tamen sine peccato fit, vt simul cum nocturnis laudes dicantur; & tertia cum prima vel cum sexta & cum hac coniungatur nona, aut dicatur cum vesperis; ac cum his cõpletorium recitetur, quia cõsuetudo id obtinuit, quæ iuri derogare potest. Ita docet Azor ibi. qu. 8. volens id procedere, etiãsi id faciat quis suo solo arbitratu, absque causa legitima: dummodo tamen absit cõtemptus & periculum recitandi parũ studiosè, attente, & religiosè. Beneq; addens non esse parem rationem, si quis absque iusta causa totum officium diuinum simul persoluat, aut vesperas &

comple-

completorium ante prandium reciter, quia id nō est in more positum. Qua de re plenius Suarez in memorato cap. 27. numero 7. 8. & 9.

Aduerte autem ex Nau. de oratione cap. 4. n. 74. & 75. nō esse ita per consuetudinem abrogatum ius cōmune de recitando statis diei partibus horas canonicas; quin liceat priuatim recitantibus illud seruare; ita vt minime peccet quis, si pro sua tantum deuotione, dicat nocturnum officium de nocte, laudes matutinas in aurora, primā in fine primæ partis diei artificialis, seu spatij in quo sol est super nostrum orizontem, distincti in duodecim partes, tertiā in fine tertiæ partis, sextam in fine sextæ, nonam in fine nonæ, vesperas appetente solis occasu: & cōpletorium in noctis crepusculo. Quæ determinatio temporis, vt ex Angelo & Sylu. idem habet in seq. num. 76. non est præcise accipienda: sed cum latitudine, quā extendatur ad vnā mediam horam antecedentem, & ad vnā mediam sequentem, vt ipsemet nu. 77. probabilius iudicat, quam quod Angelus & Sylu. significant, dicentes matutinū dicendum media nocte, posse dici in aurora ratione talis latitudinis. Ratio vero est, quod tanta sit distantia inter mediā noctem & auroram, vt irrationabile sit reputare factum in vna, quod fit in alia.

Aduerte 2. ex eod. Nau. in præced. n. 64. post dictas vesperе matutinas preces diei sequentis, licitum esse, vt diebus ieiunij facere collationem, sic alijs diebus sumere cœnam: idq; non impedire quominus in eodem sequenti die possit dici Missa sacrum.

Auerte denique pro nonnulla clariore intelligentia antedictorum, differentiā esse (quod idem quoque Nauarr. notat in seq. num. 78.) inter lapsum horæ debitæ, & diei debiti ad recitandum: quod etiamsi hora labatur, duret nihilominus obligatio recitandi; neque lapsus illius, peccatum mortale pariat in recitante priuatim: lapso vero die vltra mediā noctem, obligatio recitandi expiret & peccatum mortale committatur transgressione præcepti Ecclesiast. Videri potest Suar. in eodem cap. 27. numero 5. & 6. Dixi autem in recitante priuatim, quia ex eodem Nauarr. ibid. expirante hora recitandi publice, expirat obligatio taliter recitandi. Vnde fit, vt eidem obligationi minime satisfaciant, qui publice matutinas horas, aut primam, tertiam, vel sextam recitant post meridiem; quas in choro ante meridiem dicere tenebantur, tam communi iure, quam generali consuetudine, recepta in sua Ecclesia.

CAP. XIII.

De causis excusantibus à recitatione horarum canonicarum.

SVMMARIVM.

181 *Infirmitas excusans à recitatione horarum canonicarum debet esse grauis.*

182 *Quid sit faciendum cum de tali grauitate dubitatur: & quod is qui non potest recitare, non teneatur audire alium recitantem.*

183 *Ad quid teneatur qui recitare potest partem officij, sed non totum: & quatenus teneatur sibi adhibere socium.*

184 *An qui impeditur horas canonicas recitare, teneatur prout potest per alias preces supplere.*

185 *De cæcitate, quatenus excusat à recitione horarum canonicarum.*

186 *De dispensatione excusante ab eadem recitatione.*

187 *De occupatione excusante à recitatione horarum canonicarū.*

188 *De excusatione eorum qui in choro vacant ministerijs alijs, à recitatione horarum canonicarum.*

189 *De excusatione non habentis Breuiarium.*

190 *De peccato illius, qui beneficium Ecclesiasticum aut sacrum ordinem suscipit, nesciens recitare Breuiarium.*

191 *Monita quædam pro praxi quotidiana de obligatione recitandi horas canonicas.*

192 *Ætas puerilis non excusat ab eadem recitatione: quodque Episcopus non possit ob tale impedimentum ab illa dispensare.*

193 *Nec vacatio in studijs excusat ab eadem recitatione.*

194 *Aliquot motiua recitādi cum debita pietate horas canonicas.*

Tales causæ sunt variæ: quas Nauar. in Enchir. capit. 25. num. 100. ad quinq; reuocat: quarum quatuor Beneficiario, cum cæteris qui ad eandem recitationem tenentur, sunt communes; & vna est illius propria.

Prima igitur communis, est infirmitas corporis: de qua 181.
inter cæteros late Nauarr. ipse in tractat. De oratione, capite 11. vbi num. 1. ab omnibus admissam docet, per illud in cap. Clericus victum, dist. 91. Clericus qui absq; corpusculi sui inæqualitate vigilijs deest, stipendijs priuatus excommunicetur.

QVÆRI AVTEM POTEST PRIMO. An quælibet ægritudo talem excusationem præbeat. Ad quod idem num. 2. respondet negatiue. Addens secundum Hostiensem & Innoc. ac cæteros Canonistas ad cap. 1. De celebr. Missarum, eam tantum infirmitatem excusare, ob quam ægrotanti horarum canonicarum pronunciatio directe aut indirecte noceret notabiliter. Ratio vero ea est, quā Sotus tangit in lib. 10. De iust. & iure quæst. 5. art. 3. quod obligatio recitandi horas canonicas sit arctissima, prout patet ex cap. Dolentes, De celebr. Missarum, descendatque à iure diuino. Vnde fit, vt non nisi ex graui causa, quisquam eorum cui impositum est, debeat ab ea liber censeri: & per consequens nec excusari ex alia infirmitate, quam quæ notabiliter noceat. Hinc que infert Nauarrus ibidem, fieri posse vt ob infirmitatem excusetur quis ab obligatione recitandi horas canonicas in choro, qui non excusatur ab obligatione recitandi domi: vt ille, qui quamuis alias bene valeat: sic tamen laborat ex pedibus, vt ad Ecclesiam ire nequeat. Infert item in seq. num. 3. & 4. non excusari ab eadem obligatione ægrotum, cuius morbus, *vt febris tertiana vel quartana*, statis horis recurrit: ita vt ipse ante vel post eandem possit absq; notabili nocumento, officium suum recitare. Inferri pariter potest nec excusari eum cuius morbus talis est, vt ipsum non impediat quominus ordinarias actiones capitis & linguæ exercere possit, & cum amicis negotia prophana tractare, in quibus tantum est difficultatis, quantum in ipsa horarum canonicarum recitatione.

QVÆRI SECVNDO POTEST. Quid sit faciendum cum dubitatur. An infirmitas grauis sit, necne. Ad quod respondetur consulendum esse Medicum, *prout tangit Sylu. in verbo Hora quæst. 4. dicto 1.* ipsiusq; iudicio de morbi grauitate esse standum: dummodo, *vt Nauarr. in sequenti cap. 21. numero 16.* sit vir prudens ac timens Deum Ecclesiæque præceptis multū deferens: præsertim cum ex cap. Contraria, De consecrat. dist. 5. contraria sint diuinæ conditioni præcepta Medicinæ, quæ à ieiunijs reuocant, lucubrare non iubent, &c. 182.

Quod autem Sotus in eodem art. 3. concedens quidem posse quem propria authoritate horas canonicas omittere, cum manifestum fuerit infirmitatē ipsius parere legitimum recitandi impedimentum; negat tamen in dubio consilium & iudicium medici sufficere, sed adhuc requiri Superioris indulgentiam: Nauarr. ibidem reijcit ex eo, quod nullibi fere sit consuetudo, *exceptis ad summum Religiosis*, vt super eo licentia petatur. Adde quod Medicorum sit, vt de salubribus & insalubribus cibis iudicare: ita & de morborū grauitate & leuitate. Atq; adeo sicut standum est illorum iudicio, dicentium cibum aliquem noxium esse: sic etiam dicentium morbum aliquem esse grauem: præsertim cum homines non habeant aliam regulam, qua possint in eiusmodi dubio gubernari. Quod si ipse quoque Medicus de grauitate morbi dubitaret, aut certam fidem non faceret tanquā minus peritus, aut quod videretur non satis timoratæ conscientiæ: locus esset sententiæ Soti, quā ad relaxationem propositæ obligationis requirit authoritatem Superioris: cuius est, non autem Medici, illam facere. Idem quoq; notat Azor in prima par. Moral. Instit. lib. 10. cap. 13. qu. 1. & plenius Suarez in citato lib. 4. cap. 28. n. 20. & 21.

QVÆRI TERTIO POTEST. An is qui ratione morbi nequit officium diuinum recitare, teneatur illud audire alio recitante. Ad quod cum Innocen. & Panorm. Sylvest. verbo Hora quæst. 4. dicto 2. & Nauarr. De oratione cap. 11. num. 7. respondent negatiuè: & respondendū esse constanter tenere Doctores notat Azor in seq. quæst. 2. Ratio vero est, quam ex Paludano habet Nauarrus, quia Clericis, qui

obligan-

obligatur ad recitandas horas canonicas, præcipitur quidem vt eas pronuncient, non tamen vt eas ab alijs recitatas audiant: nisi quando ipsi recitant cum alijs: quia tunc tenentur audire partem ab alijs recitatam, sicut & recitare suam. Doctrinam hanc sequens Suarez in eod. cap. 28 n. 11. addit in sequen. 12. quia opus recitandi horas canonicas est personale, cum qui iustam habet excusationem non recitandi, minime teneri substituere alium qui suo nomine recitet: sic; substituat, erit quidem bonum opus, sed non erit adimpletio præcepti de recitando.

183. QVÆRI QVARTO POTEST. An obligatus ad recitandas horas canonicas, qui non potest totas recitare, tenetur dicere illarum partem, quam potest. Pro cuius quæstionis vtraque parte, Nauarr. ibidem numero 9. & aliquot sequentibus rationes habet; & post ipsum Azor loco cit. qu. 4. & 5. Resolutio autem eorum est, quod si infirmus ad recitandas horas canonicas obligatus, possit maiorē talis sui pensi partem persoluere; non excusetur ab illius recitatione: vt si sciat memoriter psalmos laudum, aut alterius horæ, & nesciat antiphonas, vel hymnos, aut orationes. Secus vero, si possit minorem tantum partem. Pro quo facit, quod ad satisfaciendum præcepto oporteat implere totum quod præcipitur, aut saltem maiorem illius partem. Quare qui minorem tantum partem potest implere, censendus est non posse præcepto satisfacere: atque adeo per impotentiam excusari simpliciter ab illius obligatione, tanquam eâ, cui nequit satisfacere. Etenim sicut dici iure non potest, primam vel tertiam, *exempli gratia*, recitasse, qui illius vnum tantum psalmum recitauerit: ita nec dici iure potest præcepto de ea recitanda satisfeciſſe, qui vnicum illum psalmum recitauerit: adeo vt nihil amplius recitare valens merito censeatur laborare impotentia satisfaciendi tali obligationi. Facit præterea ratio, quam præter alias habet Nauarr. numero 16. quod ad intelligendum quam partem implere teneatur is qui totum illud quod præcipitur implere non potest, attendenda sit intentio præcipientis. Probabile vero non sit, intentionis esse Ecclesiæ, vt qui non potest vnam ex horis canonicis totam recitare, teneatur quamcunque modicam, quam potest partem recitare: sed tantummodo eam in qua militet eadem ratio, quæ in toto: vt censetur militare in ea quæ arbitrio prudentis *cui id statuendum relinquitur*, maior pars illius esse iudicatur.

Quam quidem sententiam discutit Suarez consequenter vsque ad numerum 29. ac tandem fatetur eam procedere, si comparatio fiat vniuscuiusque horæ ex canonicis, cum partibus ex quibus ipsa constat: quia vnaquæque hora præcipitur, vt est quædam actio perfecta, quam maiore saltem ex parte impleri oporteat ad satisfaciendum præcepto obliganti ad illam. Sin autem comparatio fiat earundem horarum, cum oratione illa cuius sunt partes eam constituentes, tanquam obiectum adæquatum vnius præcepti, quod datur ab Ecclesia de illius recitatione, secus esse sentiendum: ita vt qui potest totum integrum officium aliquo die recitare, non excusetur eo ipso à recitatione earum horarum, quas nihilominus commode recitare potest: vt si infirmitas qua detinetur facile patiatur, vt aliquas ex horis breuioribus recitet. Ratio est, quia præceptum recitandi officium diuinum sic datū est, vt non tantum eo communiter, sed etiam speciatim de singulis horis impositum sit. Quamquam vt idem monet; vbi aperte constiterit de impedimento recitandi totum: & de aliqua, aut aliquibus earundem horarum dubitetur, non est scrupulosius agendum in definienda excusatione ab earum recitatione: cum id sit nimis onerosum, & præter communem agendi consuetudinem.

QVÆRI POTEST QVINTO. An qui solus quidem ex infirmitate nequit horas canonicas recitare, sed potest cum socio, teneatur hunc sibi adhibere. Ad quod cum Nauar. in præced. num. 13. Azor in sequen. quæst. 6. & Suarez in eodem cap. 28. n. 13. respondent teneri, si commode potest habere talem socium; nempe quia is se offert, vel cum conducere potest, habens sufficientes ad id Ecclesiasticos reditus, vel patrimonium, ad cuius titulum ordinatus est: alias vero non teneri, etiamsi consulendum ei est, vt sibi ad tantum opus, socium quoad potest procuret ex eodem Nauar. ibid. in fine num. 14.

QVÆRI POTEST SEXTO. An qui ob aliquod iustum impedimentū horas canonicas recitare nō possunt, teneantur aliquid aliud quod possunt, *vt officium paruum Beatæ Virginis, vel Rosarium*, dicere; vel aliud bonum opus facere. Ad quod Azor in sequ. quæst. 8. & Suarez in citato cap. nu. 29. negatiuè respondent cum Sylu. in verbo Hora qu. 4. dicto 3. & Nauarro in cit. cap. 11. nu. 19. quia nullum ius proferri potest obligans eum qui per se nequit horas canonicas recitare, vt vel recitet per alium, vel in compensationem elargiatur eleemosynam, vel quid aliud simile faciat; nisi quod vltra quam laici, teneatur iure diuino dicere preces aliquas indeterminatas, seu relictas determinationi Superiorum, aut viri prudentis arbitrio. 184.

QVÆRI POTEST VLTIMO. An cæcus excusetur à recitatione horarum canonicarum. De qua re Suarez in præced. num. 14. authores refert in vtramq; partem: tenetque quod ex antedictis est consequens: ipsum obligari dicere quæ scit memoriter, cum fuerit maior pars horæ: & in recitando adhibere sibi socium, quando commode potest. Cum enim cæcitas hac ex parte non adferat impossibilitatē recitandi; nec adferet excusationem à recitatione: vt nec excusaret alia ægritudo, quæ secum pateretur eandem officij recitationem. Quod vero cæcitas non excuset absentiam à choro, in eo qui obligatur adesse, vt nec surditas: idem consequenter docet num. 15. 16. & 17. Obiter his adde ex Nauar. in citato cap. 11. num. 25. quod cæcus consultus facturus videatur, si recitet omnes partes quas potest proprij officij diei, quam totum officium alterius diei, quod forte potest memoriter totum dicere; vt possunt aliqui totum officium maius Beatæ Mariæ, aut officium commune Sanctorum paucis exceptis. 185.

Sequuntur reliquæ causæ.

SEcunda causa excusans à recitatione horarum canonicarum est dispensatio: quam dare, est Papæ, qui de plenitudine potestatis, supra ius dispensare potest: cap. Proposuit, De concessione præbendæ: non autem Episcopi, nisi ex Papæ commissione; quia contra vniuersalis Ecclesiæ statuta, nec Episcopi nec Legati dispensant, exceptis casibus iurē ipso communi permissis, aut consuetudine legitime præscripta concessis. Ratio est, quia lex Superioris per inferiorem tolli non potest ex Clemen. Ne Romani, De electione sub initium. Quæ doctrina est Nauarri in cit. cap. 11. num 24. & aliquot sequentibus: & quam vt communem amplectuntur locis citatis Azor quæstio. 11. & 12. ac Suarez n. 37. & sequentibus, latius eam persequens. Sufficiet autem pro praxi notasse Episcopos non posse dispensare proprie in præcepto recitandi horas canonicas: posse tamē improprie: seu, quod idem est, quando subditus ipsius Beneficiarius, aut initiatus maiori ordine dubius est, sufficiensne sit causa quam habet non recitandi, posse rationabiliter Ecclesiasticum præceptū interpretando, licentiam ei dare omittendi recitationem, perinde ac dat laborandi in die festo: aut non ieiunandi in die ieiunij, & sic de similibus. 186.

Notasse item, de Prælatis Religiosorum, qui ad recitationem horarum canonicarum tenentur tantum ratione professionis religiosæ, dubitationem esse, An illi possint cum his dispensare in eadem recitatione. Quam dubitationem Suarez ibid. numer. vltimo tractat quidem pluribus: sed totam resolutionem censet consistere in hoc, quod vnaquæque religio in tali re seruare debeat suam consuetudinem, si quæ sit immemorialis, aut vti solūmodo priuilegijs suis: quæ multa concedi solent Prælatis religionum ad commoditatem sui regiminis.

Tertia causa (de qua alijs citatis Nauarrus in eodem capit. 11. num. 34. cum eoque recentiores, vt Aragonius & Gregorius à Valent. 2. 2. ille qu. 83. art. 12. concluſ. vltima, & hic disput. 6. quæst. 2. pun. 10. versu. Circa septimum: itemque locis citatis Azor & Suarez: ille quæst. 13. & hic numer. 32. & quatuor sequentibus) est grauis aliqua occupatio repente superueniens, quæ prætermitti, aut in aliud tempus differri non potest sine scandalo aut peccato: vt v. g. si opus esset populum aut exercitum tumultuantem sedare: vel necessitas vrgeret habendi concionem, quæ absque magna populi offensione omitti non posset: vel deberet quis eo die 187.

in pub-

in publico aliorum concursu, prælectionem habere, aut aliquam conclusionem circa eadem: idq; debite, & cum dignitate fieri, plurimũ interesset reipub. vel ipsiusmet priuatæ personæ: neq; studium ad id necessarium pateretur secum horarum canonicarum recitationem. Quod si præuisa, nec repentina esset occupatio; anticipare oporteret recitationem potius, quam differre, quia sic minus periculum erit non recitandi.

Aduerte pro praxi nonnulla quæ Suarez habet. Primum est, Obligatum ad recitationem horarum canonicarum non posse suscipere voluntarie officium, cuius executio ordinarie impediat eandem recitationem; quia volendo illud, censetur hanc nolle; quod illicitum est, nisi interueniat Pæpæ dispensatio, aut vrgeat necessitas aperta vitandi aliquod graue incommodum prudentis existimationem: quia ius humanũ non censetur obligare cum grauamine exorbitante à recta ratione; adeo vt talis iuris præceptum, ad sui obseruationem non modo non obliget cum animæ; sed cum corporis aut rerum externarum detrimento notabili. Secundum est, Cum quisque debeat diligere proximum sicut seipsum: ob quæ incõmoda sua potest quis licite omittere recitationem horarum canonicarũ, posse & ob similia proximi. Tertium est, Quando occupatio non est pro toto die, is qui neglexerit occupationem præuenire recitando, si cum adest occupatio pœniteat ipsum talis negligentiæ, excusabitur tanquam impotens ad implendum recitandi præceptum.

188. Porro ad hanc causam referri potest *(quod ex D. Anton. sententia communiter recepta, habet Nauarr. in seq num. 36.* occupatio quærendi psalmos, antiphonas, aut libros necessarios transferendi ab vna parte in aliã: aut peragendi aliquid aliud choro necessariũ: vt quærendi prunas ad thurificandum, ac thurificandi tempore Magnificat & Benedictus, aut pulsandi organa: quod enim illis sic occupatis chorus interea recitat aut cantat, à se nec dictum, nec auditum non supplentes, non videntur peccare; eo quod chorus, cuius ministerio seruiunt, tam suo, quam aliorum ministrantium nomine recitat aut cantat. Quæ tamen excusatio, *vt Nauarr. addit*, locum habet tantummodo cum talia agens, non est in culpa cur tunc in aliquo talium occupari possit; vt quia debuit prius illa præparare & neglexit: quæ negligentia non debet illi prodesse.

189. Quarta causa est, defectus Breuiarij aut alterius rei ad recitandum necessariæ, & ideo tollentis facultatem recitandi: cum ad impossibile nemo obligetur: ex regula Impossibilium: ff. De reg. iuris & ex regula Nemo, eodem titulo in 6. Id quod procedit, vt expressit Nauarrus *in Enchir. cap. 25. num.* 101. & plenius declarat Suarez *in eodem cap. 28. numero* 7. 8. *&* 9. Siue defectus contingat alicui suâ culpâ: vt quia Breuiarium non comparauit sibi prout potuit: aut illud abiecit malitiose, *dummodo tamen ipsum serio pœniteat talis culpæ.* Siue absque sua culpa: vt quia per obliuionem domi reliquit Breuiarium ipsum, cum peregre proficisceretur, vel illud perdidit iter faciendo, nec potest aliud recuperare. Id quod ipse Suarez in eod. cap. 28. num. 10. contra Sotum sic accipiendũ esse ostendit, vt carẽs Breuiario, si posset aliquas, aut aliquam horam pro maiori parte memoriter recitare, aut cõmoditatẽ habere socij, cum quo sufficienter recitet, nõ excusari per defectum Breuiarij: quia debet quantum potest obligationi suæ satisfacere: præsertim cum præceptum illam inducens, non sit de recitando ex Breuiario, sed simpliciter de recitando. Et ita supra diximus cæcum, qui Breuiario vti nequit, tali obligationi teneri inquantum potest satisfacere, recitando memoriter, siue per se solum, siue cum alio.

190. His congruenter Nauarrus *De orat. capit. 11. numero* 38. *&* 39. docet: eum qui nullatenus scit recitare Breuiarium, & nihilominus accipit beneficium Ecclesiasticum vel ordinem sacrum: peccare quidem tanquam suscipientem officium quo indignus est, & cuius obligationem implere non potest per insciti am quam nequit expellere, antequam deficiat in debito munere: attamen excusari interea à peccato nouo, quo adusque didicerit: dummodo quamprimum potest discere non negligat: simulque id impleat, ad quod iuxta Nauarrum in eodem cap. 11. numer. 19. est iure diuino obligatus; nempe ad aliquas preces inde terminatas, quæ ad supplẽdum defectum recitationis sufficiant viri prudentis iudicio. Ad quod Nauarr. ipse pertinere iudicat, vt tot ei præscribantur recitanda vel iteranda *(Pater & Aue, vt in Rosario)* quot sufficient ad implendum tempus quod ponetur in horis ipsis canonicis recitandis. Ratio esse potest, quod cum illa his subrogentur, consentaneum sit eis adæquari.

Bene monet autem Azor *in eod. cap. 13. quæst.* 18. à peccato in quod dictum est incurrere eum, qui beneficium Ecclesiasticum, aut sacrum ordinem accipit, non valens recitare Breuiarium, non procedere in eo qui bona fide putat se post eam acceptionem statim habiturum codicem pretio emptũ, vel commodato acceptum, vel donatum ab aliquo, simulq; bona fide credat se recitaturum oportuno tempore; quia commode poterit sibi adhibere socium à quo dirigatur & iuuetur.

Quintam causam, quæ est propria Beneficiarij *(tractanda in sequente libro 30. capite 4.)* Nauarr. habet in Enchir. cap. 25. numero 103. & 104. Ea autem consistit in conditionibus ab eodem ibidem expositis: nempe vt quis non alia ratione, quam beneficij, teneatur ad horas canonicas, & nullos ipse beneficij fructus capiat; siue per se siue per alium; neque capere possit, neque postea capturus sit. Suarez sub initium memorati cap. sextam causam addit obliuionem; sed ea generalis est in omni præcepto, cuius transgressionem efficit inuoluntariam, tanquam eam quæ non venerit in mentem.

Monita quædam pro praxi quotidiana de recitatione horarum canonicarum.

PRimum est, *ex Nauar. De oratione cap. 11. numero* 22. Expectantes beneficia Ecclesiastica, antequam ei accipiant debere sibi parare Breuiaria, & notitiam ex eis dicendi horas canonicas: ne accipiendo peccent iuxta antedicta num. 190. atque possint post accepta suo muneri recitandi statim satisfacere. 191.

Secundum est *ex Azorio in cit. cap 13. quæst.* 17. Cum ad subdiaconatum quis promouetur, eundem teneri tantum recitare diuinum officium eiusdem diei, ab ea parte, quæ conuenit horæ in qua promotus est, vt si tunc sit tempus in quo solet in Ecclesia recitari sexta *(& sic de nona aut vesperis)* ab ea incipiat, omissis si vels. præcedentibus horis, quas elapso debito recitandi tempore, non tenetur supplere, quasi easdem omiserit obligatus ad recitationem illarum.

Tertium est: ætatem teneram non excusare à recitatione Breuiarij. Primum enim falsum est communique sententiæ aduersatur, *vt post Nauarrum in seq numero* 24. *Azor notat in præced. quæst.* 12. quod Episcopus indulgens puero septimum annum egresso, vt simplex beneficium habeat, simul etiam indulgeat super horis canonicis; vt loco earum preces aliquas recitet. Etenim in contrarium est, quod ex Concil. Trid. sess 23. cap. 6. de reform. nullus sic capax beneficij Ecclesiastici, nisi prima tonsura initiatus aut in minoribus ordinibus constitutus *(& ideo minimum sciens legere, quod ad primam tonsuram requiritur ex eodem Concilio in præced. capit.* 4.) decimumquartum annum attigerit: quæ ætas satis est robusta ad legendas horas canonicas. Deinde Episcopus in requisitis iure communi ad obtinẽda beneficia, *quæ sunt ætatis maturitas, grauitas morum, & literarum scientia ex cap. Cum in cunctis, De electione*, dispensare non potest: sicut nec in alijs quæ sunt de eodem iure nisi idipsum ius, aut rationabilis consuetudo præscripta id permittat: quod quidem minime contingit in re proposita. 192.

Maior autem difficultas est, An si Papa volens relaxare iuris rigorem; puero ante debitam ætatem conferat Ecclesiasticum beneficium, censendus sit simul relaxare obligationem dicendi horas canonicas. Eam late tractat Suarez in cit. capite 28. numer. 37. & duobus sequentibus. Solutio autem continetur distinctione, quam Azor habet loco citato: quæ est. Si Papa beneficium conferat ei quem scit per ætatem non posse horas canonicas recitare, vel nescire legere; censeri debet cum eo in eadem recitatione dispensare; ne videatur animam illaqueasse beneficio suo. Si vero conferat ei quem putat esse ea ætate in qua & sciat legere, & possit horas canonicas recitare, dispensans cum eo in ætate, nõ est

censen-

censendus consequenter in horarum recitatione dispensare; quoniam hæc sunt duo priuilegia distincta, circa duas distinctas leges imponentes duas distinctas obligationes: neque eo ipso, quod quis soluitur ab vna lege, aut ab vno vinculo, soluitur ab altero; quoniam plus est solui aliquem à duabus legibus & duobus vinculis: quam solui ab vna lege & vno vinculo. Quare taliter dispensatus debet dare operam & diligentiam adhibere ad quamprimum discendam rationem horas canonicas recitandi, iuxta obligationem quam ad id habet: nisi adhuc à Summo Pontifice obtineat dispensationem in lege illam imponente.

193. Quartum est, *de quo Nauar. in eodem cap. 11. num. 32. & 33.* Beneficiarios ratione tantum beneficii sui obligatos ad recitationem horarum canonicarum, non liberari ea obligatione quod studeant cõstituto Vicario qui eidem beneficio deseruiat: aut quod peregrinationem suscipiant ad sancta loca, constituto similiter Vicario. Tum quia ista est communis sententia, vt post eumdem Nauar. notat etiam Azor in citato cap. 13. quæst. 13. & 14. Tum quia onus recitandi horas canonicas personale esse, *seu ad quod electa sit persona industria*, satis indicare videntur verba sub initium Clementi. 1. De celebr. Missarum, quibus dicitur, de iis quibus incumbit onus de quo agimus: dum offerre Deo sacrificium laudis, fructum labiorum suorum, in puritate conscientiæ & animi deuotione deberent horas canonicas dicere seu psallere, &c. Beneficiarij ergo, quibus id ipsum onus imponitur, debent illud per seipsos sustinere. Eamdem doctrinam habet Suarez in citato cap. 26. num. 12. Quod si opponas à nonnullis contrarium teneri, & in disputatione posse defendi: respondet Nauar. non ideo tamen illud esse consulendum: cum ei communis praxis repugnet, bonæ rationi innixa.

194. Quintum est, multa esse, quæ in nobis promouere debeant studium rite & cum debita pietate recitandi horas canonicas. Ac primum, quod authorem habeant Spiritum sanctum, cuius afflatu (2. Petri 1. in fine) locuti sunt Sancti Dei homines: ex quorum Sanctorum tam veteris quam noui Testamenti dictis, illæ desumptæ sunt; adeo vt verba earum sacra proferre, sit loqui sermone sacrorum vatum, Apostolorum, Angelorum, ac etiam Dei ipsius.

Secundo, quod constent verbis sine erroris periculo explicantibus: tum quæ spectant ad fidei nostræ sublimissima, Sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis Dominicæ mysteria: tum quæ ad rectam morum informationem, æternæque salutis consecutionem: tum quæ ad actus quos erga Deum exercere debemus: adorationis, laudationis, obsecrationis, gratiarum actionis, oblationis, cum eo ordine & decoro, quod necesse est nos cum infinita illa maiestate agentes, seruare; vt acceptum sit ei nostrum obsequium, ac petitiones nostras exaudiat. Nam cum nos tanquam rustici non assueti moribus aulæ cœlestis, quid oremus sicut oportet nesciamus; factum est infinita Dei bonitate & misericordia erga nos, vt haberemus precationum formulas dictatas à Spiritu sancto, qui omnia scrutatur, etiam profunda Dei; ex priori ad Corinth. cap. 2. & ideo optime nouit; quid & quomodo proponendum sit Deo, vt flecti possit. Ex qua dictatione, non autem ex doctrina recitantis, pendet vis ipsarum precationum: quia scilicet Deus in eis suum quodammodo stylum agnoscit, ad illumque afficitur: sicut faceret Princeps ad libellum supplicem eleganter & appositè conscriptum, si is à rustico oblatum.

Tertio, quod in istiusmodi recitatione fungamur munere oratoris & legati ab Ecclesia constituti, vt communem causam agamus apud Deum; non solum hominum, sed quodammodo etiam rerum ratione carentium, apud infinitam Dei maiestatem, perennem earum fontem: vt cum illæ per se gratias ei agere nequeant, agant per nos quibus seruiunt. Fungimur autem coram tota cœlesti curia iuxta illud Psal. 137. In conspectu Angelorum psallam tibi Deus meus.] ideoque nunc induendo personam totius Ecclesiæ, nunc Angeli, nunc sancti alicuius viri, interdum etiam Dei iuxta verborum quæ recitantur sensum. Quanta igitur est diuinæ erga nos misericordiæ dignatio, vt non abnuat nos pro huius mundi salute imploranda admittere ad suum colloquium, & suarum laudum celebrationem. Quod à nobis quanti faciendum sit argumento est: quod vel ab ipsa beata Virgine, sancta Ecclesia quid simile loco magni beneficij precetur dicendo: Dignare me laudare te virgo sacrata.

Quarto, quod in cap. Dolentes, De celebrat. Missarum districte nobis in virtute sanctæ obedientiæ præcipiatur vt diuinum officium nocturnũ pariter & diurnum, quantum Deus dederit studiosè recitemus pariter & deuote. Postremo, quod male indebiteque recitans horas canonicas, Deum fraudet debita gloria, Sanctos voluptate, & detentos in purgatorio priuet leuamento, & seipsum merito, donisque cœlestibus: nec tales preces impetrent à diuina maiestate publicis necessitatibus remedium: sicque fit vt Ecclesia non assequatur illud propter quod Ecclesiastici sunt in ea constituti: nempe vt gratias Deo referant de perpetuis beneficiis quæ quotidie toti cœtui fidelium confert, illiusque in hos iram propter peccata accensam, precibus mitiget.

In quem finem certos habent reditus ad sustentandam vitam: vt scilicet ab omni alia curâ expediti toto animo, atque viribus totis munus sibi demandatum exequantur. In quo qui segnes sunt, præter iniquitatem quam exercent capiendo stipẽdium, pro exhibitione obsequij, quod infideliter & sine fructu præstant: Deum quem populo deberent conciliare, prouocant ad indignationem. Illa enim verba quæ Dominus Matth. 15. ex Isaia citat, sunt indignantis. Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longe est à me. Itemque illa Amos 5. Aufer à me tumultum carminum tuorum, & cantus lyræ tuæ non audiam. In memoriam igitur sæpe reuocandum est illud Ieremiæ cap. 48. Maledictus qui facit opus Dei fraudulenter.] Et certe cum fideles tanquam Ecclesiæ Catholicæ membra, ordinarie optent eiusdem Ecclesiæ precibus & meritis adiuuari: valde nequiter illi agunt, qui in ranta ac tam multiplici illorum calamitate & afflictione, preces quas Ecclesia ipsa pro iisdem membris suis fundendas iniungit, reddunt infructuosas & diuinæ iræ prouocatiuas. Meminisse quoque oportet, quod male recitantes offendant cœlestem Ierusalem, quæ est mater nostra: dum tam male exequuntur in terris, eum qui ad ipsius imitationem institutus est cultus exhibendus Deo: cui millia millium ministrant, & decies centies centena millia assistunt, Daniel 7. cum magna illa turba, quam dinumerare nemo potest ex omnibus gentibus & tribus stantes ante thronum ex Apoc. cap. 7.

CAPVT XIV.

De blasphemia laudi Dei contraria.

SVMMARIVM.

195 *Quid sit blasphemia, tum vniuerse, tum particulariter sumpta: quaque ratione specialiter sumpta comprehendat prolatam in Sanctos, & de prauo affectu ex quo prouenit.*

196 *Quinque diuisiones blasphemiæ.*

197 *Blasphemia peccatum est suo genere mortale, à quo excusat inconsideratio.*

198 *An paruitas materiæ similiter excuset.*

199 *Blasphemia peccatum suo genere mortale grauissimum.*

200 *Quædam notanda quæ a Confessario possunt Pœnitenti inculcari, de blasphemia se accusanti.*

201 *Ratio confitendi de peccato blasphemiæ.*

202 *Quæ pœnæ contra blasphemos constitutæ sint iure canonico, & quæ ciuili: quodque tam in hac quam in futura vita ij puniantur.*

203 *De maledictione creaturarum, quando sit peccatum mortale, & quando solum modo veniale.*

DE blasphemia in iure canonico habetur cap. secundum De maledicis. Quæ generaliter ad eam pertinent D. Thomas persequitur 2. 2. quæst. 13. & cum eo, tum interpretes ipsius tum etiã Summularij in verbo blasphemia, ac plerique alij, inter quos

sunt Couarr. ad cap. Quamuis pactum 1. part. §. 7. num. 8. & sequentibus, ac Nauarrus in Enchir. cap. 12. num. 81. aliquotque sequentibus. Sunt etiam, *præter recentiores cæteros*, Azor in 1. part. Moral. Instit. lib. 9. cap. 28. ac Suarez De religione tract. 3. lib. 1. cap. 4. & sequentibus. Thomas Sanchez in opere morali lib. 2. cap. 32. Illa autem complectemur quatuor harum quæstionum explicatione. Quid sit blasphemia, Quotuplex sit. Quale peccatum sit, & Quæ sint blasphemantis pœnæ.

QVÆSTIO I.

Quid sit blasphemia.

195. VNiuerse sumpta blasphemia nihil est aliud, quam derogatio alicuius bonitatis excellentis. Qua ratione comprehendit non modo conuitium iactatum in Deum: sed etiam maledictionem in homines & alias creaturas. De qua D. Thomas agit 2. 2. q. 76. & post eum Summularij in verbo. Maledictio. Sed hic particulariter sumitur tantum pro maledictione in Deum, aut in Sanctos, vel res sacras prout ordinantur ad Deum: potestque definiri maledictio irreligiosa, id est, quæ fit in contumeliam Dei, & ex cordis affectu prauo; nimirum contrario illi affectui pio, quo fides in Deum fouetur. Quæ quidem definitio iudicanda est propterea ad blasphemiam in Sanctos, & res sacras extendi: quod hæc (sicut & e contraria laus Sanctorum, & rerum sacrarum) ferantur, redundetve in Deum ipsum, prout satis late, *idque Scholastice*, tractat Suarez in citato lib. 1. cap. 5. Tradens in num. 10. tres modos quibus potest in Sanctos contumelia proferri sufficienter ad participandam malitiam blasphemiæ. Primus est, cum profertur intendendo expresse honori Dei detrahere in Sancto suo. Secundus, cum profertur cogitando de Sancto, tanquam Dei amico vel ministro ipsius, vel coniuncto illi aliquo alio simili vinculo. Tertius, cogitando de Sanctis, non quidem habito expresso respectu ad Deum: sed tantum cogitando de excellentia sanctitatis illorum: in qua cum fundetur respectus ad Deum, à quo habent prærogatiuam sanctitatis; fit vt cum in eos tanquam tales contumelia profertur, censeatur indirecte proferri in Deum, & ideo blasphemiæ peccatum committi. Quod maiore ratione, censendum est contingere duobus præcedentibus modis.

Aduerte autem prauum illum cordis affectum, cuius meminimus, contingere nõ tantum cum quis directe intendit maledicendo derogare excellentiæ diuinæ: siue de Deo aliquid negando, quod ei conueniat: siue affirmando quod ei non conueniat; siue quod pertinet ad propriã excellentiam ipsius, tribuendo alteri: sed etiam cum indirecte, nempe cum quis ea quæ diuinæ excellentiæ derogatoria sunt, dicit cum iis circumstantiis, eoque modo: vt diuinæ maiestatis & gloriæ cõtemptum indicet. Id quod tangit Gregor. à Valen. 2. 2. *disput. 1. quæst. 13. puncto 1. not. ab.* 2. Pro eoque facit quod in cap. 2. De maledicis, absolute dicatur blasphemiam proferri, quando lingua contra Deum & Sanctos relaxatur. Facit & quod talia verba contineant irreligiositatis malitiam contra Deum; quæ consistens in verbis pertinet ad blasphemiam oppositam laudi Dei: qua ei religiosus cultus ore defertur. Eodem possunt referri, quæ Suarez disputat in citato cap. 4. num. 6. & sequentibus.

QVÆSTIO II.

Quotuplex sit blasphemia.

196. QVinque dantur blasphemiæ diuisiones. Prima est, in interiorem tantum: seu qua aliquis solamente asserit aliquid contra Deum: & in exteriorem tantum: qua licet quis secus mente sentiat, voce tamen vel scripto profert aliquid contra Deum: ac in eam quæ vtroque modo fit. Aduerte autem, quod blasphemia dicitur in verbo consistere, sicut ei opposita Dei laus (*de qua in Psal. 33. Semper laus eius in ore meo*) ita intelligendum esse de verbo prolato, vt ad scriptum quoque extendatur, prout satis intelligitur ex illis verbis 2. Paralip. 32. Epistolas quoque scripsit (de Sennacherib rege Assyriorum loquitur) plenas blasphemiæ in Dominum Deum Israel: & locutus est aduersum eum.] De qua re Suarez in præcedenti num. 3. & duobus sequen.

Secunda diuisio est, in eam quæ fit per modum enuntiantis: vt illa Caim Genes. 4. Maior est iniquitas mea quam vt veniam merear] & illa dicentium Exodi 32. Isti sunt dij tui Israel, qui eduxerunt te de terra Ægypti.] Itemque illa negantium Dei prouidentiam Iob 22. Nubes latibulum eius, nec nostra considerat.] Deinde in eam quæ fit per modum detestantis, vt illa Marci 2. Quis potest dimittere peccata nisi solus Deus? & illa Matth. 26. Blasphemauit. Præterea in eam, quæ fit per modum irridentis, vt illa Matth. 27. Vah qui destruis templum Dei, &c. Postremo in eam quæ fit per modum dubitantis: vt cum Psalm. 77. male Iudæi loquuti sunt de Deo dicentes, Nunquid poterit Deus parare mensam in deserto?]

Tertia diuisio est, in expressam, qua nimirum expresse de Deo malum affirmatur vel bonum negatur; vt quando dicitur esse causa peccati, vel acceptor esse personarũ, vel iniustus: & in tacitam, qua non quidem expresse malum affirmatur de Deo; tamen implicite Deo malum tribuitur, vt cum Caluiniani dicunt corpus Christi non esse in pluribus locis: implicite enim, & consequenter dicunt, legibus naturæ limitatam esse Dei potentiam. Item cum Vbiquetarij dicunt corpus Christi esse vbique: dicunt enim implicite & consequenter, non esse creaturam. Ad quem blasphemiæ modum reduci possunt illa nonnullorum impiorum militum. In despectum Dei. Renego Deum: quibus implicite significatur Deus impotens & contemptibilis.

Quarta est, in simplicem & in coniunctam cum hæresi: illa est, quæ nec formaliter nec virtute continet falsitatem contra fidei veritatem: vt illa In despectum Dei, qua tantum significatur voluntas faciendi aliquid etiamsi displiceat Deo. Coniuncta vero cum hæresi est, quæ falsitatem contra fidem formaliter, aut virtute continet: affirmando scilicet, aut negando aliquid de Deo contra id quod fides de eo docet: aut tribuendo creaturæ aliquid, quod fides docet conuenire soli Deo: aut an ei conueniat, dubitationem ostendendo: vt si dicat quis, estne Deus iustus tot malis me affligens: De qua diuisione plura Suarez in eodem cap. 5. num. 7. & 8.

Quinta est, in eam quæ falsum continet, seu qua quis tribuit Deo quod Deo non conuenit: cuius exempla habentur ex antedictis: & in eam quæ continet quidem verbum sed per modum contumeliæ: cuiusmodi fuit illa paganorum: Egregius Deus Christianorum natus ex paupere muliere, & in cruce mortuus: & illa Iuliani Apostatæ, Vicisti Galilæe. Cuius generis etiam censeri possunt illæ, quæ in ore multorum versantur Per corpus Dei: Per sanguinem Dei: Per caput Dei: Per ventrem Dei: & aliæ id genus: si quidem proferantur per contumeliam, contemptum ve diuinæ maiestatis: quasi Deus talia habens (prout habet Verbum Dei caro factum) despicabilis sit: alioqui enim non blasphemiarum, sed, *sicut notant Caietanus & Armilla in verbo blasphemia, & Nauar. in Enchir. cap. 12. nu. 85.* iuramentorum tantum, aut periuriorum habẽt. Ratio est, quod post verbum carnem factum, nihil per eas Deo attribuatur, quod illi non conueniat: nisi ad naturam diuinam talia præcise referrentur: qua ratione continerent blasphemiam coniunctam cum hæresi Anthropomorphitarũ: aut nisi ad eas partes descenderetur, quas nominare puder: quia non nisi irreligiose, & cum Christi contemptu, vsurpari possunt iurando. De qua re quid Suarez sentiat, videri potest apud ipsum in seq. cap. 6. num. 11.

QVÆSTIO III.

Quale peccatum sit blasphemia.

OMnium consensu, vt in memorato cap. 6. num. 1. Suarez attingit, blasphemia in Deum vel Sanctos, resque sacras semper est peccatũ mortale: vtpote quo grauis iniuria Deo ipsi aperte infertur: ponendo nimirum vel errorem in diuino intellectu, vel malitiam in diuina volũtate, 197.

vel na-

vel naturalem defectum in diuina essentia. Attamen ob inconsiderationem, etiamsi natam ex causa iniusta aut ex occupatione circa aliquid illicitum, *prout tangit Nauar. in citato cap. 12. n. 84.* non est plusquam veniale: sicut de periurio nonnullisq; aliis iam alias monuimus: quia tunc deficit iudicij ac libertatis plenitudo, necessaria ad mortale.

Vbi aduerte ex D. Thoma *in cit. art. 2. ad 3.* talem inconsiderationem in hoc consistere, quod quis non aduertat illud quod dicit, blasphemum esse. Quod potest duobus modis contingere, vt Suarez loco citato bene notat. Prior est, cum quis ex subita passione prius protulit verbum, quam aduerterit ad eius significationē, secundum quam continet blasphemiam. Quo casu blasphemiam non profert voluntarie, & formaliter: sed solum materialiter: ideoque excusatur à culpa, saltem graui. Posterior est, quo blasphemare contingit ex praua consuetudine: quæ quāuis nullatenus excuset si voluntaria sit: tamen si in actu ipso tollat reuera aduertentiam rationis, à mortali excusat: perinde ac si passione plenū rationis vsum impediente perturbatus, talia verba proferret. Quod si quis blasphemiam proferendo ad eam aduertat, considerata significatione verborum, peccat mortaliter: etiamsi ex subito impetu illa proferat: perinde ac is qui ex eodem motu occidit sedentem prope se, aduertens quod sit homo, quem occidit. Id quod D. Thomas quoque expressit.

198. An autem ob paruitatem materiæ eadem excusatio cōtingat, Dominicus Bannes ad citatum artic. 2. recte declarare videtur, inquiens: Blasphemiam in Deum aut in Sanctos & in res sacras, quatenus eæ participes sunt diuinæ sanctitatis; numquam esse peccatum veniale ratione materiæ, cum sit grauius periurio (cui nihil tale vnquam contingere superius num. 79. ostendimus) blasphemiam vero in Sanctos vt homines sunt, censendam esse venialem ex materiæ leuitate: quia cum sanctitas in ordine ad Sanctos sic spectatos: habeat se tantummodo per accidens, de contumelia facta Sanctis sub ea ratione, iudicandum est perinde ac de facta hominibus non sanctis.

199. Iam vero blasphemiam peccatum esse mortale grauissimum, patet ex sacris literis, præsertim ex Leuitico cap. 24. & ex Isaiæ cap. 37. & ex 4. Regum cap. 19. per seueritatem pœnæ qua punitur. Imo peccatum esse maximum D. Thomas contendit 2. 2. quæst. 13. art. 3. Quod qua ratione accipiendum sit, explicat ibidem Dominicus Bannes, tractatque Suarez in citato cap. 6. num. 7. & aliquot sequentibus plenius pro scholastico instituto. Sed ad nostrū sufficiet, monere quod licet possit dici peccatum grauius cæteris, non tamen absolute: quia excipienda sunt peccata contra fidem, vt hæresis; & contra spem, vt desperatio; ac contra charitatem, vt odium Dei. Nam quo excellentiores sunt virtutes, eo peccata contra illas commissa, deteriora sunt genere suo. Virtutes autem Theologicæ, *quales sunt fides, spes, & charitas*, sunt præstantiores moralibus: ex quarum numero est religio, contra quam peccatur blasphemando. Non erit vero abs re quædam notare inculcanda pœnitenti ad deterrendum ipsum à tanto scelere.

200. Primum est, blasphemum posse eo nomine hæretico peiorem censeri, quod ipse ea quæ scit & credit esse mala, ac Deo indigna, ipsi attribuat ex peruerso in eum affectu. Hæreticus vero non nisi ea quæ errans credit, Deo attribuat. Item esse peiorem homicida: vt D. Thomas *ibid. ad 1.* ex eo probat; quod blasphemus intendat inferre nocumentum honori diuino, qui præponderat cuicumq; bono proximi. Itemq; peiorem esse periuro, vt D. ipse Thomas *adhuc ibidem, ad 2.* probat, quia qui peierat non dicit aut sentit aliquid falsum de Deo, sicut blasphemus, sed solum adhibet Deum in testem falsitatis, non quasi existimans ipsum esse testem falsum: sed quasi sperans quod non sit de veritate rei de qua agitur, testificaturus per aliquod euidens signum. Quibus accedit ad eiusdem sceleris grauitatem indicandam, quod ex cap. 12. Matth. Spiritus blasphemiæ irremissibilis sit; non quod blasphemia absolute remitti non possit; sed quod pauci ex ea perducantur ad cor contritum & humiliatum; sine quo non remittitur. Vide D. Thomam & ipsius interpretes in seq. quæst. 14. art. 3.

197.

Secundum est, blasphemiam ipsam in praxi, multorum aliorum peccatorum malitiam habere coniunctam; & præsertim eorum quorum iam meminimus: puta infidelitatis, cum blasphemus credit verum esse quod falso tribuit Deo: & desperationis ac odii Dei, cum ex eis erumpit quis in verba blasphema. Itemque periurij: vt cum istud per exaggerationem redundat in blasphemiam, vt cum dicitur alteri: Iuro tibi id tam verum esse quam verum est Deum existere.

Tertium notandum, ac pœnitenti inculcandum, est: blasphemare proprium esse dæmonum, & cæterorū damnatorum in inferno: sicut Sanctorum est laudare Deum in cœlo: ita vt blasphemia, & laus Dei merito censeantur in terris discernere inter filios Dei, & filios diaboli. Supra quam dici potest abominabilis est blasphemia in ore hominis Christiani: cuius audiendo Iudæi tam impatientes fuerunt, vt si non possent eam impedire, in detestationem vestimenta sua lacerarent, aureisque suas obturarent vt patet ex 4. Regum cap. 19. ex cap. 37. Isaiæ, ex cap. 26. D. Matth. & cap. 14. Actorum: eamque tam graue scelus esse Nabuchodonosor rex Ethnicus existimauit, vt decreto sanxerit illam vsurpantem esse de medio tollendum, ac domum illius vastandam: vt pudere nos debeat, qui non vt veri & germani filij Dei, sed vt spurij & nothi, in iniuriis nostris impatientissimi, & in Dei iniuriis patientissimi inuenimur; negligentes corrigere blasphemantes quādo iuxta regulas Christianæ charitatis ac fraternæ correctionis, præscriptumq; prudentiæ ac discretionis, id possumus: qui ne quidem canem nostrum ab aliquo percuti patienter, æquanimiterque ferremus.

Cæterum quamuis teneri possit cum Caiet. 2. 2. *q. uæst. 13. art. 1. & in verbo Blasphemia*, omnes blasphemias mortaliter habere vnus speciei, sicut habent omnia periuria, & omnes hæreses: quia tamen in indiuiduo talis malitia ex circumstantiis incrementum capere potest, etiam in infinitum, non modo mutando speciem sed etiam intra eamdem: sic facienda est confessio de illa, vt simul exprimantur circumstantiæ quibus aggrauatur in infinitum. quantumcunq; non mutent speciem: quandoq; idem earum quoque notitia necessaria est, vt Confessarius sufficienter cognoscat statum sibi confitentis. Sic quia quo maius est malum, quod affirmatur de Deo, aut maius bonum quod negatur de eo blasphemando, maior est blasphemia: apponendum est tunc tale incrementum, quando Cōfessarius non intelligeret alioqui plene statum confitentis. Quam ob causam declarandum est, an prolata sit in Deum patrem, an in Christum, vt hominem; an in beatissimam Virginem, an in alios Sanctos: præsertim cum blasphemia sit eo grauior, quo dignior est persona cui blasphematur. atq; blasphemia in Sanctos iniuriosa sit, non modo Deo sed etiam Sanctis ipsis: quod est, blasphemiam in Deum, coniunctam esse maledictioni creaturæ, dignissimæ honore diuino, hyperduliæ aut duliæ. 201.

QVÆSTIO IV.

Quænam sint pœnæ blasphemantis.

AD hanc respondetur in iure canonico aduersus blasphemos plures pœnas esse constitutas. Nam ex 22. q. 1. cap. Si quis Clericus: blasphemus iubetur deponi, & laicus anathematizari; & ex cap. 2. De maledicis, blasphemus debuit agere pœnitentiam per septem dies dominicas: ac in Concil. Lateran. sess. 9. sub Leone 10. statuuntur graues pœnæ in blasphemantes. Quæ tamen non habent locum in foro conscientiæ, sed tantum in externo: in quo nec esse vsu receptas, notat Fumus in Armilla, verbo blasphemia, num. 5. Quod ex eodem referens Suarez in citato lib. 1. cap. 7. nu. 1. in seq. n. 3. idem tradit de nouis constitutionibus Iulij tertij, & Pij quinti contra blasphemos. 202.

Iure autem ciuili blasphemantes plectuntur capite, vt habetur ex Authentica, Vt non luxurientur contra naturam §. Omnibus hominibus Collat. 6. De qua re, *quæ non est instituti nostri propria*, differentes authores citat Suarez in fine memorati cap. 7. Adde quod ipsi etiam Turcæ alioqui impij, dicantur grauissime punire blasphemantes

Deum, Christum, & B. Virginem. Certe vt cætera omittam D. Paulus in priore ad Timoth. cap. 1. Hymenæum & Alexãdrum blasphemos, docet tradendos Sathanæ. Deus quoque ipsemet punit blasphemos, non solum pœna æterna in inferno, verum etiam temporali in hoc mundo vt vel sic incipiant prægustare supplicia quibus sunt destinati. Qua de re extat notabile exemplum apud D. Gregor. lib. 4. dialog. cap. 28. de puero quinquenni blasphemo, à dæmone extincto in sinu patris. Extant & alia duo apud D. Bernardum in vita S. Malachiæ.

Cæterum licet grauissimum sit blasphemiæ peccatum: tamen absolutio illius non est reseruata de iure communi, vt Suarez quoque obseruat in citat. nu. 2. De iure vero speciali, vel de particulari consuetudine vel statuto Synodali, reseruata est in nonnullis locis.

203. Restat monendum antequam finem huic capiti imponamus, ad blasphemiam pertinere: *ideoq; peccatum esse mortale suo genere*, vt Deo, & Sanctis maledicere; sic & creaturæ cuicumque siue rationali, siue irrationali vt creatura Dei est, prout notat Caietan. in summula verbo Maledictio. Vbi etiam habet maledicere creaturæ secundum se, & non in ordine ad Deum: si quidem creatura sit rationalis, puta homo, peccatum esse mortale, si maledictio seu imprecatio mali, sic fiat vt deliberata voluntate desideretur idem malum ei euenire, ipsumque sit graue, vt mors, infamia, damnum rerum, infirmitas, exilium: quia tale desiderium repugnat notabiliter charitati debitæ proximo. Quod tamen iustificari potest, vt idem addit, si talia desiderentur proximo vt iustitia Dei aut reipub. suum locum habeat: quia lætabitur iustus cum viderit vindictã: vel vt ipse ea ratione correptus, reducatur ad sanam mentem: aut saltem reuocetur ab oppressione bonorum. Excusari quoque potest à mortali ex paruitate materiæ, seu quod leue sit malum quod desideratur.

Quod si creatura cui maledicitur sit irrationalis: distinctione vtendum est ex eodem ibidem. Tribus enim modis fieri potest maledictio creaturarũ irrationalium in se: primo, quatenus sunt alicuius hominis, quem is qui maledicit odio prosequitur: in eoq; casu peccatum est mortale maledicere: nisi indeliberatio vel materiæ leuitas excuset. Nam id quoque est contra charitatem proximo debitam. Secundo, fieri potest vt eædem res maledicantur simpliciter, in seque spectatæ, vel quatenus ipsæ nocent, vel non obtemperant nobis: vt cum rustici maledicunt suis iumentis: tuncque maledictio peccatum est solum veniale. Quod quidem à Caiet. ipso dictum, approbat. Nau. in Ench. cap. 12. num. 86. Ratioque est, quia tunc censetur tantummodo verbum otiosum & vanum. Postremo fieri potest vt iisdem rebus maledicatur, prout nobis aliquod spiritale nocumentum adferunt, saltem per accidens; quo modo Iob, *vt in cap. 3. libri ipsius refertur*, diei natiuitatis suæ maledixit: propter peccatum scilicet originale, & alia incommoda inde secuta.

TRACTATVS III.

De voto.

DE hac materia tractatur in iure canonico. 17. & 27. vtrobique quæst. 1. & in aliis eiusdem iuris partibus, titulo De voto & voti redemptione. Agunt q; Theologi tum cum Magistro in lib. 2. senten. distinct. 38. tum cum D. Thoma 2. 2. q. 88. & Summularij in Verbo votum, multiq; alij quorum in sequentibus fiet mentio cum res exegerit. Late autẽ inter cæteros eam persequuntur Nauar. in Enchir. cap. 12. à n. 24. ad 81. & in consiliis, tit. De voto & voti redemptione: Sotus in toto lib. 7. De iust. & iure Azor in 1. parte Moral. Institutionum lib. 11. cap. 12. & sequentibus. Latissime omnium Suarez in opere de religione tractatu sexto sex libris prolixis distincto: apud quẽ & apud Thomam Sanchez in opere Morali lib. 4. complectente 56. capita, relinquemus multa, *præsertim quæ speculationis scholasticæ fuerint*, videnda ab eo cui libuerit: contenti considerare eorum de quibus oportet instructum esse Confessarium ad iudicandum de peccatis, quæ contra voti sanctitatem & obligationem committi possunt. Considerabimus ergo primo, voti definitionem. Secundo, diuisionem. Tertio, peccatum quod committitur illius violatione. Quarto materiam, seu id de quo fieri debet votum. Quinto, spectantia ad votum ex parte vouentis. Sexto, impedimenta, quæ cum occurrunt circa votorum executionem, ab ea excusant. Septimo, voti irritationem. Octauo, eiusdem dispensationem, & nono, commutationem.

CAPVT XV.

De definitione voti.

SVMMARIVM.

204 *Definitio voti; & quæ promissio ad illius naturam spectet.*
205 *Debet esse deliberata.*
206 *Debet esse cum proposito promittendi seque obligandi.*
207 *Quatenus requiratur vt sit cum proposito implendi promissum.*
208 *Quod propositũ absolutum faciendi aliqui in honorem Dei, non sufficiat ad votum nisi firmetur promissione.*
209 *Notanda, quibus solui possunt, quæ obiiciuntur in contrarium.*
210 *Qui solum proposuit aliquid facere in Dei honorem, quatenus possit sententiam mutare sine peccato.*
211 *Ad voti essentiam non est necessarium, vt promissio sit cum traditione.*
212 *Quod soli Deo fiat votum.*
213 *Vouens Sanctis, quomodo voueat Deo.*
214 *Quomodo accipiendum sit votum fieri de bono.*

VARIÆ voti definitiones referuntur à Palud. in 4. distinct. 38. q. 1. & à Syluest. in verbo Votum 1. in principio. Inter cæteras autem placet illa Caiet. verbo Votum in principio; quod sit promissio facta Deo de bono: Promissionem autem intellige, non modo eam quæ fit cum stipulatione, hoc est, præmissa interrogatione, & secuta responsione, *vt cum dicitur alicui, Promittis hoc: & ille affirmat*, sed etiam quæ nude fit: quantumuis non sit cum fidei interpositione: *dicendo scilicet, In bona fide promissum seruabo*: nec iuramento firmata sit, prout notat Richar. in 4. distinct. 38. art. 3. q 3. Adde sufficere etiam pure mentalem ex D. Thoma 2. 2. q. 88. art. 1. Palud. in citata quæst. 1. definit. 3. in fine. D. Anton. 2. par. tit. 11. cap. 2. in principio, Nauar. in memorato nu. 24. & Soto lib. 7. De iust. & iure quæst. 1. art. 2. Ratioq; est, quia cum votum fiat Deo, qui intuetur & scrutatur corda 1. Reg. 16. ver. 7. & Psal. 7. vers. 10. nihil refert verbisne, an solamentis cogitatione promissio fiat. Quanquam, vt ibidem D. Thomas annotat, & post eum Sotus, ad expressam voti firmitatem, adiungi promissioni nonnunquam solent; tum verba quibus excitemur ad mentem eleuandam in Deum: tum aliorum testimonia: vt non solum Dei metus, verum etiam humanus pudor nos firmiores reddat ad voti obseruationem. Imo interdum addi solet scriptura, iuxta cap. Omnes fœminæ 27. quæst. 1. 205.

Adde vlterius ad votum sufficere posse implicitam promissionem: quæ censetur fieri, dum id agitur, in quo illa continetur inclusa. Exemplum dari potest de recipiente Ordinem sacrum in Ecclesia Latina. Cum enim ex eiusdem Ecclesiæ institutione, Ordini sacro, solemne votum castitatis sit annexũ: ordinatus, etiamsi nõ fecerit expressam promissionem, adstringitur voto castitatis, eo ipso quod sacrum Ordinem susceperit secundum Latinæ Ecclesiæ ritum. Talem vero eiusdem Ecclesiæ institutionem aduersus nostri temporis hæreticos eam improbantes, benẽ propugnatam qui volet, videre potest apud Bellarminum in lib. 1. De membris Ecclesiæ militantis cap. 18. & quatuor sequentibus.

Cæterum promissio ad voti essentiam spectans, debet esse plene deliberata, seu facta cum plena rationis aduertentia, ad id quod promittitur. Circa quod aduertendum est, quod Lessius De iust. & iure lib. 3. cap. 40. num. 2. aliquot citatis, notat: Doctores communiter id ita accipere, 206

vt ve-

vt velint ad votum obligatorium requiri & sufficere (*de quo late disserit Suarez in tract. 6. De relig. lib. 1. cap.* 7.) vt ipsum sit factum cum eo rationis iudicio, quod ad peccatū mortale committendum requiritur & sufficit: quia consentaneum est deliberationem quæ sufficit ad obligandum se diabolo, sufficere posse ad obligandum se Deo. Quæ vero deliberatio censenda sit sufficiens ad peccatum mortale, intelligendum est ex dictis in præcedenti lib. 11. cap. 4. notab. 3. & lib. 15. cap. item 4. non procul ab initio. Accedit quod votum sit onus quod quis sibi sponte imponit: nec quisquam censendus sit onus sibi sponte imponere, nisi plene aduertat quid agat, quidque illud sit quod capessit, & quo vinculo se adstringat capessendo.

207. Præterea debet dicta promissio esse cum proposito promittendi: quia nisi ipsa ex tali proposito procedat, votum (*vt expressit Nauar. in Enchir. cap. 12. num. 38.*) erit tantum modo fictum & præsumptum; perinde atque donatio non procedens ex proposito donandi: prout censetur facta cum proposito minime alienandi à se rem donatam. Quia quando actui apponitur expresse aliqua conditio contra ipsius substantiam, destruitur; efficiturque irritus per talem resistentiam expressam. Sic igitur vouens habendo propositum non vouendi, tantum fingit votum externa specie verborum: quandoquidem dicens voueo vel promitto, mentitur: vtpote qui loquitur contra mentem, qua interius contradicit. Adde etiam de causa prædictam promissionem debere esse cum proposito se obligandi: quod si excludatur per expressam intentionem contrariam non obligandi se, nulla erit voti obligatio. Hoc, *pro eo aliquot authoribus citatis*, aduersus Sotum Lessius propugnat in seq. num. 12. 13. & 14. Res autem videtur satis clara: quia lex non obligat si feratur cum expressa intentione nō obligandi: votum vero lex quædam est, quam vouens imponit sibi: ideoque non obligat si is intenderit non obligare se: cum actus agentium ex libera voluntate, non operentur vltra intentionem ipsorum.

Debet demum eadem promissio esse cum proposito implendi promissum: quia sine eo vouere, potius est Deo illudere, quam promittere: perinde ac si quis homini aliquid promitteret addendo se non habere animū implendi promissum. Vbi aduerte, nihilominus obligationem esse seruandi votum, sicut & iuramentum factum animo iurandi & se obligandi; etiamsi iurando habuerit animū non implendi illud. Ratio est; quod nō sit de essentia promissionis, vt habeas animum præstandi rem promissam: sed solum vt habeas animum conferendi ius aliquod ad eam exigendam. Plenius de his voti conditionibus Suarez in cit. tract. lib. 1. cap. 3. & 4. disserit quidem: sed hæc ad nostrum institutum sufficiunt; additis quæ in seq. cap. 19. dicentur de nōnullarum defectu, reddente votum ipsum inualidum.

208. Porro ex proposita particula primæ definitionis voti difficultas oritur: Vtrum propositum absolutum faciendi aliquid ad honorem Dei, absq; vlla promissione, sufficiat ad votum. Cuius partem affirmantem secuti sunt antiquiores canonistæ, quorum ex Panormit. meminit Azor in memorato cap. 12. q. 5. Negantem vero sequitur, Theologorum communem esse annotans, aliquot in eam citat. quos etiam refert Suarez in præced. cap. 2. in quo late eamdem partem propugnat: quam cum Theologis sequuntur tum Sūmularij, vt Angelus & Sylu. in verbo Votum 1. ille quæst. 7. & hic quæst. 2. atque alij: tum canonistæ recentiores vt Couar. ad cap. Quamvis pactum 1. *parte* §. 3. *num.* 12. *in fine*, & Nauarr. in Ench. *cap.* 12. *n.* 26. secuti Panormit. ad cap. Literaturam, De voto & voti redemptione. Ex quo capit. eadem pars efficaciter probatur per illud, quod in eo habetur: illum qui vltra propositum vitæ mutandæ nō est progressus in voto, non esse iudicandum transgressionē, si non impleat quod proposuit. Inde enim patet, quod proponere nullam ex se inducat obligationē. Et ita, *vt idem Panormit. ibid. habet*, ex eo, quod quis animo proposuerit dare aliquid Deo vel homini, censendus non est contraxisse obligationē exequendi idipsum quod proposuit: alioqui pene omnes pij scholastici obligarentur ad ingressum religionis, quem sibi proponunt dum mundi miserias considerant & sentiunt. Quod dici non potest; quia Conc. Trid. sess. 25. cap. 15. de regul. concedit Nouitiis annum probationis, totoque eo tempore vult illos manere liberos ad egrediendum, si iudicauerint institutū quod suscipiunt sibi non conuenire. Accedit quod votum importet obligationem sui erga illum cui nuncupatur. At talis obligatio non oritur ex solo proposito, sed oportet ad ipsum accedere promissionem; sine qua illud non includit intentionē se obligandi: ideo enim qui proposuit aliquid dare alicui, nisi promiserit non existimat se obstrictum ad dandum; si noluerit. Ad hæc faciunt verba Deut. 23. Cum votum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, si nolueris polliceri, absque peccato eris.

Solutionem autem eorum, quæ pro canonistis adferri 209.
possunt late persequitur Suarez in cod. cap. 2. Reducitur vero ad ea, quæ Azor sub finem memoratæ quæstionis quintæ breuiter tangit. Primum est: cum iura testantur proposito quempiam obligari, id intelligendum esse de proposito firmato promissione, aut intentione se obligandi, prout locis citatis notant Panorm. Sylu. Nauar. & Couar. Et confirmatur quia fatendum alioqui esset iura iuribus contraria esse. Secundum est: si quis, etiam deliberato proposito, decernat aliquid facere, idque verbo enuntiet, non esse eo ipso mendacij aut contractæ alicuius obligationis violatorem: si id quod proposuit & dixit, non faciat: supposito quod tunc cum proponeret ac diceret, habuerit voluntatem faciendi: nisi contingat, *vt interdum in contractibus*, verbum ipsum faciam, aut æquiualens, vsurpari, non tantum ad significandum, mihi animus est facere: sed etiam, promitto me facturum. Tertium est: Iura cum indicant eum qui animo deliberato firmiter proponit aliquid facere ad Dei honorem, obligari proposito adimplere, niti præsumptione fundata in eo quod contingit plurimum: nimirum vt tale propositum comitem habeat promissionem, aut intentionem obligandi se. Vnde ea quæ talia iura statuunt (ne iura iuribus contraria censeantur) possunt fictione iuris censeri constare: neque obstare, quin si de veritate probabiliter constiterit, *hoc est, nullam intercessisse promissionem, aut intentionem se obligandi*, teneri possit nullam tali proposito adiunctam esse obligationem ipsum adimplendi.

Iam vero doctrinæ propositæ congruenter asserere li- 210.
cet, non peccare mortaliter, *imo neque venialiter ex Nauar. in cod. num.* 26. eum qui sine vlla promissione, animove se obligandi proponit ieiunare, vel aliquot preces recitare, vel religionem intrare, aut aliud bonum facere: hocq; quantocumque tempore tale propositum fuerit continuatum, vt habet supplementum Gabrielis in 4. dist. 38. q. 1. litera C. Item quantumcumque fuerit verbis expressum, nisi id fiat ad propositum ipsum promissione firmandum. Nam iuxta ante tradita: ac ea *quæ Sotus habet lib. 7. de iust. & iure quæst. 1. art. 2. sub finem*, verba exprimētia simpliciter voluntatis propositum, declarant tantum illud, non autem aliquam voluntatem obligandi se. Vnde sequitur dispensationes quas in tali casu D. Anton. 2. part. tit. 11. cap. 2. sub initium tangit petendas, non esse necessarias, nisi ad scrupulosorum animos tranquillandos.

Oritur adhuc ex eadem prima particula difficultas al- 211.
tera, An ad rationem voti sufficere possit promissio sine traditione rei promissæ. Eam in citato lib. 1. cap. 14. late persequitur Suarez pro scholastico suo instituto. Vna autem illa ratio pro parte affirmante nobis ad nostrum institutum sufficere potest: quod verum sit votum factum de actione: vt de ingrediendo religionem, & de suscipiendo peregrinationem, deque similibus: quæ cum nondum sint, *vtpote futura*, non traduntur vouendo.

Per sequentem definitionis particulam, *facta Deo*, sepa- 212.
ratur votum à simplici promissione, ac significatur votum soli Deo fieri, ad Deumque principaliter referri, prout expressit D. Thomas 2. 2. *quæst.* 88. *art.* 5. *ad* 3. & post eum Palud. *in* 4. *distinct.* 38. *quæst.* 1. *concluf. prima deducta ex tertia definitione*. Probatur autem: quia religio respicit Deum, votum autē actus est religionis, ex eodem D. Thoma *in corpore citati art.* 5. *& in seq.* 6. Quod tractat Sotus in sequenti quæst. 2. art. 3. Vbi & annotat idipsum habere locum, non

solum quando voti materia spectat ad religionem; vt quãdo votum fit de fundendis precibus, aut de sacrificando: sed etiam quando ea pertinet ad alias virtutes: vt ad charitatem, aut ad abstinentiam: quia vouere aliquid eiusmodi, non est actus elicitus ab alia virtute, quam à religione, iuxta communem sententiam, vt meminit Suarez in citato lib.1.cap.15. in quo late disserit de eadem re.

213. Ne tamen hinc colligas non esse vera vota, quæ fiunt Sanctis: quoniam recte dici potest, talia vota fieri Deo, quatenus ipse est in Sanctis, & ad ipsius honorem pertinent obsequia, quæ Sanctis ipsis deferuntur, tanquam iis qui sunt per ipsum sancti, & in quibus honoratur pie, sicut & laudatur, iuxta illud Psal. vltimi, Laudate Dominum in Sanctis eius. De qua re Caietanus ad citatum D. Thomæ articulum 1. versu, In responsione ad 3. & Sotus in fine cit. art. tertij, ac latius Suarez in sequenti cap. 16. Declaratur autem exemplo iuramentorum factorum per creaturas. Ea enim de se licita vereque iuramenta censenda sunt, per tradita in appendice ad præcedens cap. 2. si intelligantur fieri resp. ad verum Deum; sicut intelliguntur dum fiũt à Christianis. Pari ergo ratione licita vereq; vota esse possunt ea, quibus Deo vouetur in suis Sanctis. Sicut ergo cum Sanctos oramus, Deum principaliter oramus, etiamsi proxime & immediate oremus Sanctos ipsos: ita etiam quando vouemus Sanctis: principaliter, *etsi mediate*, vouemus Deo, à quo speramus nos impetraturos per Sanctorum intercessionem, quod petimus: vt ex eo patet, quod vota Sanctis fiant, etiam ad aliquid impetrandum, quod non nisi à Deo haberi potest.

214. Circa vltimam definitionis particulam, *debono*, declarantem quænam debeat esse voti materia, nempe bonum (de quo postea ex instituto) tantum illud hic obiter monendum est in vniuersum, voti materiam esse tale bonum cuius oppositum non sit melius, & gratius Deo; quodque bonum sit; tum absolute, tum per comparationem ad suum oppositũ: prout plenius declarabitur in seq. cap. 18.

CAPVT XVI.

De multiplici voti diuisione.

SVMMARIVM.

215 *Voti diuisio in deliberatum & indeliberatum.*
216 *Metus prouenies ex causis naturalibus non obstat, quin votum ex eo factum sit validum.*
217 *Nec item si proueniat ab homine, sed sit incussus iuste, aut ob aliam causam, quam ad extorquendum idipsum votum.*
218 *Per metum incussum iniuste ac directe ad extorquendum votum, ipsum redditur inualidum.*
219 *Modi quibus contingit votum esse illicitum tanquam stultũ.*
220 *Modi alii quibus contingit illicitum esse, tanquam infidele.*
221 *Modi quibus contingit votum esse inualidum.*
222 *Quatuor casus in quibus malus finis non obstat, quin votum sit validum.*
223 *Diuisio voti in absolutum & conditionatum; & quo modo accipiendum sit, quod conditio in hoc, suspendat obligationẽ.*
224 *Diuisio voti in morale & pœnale: & diuersi huius modi.*
225 *Diuisio in solemne & simplex, & in quo consistat vtriusque differentia.*
226 *Diuisio in publicum & priuatum: & alia in personale, reale, & mixtum.*
227 *Triplex differentia inter votum personale & reale.*
228 *Notandum de voto mixto.*
229 *Diuisio voti in affirmatiuum & negatiuum.*

MVLTÆ ac variæ voti diuisiones assignantur, vt videre est apud Paludanum in 4. distinct. 38. quæst. 2. Illas persequitur Suarez in tract. 6. De religione, lib.1. cap. vltimo.

Prima diuisio, voti in deliberatum & indeliberatum.

215. VOtum deliberatum dicitur, quod factum est cum antecedente deliberatione saltem virtuali. Indeliberatum vero, quod sine deliberatione antecedente est factum. Quodquidem est votum solo nomine: cum ex dictis in præcedenti cap. ad rationem voti requiratur vt sit promissio deliberata: adde & facta animo promittendi seque obligandi: vnde intelligitur solo quoque nomine votum esse, sine tali animo factum: ita vt merito non verum sed fictum tantummodo votum censeatur. Quæ hic notanda viderentur de deliberatione ad voti validitatem requisita, tradentur in sequenti cap. 19. sect. 2.

Secunda diuisio voti in spontaneum, & in extortam metu.

SPontaneum votum dicitur, quod libere omnino fit, soloque pietatis intuitu. Extortum autem metu, dicitur quod non fieret nisi metus vrgeret. De quo pro praxi notanda sunt aliquot documenta.

Primum est, quod Suarez in memorato lib.1. cap.7. nu. 3. & aliquot sequentibus tractat. Validum esse votum factum quocumque metu prouenient ex causis naturalibus: vt factum in naufragio aut alio mortis periculo, aut in aliqua magna tribulatione ad obtinendam diuinitus liberationem ab ea. Istud deducitur, ex cap. Sicut primo & secundo, De regularibus. Idem etiam habetur ex timoratorum vsu in Ecclesia. Et probatur ratione: quia sic vouens libere vouet: quandoquidem metus nõ tollit libertatẽ simpliciter. Etsi enim coniunctam habeat displicentiam, qua metuens nollet facere quod facit, si id posset absque eo incommodo quod timet: non impedit tamen, quin sit libertas sufficiens ad vouendum, cum sit sufficiens ad peccãdum mortaliter: iuxta cap. Merito. 15. quæst. 1. vbi ratio redditur; quod peccata per metum commissa, sint peccata volentium, quoniam sic peccans, *licet alias peccare nollet, quia peccatum simpliciter, ac secundum se spectatum illi displicet*, nihilominus tamen hic & nunc, libere vult peccatum, tanquam medium vtile ad vitandum malum quod metuit. Voluntas autem quæ sufficit ad hominem obligandum diabolo, sufficit etiam ad obligandum Deo, prout habitum est in præced. nu. 206. Nec obstat cap. Gonsaldus 17. quæst. 2. in quo Presbyter qui infirmitate & feruore passionis, se monachum fore promisit, declaratur non esse per eum actum factus Religiosus. Non obstat inquam, quia Pontifex suam illam declarationem fundat non in eo quod talis promissio facta sit metu mortis: sed in eo quod canonica institutione interdictum sit, monachum fieri seu profiteri, ante annum probationis. Videndus est Suarez ibid. num. 7.

Secundum est, Si metus ex quo fit votum, iuste irrogatus sit, non irritare illud: vt si maritus deprehensæ in adulterio minetur se curaturum in iudicio illius castigationem, nisi religionis ingressum voueat; aut si reo mortis, potestas fiat redimendi illius supplicij, si voueat se in vxorem accepturum puellam quæ se offert, validum erit votum. Istud tractans Leon. Lessius De iust. & iure lib. 2. cap. 40. num. 10. confirmat hac ratione: quod quando metus iuste irrogatur ob crimen, non tam censeatur inferri ab extrinseco, quam ab intrinseco: nimirum à propria voluntate, qua commissum est delictum: atque is qui votum proponit, potius auferat quam inferat metum: vtpote ostendens ei viam mali euadendi. Iam id quod ex propria voluntate oritur, non censetur moraliter voluntati repugnare: ideo enim ex communi sententia, talis metus non rescindit ciuiles contractus, qui libertatem requirunt perinde ac votum.

Tertium est, quod consequenter habet Lessius ac etiam Suarez in seq. num. 8. metum iniurioſum non irritare votum ex eo factum, si is ob aliam causam incussus sit, quam ad istud extorquendum: vt si quis metuens hostem persequentem ipsum iniuste, vouerat ingressum religionis, vt Deus illum seruet: vel apud Turcas seruituti iniuste addictus, idem voueat, vt Deus ipsum liberet. Ratio vero est, quod metus tunc non sit directe causa voti, sed solum occasio: qua quis voto vtitur tanquam medio ad depellendum metum, alia de causa illatum.

Quartum est, Metum iniurioſe incussum directe ad extorquendum votum, irritare ipsum. Hanc esse commu-

nem

nem sententiam indicat Nauar. in Enchir. cap. 12. num. 52. pro qua citantur aliquod iura præsertim cap. 1. De iis quæ vi, &c. Ratio vero præcipua est: quod cum nemo probus promissionem sibi tali modo factam acceptaret, aut aliquid iuris ex ea prætenderet (quandoquidem vt habet regula 48 iuris in 6. locupletari nemo debet cum alterius iniuria) alienum est à ratione existimare, quod Deus acceptet vota iniurioſe extorta. Nec obstat, quod Deus ipse non inferat talem iniuriam: quia proposita regula sic concepta est, vt interpretanda sit de iniuria, à quocumq; proueniat.

Magna autem difficultas est: An hoc habeat locum si metus sit tantum leuis: quam Suarez tractat in memorato lib. 1. cap. 7. à num. 9. pluribus authoribus in vtramque partem citatis. Partem autem negantem propugnat tanquam veriorem. Quin vero in praxi affirmantem sequi possimus, nihil obstat. Tum quia nec ipse nec alij, quos sequitur, eam reiiciunt tanquam improbabilem. Tum quia bonos habet authores, vt patet ex iis quos idem Suarez satis magno numero, & maiore Thomas Sanchez lib. 4. De matrimonio disput. 17. commemorant. Tum quia satis bonum habet fundamentum: nempe quod metus grauis ex eo quod sit grauis non reddat votum inualidum: quandoquidem, etiam factum metu mortis grauissimo, valet vt ex præcedenti primo notabili patet: sed ex eo, quod per iniuriam incussus sit ad extorquendum consensum vouendi. Si ergo metus leuis eodem modo incussus sit, similiter reddet votum inualidum: præsertim cum ex eo perinde ac ex graui, votum sic procedere possit, vt censeri debuerit illius causa sine qua non: seu quæ si non interuenisset, ipsum emissum non esset. Accedit quod in dubijs liceat partem minus probabilem relicta probabiliori sequi: nisi obstet irreuerentia in vsu rerum sacrarum, vt in administratione sacramentorum: vel iniuria inferenda proximo. Nonnunquam tamen consulenda erit petitio relaxationis ad tranquillitatem conscientiæ illius, qui ex ea parte non habuerit quietam: præsertim cum parti neganti subscribentes sint authores cæteris recentiores: quorum authoritas potior est in iudicio de peccatis, si constet ipsos & doctos esse & diligentes in discutiendis difficultatibus.

Tertia voti diuisio, in licitum & illicitum.

VOtum licitum illud est, quod sancte fit & absque peccato: illicitum vero quod fieri nequit absque peccato: & (iuxta verba illa ecclesiastis cap. quinto, Displicet Deo infidelis & stulta promissio) potest diuidi in infidele & stultum.

219. De eodem vero conuenienter instituto nostro, est explicandum, quibus modis ipsum stultum, & quibus infidele esse contingat. Stultum ergo esse potest, primo ex parte finis. Nam quicumque aliquid vouet propter malum finem, stulte ac imprudenter vouet, mortaliterq; peccat, si illud quod vouet sit mortale: venialiter vero, si tantum sit veniale. Nisi forte existimet se posse per tale votũ, aliquid mali à Deo obtinere: quod est grauissimum blasphemiæ peccatum: cum diuinæ bonitati repugnet vllius peccati, etiamsi tantum venialis, authorem esse. Secundo, ex modo vouendi, vt cum quis inconsiderate, & leuiter vouet. In eo enim peccat, etsi tantum venialiter: nisi per talem inconsiderationem, quam diligentia adhibita vincere potuerit, exponat se probabili periculo peccandi mortaliter.

Tertio, ex parte materiæ: non enim licet vouere Deo quiduis, sed id quod illi gratum est & acceptum. Ipsum autem requirit quinq; conditiones, insinuatas à D. Tho. 2. 2. *qu.* 88. *art.* 2. Prima est, vt id quod vouemus sit nobis possibile: vouendo enim aliquid nobis impossibile, *vt vitare omne peccatum veniale*, peccamus: id que mortaliter si ex certa scientia id faciamus: quia Deum afficimus notabili iniuria, promittentes ei mendaciter, quod nos præstare non posse scimus. Secunda est, vt illud quod vouemus sit in nostra libertate. Nam qui vouet necessarium necessitate naturæ, vt se moriturum, vel non volaturum, peccat saltem venialiter, per quoddam vaniloquium. Dixi necessitate naturæ: quia de eo quod est necessarium necessitate præcepti: vt de nunquam fornicando, rite fit votum. Tertia est, vt id quod vouemus sit vtile, id est, profit ad honorem Dei: aut certe (siquidem pro fine consequendi bonum temporale, votum licite emittitur, vt Sotus *in* 7. *De iustitia & iure, qu.* 1. *art.* 3. *ante solutionem argumentorum*, recte probat, ex voto quod fecit Iacob Genesis 28. vers. 20.) ad nostram aut proximi vtilitatem. Qui enim rem penitus inutilem vouet, peccat venialiter: imo & mortaliter: si, vt sæpe solet, adsit superstitio. Quarta est, vt id quod vouemus sit bonum: nam vouere malum, est peccatum, aliquando mortale, aliquando veniale, prout exponetur in sequ. cap. 18. Quinta est, vt bonum quod vouemus non aduersetur meliori bono: ita vt nequeat cum eo simul cõsistere. Namque malum est, sibi viam præcludere ad aliquam perfectionem maiorem. Non committitur tamen in eo peccatum, plusquam veniale, nisi fiat ex hæresi: vt quando quis vouet se ducturum vxorem: quia pertinaciter credit statum coniugatorum esse præferendum statui cælibatus.

Infidele autem esse votum potest dupliciter. Primo quidem, cum quis bene vouit, sed nõ implet postea quod vouit: de cuius peccato dicetur in proxime sequenti capite. Deinde vero, cum quis habet quidem propositum vouendi & promittendi, sed non habet implendi id quod vouet. Cuiusmodi infidelitas est graue peccatum, & quidem grauius, quam præcedens nõ seruantis votum, quod sincere fecerat: sicut grauius peccat, qui iurat illud quod non intendit facere: quam is qui iurat sincere, sed postea non facit. Immo, vt notat Nauar. in Enchir. cap. 12. nu. 38. ille bis peccat: primo quidem vouendo mendaciter: secundo vero, non implendo votum validum. 220.

Quarta diuisio voti in validum & in inualidum.

VOtum validum est, quod habet vim obligandi: & inualidum, quod nunquam habet vim obligandi: ne quidem cum fit. De hoc autem occurrunt notandi modi quibus ipsum contingit.

Primo igitur votum est inualidum ex defectu deliberationis: iuxta cap. Sicut primæ, De regularibus, atq; antedicta in præced. capite. 221.

Secundo, ex interuentu fraudis, quæ cum est tota causa voti (ita scilicet vt homo nunquam vouisset, nisi fuisset fraude circumuentus) votum ipsum est nullum: vt pote factum sine sufficienti proposito.

Tertio, ex coactione: non enim valet votum, ad quod faciendum coactus est aliquis: quia coactio tollit libertatem voluntatis, quam in voto requiri habetur ex antedictis: & confirmatur per illud, quod in cap. Non est, 15. q. 1. Christus dicitur eligere sibi militem voluntarium. Quatenus non modo ex coactione sed etiam ex metu, votum censeri possit inualidum, satis intelligi potest ex notatis circa præcedentem diuisionem secundam, & plenius ex dicendis in seq. lib. 25. *cap.* 4. *sect.* 1.

Quarto, votum inualidum esse potest ratione personæ quæ vouet. Si enim puer vouerit antequam vsum rationis habeat, omnes consentiunt votum esse inualidum: tanquam indeliberatum scilicet. Item ex Concilio Tridentino sessione vltima cap. 15. De regularibus, votum solemne religionis factum ante 16. annum completum, sicut & factum ante absolutum annum probationis: est nullum.

Quinto, inualidum esse potest ex materia. Nam quando ex ea redditur illicitum, aliquo ex modis notatis, circa præcedentem diuisionem tertiam, redditur quoque inualidum. Vbi aduerte quando bonum, de quo fit votum est maius respectu vnius, & minus respectu alterius: si ille qui vouet respiciat maius bonum, votum esse validum: sin respiciat minus, votum esse inualidum. Exemplum est, si quis voueat se ad mortem vsque perseueraturum in religione minus perfecta. Si enim id faciat, quia putat melius esse perseuerare, in tali religione, quam non perseuerare, votum est validum: sed si id faciat, vt se à perfectiori religione excludat, votum est inualidum.

Postremo potest votum inualidum esse ex fine: quod contingit in duobus tantum casibus, vt intelligitur ex Caiet. in verbo Votum cap. 2 & ex Nauar. in Enchir. c.12. num. 30. & 31. Prior est quando malus finis, est pars materiæ: vt cum quis vouet se propter inanem gloriam daturum eleemosynam, quod est vouere peccatum: puta opus quod est vestitum circumstantia mali finis. Itaque tale votum, quod nec Deo placere, nec emitti aut impleri licite potest, merito cernetur inualidū. Posterior casus est quando malus finis, est finis non tantum vouentis, sed etiam voti: vt accidit quando votum ipsum suscipitur ea intentione, vt per illud malus finis a Deo obtineatur. Cum enim huiusmodi votum sit species quædam blasphemiæ, qua Deus author & patronus peccati cōstituitur, censendum est, vt omnino illicitum sic inualidum esse. Exemplum est: si quis aliquid ideo vouet, vt à Deo iniustam victoriam impetret, vel si quis in gratiarum actionem vouet, se sacrificium Deo oblaturum, aut certam eleemosynam daturum, si aliena via ope potiatur.

222. Intelligitur quoque ex ijsdem authoribus, quatuor dari casus, in quibus malus finis non obstat quin votum sit validum. Primus est, quando finis ipse malus, aliquid boni in se continet, & is qui vouet, cupit per votum obtinere à Deo idipsum bonum, non autem malum finem: vt accidit vouenti aliquid Deo, vt ex concubina filium impetret, vel vt duellum suscepturus mortem euadat: vel vt furtum facturus, non capiatur.

Secundus est, quando malum quod intenditur, non apponitur voto tanquam finis illius, sed tanquam pura conditio sub qua vouetur. Sic igitur votum de re bona factum, inualidum est quidem, si vouens intēdat per ipsum impetrare à Deo interfectionem inimici: valet tamen si intendat impetrare gratiam agendi pœnitentiam, aut cauendi sibi postea à simili facinore, si ei contingat interficere inimicum. Ratio est, quia si adsint cætera ad votum requisita, ipsum non est censendum inualidum ob turpitudinem conditionis, non attinentis ad ipsius materiam: nec impedientis quin impleri possit absque salutis dispendio: aut si attineat quidem, sed inutilis sit ad votum: vnde fit vt materiæ eius adiecta, ipsum minime vitiet: cum ex regula 37. iuris in 6. vtile non debeat per inutile vitiari. Et ita in Enchir. cap. 12. nu. 43. Nauarrus definit, eum qui vouit Ierosolymam ire genibus flexis & ferendo ore bufonem, teneri quidem ire, non tamē genibus flexis (quod est moraliter impossibile) nec ferendo Bufonem ore: quia id turpe est, nulliusq; reuerentiæ erga Deum: & ideo ad votum inutile: ac proinde non obstat quin votum proficiscendi Ierosolymam sit validum.

Tertius casus est, quando finis malus, non est primarius, sed tantum secundarius, & causa solummodo motiua: vt quando quis vouet se aliquid in eleemosynam daturum pauperibus propter Deum: sed ad vouendum motus est, vt molestia aliquem afficeret.

Quartus est, quando finis principalis est quidem malus: sed non est finis voti, tanquam ipsum fiat ad talem finem à Deo impetrandum: sed tantum est finis vouentis: qui cogitat se posse voto interposito aliquid impetrare ab hominibus, vt accidit ei qui religionem vouet, quo eligatur in Abbatem. Item ei qui vouet castitatem susceptione sacri ordinis, quo beneficium Ecclesiasticum comparetur. Cuiusmodi fines extrinseci sunt voto: cum adeptio illorum non expectetur à Deo, *quem solummodo votum respicit*, sed ab hominibus. Quia igitur in quatuor his casibus votum fit de re bona, nec habet malum finem internum, ipsum sane censendum est obligatorium, *atq; adeo validum* esse: quod quantumuis cum aliquo peccato emissum sit, tamen sine peccato impleri potest.

Quinta diuisio voti, in absolutum & conditionatum.

223. ILlud votum dicitur absolutum, quo quis absolute & sine conditione vouet: conditionatum vero, quod fit sub conditione. Quorum illud homo statim ac potest, implere tenetur: nisi certum tempus præfixerit: pro quo, nec ante illud, voluerit se obligare. Conditionatum vero non tenetur implere, donec secuta sit conditio: dummodo tamen ipse non impedierit, ne ea sequeretur, quemadmodum recte notat Nauarr. in Enchir. cap. 12. numero 42. & 43. Sic æger nisi secuta sanitate, non tenetur peregrinari: facto voto de suscipienda peregrinatione si sanitem recuperet.

Vbi aduerte quod de voto ipso cōditionali habet Suarez *in cit. lib. 3. cap. 19. num. 9.* Conditionem in illo suspendere obligationem, non quod tale votum nullo modo obliget statim: quia id repugnat voto (de cuius essentia est vt sit promissio obligatoria) sed quod obligatio illius suspendatur quoad executionem, quæ est voti obiectum, quod adiectione conditionis limitatur: non item promissio, ex qua proinde obligatio statim ita nascitur, vt non sit in potestate vouentis non manere obstrictū ad illam exequendam, cum impleta fuerit conditio: adeo vt ex tunc teneatur habere animum implendi illud suum votum, impleta conditione sub qua emissum fuit. Quod si conditio caderet in promissionem (*quia hanc suspenderet*) non esset votum, ne quidem conditionatum: sed solum propositum conditionatum vouendi: vt si quis dicat: Voueo castitatem si Petro visum fuerit. Nam cum votum, ista ratione suspendatur in futurum, non fit tunc: ideoque talia verba indicant tantummodo propositum conditionatum vouendi in posterum. De qua re idem Suarez in præced. numero 8.

Sexta voti diuisio in morale & pœnale.

224. VOtum morale dicitur, quod spectat ad mores, tanquam stimulus ad studium & exercitium virtutis. Pœnale vero dicitur quod in pœnā alicuius peccati suscipitur: aliquando quidem sub conditione, vt cum quis vouet peregrinationem si luserit alcis: aliquando vero absolute, vt cum quis vouit peregrinationem, quia commisit homicidium. Et vtroq; modo est verum votum, per quod vouens simpliciter consentit in obligationem subeundi talem pœnam. Cum hac differentia tamen, *quæ patet ex antedictis*, vt si sit posterioris modi, ad executionem statim obliget, non item si sit prioris modi: cum illius obligatio suspendatur vsque ad impletionem conditionis appositæ. De eodem modo obiter nota, interdum solitarium & interdum coniunctum esse cum morali: quod pendet ex intentione vouentis: quæ dicendo, Peregrinationem voueo si lusero: esse potest adstringendi se tum ad non ludendum, tum ad subeundam peregrinationis pœnam si luserit. Quod notandum est procuranti eiusmodi voti dispensationem, vt Superiorem informet. Videri possunt quæ Suarez habet in seq. num. 14.

Septima diuisio voti in simplex & solemne: & octaua in publicum & priuatum.

225. EX vniuerso numero votorum duo solummodo censentur solemnia, votum scilicet castitatis, quod ex ecclesiæ instituto in susceptione sacrorum ordinum tacite emittitur, tanquam eidem susceptioni connexum (eo enim ipso, quod voluntarie aliquid agitur, censetur pariter agi tacite illud cui connexum est) & professio in religione per Sedem Apostolicam approbata: ita enim habetur ex cap. 1. De voto & voti redemptione in sexto. In quo autem consistat differentia, per quam votum simplex à solemni separatur, magna difficultas est, scholastici instituti propria. De ea Caietanus & cæteri D. Thomæ interpretes 2. 2. *quæst.* 88. *art.* 7. & Sotus *in* 7. *De iust. & iure quæst.* 2. *art.* 5. diuersas sententias referunt. Eam quam Sotus ipse approbando late propugnat, sequi possumus: qua statuitur per hoc separari: quod votum simplex habeat se tanquam simplex promissio, quæ à nullo sensibiliter acceptatur. Solemne votum vero se habeat tanquam stipulatio seu pactum, in quo est non tantum promissio ex parte offerentis, sed etiam acceptatio sensibiliter manifesta, ex parte recipientis. Votum enim solemne acceptatur ab ecclesia nomine Dei: vnde semper fit in manu personæ ecclesiasticæ, quæ loco Dei seu Ecclesiæ, illud acceptat modo ac forma sensibili. Quod si ita sit: tenendum est etiam cum eodē Soto ibidem, votum simplex & solemne

differre

differre inter se specie: sicut differunt simplex promissio & stipulatio. Tenendum etiam est consequenter, quod votum solemne transgressus, non satisfaciat obligationi integre confitendi, si dicat se transgressum esse votum castitatis, sed debeat explicare circumstantiam, quod tale votum fuerit solemne.

226. Octaua diuisio voti est, in priuatum quod priuatim fit, & in publicum quod publice, & coram multis fit. Quæ diuisio non coincidit cum præcedenti: quia non repugnat votum simplex fieri publice, & solemne fieri priuatim, id est, præsente solo Prælato Ecclesiastico. Aliud circa diuisionem hanc annotandum non occurrit: nisi quod votum publicum cæteris paribus magis obliget, *ratione scandali*, quam priuatum.

Nona diuisio voti in personale, reale, & mixtum.

VOtum personale dicitur, cuius materia est actio personæ: siue ea sit actio præceptorum, siue consiliorum, operumve supererogationis: *vt votum ieiunandi, orandi, paupertatis, castitatis, obedientiæ, aut ingrediendi religionem*: siue etiam sit pecunia æstimabilis: vt si quis voueat manibus laborare in ædificatione templi, votum censetur personale: quia quantumuis sit digna stipendio, adeoque pretio iusto (quo & redimi possit de consensu Prælati) spectandum est tamen potius secundum illud quod ipsa est formaliter, quam secundum illud cui æquialet virtute. Ita notat Suarez in seq. lib. 2. cap. 12. num 1. Reale vero dicitur, cuius materia est res aliqua: vt votum eleemosynæ, vel alterius oblationis pecuniæ in pium vsum. Mixtũ denique, cuius materia partim constat ex actione, partim ex re. Quod duplex est, vnum quod æque constat ex personali & reali: vt si quis voueat se oraturum in sacello Loretano, & ibi collaturum aliquot nummos aureos. Alterum vero quod principaliter est personale, & secundario ac accessorie est reale: vt votum peregrinationis. Nam peregrinatio de se est actio personæ: quam vt exerceat quis debet expendere res suas: qua ex parte tale votum est reale secundario: sicut & ratione actionis, quã principaliter peregrinatio importat, est principaliter personale. De qua re Suarez in seq. num. 2. & 3.

227. Differunt autem in tribus votum personale & reale. Ac primo, quod personale tanquam onus impositum personæ vouentis, non transeat ad alios ratione hæreditatis, seu bonorum à vouente acceptorum. Reale vero tanquam onus impositum rebus vouentis, transeat: sicut & transeunt debita ab ipso contracta. Secundo, quod votum personale ab vno emissum, non obliget alterum: quia est actus religionis quo vouens propriam voluntatem offert Deo, ad excitandam in se deuotionem: Votum reale autem obliget, non quidem ratione actus vouendi, sed ratione rerum per votum obligatarum. Et ita hæres siue filius siue alias, ad vota realia eius qui illi reliquit hæreditatem, tenetur saltem iuxta vires hæreditatis. Tertio, quod is qui non potest per se implere votum personale, non teneatur implere per alium, iuxta post dicenda in sequenti num. 283. votum vero reale teneatur implere etiam per alium, sicut & soluere debita alia à se contracta: cum perinde ratione illius, ac ratione horum, habeat res suas obligatas satisfactioni.

228. Porro votum mixtum æque principaliter ex personali & reali, quatenus est personale, induit naturam voti personalis: & quatenus reale, voti realis: & ita si quis vouit ire ad S. Iacobum & ibi dare calicem, hæres tenetur eo mittere calicem, non autem eodem ire. Reale autem principaliter, sed secundario & accessorie personale, conditionem habet & proprietates voti realis: quia accessorium sequitur naturam principalis, vt habet regula 42. iuris in 6. Hinc que est, quod si defunctus dum viueret vouit ædificare monasterium, & ibi religiosam vitam profiteri, quia tale votum mixtum est principaliter ex reali, & accessorie ex personali: hæres tenetur fundare monasterium: non autem ibi religiosam vitam profiteri: personale vero principaliter & accessorie reale, conditionem, & proprietates pari ratione habet realis. Et ita si quis vouit peregrinari, hæres nec tenetur id implere, neque expensas quas facturus erat mittere ad locum pium, quo peregrinaturus erat: sicut nec si vouit religionem, tenetur eidem religioni dare bona quæ ille secum in eam laturus erat: quia talia sunt tantum accessoria. Hæc doctrina est Palud. in 4. dist. 38. qu. 3 art. 3. D. Anton. 2. part. titul. 11. cap. 2. §. 5. Sylu. Votum 2. quæst. 11. & Nauarr. in Enchir. cap. 12. nu. 56. & 57. Soti in 7. De iust. quæst. 2. art. 1. in fin. Eamdem late persequitur Suarez in seq. lib. 4. cap. 11.

Postrema diuisio voti est in affirmatiuum & negatiuum.

VOtum affirmatiuum dicitur, quod fit de agendo aliquid, vt de suscipienda peregrinatione, negatiuum vero, quod de non agendo, vt de non fornicando. Aduertenda sunt autem duo, pro iudicio nobis proposito, quæ Suarez tractat in memorato lib. 4. cap. 12. Prius est, votum negatiuum absolute factum obligare semper, ac pro semper, adeoque statim ac factum est, perpetuoque: nisi ex intentione vouentis ipsum limitetur. Huius fundamentum est: quod negatio absoluta talis naturæ sit, vt destruat omnia quæ post se inuenit. Exceptionis vero additæ ratio est, quod obligatio voti, cum sit voluntaria, non extendatur vltra vouentis intentionẽ se obligandi. Quæ si fuerit cum limitatione ad diem à quo incipiat, vel ad certum terminũ in quo desinat, aut cum certa restrictione materiæ (vt cum vouit quis, se non ingressurum aliquam domum spectans talem ingressum tanquam occasionem peccandi) votum inde censebitur conditionati rationem induere, ipsiusque obligatio suspendetur vsque ad diem vel terminum præfixum: eaque cessabit, si cesset materiæ restrictio: vt v. g. occasio peccandi ex ingressu domus. 229.

Posterius est, votum affirmatiuum obligare statim ac fit, non tamẽ pro statim. Prior pars probatur, quia votum ex se est efficax causa obligationis: ideo enim dicitur quod vouere sit quidem libertatis, sed votum implere sit necessitatis. Eaque de causa statim ac emissum est, is qui emisit obligatur ad non habendum propositum contrarium obseruantiæ illius, & ad seruandum eiusdem obseruantiæ impedimentum. Posterior pars vero ex eo constat, q̃ operatio positiua requirat temporis opportunitatem, quæ non semper adest: hum.noq; modo, nemo liberaliter promittendo, intendat aliter obligare se ad agendum aliquid, quam vt id præstet cum primum poterit commode. In diiudicanda autem commoditate voti adimplendi, spectandum est solum, quanta in negotio, quod ex voto peragendum est, requiratur iudicio prudentium, circumstantiis inspectis. Ratione quarum euenire potest, vt dilatio temporis, quæ respectu vnius, nimia non est: sit respectu alterius nimia: quia tempus, quod commodum est respectu vnius: non est semper respectu alterius, ob diuersas circumstantias personarum & negotiorum.

CAP. XVII.

De obligatione voti, & peccato quod illius transgressione committitur.

SVMMARIVM.

230 *Obligatio voti est sub mortali, ac illius violationem suadere peccatum est mortale.*

231 *Cuius generis sit malitia violationis voti.*

232 *Peccatum est, diutius differre voti adimpletionem, perinde ac illud non implere.*

233 *Tres casus excepti.*

234 *Differentia inter votum factum de bono supererogationis, & factum de bono posito in præcepto.*

235 *Notanda ad iudicandum quando peccetur contra votum affirmatiuum, aut contra negatiuum.*

236 *Alia notanda ad iudicandum quando peccetur contra votũ, cuius obligationi præfixus est certus terminus.*

237 *Quod ex leuitate materiæ transgressor voti excusari possit à mortali.*

238 *Qui non potest votum implere ex toto, tenetur ex parte quam potest.*

239 *Quando & quale peccatum committatur pœnitendo de facto à se voto.*

QVæ ad huius rei notitiam faciũt plenissime Suarez persequitur in sexto tractatu de religione libro 4. & 5. Quæ vero possunt Confessario sufficere ad non iudicandum de ea temere, aliquot documentis complectemur.

230. Primum est, votum validum sic obligare naturæ suæ, vt transgressor illius mortaliter peccet, nisi interueniat impedimentum (*de quo in sequentibus*) extinguens illius obligationem: seu iusta causa per quam idem transgressor excusetur prudentis iudicio. Istud expresse tradunt Palud. in 4. distinct. 38. quæst. 3. art. 4. Supplementum Gabr. ead. distinct. quæst. prima littera F, Sotus in 7. de iust. & iure q. 2. art. 1. non longe à principio, Caiet. in verbo Votum c. 1. Nauar. in Enchir. cap. 12. num. 26. *vbi ait communem Theologorum sententiam esse*: & Sylvest. verbo votum 2. quæst. 20. *simpliciter omnium sententiam esse dicens.* Confirmatur autem: tum ex cap. Ananias, 17. quæst. 1. vnde habetur voti transgressionem dignam esse morte, prout constat ex eo quod gestum est in Anania & vxore ipsius, ex Actorum quinto cap. Tum ex cap. Licet De voto & voti redempt. vbi dicitur, post votum nõ licere alicui sine proprio salutis dispendio resilire. Tum ex priori ad Timotheum cap. 5. v. 12. vbi viduæ quæ castitatem vouerunt, volentes nubere, dicuntur damnationem sibi acquirere: quia primam fidem irritam fecerunt. Tum demum ratione: quia si homo hominem grauiter offendit, per perfidiam qua fidem ei datam frangit: multo magis grauiter offendet Deum per illam perfidiam irreligiosam, qua votum ei sancte nuncupatum violat. Vnde intelligitur: quod quamuis vouere sit consilij: implere tamen quod voto promissum est, esse præcepti & necessitatis: iuxta cap. primum & secundum, 17. quæst. 1. expresseque habetur ex citato cap. Licet & ita illud Psal. 75. Vouete & reddite Domino Deo vestro] consilium cõtinet quoad priorem partem: & præceptum quoad posteriorem. Intelligitur quoque mortaliter peccare eum qui persuadet alteri violare votum: vt contigit illis qui vinum Nazareis propinabant, *ex cap. 2. prophetiæ Amos vers.* 12. à quo ex voto tenebantur abstinere prout habetur ex cap. 6. Numerorum vers. 2. & 3. Ratio vero talis peccati patet per illud Apostoli monitum ad Rom. 1. in fine: quod digni sint morte non tantum qui ea quæ mortalia sunt faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

231. Cæterum malitia violationis voti est cuiusdam perfidiæ erga Deum, vt indicant citata verba D. Pauli Quia primam fidem irritam fecerunt.] Quibus accedit quod inter homines frangẽs promissum arguatur infidelitatis. Vnius speciei autem esse talem malitiam respectu omnium votorum, ob rationem vnius irreligiositatis admissæ in actu cultus diuini, Suarez pro scholastico instituto fuse tractat in citato lib. 5. cap. 3. Vbi num. 8. notat eam nihilominus secundum quandam eminentiam inuoluere deformitatem sacrilegij, & mendacij: sacrilegij quidem, quia per voti violationẽ, quod fuit dictum Deo, denegatur ei: mendacij vero, quia non fit quod dictum est, fore vt fieret: immo (*quod longe maius est*) & quod Deo promissum est. Porro grauiorem esse violationem voti quam periurij malitiam, habetur ex Soto de iust. & iure *li.* 8. *quæst.* 1. *art. octauo, post D. Thomam* 2. 2. *quæst.* 89. *art.* 8. Aduerte tamen, quod idem Sotus subiungit, & Nauar. notat in Enchir. cap. 12. num. 32. id locum habere tantum, quando iuramentum principaliter fit in vtilitatem proximi: *vt solet communiter*: si enim principaliter fiat in honorem Dei (quia omnis ratio obligandi quæ in voto cernitur, in illo quoque datur, & quid amplius) grauior censebitur malitia periurij, quam violationis voti.

232. Secundum documentum est, peccatum mortale esse, vt transgredi votum, sic & illud diu differre, quando potest statim impleri. Quodquidẽ probatur per illud Deut. 23. Cum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere: quia requiret illud Dominus Deus tuus] & infra: Si moratus fueris reputabitur tibi in peccatum.] Item per illud Ecclesiastis quinto: Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim ei infidelis & stulta promissio.] Ex quibus verbis patet, peccatum perfidiæ erga Deum committi, vt transgrediendo votum, sic illud non statim implendo, cum impleri potest: quemadmodum peccatum iniustitiæ erga proximum committitur, non tantum retinendo alienum: sed etiam illud non statim restituendo.

Tres tamen casus sunt in quibus istud non procedit. 233.
Primus est, quando ille qui vouit præfixit sibi certũ tempus: donec enim ipsum sit elapsum, nõ tenetur votum implere. Secundus, quãdo prudentis arbitrio iusta causa adest differendi impletionem voti. Tertius, quando ex inaduertentia inculpabili impletio differtur. Cæterum talis dilatio tunc est peccatũ grauius, quam alioqui esset, cum efficiat, vt votũ ipsum nullo modo possit postea impleri.

Hic occurrit dubium, an in materia graui, dilatio adimpletionis voti sit mortalis, etiamsi fuerit breuis moræ. Ad quod Suarez in seq. cap. 6. num. 8. respondet, ex breuitate moræ tale peccatum esse tantummodo veniale: eamq; esse communem sententiam Summulariorum addit aliquot citatis. Ratioq; est, quia rationabiliter præsumitur, si non constet de contrario, vouentem non habere animum obligandi se cum rigore maiore, quam soleant homines cum obligant se ex rigore iustitiæ: in quo casu excusationẽ esse à mortali per leuitatem moræ, qua talis satisfactio differtur, patet ex dilatione solutionis mutui, quæ non damnatur peccati mortalis, si modici temporis sit. Nota autem consequens esse ex proposito documento: extra casum in quo impedimentum occurrit sufficiens ad tollendam obligationem voti: sicut ad licite omittendam: ita & ad licite differendam voti adimpletionem, requiri: tum iustam causam, tum Superioris authoritatem: de quibus in sequenti cap. 22.

Tertium documentum est, si votum sit de bono super- 234
erogationis, seu quod sit tantum in cõsilio, vt de ieiunando extra tempus ab Ecclesia præscriptum: violationem illius esse speciale, vnicumque tantummodo peccatum: si vero sit de bono quod erat in præcepto positum: vt de nõ fornicando, non furando, &c. violationem ipsius non esse peccatum speciale sed circumstantiam mutantẽ speciem, atque adeo necessario confitendam: eo quod malitiæ fornicationis superaddat malitiam perfidiæ irreligiosæ. Et ita, *formaliter loquendo*, tunc datur in vno actu duplex peccatum: ob duplicem nimirum deformitatem, quæ in eo cernitur. Quodquidem procedit, etiam quando votum fuerit generale de non peccando mortaliter, ex Nauarr. in Enchir. cap. 12. num. 34.

Quartum documentum est, si votum fuerit affirmati- 235
uum, vt de orando, vel de ieiunando, aliove faciendo: atque prima vice taliter fractum sit vt nequeat amplius obseruari, tunc ex vi voti, peccari ea sola prima vice, nõ item deinceps: eo quod impossibilis facta sit talis voti adimpletio. Exemplũ est, si quis vouerit ieiunare die Sabbathi in honorem B. Virginis, & mane prandium sumpserit. Quia enim illi impossibile est ieiunium eo die seruare, sumendo cœnam non peccat ex vi voti: nisi id faciat in illius contemptum. Aduerte tamen interdum manere obligatum ad supplendum talem suum defectum: voto scil. vltra terminum præfixum retinente vim suam: interdum vero in termino præfixo obligationem voti extingui. De qua re late tractat Suarez in memorato tractatu lib. 4. cap. 13. Sed breuitati consulendo cõtenti esse possumus eo, quod Nauar. habet in Enchir. cap. 12. num. 54. inquiens: illum qui vouet se aliquid certo tempore facturum, *vt ieiunaturum*, si præcipue habuit rationẽ oporis (prout solent Confessarii dum in pœnitentiam imponunt pœnitenti vt ieiunet die veneris) nec impleat in tempore illo præfixo: teneri implere in proximo: seu quamprimum commode potest. Sin præcipue rationem habuit temporis, & illi ipsum opus adiunxit tanquam onus (ad eum scilicet modum quo ecclesia ieiunium indicit in vigiliis quarumdam solemnitatum) nullam tunc remanere obligationẽ implendi id quod omissum est in eodem tempore præfixo.

Quod si votum sit negatiuum, vt de non vescendo carnibus, tunc quoties contra ipsum agitur, *nisi iusta causa*

excuset,

excuſet, peccatur mortaliter: ſiue ſit votum perpetuum, ſiue temporale, ex Nauarr. in præced. nu. 53. & Angelo in verbo Votum 3. num. 27. Et ratio eſt quia votum ad inſtar præcepti, quatenus negatiuum eſt, obligat ad ſemper ſeu ad totum tempus pro quo emiſſum eſt intentione vouentis: ita vt non ſit in eo locus dilationi impletionis: ſed quamdiu tempus illius non finitur, peccetur qualibet vice qua contra illud agitur: niſi legitima Superioris relaxatio, aut grauiſſima neceſſitas (quæ nullam habet legem) excuſet. Ratio eſt: quia negatio de ſe deſtruit omnia: & ideo votum negatiuum factum in communi de aliquo actu, obligat ſimpliciter ad abſtinendum ab omni actu particulari talis rationis: adeo vt toties peccetur contra eiuſmodi votum, quoties perpetratur actus particularis, illo communi comprehenſus: ſiue idipſum votum factum ſit pro diuturno, ſiue pro breui tempore: dummodo intra ipſum fiat eorumdem actuum repetitio.

Cæterum ſi ad vnam ex pluribus diebus, votum eſſet indifferenter emiſſum: vt cum quis vouerit vna die hebdomadæ non bibere vinum, tunc neque hac neque illa præciſe die contra votum peccaretur bibendo: niſi eſſet vltima hebdomadæ dies: in quam tunc votum præciſe caderet: ideoq; toties in ea peccaretur quoties ageretur contra tale votum, perinde ac ſi eſſet præciſe emiſſum de non bibendo eo die.

236. Quintum documentum eſt: circa votum cui vouentis intentione præfixus eſt terminus vltra quem non obliget, ſequentia eſſe notanda pro praxi, quæ Suarez perſequitur in citato lib. 4. cap. 14. & 15.

Primum eſt, Quando quis vouit opus aliquod tanquã onus, certæ diei: vt ieiunium feriæ ſextæ in honorem paſſionis Domini, etiamſi præuideat ſe illo die impediendum à ieiunio, non teneri præuenire, ieiunando præcedente aliquo die: vt nec ſupplere ieiunando aliquo ſequenti die. Ratio eſt: quod etiamſi id faciat, non implebit votũ ſuum, quo ſpecialiter promiſit ieiunare feria ſexta in honorem illius diei, dicati memoriæ paſſionis Chriſti.

Secundum eſt, Quando vouens apponit certum tempus operi quod vouet: ſi id faciat intentione ſuſpendendi obligationem vſque ad idem tempus, tunc non eſſe obligationem præueniendi, adimplẽdo promiſſum ante præſcriptum tempus, etiamſi præuideatur, futurum tunc impedimentum adimplendi. Ratio eſt, quod talis terminus non ſit appoſitus, tam ad differendam adimpletionem, quam ad obligationem adimplendi inchoandam, vt ſenſus ſit ex tali die hoc faciam: vnde fit vt ante talem diem nulla ſit obligatio, quæ ante illam diem adimpleri debeat: niſi obligatio habendi moralem prouidentiam & curam, vt votum poſſit impleri ſuo tempore: pro quo obligauit, ſtatim ac emiſſum eſt.

Tertium eſt, Quando in voto certum tempus operi apponitur tantum ad differendam adimpletionem: non vero ad ſuſpendendam obligationem: præueniendum eſſe idem tempus adimplendo promiſſum: & præuideatur futurum in illo impedimentum implendi. Ratio eſt: quia tunc votum ſtatim ac fit, obligat abſolute ad hoc, vt opus fiat intra deſignatũ temporis terminum. Id quod illuſtrari poteſt exemplo præcepti confitendi intra annum: quod qui nouit ſe non poſſe implere duodecimo menſe, debet aliquo priore menſe ſatisfacere tali ſuę obligationi. Et obligatus ad recitationem horarum canonicarum, præuidens ſe ab ea impediendum poſt meridiem, debet præuenire ante meridiem. Hoc autem procedit, etiamſi terminus temporis ſit appoſitus ad finiendam obligationem: vt cum quis vouit ſe ieiunaturũ quatuor diebus vnius menſis, non deſignando quibus limitando tamen vŏti obligationem ad eum ipſum menſem: ita vt velit illam cum hoc extingui. Quia igitur terminus talis menſis non fuit appoſitus operi ea intentione, vt in illo ſuſpenderetur obligatio iſtud implendi: ſi præuideatur futurũ vt poſt certum diem eiuſdem menſis, votum impleri non poſſit: implendum eſt præcedentibus diebus: quod eſt præuenire terminum appoſitum. De his latius Suarez in citato cap. 14.

Quartum eſt, Cum terminus præfixus fuerit voto ad finiendam illius obligationem: eo elapſo vouentem non teneri ad aliquam compenſationem. Idem dic de eo qui vouit quidem abſolute, ſed factus eſt impotens ad voti ſui obſeruationem: etiamſi culpabiliter omiſerit illud implere ſuo tempore, aut ſeipſum reddiderit impotentem ad implendum: & ſiue ſit votum perſonale ſiue reale, prout in particulari late docet Suarez in cit. cap. 15. Ratio vero horum eſt, quod vouentis intentio in priore caſu, ſit ſe tantum pro certo tempore obligandi ad aliquid agendũ: & in poſteriori obligandi ſe quidem abſolute: ſed ſi poſſit præſtare, non autem ad faciendam aliquam compenſationem ſi non præſtet. Nec eſt quod quis dicat teneri ad reſarciendam iniuriam in eo illatam Deo. Nam culpa violationis voti non habet rationem iniuriæ, quæ ad recompenſationem obliget per modum alicuius reſtitutionis, cum non ſit proprie iniuria: vtpote quæ non damnificat Deum in ſuis bonis: vt contra iuſtitiam inducentem reſtituendi obligationem eſſe certi debeat. Nam vt habetur Iob. 35. Si peccaueris quid ei nocebis? q. d. nihil. Voti igitur violatio eſt quidem grauis culpa contra fidelitatem Deo debitam: non tamen contra iuſtitiam proprie dictam: ita vt illa non requirat aliam ſatisfactionem, quam conuerſionis ad Deum ipſum, per veram pœnitentiam.

Sextum documentum eſt, Paruitatem rei, tranſgreſſorem voti excuſare à peccato mortali: non ſolum quando illa tantum modo fuerit pars materiæ voti (quod neminem negare notat Suarez de relig. tract. 6. libro 5. cap. 4. nu. 6.) vt cum quis vouit ſe recitaturum ſeptem pſalmos, & ſcienter vnum aut alterum verſiculum omittit: ſed etiam quando fuerit tota voti materia: vt cum quis vouit ſe recitaturum ſemel orationem Dominicam vel ſalutationem Angelicam, neque vult votum implere. Id quod Caietanus 2. 2. *quæſt.* 89. *art.* 7. negat quidem: ſed tenendum eſt, ſicut tenent Nauarr. in Enchir. cap. 12. num. 40. & Sotus de iuſt. & iure lib. 8. quæſt prima art. 7. vbi ipſum acriter contra eumdem Caietanum propugnat: & poſt eum Suarez in memorato cap. 4. à n. 8. quia nihil eſt cur ratio modici, ſeu paruitatis in hac materia, ſicut & in alijs ſub mortali prohibitis, non valeat ad excuſandum à mortali. Non enim locum habet in violatione voti, impedimentum illud per quod leuitas materiæ non obſtat, quin peccata aliqua ſint mortalia: nimirum directe repugnare alicui diuino attributo: prout hæreſis repugnat primæ veritati, Dei propriæ: deſperatio, infinitæ Dei miſericordiæ: odiũ Dei, infinitæ ipſius bonitati: & periurium, ipſius ſummæ perfectioni, qua nec mentiri poteſt, nec vlli iniquitati cooperari. Non habet inquam, locum in violatione voti tale impedimentum: quia malitia eius peculiariter conſiſtit in infidelitate, qua fidem Deo datam frangimus: id q̃ tantum oſtendit nequitiam noſtram: nec pugnat directe, *tanquam ex diametro oppoſitum*, cum aliquo diuino attributo.

237.

Nec etiam quod actus leuis ſit totalis materia voti, obſtat quin illius violatio tantum ſit venialis: maiore etiam ratione quam ſi partialis eſſet, vt argumento eſſe poteſt: quod per multiplicationem violationis præcepti in partibus modicis materiæ ſuæ grauis, peccatum mortale poſſit committi: non item per multiplicationem violationis diuerſorum præceptorum habentium pro materia ſua diuerſos actus leues, quorum ſinguli tanquam totalis materia, ſeorſim ac ſigillatim mandandi ſint executioni. Qua de re late Suarez in ſeq. cap. 5. In hoc autem ea fundatur, quod actus leues quando ſunt partiales, concurrant ad cõficiendum vnum totale, qui ſit materia, adæquata voti, eaque, *vt ſupponimus*, grauis: conſequenterque, *per argumentum à contrario*, omiſſiones illorum leues, tanquam partiales concurrunt ad cõficiendam vnam omiſſionẽ totalem: quæ nonnunquam tam grauis eſt, vt poſſit ad mortale ſufficere: nõ tantum ſecundum ſe totã, ſed etiam ſecundum notabilem ſui partẽ: qua ſcil. præcepti adimpletio ſic mutiletur, ac deturpetur: vt iudicio prudentis exiſtimandum ſit nõ eſſe ei ſatisfactum: cum moraliter illud nõ habeatur pro impleto, quod magna ex parte non eſt impletum.

Quod quidem contingit, non modo cum pars ipſa magna, tota ſimul omiſſa eſt, ſed etiam cum ſeorſim multæ partes modicæ, quę ſimul collectę illam adæquant. Atque

ita

ita qui voto se adstrinxit ad vnam integram recitationem septem psalmorum pœnitentialium: vt reus censetur peccati mortalis, si duos vel tres vltimos sine causa omittit: sic etiam censetur, si in tota recitatione hinc inde omittat tot versus, qui eosdem psalmos in quantitate adæquent. Hinc enim perinde ac illinc contingit notabilis mutilatio integræ recitationis, impediens ne votum de ea factum iudicetur impletum: quia leues ipsæ omissiones sic multiplicantur, vt in totalem quandam coalescendo, vna accipiat per aliam incrementum: in quo, cum per multiplicationem ventum fuerit ad propositam æqualitatem, violatio quæ illam inducet, erit peccatum mortale: quia licet materia in qua committitur sit de se leuis, non est tamen secundum eam rationem, qua præcedentibus superaddita in vnius materiæ grauis complementum, habetur pro graui.

At vero quando multi actus leues, sunt materia totalis singulorum votorum, ita vt sigillatim ac diuisim adimplendi sint: quia tunc nulla est eorum vnio, qua vnus augeatur per alium: nunquam per multiplicatam violationem ipsorum venialem, peruenitur ad aliquam mortalem. Nec enim ex venialibus, quantocumque sint numero, efficitur vnum mortale. Hinc si quis vouit in singulos dies vnam orationem dominicam recitare spatio vnius mensis: licet per omnes illius dies, eam recitationem omittat, non committit maius peccatum in vltima quam in prima die. Sicq; datur excusatio à mortali: quando actus leuis, materia est totalis voti: quæ non datur quando tantum est materia partialis.

238. Septimum documentum, *quod traditur à Caiet. in verbo Votum cap. penult.* est, Eum qui non potest ex toto implere votum, teneri saltem ex parte qua potest: sicut qui non potest soluere totum debitum quod contraxit, tenetur soluere partem quam potest. Et qui non potest ieiunare totam Quadragesimam, debet partem quam potest. Et qui vna refectione contentus tunc esse impeditur, tenetur à vetitis cibis abstinere. Quod enim contingit in materia præcepti, pariter existimandum est contingere in materia voti: quod habet præcepti modum & rationē quandam. Ad idem facit, quod ex regula 37. iuris in 6. vtile per inutile non debeat vitiari.

Aduerte autem tunc documentum hoc locum habere, cum voti materia fuerit diuisibilis: vt censetur esse quando constat multitudine & collectione actuum separabilium à se inuicem. Si enim indiuisibilis fuerit: siue ex se, siue ex intentione vouentis: qua nolit aliter se obligare, quam prout in ipsius potestate fuerit totum implere: id ipsumq; non possit; excusabitur non tātum ab implendo illud, sed etiam illius partes quas potest: cum earum adimpletione voto satisfacere non valeat. Videndus est Suarez tract. 6. De relig. li. 2. c. 2. In cuius quoq; initio docet, quod obseruatione dignum est pro praxi: votum de materia impossibili, non obligare ad aliquid loco eius præstandum: quia votum non obligat vltra intentionem vouentis: quæ non est obligandi se ad aliud, quam ad id quod vouet, nisi illud in hoc fuerit inclusum: vt est cælibatus, aut non petere ab vxore debitum: in perpetua castitate.

239. Octauum documētum est, Peccatum esse mortale vouentem pœnitere voti facti, si pœnitentia includat propositum non implendi illud. Hoc de se manifestum est: quia propositum non implendi votum, & non implere sunt eiusdem malitiæ: quemad. Caiet. 2. 2. *q.* 88. *art.* 6. Sotus *lib.* 7. *de iust. q.* 2. *art.* 4. *ad* 2. & Nauar. in Enchir. *cap.* 12. *num.* 55. annotant. Sed aduerte non esse idem sentiendum quando talis pœnitētia tantum includit propositum, se ab obligatione quam contraxit vouendo, liberandi per dispensationem aut commutationem legitimam, factamve legitima authoritate Superioris, atque iusta de causa, quandoquidem neutra harum est peccatum.

Iam si eadem pœnitentia non excludat sed includat propositum adimplendi votum factum, Nauar. ibid. cum Angelo Votum 3. num. 13. dicit non esse peccatum saltem mortale. Sylvest. vero, votum 2. q. 20. absolute ait nullum peccatum esse, si adsit rationabilis pœnitendi causa: quod etiam locis citatis volunt Caiet. & Sotus. Qui addit id præsertim verum esse, quando emissem est votum de re ardua: & is qui vouit experitur difficultatem, quam si præcognouisset non vouisset. Pro Sylvestro autem facit hæc ratio: quia potest quis absq; peccato nolle vouere: ergo pariter potest nolle vouisse: quandoquidem vtriusque illius actus, idem est obiectum: quod per scitam habitudinem ad diuersas temporis partes, non variatur in bonitate & malitia morali. Sicut ergo ante votum emissum non fuit obligatio gaudendi de illo emittendo, ita nec est non dolendi de emisso. Immo nec illud implendi sine vllo tali dolore, quod plerisque esset valde difficile. Aduertendum est tamen si ex tali pœnitudine oriatur probabile periculū non adimplendi votum, eam mortali malitia non carere: qui enim amat periculum peribit in illo. Cum veniali autem solum foret, si solum esset periculum, languidius implendi votum ex Caiet. & Soto *in ijsdem locis*.

CAP. XVIII.

De materia voti.

SVMMARIVM.

240 *Tres conditiones, quas materia voti requirit.*
241 *Aptißima voti materia est opus supererogationis.*
242 *Bonum positum in præcepto, potest esse voti materia.*
243 *Quod sit de tali materia, non obstare, quin sit proprie votū, nouam inducens obligationem. Quodq; multiplicatio vnius eiusdemq; voti non multiplicet obligationes, sed solum confirmet primam.*
244 *Validum esse potest votum de nunquam peccando mortaliter.*
245 *Non item de nunquam peccando venialiter, aut absolute de nunquam peccando.*
246 *Explicatio difficultatis, An apta voti materia sit, quidquid bonum est moraliter.*
247 *Bonum positū in hominis libertate, quod inhabilitat ipsum ad seruandum consilium Euangelicum, materia est inepta ad votum.*
248 *Moraliter bonum, vt sit apta voti materia, debet esse melius suo opposito.*
249 *Solutio duarum rationum contra inualiditatem voti de matrimonio contrahendo.*
250 *Casus in quibus tale votum censeri potest validum.*
251 *Explicatio difficultatis, An validum sit votum de ingrediendareligione laxiori.*
252 *Votum de re indifferenti quatenus indifferens est, validum non est.*
253 *Est autem, quatenus de eadem reddita bona moraliter, ex circumstantia boni finis.*
254 *Corollaria quæ ex ea doctrina deduci possunt.*
255 *Tres casus in quibus facere votum de materia inepta, peccatum est mortale.*
256 *Alij casus in quibus id tantum est peccatum veniale.*
257 *Vouere actum venialiter malum, est suo genere mortale.*

MATERIA voti, seu illud de quo votum fieri debet, tres conditiones requirit, vt intelligitur ex doctrina D. Tho. 2. 2. *q.* 88. *art.* 2. Prima, vt sit actus humanus, seu quē exercere, vel nō exercere liberum sit vouenti. Nam si actus sit, quem vel exercere, vel non exercere situm non est in ipsius potestate, inepte peculiari obligatione adstringet se ad id, quod velit nolit, ei continget. Secunda, vt sit opus bonum: vtpote quod debet gratum esse Deo, cum votum sit promissio facta Deo, quā ipse non acceptat nisi factam de re sibi grata. Nihil autem quod bonum non est, Deo gratum est. Quapropter votum non nisi de bono fieri potest. Et ita communis Doctorum omnium sententia est, vt Suarez testatur in tract. 6. De relig. libr. 2. in initio capitis 4. actum malum non posse esse obligationis voti materiam: alioqui enim esset obligatio ad illum exercendum, adeoque ad peccandum, quod absurdum est. Vnde dicitur 2. 2. qu. 4. In malis promissis rescinde fidem: in turpi voto, muta decretum: quod incaute vouisti ne facias: impia est promissio quæ scelere adimpletur.]

Tertia conditio est, vt idem bonum opus non sit tale, quod ex se prius hominem aliquo bono, quod maius sit, quodque magis placeat Deo. Ratio est, quia vt homo per votum maneat obligatus Deo, necessarium est omnino vt Deus ipse acceptet illud quod ei promittitur. At non est credendum, quod Deus acceptet ab homine bonum, per quod priuat se bono meliori: ac obijcit sibi impedimentum ascendendi ad perfectionem maiorem: ad quam solet Deus ipse iuuare & promouere sibi deuotos: prout bene *ad cit. D. Thomæ art.* 2. notat Caietanus. Quibus conditionibus consentanee, satisfaciendum est varijs difficultatibus, quæ circa propositam materiam mouentur.

241. PRIMA EST. Quænam sit aptissima voti materia. Ad cuius solutionem dicitur, bonum esse supererogationis seu consilij: vt ingressum religionis, ieiunium extra tempora ab Ecclesia præscripta, confessio facienda singulis mensibus, & alia eiusmodi opera. Namq; talia maxime omnium, sita sunt in libera nostra potestate. Hęcque est doctrina expressa D. Tho. in cit. art. 2. & post ipsum Richardi in 4. distinct. 38. art. 3. quæst. 2. & Soti lib. 7. De iust. & iure quæst. 1. art. 3. concluſ. 5. qui eam aduersus hæreticos propugnat in præced. art. 1. vt & nonnulli alij recentiores: quibus Suar. in tract. 6. De relig. lib. 1. cap. 1. nouissime accessit, sed non est nostri propositi in eo hærere.

242. SECVNDA DIFFICVLTAS EST, An bonum positum in præcepto: vt non fornicari, ieiunare Quadragesimam, & aliud huiusmodi, sit apta materia voti. In cuius & sequentium gratiam aduerte, constare quidem necessariũ necessitate naturali (quale est hominẽ tandem mori) haud esse materiam voti: sed incertum esse de necessario morali: quale est quod, cum sit præceptum, licite omitti nõ potest: & cum sit prohibitum, licite fieri non potest: etsi absolute sit in hominis libera potestate: tum omittendum facere: tum faciendum, omittere. Atque de tali necessario mouetur proposita difficultas: de qua in vtramque partem authores & rationes Suarez habet in eodem tractatu, lib. 2. cap. sexto: & affirmantem, *quæ est D. Thomæ in eodem art.* 2. tuetur cum Caiet. ad eumdem articulum & Soto in memorato art. 3. alijsque Thomistis: quibus Nauarrus in Enchir. cap. 12. num. 25. & 34. & passim recentiores assentiuntur. Respondetur ergo ad eam ipsam difficultatem affirmatiue: nempe de eo quod est in præcepto, votum rite fieri posse: quod patet ex vsu in Ecclesia recepto vouendi nõ solum abstinentiam à nuptijs, quæ non est in præcepto: sed etiam abstinentiam à venereis voluptatibus extra matrimonium: de qua est præceptum. Non mœchaberis. Confirmaturque à simili: si enim ad præstanda quæ tenemur ex præcepto, possumus adhuc nos obligare iuramento (vt si iurem me ieiunaturum Quadragesimam) poterimus etiam voto: maxime cum idipsum ieiunium, melius, laudabilius, maiorisque meriti inde reddatur: accedente ei bonitate virtutis religionis, ratione voti. Similiter si is qui ex contractu tenetur ad solutionem alicuius debiti, potest adhuc promissione se ad eamdẽ adstringere, poterit pariter quis se Deo adstringere voto, ad implendum quod tenetur ex præcepto.

Accedit quod obseruatio præceptorum necessaria sit quidem, non tamen naturaliter & absolute: sed solum moraliter & ex suppositione finis, qui est æterna salus: ad cuius consecutionem præceptorum obseruatio omnino requiritur, iuxta illud Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi serua mandata.] Vnde fit, vt cum eadem obseruatio naturaliter, absoluteve sit in nostra potestate: ipsa possit constitui ex ea parte, materia voti: per quod adstringamus nos nouo vinculo, ad modum illius qui cum teneatur lege iustitiæ depositum reddere, ad idem se nouo iurisiurandi vinculo adstringit. Rationes quæ in contrarium obiici possunt cum suis solutionibus Suarez in citato cap. 6. habet. Eas breuitatis causa possumus relinquere apud ipsum videndas: præsertim cum ad securitatem conscientiæ pro regula abunde sufficiat: quod in ecclesia receptus sit vsus emittendi votum non modo simplex, sed etiam solemne (in professione religionis scilicet & in sacrorum ordinum susceptione) de perpetua castitate: quod idem est ac de non fornicando.

Neque vero audiendi sunt Richardus in cit. q. 2. ad 1. & 243. Angelus, Votum 1. num. 1. dicentes vota eiusmodi large tantum, nec proprie vota esse. Nam contrarium (quod Caiet. & Sotus locis citatis tenent & sequitur Suarez in eodem cap. 6. num. 8.) ex eo patet, quod verè sint promissiones Deo factæ de bono non impeditiuo maioris: atque fieri de re alias debita, non tollat rationem voti, vt nec rationem iuramenti, tanquam vtriq; accidentarium: ideoq; non obstet, quin vtrumque priori obligationi nouam superaddat, ita vt vna transgressione committatur duplex peccatum prout tradidimus in tertio documento præcedentis capitis: & specialiter de initiatis sacro ordine Sotus ostendit in 7. De iust. & iure quæst. 4. art. 2. in conclusione responsiua post quartam propositionem. Videri quoque potest Thomas Sanchez in lib. 7. De matrim. disp. 21. quæst. vltima.

Addendum vero est obiter, quod Suarez habet in seq. num. 13. repetitionem eiusdem omnino voti, non multiplicare obligationes se tantum confirmare primam: quæ ex primo voto secuta est tanta, quanta possibilis fuit, vt patet à simili, quia si quid promisi alicui aut donaui, nihil aliud amplius possum circa illud quam promissionem aut donationem confirmare.

TERTIA DIFFICVLTAS EST. Quid sit sentiendum de voto nunquam peccandi mortaliter. Quæ solet 244. tur dicendo cum Soto in lib. 7. De iust. & iure quæst. 1. art. 3. tale votum vix vnquam esse emittendum, aut consulendum propter difficultatem ipsum obseruandi: emissum tamen obligare, tanquam vere ac proprie votum. In quam sententiam inclinat Nauar. in Enchir. cap. 12. nu. 65. eamq; in tract. 6. De relig. lib. 2. cap. 3. num. 2. Suarez sequitur dicens eam esse communem Doctorum modernorum. Probatur vero: quia licet perdifficilis sit eiusmodi voti materia, non est tamen impossibilis: potest enim quis cum auxilio diuinæ gratiæ, quæ ex se fidelibus semper est parata, omnia ac singula peccata mortalia vitare iuxta Concilium Trid. sessione 6. cap. 15. Tale votum igitur cum sit de bono opere possibili (quod enim per amicos possumus, simpliciter posse censemur) ipsum sane legitimum & obligatorium esse existimandum est.

QVARTA DIFFICVLTAS EST. Quid sit sentiendum de voto quo quis se adstringeret ad nunquam peccandum venialiter. Placet autem quod sentit Nauarr. in citato num. 65. *pleniusque tractat Suarez in cit. cap. 3. à numero quarto*, tale votum (& multo minus illud quod is adiungit nunquam peccandi) non modo non esse emittendum vel consulendum: sed neque si emittatur, esse validum. Ratio est, quod nemo obligetur ad impossibile, prout habet reg. sexta iuris in 6. Impossibile autem est homini in hac vita ab omnibus venialibus abstinere, etiam cum eo auxilio diuino quod de lege ordinaria fidelibus conceditur, prout habetur ex Concil. Trident. sess. 6. can. 23. Quod tamen intellige, moraliter loquendo. Si enim metaphysice, ac de potentia, *vt vocant*, Logica agamus: cum nulla detur contradictio, negandum non est omnia venialia vitari posse: etiamsi talis potentia non reducatur ad actum, nisi ex speciali Dei auxilio: prout contigisse in Beatissima Virgine, Catholica Ecclesia agnoscit, iuxta idẽ Concil. Trid. in eodem canone. Quod si petas, An is qui absolute vouit à venialibus abstinere, teneatur ex vi voti saltem ab iis abstinere quæ potuerit euitare: vt v. g. iocosa mendacia: prout is qui Quadragesimam ieiunare vouit, si totam nequeat, tenetur partem quam potest ieiunare. Respondetur absolute non teneri ex vi voti, ab aliquo eorum abstinere: quia tale votum absolute inualidum fuit, tanquam stultum, vtpote factum de sibi impossibili, vt loco cit. Sotus bene notat. Id quod non ita vsuuenit in voto de ieiunanda Quadragesima.

QVINTA DIFFICVLTAS EST. An quiuis actus 246. moraliter bonus, sit apta voti materia. Eam autem Suarez late persequitur in memorato lib. 2. cap. 7. & 8. Possumus autem pro ordinaria praxi contenti esse duabus generalibus propositionibus tanquam regulis, secundum quas maxime, de talibus iudicandũ est. Quibus præmittere oportet paucis, tria bonorum moraliter, genera distingui:

vnum positorum in precepto: duo reliqua positorum tantum in consilio: inter quę, ea secundum genus constituunt quæ sunt aptissima instrumenta ad bonitatem honestatemque perfectam consequendam (*antonomastice diuuntur consilia Euangelica*) vt abrenunciatio temporalium, custodia castitatis, & professio obedientiæ: tertium vero genus cætera constituunt: quæ etiamsi ad statum perfectionis nō spectent peculiariter, tanquam propria illius instrumenta: pertinent tamen ad communem virtutis statum: vt ieiunare, largiri eleemosynam, preces fundere, & cætera quæ dici solent opera supererogationis.

Hoc ita præmonito: prior hæc propositio generalis statuitur. Nullum moraliter bonum, quatenus impeditiuum est alterius melioris, esse aptam voti materiam. Pro qua Suarez in citato cap. 7. nu. 2. plures adfert authores. Probatur autem hac ratione: quod ea non sit apta materia voti, in qua cum idipsum non possit obligare, nec potest validū esse. At votum factum de bono, prout est impeditiuum melioris, non potest obligare. Quod probatur: quia obligare in tali materia, idem est ac obligare ad nō faciendum id quod est melius: & ideo ad non conformandum se diuinæ voluntati: quæ est, *ex priori ad Thessalon. cap. 4.* sanctificatio nostra: ad quam maxime spectat, vt semper id agamus quod est melius. Quocirca votum retrahens ab agendo eo quod melius est, non placet Deo: nec displicens acceptatur. Iam si nō acceptetur nec obligat vt nec alia promissio non accepta: de qua in sequenti lib. 25. cap. 6. sect. 2. Adde nec conualescere, sed manere inualidum cessante impedimento illo melioris boni: quia ex regula 18. iuris in 6. non firmatur tractu temporis, quod de iure ab initio non subsistit.

Secunda propositio generalis est. Omne bonum honestum nisi sit impeditiuum maioris boni, posse esse aptam materiam voti. Probatur quia bonum honestum idem est ac virtutis actus: qui quatenus talis, referri potest ad Dei gloriam, & ordinari ad ipsius cultum, sic vt fiat materia virtutis religionis. Quare poterit & voti, quod est eiusdem virtutis actus proprius. Accedit quod omnes eiusmodi actus possint mediante voto obediētiæ, cadere sub votum: vt cum quis vouet obedire alicui in omnibus, quæ nomine Dei præceperit licitis & honestis. Quare poterūt etiam cadere immediate. Nulla enim ratio datur, cur si vno modo possit cadere, non possit & altero.

247. Sexta difficvltas est. An actus bonus quidem moraliter, sed inducens inhabilitatem ad sequēdum consilium Euangelicū sit inepta voti materia. Hanc quoque late tractat Suarez in eodem lib. 2. cap. 9. in cuius initio admonet eam locum habere potissimum in matrimonio, quod etsi bonum sit, impeditiuum tamen est obseruationis consilij Euangelici de seruanda perpetua castitate, quæ bonum est illo melius, ex priori ad Corinth. cap. 7. & ex aperta definitione Concil. Trid. sess. 24. can. 10.

Tenenda est autem pars affirmans: talem actum nimirum esse ineptam voti materiam: ita vt votum de eo factū non valeat. Nam ea est, *prout idem ibidem tangit*, communis Doctorum sententia: quę bono fundamento nititur: quod scilicet votum in tali materia factum, sit impeditiuum maioris boni: ideoque sit consequenter inualidum, iuxta antedicta in explicatione præcedentis difficultatis. Impedimentum autem in hoc consistit, quod matrimonium inducat vinculum repugnans cælibatui: ac statui religioso: qui melior est statu matrimonij, vt constat ex authoritatibus paulo ante allatis. Deinde non est consentaneum existimare, quod Deo placeat promissio facta ipsi de eo, cuius oppositum consulit. Quod si non placeat, neque acceptatur: & ideo tanquam non pariens obligationem, inualida est.

Denique actus cuius oppositum ordinarie melius est, quam ipsum, ac conducibilius ad spiritale bonum, non est apta voti materia, quantumcumque alias sit de se licitum. Sic enim quantumuis possit quis licite non ingredi religionem, non potest tamē per votum se ad non ingrediendum adstringere, vt bene notant Sylvester in verbo Religio 2. in fine, & Nauar. in Enchir. cap. 12. nu. 25. Nihilominus si casus daretur in quo satius esset non ingredi religionem, quam ingredi: votum de non ingrediendo valeret: vt v. g. si quis vouerit non ingredi certum monasterium, dum in eo regula non obseruatur, votum est validum, vt expressit Nauar. in Enchir. c. 12. num. 36. nam non ingredi melius est ex circumstantia, quam ingredi: sicque votum tanquam factum de meliori bono, validum est.

Quod autem de voto non ingrediendi religionem, absolute dicitur nullum esse, tanquam contrarium diuino consilio, pari ratione dicendum est de voto, quo quis vouerit non mutuare, non fideiubere, non dare eleemosynam, ac similibus, ex Caiet. in verbo Votum cap. 2. & 2. 2. q. 88. art. 2. col. 3. in principio: Soto de iustitia & iure lib. 7. quæstione prima articulo tertio, paulo post medium. Similiter, sicut votum non ingrediendi religionem dictum est ex circumstantia cohonestante, reddi validum: pari etiam ratione dicendum est, quod si concurrant tales circumstantiæ quæ cohonestent, ac opposito suo meliorem reddant actum non mutuandi aut nō fideiubendi, aliumve similem, tunc apte liciteque de eo, *vtpote bono meliori*, votum fiat, ex Soto ibidem, & ex Nauar. in Enchir. cap. 12. numero 36. 248.

Cæterum duo sunt quæ peculiariter propositam difficultatem augent quoad votum matrimonij: vnum est, quod matrimonium, vtpote sacramentum à Christo institutum, sit res bona, & Deo accepta. Alterum, quod iuramentum de matrimonio contrahendo valeat: nec possit, *perinde ac votum*, valere, nisi fiat de eo quod bonū est, cum iuramentum non sit vinculū iniquitatis. Ad quorum prius respondetur: matrimonium quidem esse bonum, sed oppositum ipsius esse melius: atque votum debere fieri de meliori bono, tanquam Deo magis grato. Abstinentia autem à matrimonio, seu obseruatio castitatis, melior est matrimonio ipso, prout disertis verbis D. Paulus expressit inquiens in priori ad Corinth. cap. 7. Qui matrimonio iungit virginem suam bene facit, & qui non iungit, melius facit. Ad posterius vero, voti & iuramenti disparem esse in hac re rationem, *vt ibidem col. vltima Caietana notat.* Quia enim votum fit soli Deo, spectandum est in illo, quod sit Deo acceptum. Ipse vero non habet acceptum minus bonum, quatenus impedit maius, prout ante habitum est. Iuramentum vero fit homini, in eius vtilitatem: quæ interdum exigit, vt cæteros contractus, sic & matrimonium iuramento firmari. 249.

Concedendum est tamen in casu quo matrimonium caderet sub præceptum, cadere posse sub votum: vt quando ipsum fuerit necessarium ad pacem conseruandam in regno aliquo vel prouincia: aut ad satisfaciendum nocumento illato alicui puellæ sub promissione ducendi eam in vxorem: quod vt possit resarcire, stare debeat promissio: tum ad seruandum illius honorem, tum ad efficiendum legitimos liberos ex ea susceptos. De qua re Suarez in citato lib. 2. c. 9. num. 8. Consequenter late tractans alium casum, in quo votum factum de contrahendo matrimonio validum censeri potest: nempe cum quis in remedium fornicationis, emissum fuerit propter fragilitatem, qua se tantopere laborare cognoscit, vt nisi matrimonium contrahat, in multa crimina prolapsurus sit. Cuiusmodi votum validum esse potest; cum ex ea circumstantia contrahere sit tali personæ melius, quam cum tanto periculo manere in cælibatu. Quod notatum à Caietano, *vbi supra*, Nauarrus commendat in citato cap. 12. nu. 10 43. eitque plurium aliorum sententia, quorum Suarez ipse meminit ibidem numero nono. Cessabit tamen talis voti obligatio, cessante ea necessitate: quia tunc incipiet esse de bono, cuius oppositum melius est. 250.

De eo casu in quo matrimonij votum fit intuitu misericordiæ, & pietatis (vt cum quis vouet meretricem ducere, vt eam retrahat ab illo malo statu: aut virginem pauperem, vt pudicitiæ ipsius periclitanti subueniat) nihil amplius dici potest quam ipsum valere tantum, quatenus excludit facultatem accipiendi aliam vxorem: vt sensus sit. Non aliam vxorem accipiam quam illam: qua ratione est de bono meliori, ob circumstantiam nimirum pietatis, per quam, in ordine ad maiorem

Dei

Dei gloriam ipsum eleuatur. Et certe si dicatur tale votum sic valere, vt de necessitate talis ducēda sit: idem tanquam maioris boni impeditiuum, censeri debebit nullum. Neque enim prædicta eleuatio ex circumstantia pietatis & misericordiæ tanta est, quin bonum perpetuæ castitatis & status religiosi (prout Concil. Triden. definit. sessione 24. can. 10.) sit sublimius statu coniugij.

248.

251. Restat circa propositam difficultatem dubium. An votum de ingredienda aliqua religione laxiori teneat. Ac pro parte negatiua facit quod talis ingressus videatur impeditiuus melioris boni: nempe ingressus melioris seu perfectioris religionis. Sed opposita pars affirmatiua tenenda est: quia tale votum est de bono: inferiori quidem, sed in quo est aliquid pietatis, eleuans aliquo modo hominem vltra communem statum: nec ei tollens libertatem transeundi ad meliorem. Etenim religio, etiam laxior, bonum est præstantius, Deoque gratius, quam ipsius oppositum, seu quam status sæcularis: nec impedit quominus is qui illam professus est, possit strictiorem ingredi ex cap. Licet, De regularibus.

249. Id quod locum habet ex D. Anton. 2. part. tit. 11. cap. 2. notabili 4. circa principium: quantumcumque votum sit simul de ingrediendo ac perseuerando in ipsa laxiori religione: quia id adhuc melius est, quam ipsius oppositum. Si quis obijciat, per tale votum excludi transitum ad strictiorem religionem, negandum est: quia ipsum non fertur in id directe, quo laxior religio opponitur strictiori: sed in illud potius, quod in ea bonum est absolute, Deoque gratius, quam ipsius oppositum: vnde fit vt nec tale votum obstet, quin liceat ad religionem arctiorem transire. Quod si vouentis intentio sit tali voto præcludere sibi viam ad religionem arctiorem: ipsum tanquam impeditiuum maioris boni non valebit: vt Syluester expressit votum 1. q. 4. dicto 4.

250. Aduerte quod dicitur de voto ingrediendi religionem laxiorem, esse pari ratione intelligēdum de voto assumendi quemcumque statum pium inferiorem, impeditiuum perfectioris: nempe valere si factum sit absolute de tali bono per se spectato, ac sine intentione auferendi sibi libertatem transeundi ad statum perfectiorem. Et ita si quis absolute vouit tota sua vita seruire in hospitali, tenetur quidem id seruare, non ideo tamen impeditur religiosus fieri si velit, quod est transire ad statum perfectiorem: & sic de similibus.

252. Septima difficvltas est, An de indifferentibus, ijsve quæ de se nec bona nec mala sunt moraliter (vt de vestienda veste alba: de non eundo ad talem domum, & id genus alijs) possit votum rite fieri. Cum D. Thoma autem 2. 2. quæst. 88. art. 2. in fine, & Caiet. ibid. & in verbo votum cap. 2. Richar. in 4. distinct. 38. art. 3. quæst. 1. Nauar. in Enchir. cap. 12. nu. 28. & 37. ei satisfaciendum est negando de talibus, vt talia sunt, posse votum rite fieri: quia inutilia sunt & vana, nec de se conducunt ad Dei gloriam, vel hominis salutē: vnde fit vt inepta sint ad votum: quod cum fiat Deo, debet ad ipsius gloriam conducere, nosque ad ipsum, qui salus nostra est, adducere. Et quamuis D. Anton. 2. part. tit. 11. cap. 2. §. 4. hoc ita approbet; vt dicat nihilominus tutius esse talia vota non frangere sine dispensatione Superioris, qui valeat eam dare. Dicant etiam Angelus & Sylu. Votum 1. ille §. 5. & hic quæst. 4. dicto 3. tutius esse vt saltem à Confessore prius habeatur declaratio. Possumus tamen absolute dicere quod liceat huiusmodi vota propria authoritate infringere, sicut dicunt Sotus lib. 7. de iust. & iure q. 1. art. 3. post 5. conclusionem, dubio 2. & Nauarr. in citat. num. 37. Cum enim nulla sint ex defectu materiæ aptæ, vt ostensum est, nullam obligationem inducunt. Quanquam vt Nauarr. ibidem addit, si quis existimet aliquod tale à se emissum valere, aut dubitet an valeat; non potest absque peccato ei propria authoritate cōtrauenire, nisi de veritate effectus sit certior: quoniam aget alioqui contra conscientiam, quod est peccatum; etiamsi conscientia fuerit erronea, prout docuimus in præcedenti lib. 13. cap. 8.

253. Aduerte autem quod sicut opus indifferens per adiectionem circumstantiæ boni finis, reddi potest moraliter bonum; sic etiam reddi aptum vt sit voti materia, tanquam eleuatum per bonitatem, quam accipit ex fine in quem ordinatur. Ita expresse notant Caiet. verbo Votum cap. 2. sub fine, & ad memoratum D. Thomæ art. 2. col. antepenultima, & Nauar. in citato c. 12. nu. 28. & in sequenti 36. ac Sotus in dub. 2. supra memorato, vbi rem illustrat apto exemplo, inquiens: Tibi loquenti cum homine accidit aliquid ingratum, & ideo vouisti te nunquam cum eo sermonem habiturum: aut forsan ludebas cum eo foliis lusorijs, & vouisti te nunquam cum tali persona, aut tali ludo, aut in tali domo lusurum: si talis sermo aut talis ludus nullus mali tibi sunt occasio, nec ab eis abstinere, seruit tibi ad aliquod bonum; nullatenus votum tenet; sed sic vouere fuit peccatum vanitatis. Sin autem cum tali persona loqui aut ludere tibi est occasio alicuius peccati vel dispendij tuarum rerum, vel alterius periculi, votum tenet.

254. Ex qua doctrina iudicare licet non esse vota quæ mulieres solent facere de non nendo die sabbathi, vel de non coquendo tunc panem: etiamsi addant se in honorem B. Virginis ea facere: prout docent Caiet. in ead. col. antepenultima. Sotus in eod. dub. 2. & Nauar. in citato num. 28. Similiter vana ac nulla esse vota de non lauando aut pectendo capite, die item sabbathi in honorē eiusdem Virginis: vel de non comedendo capite in honorem S. Ioannis prout quoq; notant D. Anton. 2. part. tit. 11. cap. 2. §. 4. Sylu. Votum 1. quæst. 4. dicto 3. Nauar. in seq. nu. 37. Ratio vero est: quia talia de se, nō important magis bonum morale, & quod ad Dei gloriam & æternam salutem conducat, quam ipsorum contraria, vt bene ibid. ait Caiet. Bene quoq; addens secus sentiendum esse, de voto cessandi ab operibus seruilibus in reuerentiam Beatæ Virginis: quia eiusmodi cessatio expeditiorem reddit ad cultum diuinū: eaq; ratione conducit ad Dei gloriam. Idem pari ratione sentiendum esse de voto non nendi die sabbathi, vt recitari possit Rosarium, expressit Nauar. in citato nu. 28. Ratio autem est quod in tali casu detur aliquid quod ad honorem Beatæ Virginis pertineat, vt pertinet recitatio rosarij: quod non accidit in voto facto tantum de nō nendo in honorem eiusdem Virginis; quia cōstat, id ad eumdem honorem nihil pertinere de se, vt nec ipsius oppositum. Quam rationem Caiet. attigit loco citato.

Cæterum votum factum de indifferētibus cohonestatis ex circumstantia, obligat tantum quamdiu circumstantia ipsa durat prout notatum est à Caietano in verbo votum cap. 2. in fine & cap. 4. atque 2. 2. quæst. 88. art. 2 col. penultima. Item q; à Soto in eadē dubit. 2. & à Nauar. in cit. nu. 28. Et ratio est: quia cessante eiusmodi circumstantia, cessat cohonestatio operis, ex qua habet vt possit esse apta voti materia.

Postrema difficvltas est, Quod peccatum committat is qui votum de materia non apta facit.

Circa quam notandum est ex Caiet. in verbo votum cap. 2. Eum qui de facto vouet aliquid illicitum, aut contra consilium, vel indifferens: quia voto abutitur contra reuerentiam Deo debitam, peccare aliquando mortaliter aliquando venialiter, nisi ignorantia excuset. Ac mortaliter quidem (vt idem Caiet. ibid. habet, & cum eo Armilla verbo votum nu. 1.) in tribus casibus.

255. Primus est cum vouet aliquid quod est mortale, vt occidere aut mutilare: quem etiam habent Nauar. in Enchir. cap. 12. nu. 28. Sotus lib. 7. de iust. q. 1. art. 3. paulo post quintam conclusionem. Sylu. Votum 1. quæst. 4. dicto 3. & tangit D. Anton. 2. part. tit. 11. cap. 2. §. 4. in principio. Ratio vero in promptu est: quia in eo fit Deo grauis iniuria: cum tale votum, non promissionis boni placentis Deo, sed cōminationis mali displicentis eidem, rationem habeat: ideoque blasphemum sit. Vbi aduerte ad blasphemiam non esse opus vt verba blasphema proferantur ex voluntate malum inferendi Deo: sed sufficit, vt talia sint quæ inuoluerint in sua significatione aliquid Deo penitus indignū. Id quod procedere etiamsi proferantur ficte & sine animo promittendi & perpetrandi peccatum de quo fit votum, Suarez docet in tract. 6. de relig. lib. 5. cap. 2. num. 7. vtens hac ratione: quod si graue malum sit minari Regi, *etiamsi id fiat sine animo illud inferendi*, moraliter censeatur

grauis iniuria, saltem ob verborum temeritatem & contumeliam: multo magis censeri debebit respectu Dei, saltem ob voluntatem proferēdi verba, quæ grauis blasphemiæ habent rationem.

Secundus casus est: quando quis ita vouet aliquid contra consilium: *vt v.g. non mutuare*, vt velit se obligare etiam pro eo tēpore, in quo idem consilium habet vim præcepti: seu, quod idem est, pro tempore grauis necessitatis. Hunc idē Caiet. 2.2.q. 88.art.2. col.3. refert: & post ipsum Nauar. in eod.c. 12. n. 29. & 35. ac Sotus in memorato art. 3. paulo ante solutionem argumentorum. Satisq; probatur ex precedente casu, cuius tunc rationem induit: cum taliter vouere perinde sit, ac vouere aliquid mortaliter illicitum.

Tertius casus est: cum quis talia vota emittens, satis quidem aduertit quid faciat, se nimirum attribuere Deo quod ei minime conuenit (quale est eiusmodi votorum vincula acceptare) nihilominus prudens & sciens vult se illis adstringere. Tūc enim quoddam blasphemiæ peccatū committitur: vtpote quo tribuitur Deo, quod est ab ipso alienum. Hunc quoque casum Caiet. ipse habet in memorata col.3. cum eoq; Sotus in citato art. 3. paulo post 5. concl. & paulo ante solutionem argumentorum, ac etiam Armilla in verbo Votum num. 1. Intelligendus est autem cum hac exceptione: nisi quis talia voueret bona fide, putans quid huiusmodi Deo parum displicere (*sicut peccata venialia nimirum*) quoniam sic non excluderet charitatem, & ideo peccaret solummodo venialiter, vt idem Caiet. habet in proposito cap.2. & Armilla in eodem num.1. ac Nauarr. in memorato num.35. addens bene leuius futurum, si minime aduerteret se in eo rem Deo ingratam admittere.

256. Venialiter autem solummodo peccare eum qui de materia indebita votum facit: contingit imprimis quando votum fit de indifferentibus, vt in eod. supra cit.c.2. Caiet. annotat, cui consentit Sotus in dubio 2. post præmemoratam quintam conclusionem: inquiens tale quid vouere, peccatum esse vanitatis. Pro quo facit, quod etsi talis materia non sit apta voto, vt ante ostensum est, iniuriosa tamen & contumeliosa Deo non est: nec illam vouens significat aliquid de Deo, repugnans ipsius bonitati, *sicut vouens aliquod peccatum*, vt censeri debeat in re leui, tanquam blasphemus peccare mortaliter. Contingit præterea cum votum fit de ijs quæ opposita sunt consilijs, vt de non mutuando, vel de non fideiubendo extra extremam necessitatem, vel l. de nō ingrediendo religionem: quia nisi id fiat ex contemptu eorumdem consiliorum, aut sub aliqua ratione mali, per quam ipsum repugnet diuinæ bonitati, non habet aliam malitiam quam vanitatis: qua minus bonum meliori anteponitur. Quæ est doctrina Caiet. ad alitea memoratum artic. 2. col. 3. Nauarri in eod. cap. 12. num. 29. & Soti in citato art. 3. paulo ante solutionem argumentorum.

257. An autem idem contingat etiam, quando votum fit de veniali, difficultas est, quam consequenter Suarez tractat loco cit. num. 8. & aliquot sequentib. atque cum Caietano contra Sotum tenet peccatum esse mortale, votum Deo facere de peccato veniali: si is qui ita vouet cognoscat & aduertat quid faciat: nempe se attribuere Deo approbationē peccati, sine qua tale votum nequit acceptari. Quia igitur peccatum veniale leue quidem est de se: sed ex circumstantia irreligiositatis, per quam offertur Deo, graue est, valdeq; ei iniuriosum (vtpote destruens si fieri posset, ipsius infinitam bonitatem, quæ non patitur secum approbationem cuiuscumque peccati) fit vt quantumcumq; illius perpetratio non sit de se mortalis: sit tamē illius promissio facta Deo, tanquam blasphema: vtpote quæ de facto est velut assertio, quod Deo talis culpa placeat: & ex consequenti, quod ipse non sit summe bonus. Qua in re excusatio à mortali ex leuitate materiæ non habet locum; vt confirmatur à simili: quia iurare mendacium quantumuis minimum, peccatum est mortale eo nomine: q; si Deus illud testaretur, veritas ipsius infallibilis destrueretur.

Aduerte, quod etiam idem bene notat in numero 11. non tantum facere tale votum, sed etiam illud implere, tanquam cultum Deo delatum, peccatum esse mortale: quia id est opere ipso Deum colere peccatis, & obligare hominem ad faciendum peccatum. Quamquam, prout adhuc idem habet in sequenti num. 13. excusatio à mortali in tali voti materia, potest locum habere ex inconsideratione inuincibili, qua quis non aduertit ad id quod facit, nesciens an promittat Deo necne: aut saltem non aduertens, tali sua promissione aut illius executione, significari eiusmodi opus placere Deo.

CAP. XIX.

De spectantibus ad votum ex parte vouentis.

SVMMARIVM.

258 *Votum factum sine intentione vouendi est nullum.*
259 *Ad illud nihilominus seruandum compelli interdum quis potest, tum authoritate ecclesiæ, tum ratione scandali.*
260 *Ecclesia iuste compellente, tenetur in conscientia seruare votum, qui illud emisit ficte.*
261 *Vouere ficte, de se suo genere solum est veniale: & quando sit mortale ex accidenti.*
262 *Validum est votum factum intentione vouendi, etiamsi factum sit intentione illud non implendi.*
263 *Quid sentiendum sit de voto facto sine intentione se obligandi.*
264 *Duo modi quibus actus vouendi censeri potest imperfectus.*
265 *Imperfectio actus, ex qua tanquam indeliberatus, constituit votum inualidum.*
266 *Altera imperfectio actus, quæ quoniam non excludit deliberationem ad peccatum mortale sufficientem, constituit votum validum.*
267 *Ad voti validitatem nec maior deliberatio requiritur quam ad peccatum mortale, nec minor sufficit.*
268 *Eadem deliberatio potest breuissimo tempore, atque adeo imperceptibili fieri.*
269 *Quid sit tenendum de voris præcipitanter factis.*
270 *Quid de factis à commoto ira aut bene potato, aut metu perculso.*
271 *Imperfectio ætatis qua solemne votum religionis inualidum redditur.*
272 *Tale, ne quidem tanquam simplex, valere.*
273 *Qua ratione spectari debeat eiusmodi imperfectio.*
274 *Quod votum simplex ante pubertatis annos emissum, valere possit.*
275 *Quod de legitimo rationis vsu non sit indicandum ex certo tempore.*

IN voto ex parte vouentis quinque consideranda sunt ad recte ferendum de illius obligatione iudicium. 1. est fallacia, 2. imperfectio actus 3. imperfectio ætatis, 4. subiectio vouentis, & 5. eiusdem intentio. De qua tamen commodius dicetur in seq. cap. 20. vt & de subiectione in cap. 21.

SECTIO I.

De fallacia.

QVod attinet ad fallaciam notandum est ex Caiet. in verbo Votum cap.3. eam in votis contingere dupliciter: vno modo cum vouens non intendit, sed simulat vouere: altero, cum non intendit seruare quod vouet.

Ac priore modo votum est nullum: ad quod cōfirman- 258.
dum facit, quod ex cap. Humanæ aures 22. quæst. 5. in eius generis actibus humanis, non sint tantum consideranda verba, sed voluntas & intentio: cum non intentio verbis deseruire debeat, sed verba intentioni. Facit etiam, quod inter homines, quidquid quis verbo promissorio dicat, si ostendat se non habere intentionem verbis cōformem, non existimatur se obligasse. Facit demum lex Obligationum 1. ff. De obligationibus & actionibus in qua statuitur sine animo obligandi se, nullam oriri obligationem in contractibus. Quam doctrinam tradens idem Caietan. 2.2. quæst. 88. art. 1. col. vlt. (& cum eo Nauarr. in Enchir. cap. 12. num. 27. & 38. Sotus lib. 7. de iust. & iure quæst. prima art. 2. pag. penultima) addit, nihilominus eum qui vouet ea ratione, compellendum esse votum adimplere.

Id quod verum quidem est, quoad forum externum, quia in eo temere ijs crederetur, qui asserunt postquam vota emiserunt, se absque animo vouendi, ea emisisse. Etenim dicentes se mentitos, Deo, merito iudicãtur mentiri quoque hominibus, nisi contrariũ aperte ostendant. Sed quoad forum conscientiæ, videtur plane tenendum oppositũ: quandoquidem reuera quoad Deum, votum fuit nullum: neq; vllum ecclesiæ statutum apparet, quo in conscientia compellat ad talis voti obseruationem.

259. Quanquam fieri potest, vt quis ad eam compellatur in externo foro Ecclesiastico: quia cum de occultis Ecclesia non iudicet, si in illo foro constet aliquem emisisse votum, quisquis fuerit ipsius animus occultus, compelletur ad illud adimplendum: nec fides ei adhibebitur, *iuxta cap. Per tuas De probationibus*, quantumuis affirmet, etiam sub iuramento, se ficte vouisse. Nam cum eadem via constreatur se mentitum fuisse Deo, ostendit se indignum esse fide. Si enim mentitus est quando libere vouit: quomodo credetur ei quando contra suam voluntatem cogetur exequi id quod vouit?

260. Cæterum compulsus ab Ecclesia in tali casu, tenetur parere: non quidem ratione voti, sed ratione iusti præcepti legitime sibi impositi: cui si nequeat aliter satisfacere quã mutando animum, poterit & ad id obligari: quia licet voti emissio per se, tantum sit in consilio: per accidens tamen potest quis ad eam obligari: ad vitandam nouam culpam, ex sua priore prouenturam. Sic enim is qui sacrum ordinem susciperet habendo voluntatem expressam non obligandi se ad perpetuam continentiam, compelli potest præcepto Ecclesiæ, ad hanc vouendam: cum id sit necessarium ad vitandam ignominiam, quam status clericalis incurreret ex iniuria sacro ordini illata, per violationem sanctissimæ consuetudinis in ecclesia receptæ.

Quin etiam fieri potest, vt absque speciali ecclesiæ præcepto, ex voto ficto oriatur obligatio, ratione scandali quod sequeretur, nisi illud seruaretur: tamque hoc, quam illud Caietanus attigit in cit. col. vltima his verbis. Et licet sic vouens (ficte intellige) nõ teneatur seruare promissum ratione voti, tenetur tamen ratione ecclesiæ (illum scilicet iuste compellentis) & scandali. Id autem intelligendum est de scandalo, cum ipsum nequit aliter vitari. Nam ex Soto supra memorato, excusari potest in hac re is etiam, qui solemniter vouit sine animo vouendi, discedens in prouinciam in qua votum ipsius non sit notum.

261. Porro vouere ficte, est de se & secundum substantiam actus peccatum solummodo veniale, cum malitiam suam positam habeat in mendacio, quo tantum homini imponitur; non autem Deo, qui falli non potest: ideoque nullum diuinum attributũ euertit, vnde dicatur coniunctam habere notabilem Dei iniuriam, mortalis malitiæ constitutiuam. Nec necesse est eam esse cum graui vouentis iniuria. Potest enim rationem mendacii officiosi interdum habere, vt cum quis ad illud compellitur incusso metu grauium malorum, à quibus se ea ratione liberare intendit. Nec item necesse est cum graui læsione proximi esse, vt manifestum est. Nihil ergo datur vnde censeatur per se, ac de se mortalis.

Ex accidentaria conditione vero, mortale esse potest vouere ficte. Primo, si id fieret intendendo fallere Deum (quod nulli nisi stulto potest contingere) quia errorem in fide, atque adeo blasphemiam includeret. Secundo, si id fieret ex contemptu, aut cum graui scandalo: vt si quis religionem ficte voueret in illius derisum, aut cum aliorum graui scandalo. Tertio, si inde fieret, vt aliquis graue damnum iniuste pateretur. Videri potest Suarez de relig. tract. 6. lib. 5. cap. 1. num. 4. 5. & 6.

262. Quod attinet ad alterum modum, *tunc contingentem, cum quis etiamsi intendat vouere, non intendit tamen implere votum*: tenendum est, eum qui sic vouet, votum validũ facere, ex illoq; perinde obligari ac si animum habuisset adimplendi. Ratio est, quia ex promissione vere facta, sequitur obligatio tanquam naturalis effectus eius. Neq; peruersum illud propositum non implendi, eximit ab ipso voti vinculo. Istud habẽt Caiet. adhuc in columna vltima, Sotus pag. penultima, & Nau. in n. 27. & 38. ante memoratis.

Porro tali modo vouere, perinde ac votum violare, peccatum est suo genere mortale: quia propositum peccandi, & illius executio sunt eiusdem malitiæ. Ipsius malitia autem augente ex eo, quod eiusmodi propositum habeat coniunctum animum vouendi, prout nu. 220. antea attigimus. Vnde fit vt peccato violationis voti superaddatur in eo peculiaris deformitas irreligiositatis, qua quis licet sciat Deum falli nõ posse, nihilque ipsum latere: adeo impudenter se erga eum gerit, vt audeat ei vouere (etiam animo promittendi) secum statuens non implere promissum taliter factum. Qua in re notabilem Dei irreuerentiam contingere, vix negari potest, quin consequenter negandum sit, obligationem esse tale quid aperiendi in confessione: quod vix homo timoratæ conscientiæ, sibi in praxi persuadebit.

Tertij modi, quo vouens intendit quidem vouere, sed non habet animum se obligandi, Caiet. videri potest ideo non meminisse, quod reducatur ad priorem duorum traditorum. Eo enim ipso, quod quis vouet sine animo se obligandi, vouet quoque sine animo vouendi: cum fieri nequeat vt votum sit verum, nec ex eo sequatur obligatio, quæ est illius effectus naturalis: adeo vt ex negatione vnius necessario inferatur negatio alterius. De qua re Suarez in memorato tractatu lib. 1. cap. 3. num. 4. & aliquot sequentibus. 263.

Atque inter cætera admonet, quoad eum qui tale votum faceret ex ignorantia: si hæc sit prauæ dispositionis, id est, erroris quo credat se non obligari vouendo, ideoq; voueat, non manere obligatum: quia tunc nec explicite nec implicite vult obligari: vtpote existimans se facere actum ex quo nullam contrahat obligationem: vnde nulla dabitur quæ censeri debeat libera siue in se, siue in sua causa. Nec obstabit quod ignorantia sit vincibilis, quia etsi ea non sufficiat ad excusandum à mortali, tamen sufficit ad impediendam libertatem plenam voluntatis. Sin autem ignorantia sit puræ negationis, seu qua nescit quis an votum habeat vim obligandi necne: vouentẽ cum expressa intentione nõ obligandi se, non obligari: quia votũ ipsius est limitatum conditione, *quam putat possibilem*, vt si votum nõ obliget, velit vouere. Quod si voueret sine tali expressa intentione, votum valeret: non obstante eiusmodi ignorantia: quia licet ignoret voti naturam: vult tamen ipsum prout in se est, & consuetum est fieri: quod sufficit ad illius validitatem: sicut ad validum contractum matrimonii sufficit, vt quis velit illud iuxta more cæterorum, etiamsi ignoret illius vinculum esse indissolubile.

Sectio II.

De imperfectione actus.

264. QVod ad imperfectionem actus spectat, Caiet. in cit. verbo Votum cap. 3. notat illam in votis interdum inueniri per modũ primi motus: vt cum fiunt ex surreptione, id est, sine rationis ad id quod agitur aduertentia, quã deliberatio omnino requirit. Interdum vero fieri per modum defectus plenę, & discussæ deliberationis: prout contingit in votis quæ fiunt ex metu repentinorum malorum, aut ex magno dolore, aut ex lenitate animi, vel ex pronitate ad vouendum.

265. Prioris autem modi imperfectionem contingentem in vouendo, impedire ne votum validum sit & obligatorium, communem doctrinam esse notat Suarez *in citato lib. 1. cap. 6. num. 4.* Fundatur in eo, quod excludat deliberationem, quæ requiritur ad votum, vtpote quod est actus liber natura sua, tanquam in hominis arbitrio, de se relictus: prout patet ex initio cap. Licet, De voto. Et confirmatur, quia votum est lex quædam priuata, quam homo sibimet imponit: seu contractus quo se Deo obligat sua voluntate. Præter Caietanum & alios quorum Suarez meminit, eamdem doctrinam expresserunt Armilla *in verbo votum* §. 6. & Sotus *lib. 7. de iust. & iure, quæst. prima art. secundo paulo post vltimam conclusionem.*

Vbi & reiicit quod tradit Angelus *in verbo Votum* 1. §. 6. signum esse quod votum indeliberate & ex surreptione factum sit, si is qui vouit, statim transacta angustia periculi, sit male contentus, ipsumque pœniteat quod votum emiserit.

emiserit. Illa enim displicentia non arguit defuisse illi deliberationem sufficientem. Nam eum etiam qui diu deliberauit antequam voueret, potest postea pœnitere voti facti: nec tamen ideo negari potest illud fuisse validum, vt nec fuisse factum cum sufficienti deliberatione. Idem signum reijcit quoque Palud. *in 4. distinct. 38. quæst. 1. definitione 2.* & post eum D. Anton. *2. part. titul. 11. cap. 2. in principio, nota b. 6.* Sylvest. item in verbo Votum 2. quæstione 13. Aliud signum affert ex Panormit. Suarez *in sequen. cap. nono, numero 12.* si passio ex qua quis vouet tanta fuerit, vt ea non interueniente, nullo modo vouisset. Reijcit autem: tum quia multa per occasionem fiunt, quæ alioqui non fierent, & nihilominus sunt valida, quia non obstante occasione eiusmodi, voluntate sufficienter libera præstitus est illis consensus plenus: tum quia, quid homo faceret cessante tali passione: sicut nihil confert ad meritum aut demeritum: ita nec ad voti validitatem aut inualiditatem. Itaq; totum relinquendum est prudentis arbitrio, in quo expendenda est potissimum vouentis aduertentia, aut inaduertentia ad id quod egit.

266. Quod attinet ad imperfectionem posterioris modi: si ea non sit tanta, vt excludat deliberationem, quæ ad mortaliter peccandum sufficeret: eam non annullare vota, quę ipsa interueniente fuerint omissa; adeo vt talia obligent quantumcumque deliberatio non sit habita longo rationis discursu & præmeditatione: nec ita plene, vt nihil relictum fuerit non præmeditatum ac discussum. Ita tenet Paludanus loco citato, & post eum Diuus Antoninus, Syluester, Caietanus, & Sotus locis item citatis, ac Nauarrus in Enchir. cap. 12. numero 24. communemque sententiam esse monet Suarez in memorato cap. 9. numero 4. Pro qua facit quod iuxta cap. Dudum, De conuersione coniugat. votum factum calore iracundiæ non auferentis vsum rationis, sit validum. Item quod ex cap. 2. De voto, validum fuerit votum Ierosolymitanæ peregrinationis, factum à quodam in puerili ætate. Existimandum vero non sit in calore iracundiæ, vel in puerili iudicio adhibitam fuisse deliberationem illam exactam, qua res omnino plene expenderetur, nihil relinquendo indiscussum.

267. Accedit ratio, *quam habet glossa ad cap. Mulier, 32. quæst. 2. verbo Mulier*, quod qui potest se obligare diabolo, possit & Deo. Vnde sequitur, posse quem cum ea deliberatione se per votum Deo adstringere, cum qua posset per peccatum mortale adstringere se diabolo. Quod confirmatur: quia dicens requiri maiorem, debebit assignare quantitatem, qua debeat excedere. Id autem vix ac ne vix quidem potest cum sufficienti fundamento fieri. Sufficere autem eam quæ satis sit ad peccatum veniale, Sotus loco citato bene reiicit: quia implicatio quædam contradictionis est, aliquem posse sub mortali se obligare, *prout fit in voto*, cum ea deliberatione, cum qua non posset mortaliter peccare. Regula igitur optima iudicandi de validitate voti ex parte deliberationis, est vt si ea talis fuerit, *siue formalis, siue virtualis*, quæ sufficeret ad mortale, censeatur suffecisse quoq; ad votum validum. Quo pertinent quæ latius tractat Suarez in seq. cap. 10.

268. Non existimes vero deliberationem ad votum sufficientem requirere multum temporis. Nam breuissime haberi potest, quemadmodum notant Paludanus, Diuus Antoninus, & Syluester locis citatis: immo adeo breui, vt successio illius imperceptibilis sit: prout ex Caiet. & Gabriele Suarez haber in prius citato cap. 9. nu. 14. Et Nauar. (habito respectu ad praxim) dici potest significare voluisse in Enchir. cap. 12. nu. 26. docens non requiri, vt deliberatio votum præcedat tempore: quia nimirum tempore præcedens, cum sit discursus, constat inquisitionis aliqua, & iudicio de præmissis, ex quibus concludatur, & voluntati proponatur vouendum esse.

269. Ex qua doctrina consequens est, valida esse vota, quæ fiunt ex timore malorum repentinorum, aut ex magno dolore, aut ex vehementi ira, aut ex facili propensione ad vouendum. Quanquam ex eo, quod talia sint minus plena (vtpote quibus defuit plenitudo modi vouendi, per exactam scilicet deliberationem, considerationemve omnium quæ ad rem propositam pertinent) censeri possit subesse causa sufficiens dispensandi in illis. Et ita docent locis citatis Caiet. Paludanus, D. Antoninus, Sylu. & Nauarrus num. 24. & 52. ac Sotus ante solutionem argumentorum. Si quis obijciat tale votum esse imprudens, & ideo non placere Deo, Suarez in fine eiusdem capitoni respondet: tale votum quoad imprudentiam, & malitiam, si qua forte inde contrahatur, non placere quidem Deo, nihilominus tamen acceptari obligationem adstringentem ad aliquid quod facit ad ipsius gloriam: ideoq; est apta materia voti, cum sufficienti deliberatione facti. Adde quod etsi talis modus reprehensibilis sit, fieri tamen possit vt excusetur per inaduertentiam inuincibilem.

Duo autem ibidem Sotus monet notatu digna pro praxi. Vnum est, in talibus votis deliberationem sufficientem adfuisse censeri debere, cum vouens aduertit probe, ac iudicauit quid faceret: nempe quod tale quid Deo promitteret: perinde ac censetur deliberatio sufficiens ad peccatum homicidij, cum quis aduertit probe, ac iudicat, se interficere hominem. Alterum est, inique eum facere, qui cum deliberate vouerit ad aliquid obtinendum à Deo: obtento eo, dispensationem petit: quia licet repentina deliberatio talem petitionem permittat, causa tamē vouendi, beneficiumque receptum, ingratitudinis arguunt petentem.

Idem autem quod de prædictis, pariter sentiendum est 270.
de votis, quæ quis iratus, aut bene potatus emisit. Nam nisi ira aut potatio rationis iudicium tali sic abstulerit, vt ob eum defectum mortaliter peccare non posset: illa censebuntur vota valida, vt in ijsdem locis habent Palud. D. Anton. Sylu. Sotus & Nauarr. Ad quod confirmandum induci potest cap. Sicut nobis, De regularibus: vbi ad voti impletionem obligatur is, qui illud emisit laborans maxima ægritudine: & ideo, *vt existimare licet*, minus maturo consilio, minusque perfecta deliberatione.

Cæterum quamuis pari ratione validum sit votum, quod quis mortis, alteriusve mali metu correptus emittit cum sufficienti deliberatione: non valet tamen illud quod fit quidem cum deliberatione ad peccandum mortaliter sufficienti: sed per metum ab homine alteri incussum ad hoc, vt illud faceret: iuxta ea quæ circa eamdem materiam Concil. Trident. definit sess. 25. cap. 19. De regularibus. Illam fuse persequitur Suarez in memorato lib. 1. cap. 7. & 8. Nobis sufficere possunt tradenda in seq. lib. 25. cap. 4. sect. 1. & 2. Quæ enim illic dicentur de metu irritante, aut irritabilem reddente contractum, non erit difficile accommodare ad votum, vt ad illius speciem quamdam.

Sectio III.

De imperfectione ætatis.

271. Imperfectio ætatis hic dicitur ætas ante pubertatem. De qua notat Caiet. *in verbo Votum cap. 3.* eam efficere vt solemne votum religionis emissum in ea, sit invalidum ex statuto Ecclesiæ ipsum irritantis. Quæ est D. Thomæ doctrina *2. 2. quæst. 88. art. 9. & 189. art. 5.* ac cum eo D. Antonini *3. par. tit. 16. cap. 3. in principio: Sylu. in verbo Religio 3. quæst. 2. & 4. Soti lib. 7. De iust. & iure quæst. 2. art. 2.* habeturque ex cap. 1. De regularib. in 6. Quod vero ecclesia aliquid tale possit, bene tractat Suarez in tract. 6. De religione lib. 3. cap. 3. quem qui volet consulat, nobis enim sufficit id esse receptum communi vsu ipsius ecclesiæ: de quo patet tum ex citato cap. 1. tum ex eo quod in Concil. Trident. sess. 25. cap. 15. De regularibus, irritetur votum solemne religionis: siue à viro siue à fœmina emissum ante expletum annum ætatis 16. vbi etiam irritatur emissum ante annum probationis. Locum vero habet secundum memoratos authores inualiditas istiusmodi, quantumuis ille qui vouet sit ante pubertatem capax doli, composque rationis sufficienter ad mortaliter peccādum. Locum habet item, etiamsi impubes ipse, de patris aut tutoris consensu professionem faciat, prout expressit Nauarr. in Enchir. cap. 12. num. 68. Ratio vero est, quod neutro eorum modorum tollatur inhabilitas illa, quam ecclesia, pro sua in omnes fideles authoritate, inducit.

Sed

272. Sed quæret aliquis, An votum ipsum solemne religionis intra pubertatem emissum, ita nullum sit; vt ne voti quidem simplicis vim habeat. Ad quod Syluester in citata quæst. 2. negatiue respondet, credens obligare tanquam votum simplex: idq; de mente D. Thomæ 2.2. quæst. 189. art. 5. Idem etiam Palud. non obscure innuit in 4. distinct. 38. quæst. 1. diuisione septima: & post eum D. Anton. in memorato cap. 3. §. 2. circa principium: dum dicunt impuberes non posse professionem facere quæ valeat vt solemnis: per quod, *vt videtur*, significant valere tantum vt votum simplex. Contrarium vero tenendum est cum Caiet. ad prius memoratum D. Thomæ art. 9. col. 1. & cum Soto in citato art. 2. paulo ante solutionem argumentorum. Probatur enim aperte ex eo, quod in cap. vnico, De regular. in 6. taliter professo fiat potestas libere redeundi ad sæculum: quod sane Ecclesia minime faceret, si talis teneretur quantum in se est, religiosum seruare institutum. Ad idem quoque aperte facit Concil. Trident. cum in memorato cap. 15. professionem in quacumque religione, siue virorum siue mulierum, factam ante decimumsextum annum, decernit nullam esse, nullamque inducere obligationem ad alicuius regulæ, vel religionis vel ordinis obseruationem, aut ad alios quoscumque effectus. Non debet vero nos mouere quod à Syluest. pro se D. Thomas citetur; quia dubium non est quin huius mentem melius quam ille, assecuti sint Caiet. & Sotus, eius quoque perpetui sectatores ac interpretes commendatissimi. De Paludano autem & D. Antonino dici potest eos tantum significare voluisse, quod impuberes nequeant votum solemne emittere, licet facere possint votum simplex: adeoque minime id intendisse, quod ex dicto ipsorum illatum est.

273. Porro ea de qua hic agitur pubertas, consideranda est præcise, penes ætatis annos: vt nimirum nunc secundum ius nouum in Concil. Trident. editum, siue masculus siue fœmina, nisi 16. annum expleuerit; & antea secundum ius antiquum, nisi masculus 14. & fœmina 12. annum impleuisset, nequiuerit valide facere solemne votum religionis: quantumuis ante eam ætatem esset doli capax, vtiam haberetur pro pubere, quemadmodum notatum est à Diuo Antonino 2. *par. tit. vndecimo cap. 2. §. 6. & 3. par. tit. 16. cap. 3. in princip. & à Soto lib. 7. De iust. & iure quæst. 3. art. 2. concluf. 3.* Neque refert, quod circa matrimonium (*ad quod etiam pubertas requiritur*) malitia seu doli capacitas possit eam ætatem supplere, iuxta cap. De illis 2. & cap. finale De desponsatione impuberum. Non refert inquam, quoniam ea de qua loquimur voti inualiditas, non spectatur ex rei natura, sicut inualiditas matrimonij; sed ex eo Ecclesiæ statuto, quo impuberis professio nulla est: quidquid malitia ætatem suppleat.

274. Quod attinet ad cætera vota, nihil circa tempus ætatis, Ecclesia de eis præscripsit: adeo vt si quis iam doli capax intra pubertatem susciperet sacrum ordinem, solemni cõtinentiæ voto adstrictus esset, vt habent Caiet. 2.2. *quæst. 88. art. 9. & Sotus in 7. De iust. & iure quæst. 3. art. 2.* Eadem quoque ratione, vota simplicia ab impubere emissa censenda sunt valida: si tunc legitimum habuerit rationis vsum, ex eodem Caietano ibidem, & in verbo Votum *cap. 3. & 2.2. quæst. 189. art. 5.* Id quod verum est, etiamsi votum sit simplex religionis, prout Syluester expressit in verbo Votum 3. quæst. 5. cui Nauar. in Enchir. cap. 12. num. 68. consentit, repudiata contraria (quem Angelus & Rosella insinuant) sententia.

275. Aduerte autem, quandonam puer legitimum rationis vsum habeat, non posse certo definiri ex tempore; quoniam is solet aliis citius & aliis tardius aduenire, vt constat experientia, vnde non est tam ad ætatem quam ad doli capacitatem attendendum: nimirum considerando ac expendendo capiatne quid importet votum Deo facere, prout Caiet. ait in citato cap. 3. Aut an polleat eo rationis vsu, quo possit mortaliter peccare; quod idem est, ac posse diabolo se obligare: si enim deprehendatur potuisse quãdo vouit, iudicari debebit, iuxta antedicta, cum deliberatione ad validitatem sufficienti, vouisse. Quam omnium sententiam esse notat Nauarrus in eodem num. 68. Addens nihilominus quod possint parentes & tutores omnia taliter ab impuberibus emissa vota irritare. De quare in seq. cap. 21.

CAPVT XX.

De iis quæ excusant ab executione voti emissi.

SVMMARIVM.

276 *Quatenus ratione dubii, detur excusatio ab executione voti emissi.*

277 *De ea quæ datur ratione materiæ, generale documentum, cum corollariis ex eo deductis.*

278 *De eo qui vouit ieiunare, & impeditur exequi ob infirmitatem corporis.*

279 *Ingrediens religionem non tenetur implere votum peregrinationis Ierosolymitanæ: nec tenetur quis seruare votum non transeundi per aliquem vicum, si causa iusta ob quam emissum est, cessarit.*

280 *Impossibilitas implendi votum, absolute liberat ab eius executione, si illa sit perpetua, non item si tantum temporalis.*

281 *Quando impossibilitas excusat, nihil necesse est commutationem fieri in aliquid possibile; & cum impossibilitas excusat solum ex parte, reliqua pars possibilis est executioni mandanda.*

282 *Explicatio difficultatis, An fœmina quæ virginitatem vouit, libera sit à voto, si formietur.*

283 *Qui votum à se emissum non potest per se implere, non tenetur per alium, exceptis duobus casibus.*

284 *Quatenus ex intentione vouentis habeatur excusatio à voti executione.*

285 *De obligatione ad executionem voti sub conditione.*

286 *De obligatione ad executionem voti, cui definitum est certum tempus: & quid sit agendum, cum nequit quis deprehendere, ad quod tempus voluerit se obligare.*

287 *Quid agendum, cum vouens ex conscientiæ suæ iudicio deprehendere nequit, an peccet differendo executionem sui voti.*

288 *Responsio ad dubium, An qui tempore præfixo non impleuit votum teneatur, ad sequenti tempore implere.*

289 *Quid agendum, quando in idem tempus incidunt duorum votorum executiones incompatibiles.*

290 *Quid sit iudicandum de obligatione ad ieiunium incidente in diem Dominicum, aut natiuitatis Domini.*

291 *Quid sit agendum cum quis scire non potest quodnam ex pluribus vouerit.*

292 *Quid cum illud, de quo emissum est votum, recipit maius & minus.*

293 *De loco & tempore in quo votum mãdandum est executioni.*

294 *De fine & modo actionis, quod non cadant sub votum.*

EXCVSATIO ab executione voti aliquando contingit ratione dubij de voti validitate, aliquando ratione materiæ, & aliquando ratione intentionis.

De excusatione ratione dubii de validitate voti.

SECTIO I.

276. AD hanc excusationem spectant ea de quibus differunt aliis magno numero citatis Thomas Sanchez in lib. 1. De matrimonio disput. nona, dubio 3. & Suarez De religione tract. 6. lib. 4. cap. 5. Sufficientia ad nostrum institutum complectemur aliquot documentis. Quibus præmittendum est, dubium quoddam esse negatiuum, & quoddam positiuum: negatiuum quidem, cum intellectus sic est suspensus, vt neutri parti præbeat assensum; quia pro neutra rationes habet, quæ sufficiant ad ferendum iudicium probabile: positiuum vero, quando vtriqueparti adhibet assensum, quia pro vtraque, rationes habet sufficientes ad iudicium probabile ferendum. Quod si pro vna tantum parte rationes probabiles habeat (quia scilicet coniecturæ quæ in alteram occurrunt, adferunt solummodo formidinem, non item euidentiam aliquam moralem) non erit censendus dubius, sed certus moraliter de eadem parte.

Quibus ita præmissis. Primum documentum sit, *in quo Doctores consentire Suarez num. quinto notat*, Iudicantem probabiliter se nō emisisse votum, etiamsi rationes forte habeat, quæ probabiliter suadeant oppositum, non teneri ad illius executionem. Ratio est, quia cum probabilitas est in vtramque partem: licitum est homini, quam maluerit sequi: prout docuimus in præced. libro 13. num. 86.

Secundum est. Iudicantem probabiliter se votum emisisse: nec habentem in oppositum probabiles rationes, sed solum coniecturas insufficientes ad prudēs iudicium, teneri ad illius executionem. Ratio est, quia probabilitas facit certitudinem moralem, quando non est alia similis in contrarium. Nec obstabit: quod ea sit cum formidine; siue maiore siue minore: quia humanæ res non ferunt euidentiam cognitionis quæ careat formidine.

Tertium est. Eum qui dubio negatiuo dubius est, non posse contrauenire voto suo, antequam diligentiam adhibuerit ad tollendum idipsum dubium per veritatis inuestigationem. Ratio est, quia magna temeritate alioqui exponeret se euidenti periculo committendi peccatum mortale, quale est violatio voti. Quod si non suppetat potestas inquirendi, iudicandum erit iuxta sequens documentum, cum quis diligentiam adhibuit quam potuit.

Quartum igitur est: Eum qui eodem dubio negatiuo dubius est, si post moralem diligētiam adhibitam maneat dubius de voto à se emisso, nec possit probabile iudicium ferre, quod emiserit illud; non teneri ad executionem illius. Hoc probatur: quia ex regula 65. iuris in 6. In pari delicto & causa, melior sit conditio possidentis. Tali dubio autem dubitans, existimare potest se libertatem suæ voluntatis possidere, quamdiu scire nequit se habere eam vinculo adstrictam. Sic Sotus in lib. 7. De iust. & iure q. 3. art. 2. ait: quando fuerit incertum an impubes rationis vsum iam haberet cum vouit, iudicandum esse non obligari ad voti obseruationem, vt nec obligatur ecclesiastico præcepto de vsurpandis pœnitentiæ & Eucharistiæ sacramentis, dato in cap. Omnis vtriusque sexus De pœnit. & remissione. Rationes contrarias cum solutionibus habet Suarez in citato cap. 5.

De excusatione ab eadem executione, ratione materiæ.

Sectio II.

277. EXcusatio ab executione voti, ratione materiæ tunc contingit, cum hæc talis est, quæ si interuenisset quādo votum fiebat, impediuisset ne ipsum valide fieret, quēadmodum notat Caiet. in verbo Votum cap. 4. & est doctrina D. Thomæ in 4. distinct. 38. quæst. 1. art. 3, quæst. 2. ad 4, quam sequuntur Angelus in verbo Votum 3. in principio. Syluest. eodem verbo 2. quæst. 1. Supplementum Gabrielis in 4. distinct. 38. quæst. 1. lit. F. col. 3. Ex qua iidem bene inferunt: quod si materia voti facta sit impossibilis, aut illicita, aut impeditiua melioris boni, aut reddita indifferens, executio voti sic impediatur, vt ab ea qui vouit excusetur: quoniam, vt ante in cap. 18. habitum est, votum à principio de talibus valide fieri non potuit.

Inde autem multa deducuntur. Ac primo, quod si Rex vouerat monasterium ædificare, & interea à regno expellatur, ita vt sumptus in eam rem necessarios facere sit ei impossibile, ipse à voto sui executione legitime excusetur: quemadmodum expressit Caiet. in memorato cap. 4. Similiterq; dici vniuerse potest de omni alio, cui ob superuenientem paupertatē impossibile est eleemosynam quā vouit, facere, *ex Palud. in 4. distinct. 38. quæst. 3. art. 4. concluſ. 2. & D. Anton. 2. par. tit. 11. cap. 2. §. 4. Nauar. in Enchir. cap. 12. num. 39.* Obiter autem aduerte, quod interdum actus qui constituitur materia voti, possit executioni mandari secundum suam substantiam, non tamen secundum circumstantiam, quæ intentione vouentis sit ei adiecta tanquam necessaria ad obligationem voti: quia scilicet vouens non habuit animum se obligandi sine ea. In quo casu contingit etiam excusatio ab executione voti: quia circumstantia in eo apposita, rationem habet conditionis suspendentis obligationem. Addita vero tanquam pura circumstantia, nihil tale efficeret; quia tunc haberet tantum modum accessorij, quo cessante non est necessarium principale cessare: vt nec subtracto accidente, tollitur substantia.

Deducitur secundo pari ratione: quod si quis vouit ieiunare singulis sextis feriis, & postea sic debilitetur viribus, vt tale ieiunium sit ei illicitum propter notabile detrimentum quod adferret ipsius sanitati (nimirum tanquam habens rationem afflictionis vrgentis in homicidium; *ex Soto in 7. De iust. & iure quæst. 1. art. 3. in fine*) is legitime excusetur à talis voti obseruatione, quemadmodum expressit quoque ibid. Caiet. & tenet Angelus in verbo Votum 3. in principio. Qui nihilominus vult, quod si possit Superior adiri, authoritas ipsius exposci debeat: iuxta doctrinam D. Thomæ 2. 2. *quæst.* 88. *art.* 2. *ad* 3. vbi non obscure significat, quod si quis magnum & manifestum grauamen sentiat ex eiusmodi voti obseruatione, debeat si possit recurrere ad Superiorem. Quod aduerte intelligendum quoad casum, in quo adhuc est dubium necapertum an per superuenientem infirmitatem ieiunium ipsum reddatur illicitū. Tunc enim, cum homo in iis quæ ad ipsum pertinent, facile fallatur, consentaneum est ad authoritatem Superioris recurrere. Quoad casum verō in quo materiæ vitium fuerit manifestum, nihil tale necessarium est, ex eiusdem D. Thomæ *in seq. art.* 10. & cæterorum post ipsum communi sententia, quemadmodum habet Nauarrus in Enchir. cap. 12. num. 76. 278.

Iam quod prætextu difficultatis quæ in ieiunio sentitur, ei qui illud vouit, non liceat tale votum infringere propria authoritate, existimandum est; iuxta illud quod notatur in supplemento Gabrielis columna tertia ante memorata: nimirum impossibilitatem, non autem difficultatem præstationis, tollere obligationem præstandi quod voto promissum est; prout confirmari potest argumēto cap. Quod super his. De voto. Nam ratio eius quod ibi definitur de obligatione redimendi votum, quod propter impedimentum aliquod perpetuum nequit vtiliter impleri: non alia esse videtur, quam quod licet impossibilitas implendi tollat absolute voti obligationem, difficultas tamen non tollat. Atque hinc est *ex Soto in 7. De iust. & iure quæst. 2. art. 1. in materia tertii argumenti*: quod etiamsi emisso voto aliquid difficultatis experiaris, quam si prænouisses non vouisses, non ideo tamen liberaris à voti tui obligatione: sed illud executioni mandare debeas.

Deducitur tertio, quod habet Caiet. in memorato cap. 4. quod si quis post votum Ierosolymitanum vult ingredi religionem, possit ea ratione voti executionem omittere: quia illud alioqui esset impeditiuum melioris boni. Idem quoque habet Armilla in verbo Votum num. 10. & satis confirmatur ex cap. Scripturæ De voto. 279.

Deducitur denique, *quod adhuc ibid. Caiet. habet, & 2. 2. quæst. 88. art. 2. versu Circa indifferentia*: quod si quis vouisset non transire per aliquem vicum, quoniam est ibi mulier à qua attraheretur ad illicita: eadem muliere mortua, possit illac transire; quia talis voti materia, ex moraliter bona, effecta est indifferens: & ideo votum ipsum non ligat amplius. Id quod notant Sotus lib. 7. De iust. & iure quæst. 1. art. 3. dub. 2. post 5. conclusionem, & Nauar. in Enchir. cap. 12. num. 28.

Dubitari autem potest circa impedimentum impossibilitatis superuenientis. An ipsum absolute, & ad omne tempus excuset. De qua re statuit Paludanus in 4. distinct. 38. quæst. 3. art. 4. concluſ. 2. & cum eo supplementum Gabrielis in memorata litera F. col. 2. quod quando non est spes, vt per naturam possibilitas redeat, vouens liberetur ex toto: quando autem est spes, is excusetur ad tempus, sed non liberetur à toto. Vnde illi inferunt, eum qui ob paupertatem impeditur ab executione voti sui, si ad pinguiorem fortunam perueniat, teneri pro sua possibilitate, siue quoad partem, siue quoad totum executioni mandare, illud quod vouit. Idipsum significat Caiet. in eodem cap. 4. Inquiens, quod si impossibilitas superueniat toti materiæ promissæ, vouens non teneatur ad votum durante impossibilitate. Eademque est D. Anton. sententia 2. parte tit. 11. cap. 2. §. 4. & Nauar. in Enchir. cap. 12. num. 39. dicentis eum qui redit ad pinguiorem fortunam, vel sa- 280.

nitati

nitati restituitur, totum quod vouit, vel partem eius quam potest, tenetur implere.

281. Quod vero tunc temporis non sit obligatio ad votum illud, cuius executio reddita est impossibilis, commutandum in aliquid aliud possibile, notat Sylu. in verbo Votum 2. quæst. 9. Et confirmat per illud, quod supra relatum est ex D. Thoma: nempe impedimentum, quod ab initio reddidisset votũ inualidum, postea superueniens, tollere obligationem illud implendi. Vnde patet nihil esse opus commutatione ad satisfaciendum ei. Capitulum autem Quod super his, De voto: vbi ob impedimentum superueniens fit voti commutatio: Syluester ipse intelligendum esse ait, non de impedimento impossibilitatis, sed difficultatis: quam antea notauimus non tollere voti obligationem.

Adhæc sicut superueniente possibilitate implendi partem voti, vouens tenetur, *prout dictum est*, illam exequi, ita etiam superueniente impossibilitate implendi, non quidem totam voti materiam, sed tantum illius partem, excusatio solum est ab executione eius partis, quam impossibilitas impedit. Id quod locis citatis obseruant D. Anton. Sylues. Caiet. & Nauarr. Et probatur: quia, *ex recepto axiomate*, quæ ratio est totius ad totum, eadem est partis ad partem. Exemplum datur in hac re de fœmina quæ habens votum simplex castitatis, contrahit matrimonium: quo iam consummato nequit quidem integre castitatem seruare, cum debitum coniugale reddere teneatur: potest tamen seruare aliqua ex parte: nempe non petendo debitum; quod ei liberum est, non obstante matrimonio. De qua re alias cum de matrimonio.

282. De difficultate autem illa quæ hic moueri potest, An fœmina quæ virginitatem vouit postquam semel corrupta est obligetur deinceps ex vi voti, à Venere abstinere: quid tenendum sit, explicatur distinctione. Si enim vouendo intendit solum à prima Venere abstinere (quia solummodo volebat carnis integritatẽ custodire) dubium non est, quin postquam semel est corrupta, votum ipsius cesset absolute; ideoque ipsa si velit, possit & contrahere matrimonium: & reddere atque petere debitum si contrahat, prout docent Caiet. 2.2 quæst.88.art.3.col.penultima in principio, & Nauar.in Enchir.cap.12.num.43. Si vero intendit absolute virginitatem vouere, cum tale votum sit simpliciter negatiuum, puta de non cognoscendo virum, etiamsi violata sit: atque adeo virginitate amissa, votum fregerit, eaque de causa sit illi agenda pœnitentia: adhuc tamen tenetur ad votum ipsum deinceps seruandum, prout ei possibile est: videlicet abstinendo ab omni vsu rei Venereæ. Ita docent Caiet. Nauar. & Sotus in iisdem locis: estque sententia D. Thomæ in citato artic. 3. ad 2. & supplementi Gabrielis in eadem columna 2.

283. Adhuc superest dubium circa impedimentum impossibilitatis An is qui nequit votum suum per se implere, teneatur implere per alium. Ad quod respondent Sylues. in verbo Votum 2. quæst. 10. Rosella in eodem verbo 1. §. 13. Supplementum Gabrielis in prædicta quæst.1. lit.L. col.2. itemq; D. Anton. & Angelus quos refert & sequitur Nauar.in Enchir. cap.12. num. 55. respondent non teneri regulariter. Et rationem reddunt: quia omne votum intelligitur fieri sub conditione, saltem tacita, si mihi possibile fuerit. Additum vero est *regulariter* propter duos casus ab iisdem authoribus memoratos, in quibus ea resolutio nõ procedit. Prior est, quando votum tacite saltem, ad tale quid extenditur: vt ipsum meliori modo quo potest impleatur, si impedimentum superueniat impossibilitatis, taliter ipsum implendi, qualiter emissum est. Exemplum illi adferũt ex Innocen. ad cap. Scripturæ, De voto, quod est: Si quis voueat profectionem ad Terram sanctam pro subsidio impendendo aduersus religionis hostes, & superueniat impedimentum perpetuum talis profectionis: is inde non sit omnino liber, sed teneatur per alium, ac meliori quo potest modo idipsum subsidium impendere.

Posterior casus est, cum quis vouet aliquid quod certus est se nullatenus per seipsum posse executioni mandare: tunc enim tenetur per alium implere, ne votum sit derisorium. Ita post Panorm.ad cap.licet, De voto, habent Sylues. Rosella, & Nauar. locis citatis. Refutantes eos, qui addunt casum quo quis fuerit in mora implendi votum: si quidem neglexerit illud implere quando poterat, vel sua culpa effectus sit impotens ad illud implẽdum. Namque ad nihil aliud quam ad agendam de sua culpa pœnitentiam inde tenetur: cum impossibilitas superueniens ex se vim habeat excusandi ab executione voti: quandoquidem ex regula sexti iuris in 6. nemo potest ad impossibile obligari. Si tamen votum fuerit reale, hæres illius qui vouit, tenetur supplere omissam voti adimpletionem: sicut & soluere cætera debita ipsius, vt in præced. cap.2. diuisione penult. iam habitum ex Palud. & aliis.

De excusatione ab ipsa voti executione, ratione intentionis vouentis.

Sectio III.

284. NOtat Caiet. in verbo Votum cap. 4. ex intentione vouentis, quando ea fuerit certa, vota recipere posse quæcumque impedimenta, excusationeve ab executione. Ratio est: quia votum non extenditur vltra limites quos voluntas vouentis præscripserit: vnde fit vt ad illud præcise obliget, ad quod vouens intendit se obligare. Id quod satis indicant verba illa Deut. 23. Facies sicut promisisti Domino Deo tuo: & propria voluntate & ore tuo loquutus es.] Ratio vero est, quod votum sit quædam lex priuata quam sibi ipsi sua sponte vouens imponit: & ideo talem ac tantam obligationem inducit, qualem ac quantam sibi imponere, ipse intendit. Commune est enim omni lege eatenus obligare, quatenus legislator intendit. Quod si votum absolute emissum sit sine vlla intenta limitatione, oportet (vt ibid. addit Caiet.) casus occurrentes interpretari secundum sacros Canones, & veritatis doctrinam: atque adeo secundum exigentiam materiæ voti, considerata ipsius intrinseca natura, vel institutione Ecclesiastica, atque circumstantiis eamdem materiam comitantibus aut consequentibus. Sic enim comparatum est, vt intentio vouentis, quæ principaliter fertur in voti materiam, accessorie feratur in eiusdem materiæ circumstantias, prout illam hæ sequuntur aut comitantur: siue ex natura rei, siue ex Ecclesiastica institutione, *vt contingit in Ecclesiastico ieiunio*, adeo vt eo ipso quod vouens eas non excludit, nec mutat speciali intentione, censeatur implicite ipsas vouere.

285. Porro ex duobus hisce documentis, tanquam fundamentis positis. Infertur primo eum, qui vouet sub aliqua conditione, non nisi eam secuto teneri ad executionem voti, quod sic intentione ipsius limitatum est. Hoc habent Palud.in 4.dist.38.quæst.3.artic.2.concl.1.Richar.eadem distinct. art.5.q.3. D.Anton.2.part.tit.11.cap.2.§.4. & satis indicat D.Thom.2.2.quæst.88.artic.3.ad 3. Patet autem aperte ex priore fundamento ante posito. Sed tamen (*vt bene Richardus ibidem notat*) si vouens malitiose impediat euentum conditionis, non erit immunis à peccato violationis voti, quam se velle satis ostendit eo facto. Adde ex Sylueſtro in verbo Votum 2. quæst.2. quod vouens, etiam non extante conditione, teneatur votum suum implere ratione scandali: si nimirum votum fuit publicum, & conditio fuit secreta, vel in corde retenta. Adde item ex eodem ibidem post D. Anton. loco citato: quod si votum factum fuerit sub pluribus conditionibus, nec vouens voluerit se obligare nisi omnibus illis extantibus: ipsum nõ ante teneri ad voti sui impletionem, quam omnes extent. Ratio patet ex eo quod ante habitum est, votum posse recipere quæcumque impedimenta ex vouentis intentione, quando ea fuerit certa. Sed si vouens sub pluribus conditionibus, nihil de dicta limitatione cogitauerit, aut an cogitauerit necne, discernere nequeat, tunc tutius esse votum adimplere. Imo (inquit Sylues.) id videtur necessarium. Pro quo facit, quod ex cap. Verum de conditionibus appositis, donatum interposita cõditione, nõ possit postea à donatario reuocari. Vouens autem aliquid sub conditione, donat illud Deo sub conditione,

qua

qua posita tenetur illud tradere. Nec enim obstat alias conditiones præter eam additas esse: quia inde non licet potius inferre, copulatiue esse voto appositas ad effectum continuandi suspensionem obligationis, donec omnes sint adimpletæ: quam disiunctiue ad effectum terminandi in vnoquaque earum, suspensionem ipsam obligationis.

Cæterum quando ex verbis vouentis constiterit, conditiones esse ab ipso appositas copulatiue (vt cum vouit certam eleemosynam si à Principe officium obtineat, & filius recuperet sanitatem) iudicari potest in dubio, tacitam intentionem ipsius fuisse non aliter obligare se voto suo, quam extantibus omnibus appositis conditionibus: præsertim si postea aduertat quod tunc noluisset alia ratione vouere. Ad hoc facit, quod vbi non constiterit de contraria intentione vouentis, is semper intelligi debeat intentionem habuisse faciendi illud quod declarauit verbis, ea accipiendo secundum propriam suam significationem: sique in hac ambigua sint, ea interpretando iuxta vsum communem personæ vouentis, aut suæ regionis: aut iuxta circumstantias alias, ex quarum obseruatione ferri solet potestque iudicium de intentione vouentis. Qua de re pluribus Suarez De relig. tract. 6. lib. 4. cap. 7. dicto 3.

286. Infertur secundo, ex iisdem positis fundamentis, Eum qui voto adimplendo, definitum tempus sibi præscripsit, teneri si possit in eodem præcise, illud executioni mandare. Itemque eum qui vouendo voluit se ad statim exequendum obligare, teneri statim illud exequi, prout congruenter doctrinæ D. Thomæ 2. 2. *quæst.* 88. *art.* 3. *ad* 3. tradunt Sylu. in verbo Votum 2. *quæst.* 3. Sotus lib. 7. De iust. & iure *q.* 2. *art.* 1. *circa* 4. *argumentum*, ac Nauar. in Enchir. *cap.* 12. *num.* 41. & 54. Et patet: quia tunc quoad id, certa est intentio vouentis. Quod si is qui vouit, vel nullatenus definiuit tempus voto implendo, vel nequit deprehendere ad quod tempus voluerit se obligare, tunc tempus executionis, seu in quo incipit obligatio exequendi voti, & vltra quod executionem ipsam differre peccatum est; æstimari debet iuxta conscientiam eiusdem vouentis: nimirum vt si conscientia ipsius dictet, quod per annum aut duos annos expectare non sit contra vinculum sui voti, is nō censeatur peccare existendo in mora, tardandove reddere Deo tale votum, ex Caiet. *in verbo Votum cap.* 4. & *ad prædictum D. Thomæ art.* 3. *in fine*, & ex Nauar. *in citato num.* 41. Et certe tale votum sic esse pie interpretandum, ratio dictat: cum par sit credere, eam fuisse vouentis tacitam saltem intentionem: præsertim si probabiliter iudicet, quod noluisset tunc ad illud citius implendum obligare se sub mortali. Etenim pro regula generali habendum est ex Sylu. in verbo votum 2. q. 17. in fine: quod homo per Votum non obligetur vltra illud quod actu cogitauit, aut quod si cogitasset, voluisset obligari: quia sicut iuramentum non extenditur ad nō cogitata verosimiliter, ex cap. Quemadmodum De iureiurando: ita nec votum, cuius par est, ac illius ratio.

287. Sed quæri potest, An si vouens nequeat ex conscientiæ suæ iudicio deprehendere rationabiliter, vtrum sit in mora necne, teneatur statim votum adimplere. Ad quod respondendum videtur: quod si nequeat id ex circumstantiis per se intelligere, teneatur expoſcere boni viri iudicium, illudque sequi, hoc est, statim votum adimplere, si ita ille definiat: sin contrarium statuat, dilatio executionis probabiliter censebitur licere. In definiendo autem vir ille bonus singulares conditiones personæ & materiæ pensare debet: & aduertere si votum sit intrandi religionem, ipsum de sua natura, non esse ad finem vsque vitæ differendum: cum is qui illud emittit, intendat Deo in hac vita seruire; quod non præstaret si iamiam moriturus ingrediatur. Idemque iudicium est de cæteris, quibus aliquid vouetur quod in morte non potest satis impleri, ex Palud. in 4. distinct. 38. quæst. 3. artic. 2. & Sylvest. in verbo Votum 2. quæst. 5.

288. Infertur tertio ex prædictis fundamentis: quid respondendum sit ad dubium, An qui voto præscripsit certum tempus, intra quod non impleuit illud, teneatur adhuc ad eiusdem obseruationem: v.g. vouit quis hoc anno ieiunare certos dies, nec id impleuit; an liber sit, vel adhuc teneatur ad ieiunium. Respondendum est enim, quod si vouens illud præcise tempus sibi ad ieiunandum præscripserit ex deuotione, quā ad illud in Dei, vel alicuius Sancti reuerentiam habuit: transacto eo non teneatur alio tempore ieiunium omissum implere. Id quod annotant Caiet. in verbo votum in fine, Sotus lib. 7. de iust. & iure *quæst.* 2. *art.* 1. *circa* 4. *argumentum*. & Nauarr. in Enchir. *cap.* 12. *num.* 54. perinde scilicet ac ille qui in aliquo die Quatuor temporum aut Quadragesimæ, aut vigiliæ alicuius festi indictum ab Ecclesia ieiunium non seruat, alio die ieiunare non tenetur. At vero si vouens, tempus quidem implendi Votum præscripsit sibi: non tamen ad illud, *sicut in præced. casu*, respiciendo principaliter: sed illud tanquā circumstantiam externam adiungendo materiæ voti; tūc eo transacto perseuerat obligatio implendi: vt cum quis vouet ieiunare tribus diebus alicuius mensis, si votum intra eundem mensem non impleat, eo transacto durat adhuc obligatio implendi. Cui obligationi cum primum potuerit, tenetur satisfacere (*quod etiam locis citatis habent Caiet. Sotus & Nauarr.*) perinde nempe, ac quando Confessor ieiunia certorum dierum in pœnitentiam iniungit, tenetur Pœnitens, si ea tunc omiserit, eadem postea implere. Cæterum totum istud ex ante traditis fundamentis consequens est: quia in priore casu vouens intendit sibi aliquid imponere (v.g. ieiunium) tanquam onus certæ ac determinatæ diei; non autem in posteriore casu, vt patet per ea quæ ex Nauarr. in præced. num. 235. retulimus.

289. Infertur quarto ex iisdem propositis fundamētis, quod si quis vouit in vigilia sancti Laurentij v.g. non comedere panem: & adhuc postea vouerit nihil comedere præter panem diebus Veneris: si in talem diem vigilia illa incidat, neque vouens sit certus de sua intentione, is teneatur vtrumque votum obseruare, si potest sine periculo grauis infirmitatis: sin minus teneatur illud obseruare quod prius emisit, nisi posterius fuerit præstātius. Veritatis enim doctrina (iuxta quam ex Caiet. prædiximus interpretandum esse votum factum sine limitatione intentionis) tale quid expoſcit: nempe, vt seruetur votum cum potest: atque vt posterius cum incompossibile fuerit priori, non teneat nisi sit de meliori bono. Quam resolutionem habent D. Anton. 2. part. tit. 11. cap. 2. §. 10. & Sylvest. in verbo Votum 2. quæst. 17.

290. Qui etiam in præced. 16. & ante ipsum D. Anton. in eodem §. 10. de voto ieiunandi in festo alicuius Sancti cum euenerit in Dominica, censet distinguendum: vt si vouentis intentio fuit, se per ieiunium affligere, teneatur tunc iuxta communem Ecclesiæ consuetudinem die Sabbathi præuenire: si vero intentio fuit se ad deuotionem maiorem per ieiunium disponere, teneatur eodem die ipsum seruare: quoniam ea etiam ex parte est bonum opus conducens ad Dei gloriam. Quod si neutram intentionem habuerit, quia neuter eorum finium ei venit in mentem, debet vt in primo casu se consuetudini Ecclesiæ conformare: sin vtrumque intendit, debet idem seruare quod in secundo casu, propter eamdem rationem.

Quo pacto sit interpretandum votum eius qui sine exceptione vouit se numquam esurum carnes in 6. feria, si in eam incidat festum Natalis Domini, habetur aperte ex cap. fin. De obseruat. ieiuniorum: quod talis debeat tunc à carnibus abstinere, prout notat Palud. in 4. dist. 38. q. 3. art. 4. concluſ. 4. Addens in sequenti quinta, eum qui vouit certa die vinum non bibere, si celebret debere ablutionem nō aquam sed vinum sumere, quia id præceptum est Ecclesiæ, & non tantum permissio, sicut comedere carnes in die Natalis Domini.

Nonnulla alia notanda in ferendo iudicio de excusatione à voti obseruatione.

Sectio IV.

291. PRimum est, *de quo Suarez in tract. 6. de relig. lib. 4. cap. 8. à num.* 5. cum neque ex verbis neq; ex vouentis intentione determinari potest quidnam sit, de quo votum emiserit, liberum esse illi ex iis de quibus dubitat probabili-

ter,

ter, eligere quod mᵘluerit. Nec enim tunc tenebitur amplecti id quod fuerit rigorosius, quia non magis ad illud, quam ad aliud de quo perinde dubitat, obligatur. Hinc idem Suarez num. 6. statuit eum qui vouit, & æque est in vtramque partem incertus, vouerit ne castitatem absolute, an cum determinatione si in aliqua religione admitteretur, aut voueritne castitatem, non intendendo priuare se vsu matrimonij, sed solum obligare se ad abstinendum ab omni Venerea voluptate illicita: aut voluerit ne religionis ingressum ad eam probandam, an ad profitendum & perseuerandum perpetuo in ea. Statuit inquam in talibus, aliisque similibus vouenti liberum esse eligere partem minus onerosam, quando vtraque fuerit æque incerta. Qua tamen in re procedendum est maturo iudicio, ita nimirum vt diligentia adhibeatur, ad rei veritatem explorandam: atq; verba quibus emissum est votum, ponderentur. Nam si ea ostendant votum esse factum de eo quod rigorosum est, quidquid dubitetur de intentione, qua prolata sunt, standum est illis ob vehementem præsumptionem quam adferunt: nisi coniecturæ habeantur, quæ sufficiant ad iudicandum probabiliter, quod intentio vouentis non fuerit adæquata ipsius verbis.

292. Secundum est, *de quo Suarez in eodem cap. 8. num. 9. & 10.* Quando in voto determinata rei qualitas aut quantitas nequit probabiliter sciri adhibita morali diligentia, neque adhibito prudentis arbitrio: neque ex verbis quibus emissum est votum, neque ex circumstantiis materiæ de qua est emissum, neque ex intentione vouentis: determinationem eiusmodi relinqui huius arbitrio, tanquam positam in ipsius potestate, perinde ac fuit quando vouit. Atque hinc est quod ille qui sine limitatione suæ intentionis vouit aliquid, quod potest tum maius, tum minus esse, satisfaciat præstando illud quod est minus. Et ita ille qui vouit in eleemosynam dare nummum aureum, cum non omnis talis nummus sit eiusdem valoris, sed alius plus valeat, alius minus; neque ipse hunc neque illum intenderit determinate (adeo vt voti obligatio non cadat potius in vnum quam in alterum) potest quem velit dare, prout expressit Armilla in verbo Votum numero 21. bene excipiens, nisi in mente habuerit dare illud quod maius est: aut nisi minus tale sit, quod talem personam vouere Deo, ridiculum videri possit prudenti, nec bona sed mala fide in eo agi.

Pari modo ille qui vouit dare quotannis pauperibus vnam mensuram tritici, quæ in vsu, est diuersæ quantitatis, nec constare potest quam determinauerit vouendo, potest eam quam velit dare, prout cum Hostien. tenet Angelus in verbo Votum 3. §. 22. & approbat Sylvest. in eodem verbo 2. quæst. 13. quamuis iudicent melius esse, vt det eam quam tunc cogitabat, aut quam determinasset si cogitasset. Ad quod confirmandum illi inducunt textum capituli Ex parte De censibus: vbi cum non constaret, secundum quam mensuram debitū quoddam ex voto, præcise esset in obligatione: respondetur illud posse secundum minorem mensuram exolui, cessante consuetudinis interpretatione. Qua de re Couar. ad cap. Iudicante De testamentis num. 4 & 5.

293. Tertium est, Quando in vouendo nihil determinatum est de loco, in quo executioni mandaretur promissum, relinqui in arbitrio vouentis determinationem illius, sicut & præcedentium, ob eamdemque rationem. Et ita ei qui vouit ingredi aliquam religionem, liberum est ex monasteriis eligere quod velit dummodo in eo religiose viuatur: professioque seruetur. Nam Doctorum consensus est, *vt tangit Suarez in eod. cap. 8. num. 11.* non satisfieri tali voto, si eligatur monasterium in quo nec religiose viuitur, nec professio seruatur. Et ratio est: quia sic non satisfit tali voto, quoad ipsius substantiam: siquidem vouere ingressum religionis; idem est ac obligare se Deo ad assumendum statum in quo religiose viuitur. Videri potest Nauar. in Enchir. cap. 12. num. 45. & 46. Pari ratione is qui vouit aliquas preces fundere, tenetur eligere locū in quo possit id facere cum attentione. Hæc enim est conditio, quæ intime includitur in actu precandi Deum: adeo vt preces illas fundens sine attentione, non satisfaciat voto, vt nec satisfaceret Missam audiens sine attentione, si vouisset audire.

Quartum est Votum negatiuum, sequi in eo naturam præcepti negatiui, quod obliget ad semper & pro semper, eo tempore pro quo emissum est; nisi; addita sit aliqua limitatio intentionis vouentis. Sic igitur ille qui vouit nunquam bibere vinum; quoties bibit peccat tanquam voti transgressor: qui vero vouit certo tantum tempore non bibere, toties peccat quoties intra idem tempus biberit, nisi detur iusta excusatio. Votum autem affirmatiuum, sic obligare vt perinde peccetur diu differendo illius executionem, ac eam omittendo, prout iam docuimus in præced. num. 232. additis in num. 233. tribus casibus, in quibus talis dilatio excusatur à peccato. Vide etiam dicta in hoc ipso cap. num. 286.

Quintum est; finem voti non cadere sub votum, vt nec finis præcepti cadit sub præceptum (nisi forte expresse vouentis intentio fuerit obligare se ad votum ex certo bono fine seruandum) neque enim is qui eleemosynam dare vouit eo fine, vt satisfaceret pro suis peccatis: vel vouit ieiunium eo fine vt castigaret corpus, censebitur violasse votum, si ipsum executioni mandet quidem, non tamen illo ipso fine quo vouit. Ratio est, quia non eo ipso, quod quis aliquo fine motus est ad aliquid vouendum, censendus est vouisse, idipsum promissum suum exequi ex eodem fine. Quare ad id non obligatur. Ad cuius consequentiæ confirmationem facit: quod interdum detur votum obligatorium, quod non potest impleri eo fine, quo factum est, cum is forte sit malus, ideoque ex eo agi non debeat. 294.

Postremum est: modum actionis non cadere sub votum de ea factum: vt nec sub præceptum de ea datum, nisi is pertineat ad eiusdem substantiam, sicut attentio pertinet ad substantiam orationis: vel nisi vouens directe intendat illum includere in voti obligatione. Ratio est quā habet Suarez *in eodem cap. 8. num. 15.* quia votum obligat tantum ad id quod formaliter aut virtute per ipsum promittitur. Modus autem actionis non promittitur per votum, nisi is vel in actione ipsa includatur, vel vouentis intentione, directe adiungatur materiæ tanquam pars. Quare extra hosce duos casus, modus actionis quæ vouetur, non cadit sub votum ipsum: ita vt arbitrio vouentis relinquatur secundum eum agere vel nō agere, ad voti impletionem. Et ita qui vouit dare eleemosynam, etiamsi nec ex charitate, nec ex habitu liberalitatis eam det, sed ex vana gloria non censebitur voti reus: nec etiam qui vouit ieiunium licet alias intemperate comedat, voto satisfacit, si sumat tantum vnam in die refectionem circa meridiem, nec vtatur cibis vetitis (quas conditiones ieiunium in sua substantia includit ex Ecclesiæ consuetudine) quia seruat totum quod spectat ad voti substantiam.

CAPVT XXI.

De irritatione voti.

SVMMARIVM.

295 *Quid sit irritatio voti, & quorum sit potestas irritandi.*

296 *Superiores quorum est talis potestas non possunt irritare vota ab inferioribus facta de iis, quorum ipsi habent liberam dispositionem.*

297 *Vota quæ irritari possunt, tenent donec irritentur.*

298 *De eo quod vota inferiorum intelligenda sint cum conditione, si Superior voluerit, nec renitatur.*

299 *Diuersa vis illarum conditionum: si Superior voluerit: & si Superior non renitatur.*

300 *Quatenus valeant vota a Religioso facta de sibi prohibitis.*

301 *De aliis inferioribus idem esse dicendum ac de Religioso: & quid de Episcopo.*

302 *Irritatio voti facta sine causa ab habente legitimam potestatem, tollit illius obligationem.*

303 *Ea censeri potest peccatum veniale in irritante, non tamen in illo qui ea vtitur.*

304 *Etsi peccet Superior sine iusta causa irritando votum subditi, in quod antea consensit, valida tamen est irritatio.*

305 *Et ideo subditus non tenetur ad voti sui irritati obseruationem: ne si quidem Superior pœnitentia ductus, concedat ipsi facultatem illud obseruandi.*

306 *Votum de licentia Superioris emissum à subdito, potest interueniente iusta causa licite reuocari per eumdem Superiorem.*

307 *Sententia dicentium vota irritata nunquam reuiuiscere, non habet locum in votis vxorum & seruorum.*

308 *In votis impuberum potest habere locum.*

309 *Itemque in votis realibus minorum 25. annis.*

310 *Explicatio dubii, an Superiores possint irritare vota subditorum emissa ab eis, antequam essent sub ipsorum potestate.*

311 *Quæ vota vxoris possit maritus irritare.*

312 *Votum vxoris de non exigendo debitum, maritus irritare non potest; perinde ac potest de non reddendo: & quatenus possit irritare illud prius.*

313 *Votum continentiæ ab vxore factum quatenus maritus irritare possit.*

314 *Quatenus vxor possit irritare vota mariti.*

315 *Pater irritare potest omnia vota filii emissa ante pubertatis annos.*

316 *Quomodo in hac re accipiendi sint pubertatis anni.*

317 *Quæ vota filii emissa post pubertatis annos pater irritare possit.*

318 *Votum ante pubertatem à filio emissum quatenus possit post eam irritari à patre.*

319 *Quis præter patrem, possit votum impuberis irritare.*

320 *Quæ vota serui possit dominus irritare.*

321 *Quantum Superior circa vota sui Religiosi possit, quoad irritationem.*

322 *Valet talis irritatio, etiamsi Religiosus per susceptionem episcopatus, postea liberetur ab obedientia, aut etiamsi illud feciſſet exequendum, cum liberatus fuerit ab obedientia.*

323 *Votum quod Religiosus emisit ante religionis ingressum, Superior ipsius irritare potest, nisi is adhuc sit tironatus.*

324 *Qui comprehendantur nomine Prælatorum habentium potestatem irritandi vota subditorum: & quod ea possit extendi ad Prælatas monialium.*

295. IRRITARE votum nihil est aliud, quam per subtractionē materiæ aut per irritatis eius qui vouet, illud reddere cassum, seu obligandi vim ei adimere. Vnde irritare alterius votum, non pertinet ad potestatem Ecclesiasticam (& multo minus ad ciuilem, pro quo faciunt quæ Suarez tradit De religione tract. 6. lib. 6. cap. 2.) sed potius ad potestatem dominatiuam, prout expressit Armilla in verbo Votum §. 12. satisq; significant Caiet. in verbo Votum cap. vltimo Nauar. in Enchir. cap. 12. num. 64. Sotus lib. 7. de iust. & iure quæst. 4. art. 1. deducituruque tum ex cap. 30. Numerorum, tum ex cap. Manifestum, & cap. Noluit 13. quæst. 5. Cuiusmodi potestas varia est quidem: sed duplex in genere, vna in vouentem, qua huius voluntas ita subordinata est voluntati alterius, vt votum quod emittit, includat in se conditionem, si ipse alter consenserit, aut si non repugnarit. Huius generis sunt potestates patris in filium, tutoris in pupillum, Prælati in religiosum suum: altera vero in materiam voti, qua vouens sic alteri subiicitur, quoad illud de quo facit votum, vt in eo voluntas ipsius pendeat ab illius voluntate. Cuius generis sunt potestates mariti in vxorem, & curatoris in minorem 25. annis, quoad bona quorum habent administrationem: itemque eius, cui res quæ vouetur est communis cum eo qui illam vouet, aut quæ debetur ei ex iustitia. Nam tam hi, quam illi alij reuocare possunt tale votum, tanquam factum in suum præiudicium.

Notanda circa irritationem voti spectatam vniuerse.

SECTIO I.

296. PRimum est, *ex Caiet. in verbo Votum sub finem tertii capitis*: vota quidem subditorum facta de iis in quibus sunt subditi, pendere à voluntate Superiorum: nō tamen facta de iis in quibus non sunt subditi: sed ea esse absolute valida, tanquam facta de eo quod erat in eorum potestate: vt si vxor voueat non petere debitum coniugale: votum est validum etiamsi nollet maritus; cui non est subdita in eo, sed ipsi par.

Secundum est, quosdam posse irritare votum qui nequeunt in illo dispensare, vel illud commutare: & quosdam nō posse irritare, etiamsi possint dispensare & commutare: quosdam demum, *qui tam dominatiuam quam Ecclesiasticam potestatem in aliquos habeant*, posse vota ipsorum tam irritare quam dispensare & commutare.

Tertium est, vota quæ irritari possunt, interim dum non irritantur, valida esse; vt notant cum Palud. *in 4. distinct. 38. quæst. 4. art. 2. concl. 1.* Supplementum Gabrielis ead. distinct. *quæst. 1. lit. V. in principio*, & D. Anton. 2. *part. tit. 11. cap. 2. §. 6. circa finem*: addentes postquam votum irritatum fuerit, vouentem nec teneri illud seruare, nec debere contra voluntatem irritantis. 297.

Sed aduersus illud de voti validitate ante irritationem, merito obiiciat aliquis: Omne votum illicitum, esse inualidum. Sed votum quo quis id vouet in quo subiicitur alteri, est illicitum. Ergo & inualidum. Maior patet: minor probatur: quia per illud offert Deo rem alienā, quod non licet, vt nec alias de ea disponere inuito domino, in quo furti ratio cernitur. Et ita D. Thomas 2. 2. *quæst. 88. art. 8. in corpore*, expresse ait non posse quem per votum se firmiter obligare, in iis quibus alteri subiicitur, sine illius consensu. Quod dictum refert & commendat Nauarr. in Enchir. cap. 12. num. 64. Cui obiectioni occurrendum est, subditorum vota habere subintellectam conditionem; si suis Superioribus placuerit: vel si illi non renitantur, quemad. Diuus ipse Thomas habet in eodem art. 8. ad 4.

Cum qua conditione posse absque peccato vota ipsa emitti, est satis perspicuum. Id quod post D. Thomam annotant Sylvest. in verbo Votum 3. in principio (recte addens sic vouentem peccare, quando non præsumit de Superioris sui consensu: quia vouet quod non potest) & D. Anton. 2. par. tit. 11. cap. 2. §. 6. in principio. Itaque valida sunt talia vota, quamuis non obligent absolute: sed tunc demum cum extat conditio subintellecta: puta si Superiori placuerit, aut si Superiori non displicuerit, ex Caiet. in dicto cap. 3. versu Subiectio demum, & Armilla in verbo Votum §. 7. Quorum ille admonet ista, *si placuerit, aut si non displicuerit*, disiunctiue poni: quia quando votum fit de iis quæ prohibita sunt vouenti; debet, *vt ipsum validum sit*, subintelligi conditio, Si Superiori placuerit quando vero fit de non prohibitis, debet subintelligi conditio, Si Superiori non displicuerit. 298.

Hinc est, quod si Religiosus faciat votum de iis quæ sibi prohibentur: sine generali edicto regulæ, vt peregrinatio, per edictum, de non exeundo extra septa monasterij: siue particulari Superioris prohibitione: vt si quis vouerat facere peregrinationem, quam Superior interdicit: subintelligenda sit conditio, Si Superiori placuerit. Sin autem faciat votum de non prohibitis, vt de fundendis aliquibus precibus, subintelligenda sit illa alia conditio, Si Superiori non displicuerit: seu, Si Superior non renitatur: vt ante habitum est ex D. Thom. 2. 2. quæst. 88. artic. octauo. Ad quem locum Caiet. columna 1. eamdem doctrinam adhuc habet, & post ipsum Nauar. in Enchir. cap. 12. num. 67. ac Sotus de iust. & iure lib. 7. quæst. 3. artic. 1.

Aduerte autem primo: referre plurimum, vtra conditio dictarum duarum sit subintellecta. Nam subintellecta conditione, Si Superiori placuerit: quamdiu deest, expectaturque Superioris assensus, Religiosus non peccat omittendo facere id quod vouit: ex Caiet. ibidem. Quod & aperta ratio conuincit: quia votum conditionatum nō obligat ante positam conditionem. Subintellecta vero conditione, Si Superior non renitatur; quamdiu Superior non renititur inferiori, is ad voti sui obseruationem obligatur: posita nimirum conditione sub qua emissum est. Hoc etiam habet Caiet. ibid. vt & Sylvest. in verbo Votum tertio quæst. 3. Nauarr. in eod. cap. 12. num. 69. & Sotus in cit. art. 1. Vbi post Sylvestrum, refutat quod in contrarium Richar. in 4. distinct. 38. art. 4. quæst. 1. absolute existimat vota Religiosorum absque licentia Prælati 299.

facta,

facta, non obligare, esseque nulla ipso iure: adductus præcipue authoritate Canonis Monacho 20. quæstio. 4. cuius verba sunt: Monacho non licet votum vouere sine consensu Abbatis sui; si autem vouerit, frangendum erit. Quem canonem illi retorquent in ipsum. Nam cum dicitur, frangendum est, satis indicatur tale votum non esse ipso iure fractum ac nullum: etiamsi illud emittendo, peccatum forte commissum sit, non sublntellecta conditione debita.

300. Aduerte secundo, Religiosum qui de prohibitis, *atque adeo sub conditione, Si Superiori placuerit*, votum fecit: teneri bona fide exquirere mature sui Superioris voluntatem: quo consentiente in votum, tenetur illud adimplere, ex Caietan. & Soto, Armilla locis citatis. Non consentiente vero, votum ipsum exinde irritum esse: si quidem is qui voluit pandat Prælato votum suum: si enim solum petat ab illo licentiam faciendi opus quod vouit, putans bona fide sibi satis esse, nec addat se de eo votum fecisse: quamuis Prælato tunc licentiam negante ipse excusetur ab executione voti, *vt notant Caietan. in verbo Votum cap. 3. versu Subiectio demum & 2. 2. quæst. 88. artic 8. colum. 2. ac Nauar. in Enchir. capit. 12. numero 69.* id tamen non sufficit, vt votum dicatur esse deinceps irritum, secundum eosdem, & Votum *libro 7. De iust. & iure quæstio. 3. artic. 1. versu At vero, ac Armillam in verbo Votum* §. 7. Ratio est, quod ad hoc vt votum irritetur, requiratur Superioris voluntas irritandi quam non censetur habere, si nesciat votiuum opus esse, de quo fit petitio.

301. Aduerte tertio quæ hactenus de subdito Religioso eiusque votis diximus, similiter de quouis alio subdito vouente esse dicendum, ex Caietan. locis citatis: secundum quem, in eorum numero ponitur etiam Episcopus respectu voti de ingredienda religione: quod ab ipso emissum, interpretandum est subintellecta conditione, si Papæ placuerit: idcoque tenetur exquirere an ei placeat. Ratio est, quia Episcopo prohibetur religionis ingressus sine Papæ facultate, vt intelligitur ex cap. Nisi cum pridem De renunciatione: & post D. Thom. 2. 2. qu. 189. art. 7. docent Pallud. in 4. dist. 38. qu. 4. art. 2. concl. 3. Sylu. in verbo Votum 3. qu. 1. Sotus li. 10. quæst. 2. art. 4. multiq; alij. Videndus est Suarez De religione tract. 6. lib. 6. c. 2. à num. 7. ad finem. vbi etiam declarat quatenus tale quid locum habere possit in Clericis qui tenentur Ecclesiæ seruire.

302. Aduertendum est postremo: quod dominatiuam potestatem habens, etiamsi pro solo voluntatis suæ arbitrio, & absque vlla alia causa subditi sui votum irritet; nihilominus eum liberet ab obligatione deinceps seruandi quod vouit. Id quod ex Palud. *in cit. art. 2. concl. 1.* & D. Anton. 2. *par. tit. 11. cap. 2. §. 6. sub finem*, Nauarr. notat. *in Enchir. cap. 12. nu. 63. & 73.* sequiturq; Sotus *in prius memorato art. 1.* & alij quos refert & sequitur Suarez *in memorato lib. 6. cap. 1. num. 9.* Ratioque cõfirmat, quia tunc temporis Superior iure voti vtitur in voto facto sub tacita conditione, si ipse consenserit. Nota vero istud procedere quando subditi vota fuerint facta de ijs in quibus vouens subditur irritanti: facta enim de alijs, valent absolute, *vt iam supra attigimus*: nec per dominatiuam potestatem irritari possunt. Et ratio est, quia non est necesse, in ijs in quibus nihil præiudicatur tali potestati, sicut in alijs subintellectam esse conditionem, Si superior voluerit, aut non restiterit.

Dubia de irritatione voti vniuerse.

Sectio II.

303. Sed dvbitatvr primo. An peccet Superior dum sine causa votum subditi irritat. Atque Palud. & D. Anton. locis ante citatis negant peccare: quibus assentiuntur Supplem. Gabr. *in 4. distinct. 38. quæst. 1. litera X, col. 3.* Sylu. in verbo Votum 4. *quæst. 2. dicto 6.* Sotus vero in libr. 7. De iust. & iure quæst. 3. art. 1. inquit in hoc culpam saltem venialem committi. Quæ sententia est satis probabilis: quia iure seo quisq; vti debet cum ratione: præsertim in re tanti momenti. Pari quoque ratione teneri potest, Religiosum à Prælato suo petentem absq; causa sufficienti, irritationem voti quod emisit, non peccare plusquam venialiter. Nam ipse quoque in eo vtitur iure suo. Atq; eam esse communem sententiam Suarez notat in sequenti cap. 7. n. 16. alias rationes bonas pro ea adferens.

Dvbitatvr secvndo. An si Superior in votis subditi semel consenserit, possit rursus illud irritare. De quo dicendum est primo: certum esse, quod Superior peccet, si id faciat sine iusta causa, & pro solo voluntatis suæ libito: prout patet ex cap. Manifestum 33. quæst. 5. vbi id asseritur, per illud Numerorum 30. dictum de voto vxoris. Sin autem contradixerit postquam resciuit, *maritus scilicet*, portabit ipse iniquitatem eius, *nempe vxoris.* idq; annotant Caiet. *in verbo Votum, cap. vltimo & 2. 2. quæst. 88. art. 8.* itemque Supplemẽtum Gabrielis & Sylu. ac Sotus locis citatis. Quod peccatum mortale esse post Caiet. in eodem art. 8. colu. 3. circa medium, habet Nauar. in Enchir. *cap. 12. num. 73.* & ex alijs Suarez *in seq. cap. 8 num. 8.* Et ratio est, quia in eo cernitur, *vt Caietan. loquitur*, violatio & dissolutio vinculi ad Deum; in qua est notabilis irreuerentia diuinæ maiestatis. Cui vinculo se quodammodo obligauit, quando votum consummauit. Concedendum nihilominus est, quod hoc non obstante, irritatio ipsa facta sine causa, teneat: ex Caietan. Soto & Nauarr. locis citatis & alijs quos Suarez refert & sequitur *in eodem capit. 8. numero 4.* Ratioque est: quia Superior per prædictum consensum in votum, non abdicat à se potestatem irritandi illud, si volet. Nec enim dans licentiam subdito, facit eum sui iuris, aut concedit ei operari vel obligare se aliter, quam à se dependenter: ita vt possit datam licentiã reuocare & impedire opus. Et ita vsu receptum esse videmus in licẽtijs, quæ passim à Superioribus dantur ijs qui sub sunt suo regimini.

304.

Inde autem consequens est, quod subditus interueniente eiusmodi irritatione possit absque peccato non adimplere quod vouerat, quemadmodum ijdem affirmant: & Caietan. in dicta columna 3. probat: quia Superior consentiens in votum sui inferioris, ei tantum tribuit potestatem vtendi ad Dei obsequium re ea quam vouet: nec abdicat à se illius dominium: vt neque is qui tribuit suum vas dandum alteri in pignus, priuat se eiusdem vasis dominio: sed tantum in dictum vsum concedit. Quem vsum dum impedit per suam dominatiuam potestatem, alter excusatur à præstanda promissione quæ fuerit de eo facta. Procedit autem istud etiam in casu in quo Religiosus de licentia sui Superioris tale votum fecisset ex Soto loco cit. contra Richar. in 4. distinct. 38. artic. 4 quæst. 3. quia eo non obstante, Religiosus manet simpliciter subditus, nec Prælatus ipsius orbatur sua authoritate. Porro si Superior postquam semel votum sine causa irritauit, pœnitentiâ ductus, facultatem illius seruandi restituat subdito: is non tenetur denuo seruare, ex Armilla, *verbo Votum*, §. 12. *in fine*, Rosella Votum. 2. §. 6. Syluest. Votum 4. quæstio. 2. dicto 3. Ratio est: quia votum valide irritatum cum annulletur, non resumit vim obligandi, nisi quis denuo vouеat. Pro regula enim habetur, *quemadmodum Sylu. loco cit. notat*, quod obligatio semel extincta non reuiuiscat, ex lege Cum ex causa, Cod. De remissione pignoris.

305.

Dicendum est secundo de proposita dubitatione; quod Superior votum de ipsius licentia emissum, possit si legitimam habeat causam, licite irritare, prout expressit Sotus libro 7. De iust. & iure quæst. 3. art. 1. recte inquiens interdum fieri, vt Superior id ad quod bona de causa facultatem concessit, quodq; ratum habuit, rite recteq; reuocet rebus mutatis. Probatur vero hoc dictum: quia cum in Superiore post datam licentiam, adhuc resideat potestas ita irritandi vota per eam emissa, vt si irritatio fiat de facto, ea valeat, iuxta supradicta: sane adueniente de nouo causa iusta, irritationem (quam de facto tantum, adeoq; cum peccato alias faceret) potest de iure, liciteq; facere. Adde potiori etiam ratione, posse Superiorem causâ legitimâ interueniente, reuocare facultatem quam subdito ad vouendum concessit, si adhuc res sit integra; necdum subditus ipse votum emiserit. Post illud emissum vero, negandum non est, quin si contingat Superiorem qui facultatem vouendi concessit, ad Prælaturam Ecclesiasticam euehi, is licite possit ex causa legitima in voto ipso dispensare: eâdem prorsus ratione quâ potuisset si facultatem vouendi non dedisset, *ex Caiet. in 2. 2. quæst. 88.*

306.

art.8.colu.3. sub finem: vbi rationem reddit: quia concessit in sua persona, tanquam Dominus rei promittendæ; & dispensat in persona Dei cuius gerit vices. Vnde non est censendus reuocator suæ concessionis, aut inhibitor seruandæ promissionis, sicut censeretur irritando.

307. DVBITATVR TERTIO. An si vota subditorum sint irritata ab habente potestatem non perpetuam: illa statim ac cessauerit status subiectionis, reuiuiscant; seu robur vimque obligandi resumant. v.g. An seruus quando iam fuerit sui iuris, teneatur implere votum à se in seruitute emissum, etiamsi Dominus illius tunc irritauerit. Ac quamuis Nauarr. in Enchir. capit. 12. num. 66. *citans Panormit. Caietano ac Angelo*, atque Supplementum Gabrielis in 4. distinct. 38. qu. 1. lit. X, sub initium, ac Sotus lib. 7. de iust. quæstio. 3. art. 1. paulo ante solutionem argumentorum, negent absolute talia reuiuiscere. Attamen pro resolutione huius dubij videtur dicendum: si agamus de votis vxorum & seruorum, illa irritari non posse à marito, aut à Domino, nisi pro eo tempore in quo eis præiudicare censentur. Ita vt cessante iure quod habent in tales personas, & ad voti executionem teneantur: quia in tantum, non plus, potest quis alienum votum irritare, in quantum ius suum se in eum extendit. Sicq; sentit Palud. in 4. distinct. 38. quæst. 4. art. 2. concl. 4. & 5. ac idem ex eodem & ex Innocentio in cap. Scripturæ, De voto, ac ex Rosella Votum 2. numer. 7. Syluester refert in verbo Votum 4. qu. 2. dicto 3.

308. Si vero agamus de votis quæ filij impuberes emittunt; videtur omnino admittendum, quod vbi semel à Superiore, puta à patre, irritata sunt, nunquam amplius reuiuiscant restaurenturve. Talis enim irritatio non tam fit ratione præiudicij, quod votum adfert Superiori, quam quia intra annũ 14. masculi, & intra 12. fœminæ, non putantur sufficienti pollere iudicio ad absolute & independenter obligandum se votis: ideoq; facta ab illis censeantur obligare tantum sub conditione, si Superior, cuius regimini subsunt, cõsenserit. Quẽ consensum, quia irritatio omnino excludit, consequenter tollit omnino obligationem, quæ non nisi illâ positâ vim habet. Sic igitur quoad impuberes, recipienda est sententia Nauarri, vt & aliorum, qui absolute negãt vota impuberum irritata reuiuiscere.

Nulla autem apparet ratio dubitandi quin vota vxorum, vel seruorum, vel personalia filiorumfamilias, quæ emiserint exequenda illo tempore, quo fuerint sui iuris, nequeant mariti vel Domini vel patresfamilias irritare. Qua in re omnes consentire notat Nouarr. in Enchirid. cap. 12. nu. 66. Quamquam quod Sotus lib. 7. De iust. & iure quæst. 3. art. 1. ante solutionem argumentorum docet in contrarium, admitti potest quoad vota quæ filij impuberes emiserint sub prædicta forma: seu animo exequendi ea postquam ipsi fuerint sui iuris. Nam patrum potestas in filios impuberes ea est, vt cum voluntas horum sit simpliciter illorum arbitrio alligata (vt Sotus ipse loquitur) illi possint absolute, & non tantum ratione præiudicij, vota eorundem filiorum irritare: adeo vt taliter irritata nullatenus deinceps obligent, nisi denuo legitime fiant.

309. Quod idem videtur regulariter dicendum de votis realibus, quæ puberes sed minores 25. annis emiserint exequẽda eo tempore quo habuerint suarum rerum administrationẽ. Nam & hæ possunt à talium patribus, & curatoribus irritari: siquidem horum quoq; potestas irritandi non restringit ipsorum præiudicium: sed in ijsdem minoribus defectum iudicij pleni, & sufficiẽtis ad distrahendum alienandumve res suas. Ita docet Sotus sub finem citati art. 1. ad 2. argumentum & in seq. art. 2. circa medium: & ante eum Syluester in verbo Votum 4. quæstio. 2. dicto 2. Cui doctrinæ contradicit quidem Nauarr. in cit. numer. 66. sed satis bona est ratio qua nititur. Dixi autem regulariter, propter vota filijfamilias, facta de peculio castrensi vel quasi castrensi, in quibus alia est ratio propter eorum materiam, quæ non est subiecta alterius, quam vouentis potestati.

310. DVBITATVR QVARTO. An possint Superiores irritare vota subditorum emissa ab eis, antequam essent sub ipsorum potestate. Et quidem Richard. in 4. dist. 38. art. 4. qu. 1. agens de votis quæ vxores antequam nuberent emiserunt, & de votis quæ Religiosi fecerunt ante professionem, affirmat posse: quod Rosella sequitur in verbo Votum 2. §. 7. & 14. Atq; generaliter, tam quoad cæteros subditos, quam quoad prædictos, asseuerat Sylu. in verbo Votum 4. quæst. 2. in principio. Quorum sententiæ suffragatur: tum ratio, quia per mutationem status in matrimonio, sic mutata est materia voti, vt coniux ipsum seruare nequeat renuente altero coniuge; cui in iure quod possidet legitime, præiudicaret. Tum etiam D. Augustinus relatus in cap. Noluit 33. quæst. 5. agens de votis vxoris ait: Si adhuc innuptæ concesserat pater vota persoluere, si antequam persoluerit nupserit, & viro eius hoc cognitum non placuerit, non persoluat, & hoc omnino sine peccato. Quæ verba tam sunt aperta vt in eam sententiam tuto ire liceat: suis tamen limitationibus restrictam. Nempe vt intelligatur de ijs votis, in quibus irritantes, superioritatem habent, iuxta tradita initio huius capitis. Quod etiam loco citato Syluester satis indicauit. Deinde vt, *iuxta dicta in explicatione præcedentis dubij*, sic accipiatur talis irritatio; vt si agatur de votis seruorum & vxorum, ea solum prosit, dum non fuerint sui iuris. Si vero agatur de votis etiam personalibus impuberum, aut de realib. puberum quidẽ, sed minorum 25. annis, irritatio eorum facta à patribus vel tutoribus aut curatoribus, valeat absolute & in omne tempus. Si demum agatur de votis Religiosorum, irritatio illorũ per Prælatos sortiatur effectum, iuxta ea quæ in fine huius capitis de illis dicenda sunt in particulari.

De mariti potestate irritandi vxoris vota.

SECTIO III.

DE votis singulorum subditorum, quoad irritationem, sunt particularia dubia, quæ præcedentibus adiungere oportet.

DVBITATVR ERGO QVINTO. An maritus omnia vxoris vota possit irritare. Ad quod Sotus lib. 7. De iustitia & iure, quæst. 3. art. 1. paulo post medium, nonnulliq; alij quorum meminit Leon. Lessius De iust. & iure lib. 2. cap. 40. num. 83. affirmatiuè respondent. Sed oppositum verius esse Suarez ostendit, De religione tract. 6. lib. 6. cap. 4. & satis indicat Palud. in 4. distinct. 38. quæstio. 4. art. 2. conclus. 5. dum vult maritum posse votum vxoris irritare tantummodo, prout per illud læditur ius ipsius. Idem expresse docet in Enchir. Nauar. ca. 12. n. 65. in fine, cum ait, non posse maritum vxoris vota irritare, nisi ea quæ sibi præiudicant. Itemque Caiet. in verbo Votum ca. 3. sub finem, cum ait absolute validum esse votum vxoris de non petendo coniugali debito; quia in eo, non subdita, sed par est marito. Idem iudicandum similiter est de alijs votis, in quibus nullum mariti cernitur præiudicium, eo quod fiant de illis; quorum respectu vxor est sui iuris, nec ei subdita: vt de actionibus positis in præcepto: de mandandis executioni tempore viduitatis, si ea euenerit: aut exequendis quidem tempore matrimonij, sed quæ non sint contra mariti ius. De talibus enim emissa vota (vt iam ante ex ipso Caiet. admisimus) absolute, & independenter à marito, valent: proindeq; ab eo irritari non possunt.

Ad quod confirmandũ induci potest textus in cap. Quidam, & in cap. Placet. De cõuersione coniugatorum: præsertim supposito, quod ibi agatur de irritatione voti, facta à cõiuge, prout ipse quoq; Sotus *in eod. art. 1. paulo ante solutionem argumentorum*, concedit; vt & supplementum Gabrielis *in 4. dist. 38. quæst. 1. lit. X, circa initium & Caiet. 2. 2. quæst. 0. 88. art. 8. col. ant. penult.* Et certe idem tanquam antedictis consentaneum sequendum nobis est. Et maxime cum non debeat vxor censeri esse ordinarie ea iudicij tenuitate, vt in omnibus à marito dirigi debeat, perinde ac impubes à parente: alioqui enim omnes fœminarum vota, etiam maiorum 25. annis, essent irritabilia; quod nemo dixerit.

Constitutum sit ergo, maritum vxoris vota irritare posse, non omnia: sed aliqua tantum: nimirum ea quæ præiudicant sibi in vsu matrimonij, educatione liberorum, & gubernatione familiæ. Non enim est alia subiectio vxoris ad virum, quam quæ nascitur ex vinculo matrimonij, per quod vir est caput mulieris, prout dicitur ad Ephes. capite 5. vers. 23. Sed ex vi talis vinculi, sequitur tantum subiectio necessaria ad matrimonialem statum, seu ad matrimonij vsum, edu-

cationem

carionem liberorum & familiæ gubernationem. Ergo maritus ea tantum vxoris vota irritare potest, quæ illi in talibus præiudicant. Vnde inferre licet, quod si vxor vouerit non peccare mortaliter, aut abstinere ab hoc vel ab illo peccato veniali, maritus non possit ipsius talia vota irritare, prout notauit Nauar. in Enchir. cap. 12. num. 61. Idem quoq; asserens de voto iciunandi ab ea emisso: sed negandum non est, quin si casus contingat in quo tale votum præiudicet marito, is illud quatenus tale fuerit, irritare possit.

312. Licet etiam inde inferre, maritum non posse irritare votum quod vxor emisit de non exigendo coniugale debitum, id est, de non compellendo eundem maritum ad illud reddendum. Nam in eo non præiudicat ipsi, cui non subijcitur ea ex parte, sed sui iuris est: & ideo potest sine facultate ipsius, se taliter obligare, quemadmodum notat Nauarr. in præced. numero 60. & patet ex cap. Quidam, & cap. Placet supra memoratis. Secus vero dicendum est de voto non reddendi debitum, emisso ab vxore: quia tale cedit in præiudicium mariti, vt satis patet. Imo & de voto non petendi debitum ab vxore emisso, quando matrimonium inde ipsi marito reddit onerosum, in eo, quod compellatur semper petere debitum: aut quod præ verecundia plerumque petere non audeat, quemadmodum notant Sylu. in verbo Matrimonium 7. quæst. 5. dicto 4. & Nauar. in cit. num. 60. Verum est tamen, quod si vxor votum de non petendo debitum faceret non causa sui, sed tantum mariti ad ei complacendum, ipsum non possit ab eodem marito irritari: quia in eius commodum, & non in præiudicium emitteretur. Hoc insinuauit Nauar. cum in eodem nu. 60. dixit, votum vxoris de non exigendo & non petendo coniugale debitum, valere quatenus ei soli præiudicium facit. Idemque satis expresse docet Sylu. in verbo Votum 5. quæst. 2. numer. 5. circa medium.

313. Hic quæri potest, An si vxor faciat votũ continentiæ de consensu mariti, postquam matrimonium iam est ab ipsis consummatum, maritus ipse possit illud irritare; quatenus præiudicium sibi adfert. De qua re illud certũ est, quod si absque legitima causa id faciat, peccet grauiter, iuxta antedicta dub. 2. An vero irritatio totaliter facta valeat, in controuersia versatur. Nam Panorm. ad capit. Charissimus, De conuers. coniug. *cuius meminerunt Rosella in verbo Votum 3. §. 2. & Sylu. in memorata quæst. 2. circa finem*, affirmat valere: cui consentit Sotus *lib. 7. quæst. 3. art. 1. pag. 4.* inquiens maritum posse omnia vxoris vota reuocare. Et vero Sylu. in eadẽ quæst. 2. ex sententia D. Thomæ & Ioannis de Neapoli, absolute negat valere; quod Nauar. sequitur in citato cap. 12. n. 61. & sententiam tutiorem esse notat Rosella in citato §. sub finem: addens & esse communiorem; eandemque expresse habet Gratianus in cap. Manifestum 33. quæstio. 5. Procedit vero siue vir eam licentiã dederit in secreto, siue in facie Ecclesiæ, seu coram Prælato, vt vult Sylu. ibid. Illud interea concedens, *sicut & Rosella*, quod si vir non consensit voto, sed solum ad tempus dissimulauit, vxor viro contradicente eidem voto, prout ipse præiudicat, tenetur obedire. Addequod Paludanus attigit in 4. distinct. 38. quæstio. 2. art. 2. concl. prima: quod si vir facultatem quam dedit vxori vouendi continentiam, reuocet antequa ea votum emittat, ipsam non posse deinceps vouere, nisi renouata eiusmodi facultate.

314. Quæri adhvc hic potest, An vxor quoque possit mariti vota irritare. Respondendum est autem affirmatiuè, quoad vota in quibus eiusdem vxoris præiudicium cernitur, ea ex parte qua ei præiudicant; vt recte annotant Sylu. in verbo Votum 5. quæst. 1. & Nauar. in Enchir. capit. 12. num. 65. Pro quo Suarez in citato cap. 4. à num. 8. pluribus authoribus citatis, rationem adfert: quod aliqua vota viri possint esse in præiudicium vxoris; quæ iniqua erunt, ac etiam inualida (vt scilicet Deo minime accepta, tanquam facta de ijs quæ præiudicant tertio) nisi includat conditionem: si vxor consenserit, vel non repugnarit. Sic autem illa pendere ab vxore, idem est ac ab ea irritari posse. Eiusmodi autem sunt vota realia, quæ maritus implere non potest, nisi dissipando, alienando ve aliquid de bonis vxoris: & personalia quæ vir nequit implere, nisi priuando vxorem vsu corporis sui, aut adiutorio illi ad vitam necessario: vt fieri potest per longam peregrinationem. Atque hinc, cum vxor & vir quoad debitum coniugale attinet, pares sint iure: vt deducitur ex D. Paulo in priore ad Corinth. cap. 7. in initio, & ex cap. Gaudemus, De diuortijs, fit vt si maritus voueat debitum non reddere, possit ab vxore tale votum irritari. Quod idem dicendum est, si is votum emitteret de non petendo debitũ, quatenus id similiter fuerit eidẽ vxori, *vt sic dicam*, præiudiciabile & onerosum, prout tangunt Nauar. in citato cap. 12. num. 61. & Sotus in cit. pag. 4. versus finem. Cæterum si vterque pari consensu vouerit continentiam, neuter potest alterius votum irritare, ex D. August. Epistol. 199. quod refertur 33. quæst. 5. cap. Quod Deo. Et ratio est, quia tunc iure suo irritandi vterque cessit: cum neuter sine sacrilegio possit, siue reddere siue petere debitum coniugale. Late de hac re Thomas Sanchez lib. 9. De matrimonio, disput. 39. & quatuor sequentibus.

De potestate patris irritandi vota.

Sectio IV.

Sexto principaliter dvbitatvr, Quo pacto intelligendum sit, patrem posse filij vota irritare. Ad quod respondetur duabus propositionibus.

Prior est Omnia vota filij siue realia siue personalia, pos- 315.
se à patre irritari, si idem filius illa emiserit ante pubertatis annos (qui sunt decimusquartus in masculis, & duodecimus in fœminis: Institutis Quib. modis tutela finitur; & Cod. Quando tutores vel curatores esse desinant, lege vltima.) Hæc est D. Thomæ 2. 2 quæst. 88. art. 9. colligiturq; ex capite Puella, 20. quæst. 2. Ratio vero est, *quam habet Suarez in memorato lib. 6. cap. 6. numero 2.* quia filius iure naturæ ita est sub potestate patris, vt ante vsum rationis, voluntate patris regi debeat, ac si ea esset suamet voluntas. Et adeptus vsum rationis, licet possit libere operari, quia tamen illam habet valde imbecillam ac tenuem, consentaneum est rationi, vt per aliquod tempus pendeat à voluntate patris; saltem quoad firmitatem obligationis, quâ se ad aliquid adstrinxerit, ita vt non sit firma omnino donec pater illam approbet: & maxime in negotio grauissimo, quale est obligationis ad Deum, quæ per votum contrahitur. Quia igitur conditio impuberis vouentis, est vt dependeat à patris potestate cuiuscunque materiæ respectu: fit vt in omni voto ipsius includatur conditio; nisi pater repugnarit: ideoque & locum habeat irritatio.

Aduerte autem nos supponere, impuberes vota emittentes, tales esse qui (iuxta superius dicta) eo rationis vsu polleant, vt valide vouere possint: alioqui enim superflua esset irritatio: cum vota hoc ipso quod irritantur, valida esse supponantur: adeo vt merito ab omnibus, *vt habet ibidem Sua ex numero 5.* reprehendatur sententia Hugonis, sentientis quod si puer infra annos pubertatis vouerit aptus ad perfecte deliberandum, votum ipsius non sit irritabile.

Quo vsque autem censeatur quis infra pubertatis annos 316.
manere ad hoc, vt vota eius per patrem ipsius irritari possint, prout iura statuunt, 20. quæstio. 2. cap. 1. Nauarr. quidem in citato numero 65. & sequenti 68. ac 70. in principio, innuit non esse semper censendum impuberem: seu adhuc infra pubertatis annos manere masculum, qui intra 14. & fœminam quæ intra 12. annum, adhuc sit: quoniam impuberes iudicantur tantum illi, qui adhuc sunt in ea ætate in qua nondum apti sunt ad matrimoniũ. Constat autem aliquos (malitia supplente ætatem) aptos esse ad matrimonium ante illam ætatem. Qua de re Caietan. secunda secundæ quæstio. 88. art. nono. Sotus in quartum distinct. 35. quæst. vnica art. 5. Couarr. in epitome quarti Decret. par. 2. cap. 5. num. 2. & 3. Verum aperta est Diui Thomæ doctrina in cit. art. 9. absolute, & sine restrictione asserentis votum eius qui rationis vsum iam attigit obligare quidem, sed ita vt possit irritari per parentes, quorum curæ subiectus adhuc manet. Quod est irritari posse à masculo emissum ante 14. annum, & à fœmina ante 12. neque par ratio est de matrimonio & de voto: quia annus pubertatis ad matrimonium requiritur, *vt recte loco cit. Couar. declarat*, tanquam index aptitudinis ad il-

lud: quæ aptitudo, vt prædiximus, potest annum illum præuenire. Ad votum irritabile vero, talis annus requiritur, tanquam index subiectionis, quæ in puero perseuerat donec attigerit annum 14. & in puella donec 12. Eandem D. Thomæ doctrinam expresse tradunt Rosella in verbo Votum 2. §. 3. & Sotus lib. septimo, De iustitia & iure quæst. 3. art. 2. Ex cuius modo loquendi haberi videtur, impuberem esse iudicandum, masculum quidem qui 14. fœminam vero, quæ 12. nondum implecuit annum. Quod satis aperte expressit Syluester in verbo Impubes: inquiens, Impubes dicitur masculus donec cõpleuerit 14. annum, fœmina vero duodecimum & apertius Palud. in 4. distinct. 38. quæst. 4. art. 2. concl. 7. inquiẽs, *congruenter glossa, ad cap. Firma, 20. quæstio prima*, quod non sufficiat attigisse; sed oporteat esse in fine 12. vel 14. anni ætatis.

317. Posterior propositio est. Quod si filius postquam iam est pubes; hoc est, si masculus, postquam excessit decimumquartum annum & fœmina duodecimum, vota aliqua personalia emittat, *vt ingrediendi religionem, vel ieiunandi certo die*, pater nequeat illa irritare; sed filius ipse, etiam illo reclamãte, teneatur ea implere. Hæc habetur ex cap. Puella, 20. quæstione 2. & traditur à D. Thom. secunda secundæ quæstio. 88. artic. 9. in fine corporis, & à D. Antonino 2. parte titul. 11. cap. 2. §. 6. dicto 3. Rosella Votum 2. §. 5. Syluestro Votum 3. quæstione 6. Soto in citato artic. 2. & ab alijs communiter. Ratio vero est, præter cætera, quas adfert Suarez in prius memorato lib. 6. cap. 5. quod de iure naturali ad absolutum valorem voti, requiratur solummodo sufficiens discretio rationis, & materia obligationis capax, sine præiudicio alterius. At in filiofamilias pubere, est plena discretio: prout ius canonicum non temere præsumit. Ergo filiusfamilias potest votum facere firmum & validum, si materia sit honesta; etiamsi pater non consentiat: dummodo ei nihil præiudicet. Exemplum est: si voueat moderatam orationem, vel abstinentiam, aliudve quod nihil impediat obsequium patri pro ratione status sui debitũ in administratione rei familiaris, vel gubernatione familiæ. Quod si aliquod tale votum (personale inquam filijfamilias) factum fuerit in præiudicium patriæ potestatis, id est, quod impediat expeditum domum seu familiæ paternæ regimen: vel nimium subtrahat eundem filium ab obedientia & cura patris, hunc posse illud irritare, communis sententia est, *vt Suarez habet in illo cap. 5. num. 9.* multis in eam citatis. Et ratio est, quia cum tale votum ex parte materiæ illicitum sit (vtpote quo lædatur ius paternum) nisi includat conditionem, Si pater consenserit; aut saltem, Si non repugnarit: censendum est inualidum, tanquam iniuriosum alteri, & ideo minime acceptum Deo, si illa excludatur. Inclusa autem facit votum irritabile per patrem, qui nolendo consentire, aut contradicendo, suspendet eiusmodi conditionem: & per consequens, votum sub ea factum.

Quod attinet ad vota realia puberis: tenendum est, quod filius etiamsi pubes, sed sub patria potestate adhuc constitutus, vota realia emittat, pater possit ea irritare. Hoc habent, *præter cæteros*, Nauarr. in Enchir. capite 12. numero 70. & Sotus in citato artic. 2. paulo post medium, ac Syluest. in verbo Votum 4. quæst. 2. Ratio vero est: quia minor non habet liberam suorum bonorum administrationem; sed pater quamdiu ille manet sub eius potestate. Modos quibus à tali potestate filius liberatur tangemus in libr. 20. num. 23. eosdemq; persequitur Lud. Molina De iustitia & iure, tomo 1. tract. 2. disput. 229. Iam istud de votis realibus filiorumfamilias, intelligendũ est de ijs quæ principaliter sunt realia: quia cum votum fuerit principaliter personale, & accessorie tantum reale, non poterit à patre irritari: vt si filius pubes, *quanquam minor 25. annis*, professionem religionis faciat, non potest pater impedire quin bona illius cum persona ad monasterium perueniant; vt probari potest ex cap. In præsentia, De probationibus: traduntq; Diuus Anton. in citato §. 6. dicto 2. Syluest. in citata quæstione 2. dicto 2. & Nauarr. in memorato numero 70. in fine, & in numero 65. Intelligendum est præterea dummodo vota ipsa realia non fiant à filio de peculio suo castrensi aut quasi castrensi: quia ratione huius generis bonorum, filius est sui iuris; & ideo pater nequit vota de illis facta irritare, prout annotant D. Anton. in eodem loco, dicto 3. & Syluest. in verbo Votum 3. quæst. sexta. 318.

Qværi avtem primo potest hoc loco, An si pater vota personalia filij impuberis, dũ adhuc est impubes, non irritauerit: possit postea cum iam pubertatis annos non excessit, illa irritare. Ad quod Sotus lib. 7. de iust. & iure qu. 3. art. 2. dub. vlt. negatiuè respondet; & negationem à simili confirmat: quia si Dominus votum serui, dum in illius potestate erat, non irritauit, postquã is est libertatem consecutus, non potest irritare. Caiet. vero 2. 2. quæst. 189. artic. 5 & Nauar. in Enchir. cap. 12. nu. 71. & communiter recentiores, *vt aliquot citati sunt apud Suarez in memorato cap. 6. nu.* 8. respondent affirmatiuè, & melius: quia nulla facta est mutatio in voto per hoc, quod filius egrediatur limites pubertatis; vnde ipsum adhuc manet cum conditione implicita, quam ab initio habuit: nempe, nisi pater contradixerit. Cum enim, *vt supponimus*, nulla facta sit accessio, qua ipsum innouaretur: existimandum est nunc, sicut ab initio, esse conditionatum: ideoq; perinde irritabile esse. Neq; par est ratio de seruo, quia in votis filij, irritatio patri conceditur ob defectum in eodem filio, perfecti iudicij. In votis vero serui, Domino facultas irritandi datur, propter præiudicium quod ei ex talibus votis irrogatur. Indeq; est, quod, *vt infra dicetur*, Dominus vota serui, quæ in ipsius præiudicium non vergunt, irritare nequeat. Vnde quia nulla vota serui, quando is iam liber est, præiudicant Domino; in quo cessauit prior in illum potestas, fit vt idem Dominus nullum eorundem votorum possit irritare.

Quanquam tamen ex Caiet. & Nauarr. dictum istud de votis filiorum, sic limitandum est; vt non censeatur procedere, quando vota fuerint approbata legitimo tempore; siue, *quod idem est*, ab ipsis filijs iam puberibus; quoniam talis approbatio voto addit vinculũ, in quo non dependet filius à patre. Sed aduerte ad hanc approbationem non sufficere, quod filij iam puberes credant vota, quæ adhuc impuberes emiserunt, esse valida, ideo intentionem habeant illa adimplendi: sed oportet vt nouo actu voluntatis, denuo superinducatur obligatio. Quod Nauarr. in fine citati num. 71. expressit, & clarius Suarez in eodem cap. 6. num. 12. inquiens. Si inchoata iam pubertate aliquis ratum habeat votũ, quod in pueritia fecit, iam illud emittit; & ita votum imperfectum transit in perfectum, & quod erat conditionale, incipit esse absolutum, ac tam firmum, quam si tunc primum fieret, nec vllum antea votum præcessisset. Adde ex eodem in seq. num. 15. non posse amplius à patre irritari votum impuberis, quando illud sciens, vult ipsum ratum confirmatumq; manere: si in ea voluntate perseueret vsq; ad annos pubertatis filij. Ratio est: quia pater in eo, iam vsus est potestate sua quantum potuit: ita vt plene impleta censeri possit conditio illa inclusa in voto impuberis. Si pater ratum habeat, aut nisi pater contradixerit: adeo vt tale negotium transierit quasi in rem iudicatam.

Qværi potest secvndo, An præter patrem alij sint, qui eorundem impuberum, aut minorum 25. annis, vota possint irritare. Ad quod respondetur, nullos esse patre viuente: qui cum solus sit caput totius familiæ, & habeat plenam rerum administrationem, & personarum gubernationem: voluntas filiorum impuberum in ipsius, non alterius posita est potestate. Deficiente vero patre, mater id potest, itemque tutor respectu pupilli, & quoad vota realia curator respectu minoris, ex Palud. in 4. distinct. 38. quæstio. 4. artic. 2. concluſ. 8. D. Anton. 2. part. titul. 11. cap. 2. §. 6. Syluestro in verbo Votum 4. quæst. 2. Soto de iust. & iure lib. 7. quæstio. 3. art. 2. Idq; sequuntur recentiores, quorum meminit Suarez adhuc ibidem num. 19. satisq; probatur ex cap. Puella, 20. quæstio. 2. Difficultas tamen est, An hoc quod de matre dicimus, sit de quauis matre intelligendum; an vero de ea tantum quæ fuerit tutrix filiorum. Nauarr. enim in Enchir. cap. 12. num. 64. & Syluest. in cit. quæst. 2. insinuant, intelligendum esse tantũ de matre quæ filij tutrix sit: quod expresse docent Palud. & D. Antoninus locis citatis. Idem vero Nauarr. in sequent. numero 65. absolute intelligendum esse de matre, satis indicat cum ait, matrem quæ deficiente patre, eidem succedit, posse irritare vota filiorum impuberum. Indicat etiam Sotus in eodem artic. 2. circa me- 319

dium,

dium, inquiens: vtrumq; votum, personale inquam & reale, posse à parentibus vel tutoribus irritari. Imo & textus in memorato cap. Puella, cum hanc potestatem irritandi tribuit absolute parentibus & tutoribus. Parentum enim nomine, matrem quoq; comprehendi certum est.

Cæterum videtur dicendum, quod si deficiente patre nulli sint filiorum tutores vel curatores, mater ipsorum etiamsi tutrix non sit, possit ad instar patris, cui in cura filiorũ succedit, omnia vota eorundem irritare. Si vero extent tutores aut curatores qui patris gerant vices: illorum potius sit quam matris, quæ tutrix non est, impuberum personalia, aut minorum 25. annis, realia vota irritare. Certum est enim ex cit. capit. Puella, eos quoad hoc, æquari patribus: vtpote qui in eorum locum succedunt, iuxta illud ad Gal. 4. Quanto tempore hæres paruulus est, &c. sub tutoribus & actoribus est, vsque ad tempus præfinitum à patre.] Id quod de matribus non tutricibus dubitant, immo & negant nobiles authores, vt Palud. & D. Anton. prout ante annotauimus.

QVÆRI POTEST TERTIO, An sicut pater vota filij emissa ante pubertatem irritare potest pubertate inchoata, si non fuerint confirmata; possit etiam tutor. Cui Suarez in sæpe memorato cap. sexto num. 14. satisfacit negando posse: quia eo ipso quod pupillus sit pubes, tutor transit in curatorem: cui non persona pupilli, sed tantum bona eius committuntur. Pater vero semper manet pater, nec mutat conditionem paternæ potestatis: ratione cuius votum à filio in pupillari ætate factum inclusam habuit conditionem; si patri placuerit, aut si pater non contradixerit: vnde fuit irritabile.

De potestate domini irritandi vota serui: & de potestate Superioris irritandi vota Religiosi sui.

SECTIO V.

320. DVBITATVR SEPTIMO, PRINCIPALITER: Quomodo intelligi debeat quod Dominus possit seruorum vota irritare. Ad quod respondebimus paucis (seruorum enim de quibus in hac materia sermo est, nempe mancipiorum, nõ est apud nos vsus) Dominis esse tributam irritandi potestatem, quoad ea vota seruorum, quæ vergunt in suum præiudicium. In quo omnes conuenire notat Nauarr. in citato cap. 12. num. 65. Ratio vero est quia vota facta cum alterius præiudicio, tanquam de alieno exhibita, non placent Deo. Quando igitur materia voti quod seruus emittit, talis est quæ possit Domino præiudicium parere, debet votum vt licitum sit ac validum, includere conditionem, Si Dominus consenserit, aut saltem si non contradixerit. Vnde relinquitur tale votum irritum fieri, si Dominus non consentiat vel contradicat. Atque hinc fit, vt Dominus possit irritare serui votum quod emisit de religione intranda, aut de peregrinatione facienda, & ita de alijs per quæ subtrahitur à Domini obsequio: itemque de realibus, cum quidquid seruus habet sit Domini. Secus autem putandum est de voto continentiæ, & de quibusdam orationibus dicendis, alijsque id genus quæ Domino non præiudicant. Videri potest Suarez de religione tractat. 6. libr. 6. capit. 3. Et addi quod cum Dominus potestate irritandi, vtatur solum ratione sui præiudicij: si seruus libertatem aliquando consecutus fuerit, teneatur *prout iam antea attigimus*, adimplere vota à Domino irritata, nisi interueniat aliunde legitimum impedimentum.

321. DVBITATVR OCTAVO PRINCIPALITER, De potestate Superiorum circa Religiosorum vota, qualis quantaque sit quoad irritationem. Ad quod respondetur, *prout communiter recentiores respondere annotat Suarez in sequenti capit. 7. numer. 7.* talem ac tantam esse Prælatorum potestatem hac in parte; vt omnia omnino vota quæ Religiosi sui emiserint, regulariter possint irritare: quoniam Religiosus iam non est suus, sed Dei; cuius vicem Prælatus ipsius gerit: ita vt velle & nolle non habeat, sed ex illius quem vice Dei, iupra caput suum posuit; & cuius imperio se subiecit, voluntate dependeat: prout dicitur in cap. Si religiosus De electione in 6. Ex qua dependentia, prout est ex voto paupertatis, prouenit vt Prælatus vota omnia realia sui Religiosi irritare possit, eo quod Religiosus ob tale votum nihil potest habere proprium: nec vlla re vti, de eave disponere sine licentia Prælati sui. Vnde consequens est, quodcunque votum reale ipsius, vt licitum sit & validum, debere includere conditionem, Si Prælatus consenserit: atque adeo irritari posse à Prælato. Idem dicendum esse de votis personalibus, consequens est ex voto obedientiæ; per quod Religiosus à suo Prælato pendet in omnibus suis actionibus. Quod D. Thomas 2. 2. quæstio. 88. art. 8. ad 3. ex eo probat: quod Prælatus in quolibet tempore possit occupare subditum in aliquo opere consentaneo regulæ suæ. Vnde quia omnis actio requirit tempus: nullumq; est quin Prælatus occupare possit in eo suum subditum: sane hic nullum facere potest votum firmum de vlla sua actione nisi includendo conditionem, Si Prælatus consenserit, aut non contradixerit. Quod est (vt patet ex antedictis) tale votum irritari posse ab ipso Prælato.

Aduerte autem id procedere, quantumcunque Religiosus voueat ea ad quæ alias tenetur: vt non peccare mortaliter, non dicere verbum otiosum: ita vt possint quoque talia vota ei relaxari à Prælatis, quemadmodum docet Sotus in libro 7. de iust. quæstio. 3. art. 1. pag. 2. versus finem: satisque iudicat Sylvest. in verbo Votum 4. quæst. 2. dicto 5. cum vult eandem rationem esse Religiosi in hac re ac impuberis; quia ille sicut hic, non habet velle, id est, pendet totus ex aliena voluntate (ob votum nimirum obedientiæ nuncupatum in religione) & clarius Nauarr. in Enchir. capit. 12. num. 69. Ratio quam Sotus adfert est, quod Prælatus quoad ea quæ sponte fiunt, sit suo modo Dominus voluntatum, *interuentu voti obedientiæ religiosæ*, sibi subditarum, adeo vt nouam illam obligationem quam subditus per votum sibi imposuit, possit ab eo auferre. Est autem additum in responsione *regulariter*: quia negari non potest, quin sicut nequit Prælatus tria religionis substantialia vota subditi sui irritare; ita nec votum de arctiori religione ingredienda, si forte illud emisit: hoc enim voti genus superat Prælati authoritatem. Id quod præter Cajet. & Sotum locis citatis admittit D. Anton. 2. part. tit. 11. cap. 2. §. 9. col. 2. ac suffragatur textus in cap. Licet, De regularib.

Responsi ad nonnulla quæsita.

HIc possunt quæri nonnulla. Primum, an si Prælatus irritet votum aliquod Religiosi sui; qui deinde in Episcopum assumitur, irritatio vim suam retineat, nec vlla talis voti obligatio maneat: non obstante quod vouens desierit esse sub potestate Prælati à quo irritatio ipsa facta est. Respondetur autem affirmatiuè: quia potuit Prælatus absolute, & in omne tempus votum irritare: quandoquidem potestas ipsius in ea re, non nititur præiudicio quod per votum ei irrogetur: sed alio fundamento nempe quod iuxta antedicta Religiosus (cum habeat voluntatem suam obligatam alterius arbitrio) careat perfecta libertate vouendi. Ex qua carentia, sicut ex carentia perfecti iudicij in puero, sufficiens in Prælato respectu sui Religiosi, inest potestas ad faciendã absolute, voti irritationem. Istud Sylvester expressit in verbo Votum 4. quæstio. 2. dicto 1. Cui quoque ibidem placet, quod etiamsi Religiosus votum fecisset exequendum postquam fuerit extra Prælati obedientiam, adhuc Prælatus ipse possit illud absolute etiam, & in omne tempus irritare, perinde ac antea num 308. dictum est, quoad patrem respectu votorum, quæ filius emisit in tempus, quo sui iuris fuerit. 322.

Alterum est, An possit Prælatus irritare vota Religiosi quæ ante religionis ingressum emisit. Ad quod ex glossa ad cap. Noluit, 33. quæst. 5. & Richardo in 4. dist. 38. art. 4. qu. 1. & Sylvestro in verbo Votum 4 quæst. 2. in principio: respõdendũ est affirmatiuè; quia Religiosus plus est sub potestate Prælati, quam vxor sub potestate viri. Sed vir potest irritare votum quod illa emisit antequam nuberet, ex præcitato cap. Noluit. Si tamen talis Religiosus in Episcopum postea assumeretur, eiusmodi vota reuiuiscerent, non obstante Prælati irritatione: quoniam ea non esset facta ratione defectus libertatis vouendi, cum vouens fuerit sui iuris dum illa emitteret; sed ratione præiudicij & incommodi quod superior sentiret in eo quod nõ haberet subditi voluntatem, omnino 323.

expeditam ab omni impedimento exequendi quæuis sua iussa, prout ex obedientia tenetur.

Aduerte quia Nouitij sunt adhuc sui iuris, necdum in potestate Prælati; ab hoc vota illorum non posse irritari: posse autem eadem interea suspendi, cum personalia fuerint, si forent impedimento probationi nouitiatus; quia votum non debet esse impeditiuum maioris boni; sicut censetur esse contrarium propositæ probationi, requisitæ ad religionis professionem; quâ nullum est votum præstantius, cum alia omnia in se contineat eminenter. Videri potest Suarez in citato cap. 7. n. 11. & 12.

324. Tertium quod potest quæri, est, Qui in hac re comprehendantur nomine Prælati religionis. Cui satisfit per illud quod Suarez in sequenti num. 17. Quemlibet ordinarium Prælatum religionis ab immediato ad supremum vsque, Papam inquam, comprehendi: quia ad eos omnes votum obedientiæ extenditur, & ideo omnes acquirunt potestatem in Religiosi voluntatem, ad dirigendam ac moderandam eam in spiritalibus: & per consequens ad irritanda illius vota. Sic, *vt idem Suarez addit*, talem potestatem habent præter Papã, non modo Generales ordinum & Prouinciales, sed etiam Abbates, Priores, Guardiani, Rectores, alijque similes, qui sunt Prælati in vnoquoque conuentu. Nam & ipsi iurisdictionem spiritalem habent, cum qua præcipere possunt in virtute obedientiæ. Non habent autem illi quos hi assumũt sibi administros seu coadiutores regiminis, & Subpriores, aut Vicarij, aut ministri appellantur: nisi delegatam accipiant, aut in absentia Prælati, vicem illius gerant cum tota iurisdictione, iuxta vniuscuiusq; religionis consuetudinem. Porro in hac Prælatorum multitudine, ne sit confusio datur ordo, quo ij qui vniuersaliorem iurisdictionem habent, cæteris superiores censentur: & qui minus vniuersalem, inferiores illisq; subordinati ac subditi. Vnde sequuntur duo quæ idem author habet sub initium sequentis cap. 8.

Vnum est: inferiorem Prælatum non posse irritare votum confirmatum à superiore: quia dependentia inferioris à superiore exigit, vt quod hic legitime fecit, ille non possit irritum reddere. Alterum est: superiorem Prælatum posse irritare votum confirmatum ab inferiori, vel de eius licentia factum. In memorata enim subordinatione qui superior est, retractare potest licentiam, præceptum, & confirmationem datam ab inferiore. Imo & votum ab ipso factum; quod sicut censetur includere conditionẽ, Si non dissenserit Superior (cuius alioqui ius læderetur) ita etiam censenda est licentia vouendi, aut confirmatio voti data per ipsum inferiorem, includere eandem conditionem. Quo fit vt locus sit irritationi. Adde cum eodem authore in fine eiusdem capitis, Prælatum alteri succedentem in eodem officio, posse vota subditi sui, à prædecessore suo confirmata irritare. Ratio est. quia in vtroque, eadem omnino potestas est. Quare cum prædecessor potuerit ea reuocare iuxta antedicta in sect. 2. dub. 2. poterit & successor.

Quartum quod quæri potest, est: an Prælatæ monialiũ, respectu earum habeant istiusmodi potestatem. Ad quod Suarez in fine prius memorati cap. 7. respondet affirmatiuè: quia licet non habeant iurisdictionem spiritalem: habent tamen ius præcipiendi intra limites domesticæ gubernationis, ac regiminis monasterij; & subditæ sic pendent ab illis ratione voti obedientiæ, vt sine earum consensu, nequeant obligare se firmiter, seu quin obligatio modificetur conditione, Si superiores consenserint, aut saltem si non contradixerint.

CAP. XXII.

De dispensatione voti.

SVMMARIVM.

325 *Qua ratione hic sumatur dispensatio, & quod ea locum habeat in voto.*

326 *Quomodo Papa possit dispensare in voto, quod obligat iure diuino.*

327 *Relicta in Ecclesia potestas dispensandi in votis.*

328 *Talem potestatem requiri omnino ad dispensandum: & quod ea resideat immediate in Papa, & eius prærogatiua.*

329 *Quod Papa possit dispensare in voto continentiæ emisso in religione.*

330 *In Episcopis residet iure ordinario potestas in voto dispensandi cum suis subditis, restricta aliquot casuum reseruatione: & quorum.*

331 *In omnibus votis non reseruatis dispensare potest Episcopus.*

332 *Non nulla quæ Episcopus potest circa vota Papæ reseruata; & quomodo possit dispensare in voto virginitatis.*

333 *Non potest Archiepiscopus dispensare cum subditis suorum suffraganeorum: & quod votũ de nunquam petenda dispensatione, non faciat ipsum indispensabile.*

334 *Episcopus dispensare potest in voto non nubendi, & in voto cõtinentiæ non perpetuæ.*

335 *Quod possit Episcopus circa votum religionis.*

336 *Quid circa votum perpetuæ continentiæ.*

337 *Si votum Papæ reseruatum sit pœnale, licet tutius sit pro dispensatione, ad Papam recurrere: tutâ nihilominus conscientia potest esse ille, cum quo Episcopus in eodem voto dispensarit.*

338 *Quando possit Episcopus in voto facto sub disiuncto de materia reseruata, & de non reseruata.*

339 *Qui seculares Episcopo inferiores, dispensare possint in votis non reseruatis.*

340 *Qui ex regularibus idem possint: & quod non possit abbatissa, aliaue prælata monialium.*

341 *Quod præter potestatem legitimam ad validitatem dispensationis in voto (etiamsi detur à Papa) requiratur causa iusta.*

342 *Causæ iustæ, ratione materiæ.*

343 *Iustæ ratione vouentis.*

344 *Dari potest in voto dispensatio non solum ob commune, sed etiam ob priuatum bonum maius.*

345 *Obseruanda à Superiore dispensante in voto.*

IN hac doctrina passim vsurpari solet dispensationis nomẽ, prout denotat exemptionem personæ à lege, peculiari aliqua de causa factam ab habente potestatem. Vnde, *inquit Couarr. in Epit. 4. Decret. part. 2. cap. 6. §. 9. num. 1.* passim dispensare, pro legibus soluere dicimus: subindeque tali nomine vtimur pro concessione aut indulgentia, quæ contra ius à Principe impetratur. Atq; in votis habet locum, quia in illis cernitur quædam lex particularis, *quam vouens sibi indicit*, nonnunquam capax legitimæ dispensationis, perinde ac lex vniuersalis: prout annotat D. Thomas 2. 2. qu. 88. art. 10. & Sotus de iust. & iure libr. 7. quæstio. 4. art. 1. atque alij passim. 325

Sed obijci potest quod iuxta capo Cum inferior, De maiorit. & obedient. nullus superior, ne quidem Papa, possit relaxare ius diuinum: ac proinde nec in eo dispensare, cum dispensatio includat relaxationem. Obligatio autem voti est iuris diuini ob illius acceptationem à Deo, cui de eodem iure seruanda est fidelitas. Respondendum est autem, illud intelligendum esse de ea relaxatione, quâ iure perseuerante in sua vi, eximitur aliquis ab illius obseruatione: prout fit quando Papa cum aliquo dispensat in obseruatione ieiunij Quadragesimalis. Nam tunc contingit quod in cit. cap. habetur pro absurdo, vt inferior liget potiorem; & filius potestatem exerceat in parentem: non autem cum dispensatur in voto. Nam in eo dispensans cum aliquo, non facit ei potestatẽ, vt voto perseuerante in sua vi, ipse possit ei contrauenire: sed votum tollit omnino; illud reuocans, prout rationem habet legis humanæ, quam proprius subditus imposuit sibi, obligationem interuentu acceptationis Dei indè securam auferens: remittendo scilicet illam nomine & authoritate ei à Deo ipso commissa. Ad eum nempe modum, quo Rex potest cõmittere officiali suo, vt promissiones sibi factas relaxet. Neque est quod id cuiquam mirum videatur: cum peccata, quibus multo magis efficimur Deo debitores, quam votis; possint sine violatione iuris diuini, remitti ab homine, ipsius Dei nomine, & authoritate, Christo dicente Ioannis 20. Quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.] 326

Atque in Ecclesia esse etiam relictam potestatem remittendi debitum ex voto, habetur ex generali concessione ei 327

specia-

ſpecialiter facta in D. Petro per illa verba Matth. 16. Quodcumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis. Etenim contineri conceſſionem relaxandi vota in Eccleſia (quæ ſancta, fallere: & Spiritus ſancti magiſterio directa, errare non poteſt) receptus vſus dubitare non ſinit; qui eſt vt plerumque in diplomatibus Summi Pontificis quibus indulgentiæ conceduntur, condonationi pœnarum peccatis debitarum, addatur poteſtas condonandi debita votorum. Accedit quod ad ſuauem Eccleſiæ adminiſtrationem, quæ ad animarum ſalutem dirigitur, ſit interdum neceſſarium vt vota & iuramenta relaxentur. Quare exiſtimandum eſt à Chriſto relictam eſſe ad id poteſtatem iis, quos conſtituit; vt ſuorum myſteriorum (ex Apoſtolo 1. Corinth. 4.) ſic & ſibi debitorum diſpenſatores: etiam ea remittendo, quando expoſcit animarum ſalus, quæ finis eſt, in quem miniſterium ipſorum inſtituit. Hanc doctrinam plenius tractatam habet Suarez de relig. tract. 6. lib. 6. cap. 9. Vbi & dicta ab aliis expendit. Sed prædicta poſſunt ſufficere ad iudicium nobis propoſitum.

Porro ad diſpenſationem in votis legitime faciendam, duo requiruntur: authoritas ſcilicet Eccleſiæ, & iuſta cauſa diſpenſandi: de quibus ſigillatim dicendum.

De authoritate diſpenſandi.

Sectio Prior.

328. AVthoritatem à Chriſto (iuxta proxime dicta) relictam in Eccleſia, ſeu Eccleſiaſticam iuriſdictionem, eſſe neceſſariam ad voti diſpenſationem, docet D. Thomas 2.2. q. 88. art. 12. & inculcant ſequaces ipſius Palud. in 4. diſtinct. 38. quæſt. 4. art. 2. concl. 2. D. Anton. 2. part. tit. 11. cap. 2. §. 6. ſub finem, Sotus lib. 7. de iuſt. & iure quæſt. 4. art. 1. & 3. & cum eo Nauar. in Enchir. cap. 12. num. 75. Deducuntque ex verbis illis D. Pauli in poſteriori ad Corinth. cap. 2. Nam & ego quod donaui, ſi quid donaui propter vos, in perſona Chriſti. Hæc enim indicant Prælati Eccleſiaſtici, *tanquam gerentes vices Chriſti*, eſſe obligationes iſtiuſmodi relaxare propter commune Eccleſiæ bonum. Id quod eſſe clariſſimum, & de fide certum, ex traditione & vſu Eccleſiæ habet Suarez in memorato lib. 6. cap. 10. num. 2. Atque hinc à diſpenſatione diſtinguitur voti interpretatio, ad quam ſola ſcientia ſufficit; cum tantum pertineat eo, vt votum intelligatur non eſſe obligatorium; ſicque non tantum à Prælato ea fieri poteſt, ſicut diſpenſatio; ſed etiam à quouis alio ſufficienter erudito.

Cæterum talis authoritas in Summo Pontif. reſidet pleniſſima, ac in ſummo perfectionis gradu: accepta immediate à Chriſto, qui cum illam D. Petro dederit ad regimen ſuæ Eccleſiæ, eandem in ſucceſſorib. ipſius continuat, tanquam requiſitam ad prouidam Eccleſiæ gubernationem. Reſidet autem cum prærogatiua, vt à nullo alio in terris pẽdeat: quæ vero reſidet in aliis quibuſcumque Prælatis, pendeat à Summo ipſo Pontifice, qui reſpectu omnium illorum, poteſt vota ſibi reſeruare. Itemque vt vniuerſalis ſit (tanquam reſidens in Epiſcopo vniuerſali) quoad perſonas, & loca, ac etiam quoad vota. Quod certum eſt; tum quoad ſimplicia quæcumque; ſiue temporalia, ſeu emiſſa ad certum ſolummodo vitæ tempus: ſiue perpetua, ſeu emiſſa pro tota vita: & ſiue continua, quale eſt de nunquam edendis carnibus; ſiue diſcontinua, vt de non edendis carnibus omni feria 4. Eſſe quoque certum quoad votum continentiæ, quod emittitur ſuſceptione ſacri ordinis; omneſque id concedere teſtatur Palud. in 4. diſtinct. 38. quæſt. 4. art. 4. concluſ. 10. Quod quidem Sotus in citata quæſt. 4. articul. 2. poſt 5. concluſionem, bene probat ex eo, quod non alio iure quam Eccleſiaſtico tale votum annexum ſit ordini ſacro: quia ſi annexum eſſet iure diuino, nunquam licuiſſet Sacerdotibus Græcis vxores habere ad vſum matrimonij: cum iuri diuino nulla conſuetudine poſſit derogari, ex cap. finali, De conſuetudine.

329. De voto ſolemni autem continentiæ, quod in religione emittitur, an ipſe quoque Summus Pontifex diſpenſare valeat, valde controuerſum eſt. Atque in vtramque partem varios authores poſt Couarr. De teſtamentis cap. 2. num. 10. & 11. recentiores citant: & cæteros *maximo numero* Thomas Sanchez De matrimonio lib. 8. diſput. 8. num. 6. & 7. qui & affirmantem ſequuntur. Eam maxime ob cauſam, quod in dubio præſumendum ſit pro geſtis Papæ; vt pote qui peculiariter in Eccleſiæ gubernatione ductu Spiritus ſancti dirigitur. At conſtat ex variis hiſtoriis (quarum nonnullas referunt Azor in 1. parte Inſtit. Moral. lib. 1. cap. 7. quæſt. 1. & Leon. Leſſius de iuſt. & iure lib. 2. cap. 4. n. 11. in fine) cum variis eſſe diſpenſatum in tali voto. Ergo concedendum eſt, Papam poſſe in eo diſpenſare: cum contrarium non ſit certum; & credendum ſit Chriſtum Eccleſiæ ſuæ non defuiſſe in neceſſariis: ſed ſuauiter, ſufficienterque prouidiſſe quibuſcunq; neceſſitatibus illius. Vnde quia poteſt neceſſarium aliquando eſſe, aut ſaltem maxime expedire, vt authoritate Papæ cum Religioſo diſpenſetur in prædicto ſolemni voto continentiæ: non videtur negandum, quin ad id Papa ipſe ſufficientem poteſtatem acceperit: eamque legitime exercuerit cauſa grauiſſima exigente: qualis eſt pax & tranquillitas totius regni, quæ aliter, quam ex matrimonio conciliari non poſſet, ob defectum ſucceſſoris ac hæredis legitimi. Qua itaque diutius immorari non eſt neceſſarium ad noſtrum inſtitutum: cui ſufficit eam ſententiam propoſito fundamento nixam ſatis probabilem eſſe, vt tuta conſcientia poſſimus eam ſequi. Qui pluribus tractatam volet, videat Greg. à Valent. 2. 2. diſput. 6 quæſt. 6. puncto 7. & alios memoratos, referentes ac ſoluentes argumenta quæ adferri poſſunt in contrarium. Quæ ſolutiones eo recidunt fere: vt cum monacho quidem manente monacho, non poſſit diſpenſari in voto continentiæ: poſſit autem, ſi is de monacho fiat non monachus: diſpenſatio ſcilicet cum eo in votis religionis, ea ratione quæ tradita eſt in præcedenti num. 326.

Reſidet præterea iure ordinario in Epiſcopis poteſtas ipſa diſpenſandi in votis: tamen limitata ad ſubditos ipſorũ: 330.
quorum comparatione in iis quę ſunt iuriſdictionis, poſſunt quidquid poteſt Papa comparatione fidelium omnium, tanquam principalis ſacrorum ab ipſo Pontifice (à quo inſtituũtur) aſciti in partem ſolicitudinis quam gerit totius Eccleſiæ; adeo vt in ordine ad ſubditos ſibi attributos habeant omnẽ poteſtatem neceſſariam ad eorum rectam gubernationem niſi illis reſtricta ſit: prout eſt quoad aliqua vota. Etenim quoad ſolemne votum, non modo in eo quod emittitur in religione; ſed nec in illo quod emittitur ſacrorum ordinum ſuſceptione, poteſt alius à Papa diſpenſare, prout communem omnium ſententiam eſſe notat Nauar. in Enchir. cap. 12. num. 75. ſub finem.

Quod idem ſentiendum eſt de nonnullis ſimplicibus votis, quæ ipſi Summo Pontifice reſeruata ſunt, & commemorantur in Extrauag. communi. Etſi dominici. De pœniten. & remiſſ. nimirum votum continentiæ perpetuę, votum religionis approbatæ (etiamſi tantum ſit de intranda religione *ex Palud. in 5. concluſione paulo poſt citanda*) votum peregrinationis ad inuiſenda Romæ limina SS. Apoſtolorum Petri & Pauli: vel D. Iacobi Compoſtellæ, votum item Ieroſolymitanum. Quamuis enim non aliud quam iſtud inueniatur iure ipſo reſeruatum (per cap. ſcilicet Ex multa, De voto, iuncta gloſſa, verbo incumbit; quod etiam notat Nauar. ſub initium cit. num. 75.) attamen de ſtylo & conſuetudine Romanæ curiæ, omnia illa quinque cenſentur reſeruata eſſe Papæ, prout tradunt Palud. in 4. diſtinct. 38. quæſt. 4. art. 4. concluſ. 5. D. Anton. 2. parte tit. 11. art. 2. §. 9. notabili 4. Angelus in verbo Votum 4. §. 6. Nauar. in eodem numero 75. Sotus lib. 7. De iuſt. & iure, quæſt. 4. art. 3. & Couar. ad cap. Quamuis pactum, prima par. §. 3. num. 12. vbi ait eſſe communiter receptum: & recentiores ſequuntur inter quos ſatis multis de eo agit Suarez in citato lib. 6. cap. 21. Par eſt vero credere tempore D. Thomæ huiuſmodi conſuetudinem non viguiſſe; ob eamque cauſam ipſum 2. 2. quæſt. 88. art. 12. ad 3. in reſeruatorum numero poſuiſſe tantum Ieroſolymitanum, & continentiæ vota, prout in fine citati art. tertij Sotus annotat.

In aliis votis autem propter difficultatem adeundi Papam, omnibus Epiſcopis conceſſum eſt diſpenſare cum ſuis 331.
ſubditis, iuxta D. Thomam ibidem: expreſſeque habent Angelus & Sotus locis cit. ac Supplementum Gabriel. in 4. diſt. 38. quæſt. 1. colum. vltima. Quod autem Panormitan. ad cap. Propoſuit De conceſſ. præbend. num. 12. ait Epiſcopis ſolum

esse concessam votorum commutationem: dispensationem autem cuiuscumque voti esse Papæ reseruatam: satis refelli tur ex consuetudine recepta ab Ecclesia: & ex munere Episcopi, cuius ante meminimus: atque ex eo quod non nitetur sufficienti fundamento, prout Suarez ostendit in cit. lib. 9. cap. 10. num. 5. Quæ cum ita sint, inde cum Leon. Lessio De iust. & iure, lib. 2. cap. 40. num. 105. licet inferre, quod Episcopus dispensare possit, primo in voto religionis non approbatæ ab Apostolica sede; quia sine tali approbatione nō est proprie religio. Secundo, in voto continentiæ temporalis, seu aliquot annorum: nisi tot ij sint, quot & non pluribus vouens videtur posse viuere: quia tunc votum esset perpetuum. Tertio, in voto non fornicandi, aut non petendi coniugale debitum: quia tale non est votum integræ castitatis, sed tantum partis illius. Quarto, in voto suscipiendi sacros ordines, cuius adimpletioni annexum est quidem votum perpetuæ continentiæ, non est tamen votum continentiæ perpetuæ.

332. Idem Lessius addit tria digna obseruatione pro praxi. Primum est, posse Episcopum dispensare in quibusdam qualitatibus adiunctis substantiæ voti reseruati, vt si subditus vouerit ingredi religionem arctam, potest ex iusta causa dispensare cum eo, vt ingrediatur laxiorem: sicut & cum eo qui vouit pedes Romam ire ad limina SS. Apostolorum, dispensare potest, vt eat eques. Secundum est; Si Papa votum sibi reseruatum commutarit in aliud non reseruatum, posse Episcopum in hoc dispensare: quia est votum nouum non reseruatum. Tertium est, Episcopum non posse dispensare in voto virginitatis, nisi vouens intenderit, se tantummodo ad carnis integritatem obligare. Verum ea ratione non vouetur communiter virginitas, sed prout includit continentiam.

333. Quartum adde ex Palud. *in 4. distinct. 38. quæst. 4. ar. 4 conc. 8.* Sylvest. in verbo Votum, 4. *quæst. 3. dicto* 4. & Soto De iust. & iure, *lib. 7 q. 4. art. 3. vers. Hæc autem:* facultatem dispensandi quam habet Archiepiscopus non extendi ad Diœceses suorum Suffraganeorum: quia cura animarum ordinaria ei incumbit tantum in sua Diœcesi. Et quantumuis ad ipsum in forensibus causis fiat prouocatio, quod subditos suorum suffraganeorum: & dum visitat, possit confessiones excipiendo ipsos absoluere à peccato transgressionis voti; non tamen in voto ipso dispensare: quod longe diuersum est: Videri potest Suarez in seq. num. 9. Idem in hac re quod de Archiepiscopis, iudicium est aliis superioribus Prælatis infra Papam.

Dubia aliquot de Episcopi potestate dispensandi in vota.

PRIMVM EST. An in voto nunquam petendi dispensationem ab alio quam à Papa, possit Episcopus dispensare. Ad quod respondetur affirmatiue: quia tale votum est aliud à quinque reseruatis ante memoratis: & contingere potest vt eam dari expediat ad maius bonum vouentis vel Reipubl. Atque (vt idem sentiens Azor tomo 1. Moral. Instit. lib. 11. cap. 19. quæst. 15. argumentatur) nemo potest taliter vouere, vt se à legitima Superioris sui potestate eximat.

334. SECVNDVM DVBIVM EST. An Episcopus possit dispensare in voto non nubendi. De quo (etiamsi contradicat Caiet. in tomo 2. opusc. tract. 11. quæst. 1.) tenenda est pars affirmatiua, vt passim tenent moderni cum Nauarro in Enchir. cap. 12. num. 76. & Soto in 4. distinct. 38. quæst. 2. art. 1. concl. 1. sub finem, post Sylu. in verbo Votum 4. quæst. 4. in fine, Angelum in eodem verbo item 4. §. 9. & Rosellam in verbo Impedimentum 4. §. 13. Ratio vero est, quod votum non contrahendi matrimonium, non sit votum castitatis: vnde violat illud qui matrimonium contrahit, non autem qui fornicatur, vt Sotus loco cit. bene aduertit, & post eum Azor in citato cap. 19. quæst. 5. vbi quoque monet ex Nauarr. eandem sententiam Romæ seruari in sacro pœnitentiæ prætorio.

TERTIVM DVBIVM EST. Vtrum in voto continentiæ non perpetuæ, & ad tempus tantum aliquod facto, possit Episcopus dispensare. Ad quod affirmatiue respondendum est cum Paludano in 4. distinct. 38. quæst. 4. art. 4. concl. 5. & D. Anton. 2. par. tit. 11. cap. 2. §. 9. notab. 4. Nauar. in cit. num. 76. Ratio q; est: quia tale non ponitur in numero eorum quæ ante diximus Summo Pontifici reseruari: sed solummodo votum perpetuę continentiæ: cuius reseruatio (vt ex Sylu. Nauarrus ibidem habet) adhuc est intelligenda cum exceptione: nisi magnum adsit periculum incontinentiæ, nec Papa possit adiri.

Secus est vero de voto religionis temporali (quale est factum cum intentione probandi religionem si sibi placeat) quia votum religionis reseruatum est Papæ simpliciter, & sine restrictione. Ita ex Paludano habet D. Anton. in eodem notab. 4. Addens quod Episcopus possit dispensare cum eo, qui existens in religione laxiori, vouet arctiorem: quia hoc non est simpliciter dispensare in voto religionis, aut in voto perpetuæ continentiæ: cum ad illud vtrumque maneat adhuc obligatus. Quæ ratio confirmat etiam illud quod idem adhuc habet ibidem: quod Episcopus possit dispensare cum eo qui religionem arctiorem vouit, vt in laxiorem ingrediatur: quia & tunc, ad vtrumque votum manebit obligatus. 335

QVARTVM DVBIVM. An nusquam possit Episcopus in voto perpetuæ castitatis dispensare. Respondetur autem, posse cum emissum fuerit ex aliquo magno metu, vt cōmunem sentētiam esse habet Nauar. in Enchir. cap. 12. num. 59. argumento cap. Veniens, Qui Clerici vel vouentes. Deinde cum tale votum fuerit conditionale, necdum impleta fuerit conditio. Ita tenet Toletus in sua Summa lib. 4. cap. 18. sub finem, & aliis citatis sequitur ac late tractat Suarez in cit. lib. 6. cap. 22. Probatur vero, quia tale votum pendente conditione imperfectum est: nec Papa cēsetur reseruare aliud votum quam perfectum. 336

Postremo, quandocumque est magnum periculum incontinentiæ: nec facilis est ob paupertatem, aut aliam iustam causam, ad Papam vel legatum ipsius recursus, prout post Sylvestrum in verbo Votum 4. quæst. 4. habet Nauar. in citato num. 76. Ratioque est: quia cum necessitas tunc vrgeat, Papa non censetur intendere reseruationem; sed Episcopo permittere, vt vtatur potestate ordinaria, quam habet sepositā reseruatione. Consentaneum est enim sentire de pio patre, quod nolit suam reseruationem esse in destructionem animarum, sed in ædificationem. Quando autem ad ipsum aut legatum ipsius facilis est recursus, tunc non est necessitas, ex qua ipse iudicetur nolle esse locum reseruationi.

QVINTVM DVBIVM EST. An si votum religionis sit pœnale, possit in eo Episcopus dispensare. Respondet autem Sotus lib. 7. de iust. & iure, quæst. 4. ar. 3. circa medium, si huiusmodi votum fiat sub hac aut alia simili forma: Voueo à ludo abstinere, sique contra faciam, me ingressurum religionem: Episcopum post adimpletam conditionem non posse in eo dispensare: posse autem ante adimpletam. Cuius responsionis pars posterior, patet ex paulo ante dictis. Probaturque prior hac ratione quia statim ac adimpleta est conditio sub qua imponit sibi quis pœnam in tali casu, contracta est ex voto obligatio ad religionem; ideoque ad Romanum Pontificem pertinebit dispensatio in illa. Et sic partem hanc tutiorem esse dicit Couar. ad cap. Quamuis pactum 1. *part.* §. 3. *num.* 12. & in eand. cum Nauarro *in Ench. cap. 12. num. 43.* propendet Azor *in antea citato cap. 19. quæst. 13.* Nihilominus in praxi Confessarius potest contrarium sequi; nimirum quod Episcopus possit in tali casu, etiam post impletam conditionem, dispensare. Nam id probabile est, vt Sotus ipse fatetur: & patet, tum quia multi nobiles authores qui post Sotum scripserunt, id cōtra eum tenuerunt, quorum plures Azor ibidem refert: tum quia id probatur satis bona ratione. Nempe quod cum reseruationes votorum sint contra potestatem ordinariam Episcoporum, eæ interpretandæ sint stricte, vt Sotus quoque fatetur. Quia igitur per votum castitatis & religionis communiter intelligi solet, illud quod directe fit ex deuotione & affectu ad castitatem aut religionem, de illo debet intelligi Papalis reseruatio; non autem de pœnali, in quo mens & voluntas vouentis, *à qua ipsum habet vim*, non est obligandi se ad castitatem vel religionem, *ad quam alioqui non afficitur*, sed tantum cohibendi se à vitio ludendi, aliove. Qua de re late Suarez in memorato lib. 6. cap. 23. 337

Cum igitur vouens sub illa forma, id non faciat ex affectu ad religionem: sed tota intentio ipsius feratur ad ludum: adeo vt in voto ipso non ludendi fundetur votum pœnale ingrediendi religionem: quia Episcopus in voto de non ludendo dispensare potest *sicut & in cæteris non reseruatis*, poterit consequutione quadam, & in voto religionis emisso sub forma ea quę proposita est, dispensare: tanquam sublato scilicet fundamento, in quo ipsum subsistebat. Quod si quis religionem vouerat tantummodo in pœnam si luserit, nec voueat non ludere, non poterit Episcopus dispensare: quia tunc voluntas intentio directe fertur in religionem: non autem in ludum cauendum: neque talis obligatio est voti non ludendi, sed ingrediendi religionem si contingat ludere. Cæterum sicut possunt eadem dubia proponi de cæteris votis reseruatis, quæ de votis religionis & continentiæ perpetuæ: ita & possunt eædem responsiones adhiberi, cum ratio difficultatis eadem sit omnium.

338. SEXTVM DVBIVM EST. An possit Episcopus dispensare in voto sub disiunctione facto, de materia reseruata, & de non reseruata: vt de castitate perpetua, vel de abstinentia perpetua à carnibus. Ad quod Azor in prima par. Moral. Instit. lib. 11. cap. 19. quæst. 10. respondet bene: si vouens nolis seruare votum de materia non reseruata, vt de nunquam edendis carnibus, opus habeat dispensatione Papali ad liberandum ipsum ab obligatione seruando perpetuam continentiam, ad quam manet obligatus. Sin perseueret in prima indifferentia; potest, sicut implere votum, seruata sola perpetua abstinentia à carnibus: ita & liberari ab illius obligatione per dispensationem ab eadem abstinentia: quam dispensationem dare potest Episcopus. Ea de re paulo plenius Suarez in seq. cap. 24.

De potestate in voto dispensandi, eorum qui sunt Episcopo inferiores.

339. HI vel sunt Prælati, vel in dignitate aliqua constituti, vel simplices Parochi. Et Prælati, vel sæculares vel regulares. Atque de simplicibus Parochis certum est non posse dispensare in votis etiam non reseruatis; cum nullam iurisdictionem officio suo annexam habeant pro foro externo; qualem requirit; dispensatio in voto cum spectet ad externum regimen subditorum. De Prælatis vero sæcularibus, quod nec possint cum sibi subditis dispensare in votis, quantumuis non reseruatis, communis sententia est; prout meminit Nauar. in Enchir. cap. 12. num. 75. exceptis iis qui habuerint ordinariam iurisdictionem quasi Episcopalem: ita nimirum vt suam velut diœcesim habeant, suumque tribunal (vt pro regula tenendum esse habet Suarez De relig. tract. 6. lib. 6. cap. 10. num. 14.) qualem Archidiaconus acquirere potest per consuetudinem legitime præscriptam, ex Paludano *in 4. distinct. 38. quæst. 4. art. 4. conclus. 6.* D. Anton. 2. *par. tit.* 11. *cap.* 2. §. 9. *colum.* 3. ac Syluest. in verbo Votum, 4. quæst. 3. dicto 7. Ac de facto acquirunt illi, qui potestatem ad id acceperunt per aliquod Papæ vel Episcopi priuilegium, aut commissionem.

337. Meminerunt igitur Parochi, quod non solum simplex sacerdos, sed nec ipsi possint dispensare, quando neutro eorum modorum habent dispensandi potestatem, in votis suorum Parochianorum, possunt dispensare. Id quod Sotus expressit *in præcedenti art* 3. eaque est omnium Doctorum mens ex Nauar. *in Enchir cap. 12. num. 79.* Et procedit etiam si vouens sit in articulo mortis; quia licet tunc possit à quouis Sacerdote absolui à transgressione voti, iuxta Concilium Triden. sess. 14. cap. 7. in ipso tamen voto dispensari nequit, nisi ab eo qui peculiarem ad id habuerit authoritatem ordinariam vel delegatam. Quod enim ad talem dispensationem authoritas eiusmodi necessaria, iam docuimus initio huius capitis. Neque sequitur si quis possit ab omni peccato absoluere, possit in voto non reseruato dispensare: namque aliud est absolutio contra votum commisso, & aliud dispensatio in ipso voto. Ita notant Sotus ibidem, & Syluester in sequenti dicto 10.

Potest vero moueri dubium, vtrum facta alicui per priuilegium facultate commutandi vota, censeatur etiam facta dispensandi. Et contra, An facta dispensandi, censeatur facta commutandi. Illud autem tractans Suarez in memorato lib. 6. cap. 12. ad priorem quidem dubij partem aliis citatis, respondet negatiue: quia dispensatio est quid aliud à commutatione (quod constabit ex dicendis in seq. cap.) hæcque est quid ita minus, quandoquidem dispensatio tollit omnino vinculum voti, & commutatio illud solum modo transfert in aliquid aliud. Quare non potest priuilegij extensio fieri à commutatione ad dispensationem; vt nec alias, ex voluntate dandi minus, colligi potest voluntas dandi lõge maius. Ad posteriorem partem vero, affirmatiue respondet: & satis late eam persequitur.

Nobis sufficere potest eam abũde probari per illud quod habet regula 53. iuris in 6. Cui licet quod est plus, licet vtiq; quod est minus. Si enim id in aliquibus habeat locum, maxime in iis habet quæ ita subordinata sunt, vt vnum affectum sit ad alterum, tanquam pars ad totum in quo includitur: prout affectam esse potestatem commutandi vota ad potestatem in eis dispensandi; patet ex commutatione voti quæ fit in aliquid minus, atque adeo cum remissione partis eius quod debetur ex voto: cum enim certum est rationem habere cuiusdam partialis dispensationis: etiamsi non sit dicenda dispensatio, quia non tollit voti vinculum. At ille qui potestatem habet dispensandi, habet & potestatem faciendi eius generis commutationem, qui enim potest remittere totum debitum, potest & partem. Et qui potest commutare votum in minus, potest multo magis commutare in æquale: & multo maxime in aliquid maius. Ex quibus satis liquet habentem potestatem dispensandi in votis habere ea quoque commutandi.

340. Quod attinet ad Prælatos regulares, dubium est; An possint in votis suorum Religiosorum dispensare. Ad quod Palud. *in citato art. 4. concluſ. 7.* & D. Anton. *vbi supra:* partem negantem sequuntur. Affirmantem vero Angelus & Sylueſter Votum 4. ille quæst. 6. & hic quæst. 3. dicto 9. Richardus in 4. *dist. nõt. 38. art. 9. quæst. 2.* & Sotus in memorato ar. 3. Qui addit Prælatorum nomine hic comprehendi, non tantum Generales, & Prouinciales, sed etiam conuentuales Prepositos. Accedit ad eorundem sententiam Caiet. 2. 2. *quæst.* 88. *art. 8. sub finem.*

Videtur autem esse distinctione vtendum cum Nauarr. cap. 12. num. 75. dum asserit Prælatos religionis si exempti sint, posse in Religiosorum suorum votis dispensare; non item alias. Ratio est, quia non exempti, Episcopis potius, quã illis subduntur tanquam propriis Prælatis. Ex exemptione vero sequitur, vt Superiores ipsorum participent Episcoporum iurisdictionem, in quorum loco succedentes habent illam: alioqui exemptio præiudicaret exemptis; quandoquidem priuarentur commoditate qua gaudent, qui sub iurisdictione Episcopi manent: vt non compellantur recurrere ad Summum Pontificem, quando opus habent dispensatione in votis. Videri potest Suarez in supra memorato cap. 10. num. 13. Et addi ex Azorio tomo 1. Moral. Instit. lib 11. cap. 19. quæst. 21. tales Prælatos non posse in votis suorum Nouitiorum aliter dispensare, quam in votis laicorum: nimirum si aliquod habeant priuilegium, per quod tale quid valeant. De Abbatissa autem vel Prioriſſa absolute negãdum est, posse suis monialibus in votis dispensare; quia iurisdictionem illam spiritualem ad quam pertinet facultas dispensandi, eæ non habent iuxta tradita à Soto *in 4. dist. 20. q. 1. art. 4. concl. 2. sub fin.* & à Couar. ad cap. Alma mater, 1. *par.* §. 11. *num.* 2. ac ea quæ antea habita sunt lib. 9. num. 116.

De causa dispensandi pars posterior capitis.

341. AD validitatem dispensationis in voto propter authoritatem ex parte dispensantis, *de qua hactenus dictum est*; requiri ex parte dispensati iustam causam, ex qua fieri debeat, merito cõsentiunt Doctores tam Theologi cum D. Thom. 2. 2. quæst. 88. art. 12. ad 2. quam Canoniſtæ, cum gloss. ad cap. Non est, De voto; *ad verbum Adimplere.* Nam vt recte D. Th. argumentatur: Cum spiritalis potestas Prælati (qui non est Dominus, sed dispensator) data sit in ædificationem, non autem in destructionem ex cap. 10. prioris ad Corith. sane per eam nequit tolli illud quod acceptum est Deo, nisi ob aliquid aliud, quod sit eidem acceptius; nam alioqui non ædificaret, promoueretve subditum ad pietatem in Deum; sed potius destrueret, reuocaretve ab eadem pietate.

Intelli-

Intelligitur æatem istud tam de dispensatione facienda per Papam, quam de facienda per inferiores Prælatos, prout expresserunt Palud.in 4.dist.38.quæst.4.ar.2.concl.2.Caiet. in verbo Votum,cap.vltimo,D.Anton.2.pa.1.tit.11.cap. 2.§. 9.notab.3. Sylu.verbo Dispensatio,quæst.3.Sotus lib.1. De iustitia & iure,quæst.vlt.art.vlt. Quod adeo verum est, vt si absque iusta causa Summus Pontifex cum aliquo dispenset in voto,non solum ipse peccet;sed etiam is cum quo dispensat, tutus non sit in conscientia, vt iidem authores adhuc annotant,& cum eis Nauar.in Enchir.cap.12.num.76. ex citata glossa,quam ad idipsum cap.Non est,Panormit.sequitur. Inde merito inferens, quod si Papa absque iusta causa cum professo dispensauerit, vt ad laxiorem religionem transiret, is non sit securus quoad Deum. Potest etiam merito inferri cum Soto in 4.dist.38.quæst.2.art.1.concl.1.quod is cum quo Papa in voto castitatis sine causa dispensauit,non maneat tutus in conscientia. Quod idem est eadem ratione, de similibus dicendum: ac multo magis cum aliquis inferior Papa in votis absque causa dispensauerit.

Verumtamen id intelligendum est procedere, quando nulla apparens adest causa dispensandi. Communiter enim receptum est,quod ibid. habet D. Thom. si causa apparens adesset ex qua dubium saltem esset, num ob eam data dispensatio sit legitima,dispensatum stare posse iudicio Prælati sui dispensantis,illiusq; iudicio suum proprium postponere.Cæterum causæ dispensandi in votis possunt tripliciter esse iustæ, prout notat Sotus 7. *De iust.& iure,quæst.4.art.3.vers. Ad istorum*,nempe ratione materiæ,ratione vouentis, & ratione boni communis.

342. Ac ratione materiæ, sunt omnes illæ ex quibus efficitur, vt maius bonum in voti dispensatione cernatur,quam in illius executione: prout Caiet.expressit in verbo Votum cap. vltimo,& D.Thomas loco citato attigit. Solet vero,*vt addit Caiet.* huiusmodi maioritas boni oriri ex eo, quod executio voti reddatur vel illicita, vel inutilis,vel maioris boni impeditiua: quas tres causas dispensationis tanquam legitimas D. Thomas posuit in memorata quæst.88. art. 10. & post cum Sylvest.in verbo Votum 4.quæst.6. Sotus in memorato art. 3.ac Nauar.in memorato item num. 76. Qui & admonet ex eodem D.Thom.id non procedere,cum clarum fuerit & apertum, aliquam ex talibus causis intervenire; quia tunc dispensatio necessaria non est, sed sufficit interpretatio,qua declaretur votum in eo casu non habere vim. Nam sicut votum non habet vim, si tunc cum ipsum fit talis est materia qualem prædiximus, *illicita inquam,aut inutilis,aut maioris boni impeditiua*, ita & postea idipsum vim suam amittit, quando materia facta est talis; *nempe illicita vel inutilis vel maioris boni impeditiua:* ac proinde non eget dispensatione, si res sit aperta. Id quod Caiet.notat 2.2. *quæst.*88.*art.*2.*Dubio Virum in differentia possint esse voti materia*, & in responsione ad tertium.

Aduerte vero quod hic dicitur de materia inutili,aut impeditiua maioris boni: dici æque debere de ea, quæ possit moraliter esse causa spiritalis ruinæ; quia talis occasio multũ derogat fini voti: ideoq; cauenda est per dispensationem: ne quod introductum est pro charitatis perfectione,in dispendium illius vergat. Et ita in voto nunquam peccandi mortaliter,datur sufficiens causa dispensandi ob materiã periculosam;itemq; in coniugali voto non petendi debitum,& similibus periculosis. Videri potest Suarez in sæpe citato lib. 6. cap.17.num.9.

343. Ratione vero vouentis,legitima dispensandi causa censetur infirmitas ipsius,ac debilitas ad implendum votum. Ea enim potest tanta esse (de quo dari nequit certa regula: ita vt debeat arbitrio Superioris relinqui definiendum, *inquit Nauar.in seq.num.*77.)vt non solum possit ei votum commutari, sed &ab eo per dispensationem tolli obligatio illius:prout fatentur Sot.*in eod.art.*3.*vers.*1*mo tanta*: & Nauar.*in eod.num.* 77.*insinuat*q; Caiet.2.2.*quæst.*88 *art.*12.*col.*2.

Additq; ibidem Sotus(*& in lib.*1. *De iust.& iure,quæst. vlt. art.vlt.*)quod implere votum, difficile molestumq; sit, esse vero legitimam causam in eo dispensandi, quando difficultas & molestia ex ipsa nascitur: nempe quia res est ardua & viribus vouentis impar: vt austerum aliquod ieiunium, vel longa peregrinatio:non tamen quando ex corrupta eiusdem vouentis affectione procedit; quia cum votum instituatur ad medendum praue affectioni,hæc non potest illius tollendi causa esse legitima. Exemplum est,si quis ideo tantum moleste ferat ieiunium, quod sit deditus gulæ.

Aliæ adhuc ex parte vouentis assignari possunt iustæ causæ dispensandi votis: quales sunt, cp dubitetur de consensu vouentis, id est, quod ambigatur consenseritne in votum. Deinde quod factum sit repentina deliberatione, vt solet ex timore repentinorum malorũ. Vide antedicta in cap.19. sect. 2. Præterea quod factum sit ex animi leuitate aut subita perturbatione, aut facilitate in vouendo, quemad. ex Panor.& D.Ant. habet Nauar.in eod.quoque num. 77. aut metu, vi, dolove extortum sit: qua ratione emissum Ecclesia relaxat perinde ac iuramentum præstitũ de vsuris soluendis;vel præstitum latroni aut tyranno ad vitandam illorum vexationem. Adde & quando probabiliter creditur vouentem ita affectũ esse, vt votum sæpius violaturus sit aut obliuioni traditurus. Illa enim infirmitas animi conferi potest causa sufficiens,sicut infirmitas corporis.

Denique ratione boni cõmunis,iusta causa datur dispensandi in voto; quando ipsum obstat eodem bono: vt votum 344
ieiunij,in doctore qui propter illud,concionandi aut docendi munus Reip.vtile exercere non potest; & votum continentiæ emissum à puella, quo impeditur ne matrimonium inire possit ad auertendum graue damnum Reip.aut ad tollenda ab ea multa scandala; quod est bonum maius, quam à coniugio abstinere. Addit vero Sotus,*vt & Caiet.loco cit.* bonũ illud propter quod dispẽsatur in voto, debere esse melius & pretiosius:atq; adeo iudicari magis ad Christi gloriam cõducere,quam voti materiam & vinculum simul.

Ratione autem boni tantum particulario, Sotus ibidem negat licitum esse in voto dispensare: quod Nauar.in cit.nu. 77. improbat: sufficiens ad id sufficere vtilitatem priuatam, quæ talis sit vt ad Dei gloriam magis conducat, quam voti materia & illius vinculum simul. Tunc enim votum merito censetur esse de bono impeditiuo maioris. Sic votum patrisfamilias peregrinandi Ierosolymam, dispensabile est, ob grauem aliquam familiæ necessitatem, cui subuenire tenetur.

Cæterum Superiores cauere debent ne dispensatione vtatur sine necessitate; sicut fieret si impedimento quod votum adfert obuiare possint per illius commutationem. Etenim peccarent alioqui tanquam dispensatores infideles, vt Sotus ipse ibid.ait. Qua de re plenius Suarez in cit.cap.17. num.16. Verumtamen quando causa non est omnino iusta: ille qui potestatem habet tam ad dispensandum, quam ad commutandum votum, potest ipsum partim dispensando, partim commutando relaxare: nempe imponendo vouenti aliquid voti siue æquale, siue etiam eo minus; ex doctrina Caiet.2.2.*quæst.*88.*art.*12. quam approbat Nauarr.in Enchir.*cap.*12.*num.*63. Adde ex Angelo in verbo Votum,4. quæst.12. dispensanti in voto,attendendum esse quid liceat secundum æquitatem, quid deceat secundum honestatem, & quid expediat secundum vtilitatem vel necessitatẽ. Adde etiam dispensantem in voto sine iusta causa, peccare mortaliter:quia potestate sua abutitur in re graui;illamq; excedens nihil facit,& sic decipit subditum suum, satagendo auferre ab eo vinculum,quod auferre nequit.

CAP. XXIII.

De commutatione voti.

SVMMARIVM.

346 *Quid sit votum commutare,& quid redemptio voti à commutatione differat.*

347 *Ad voti commutationem necessaria est Ecclesiæ authoritas, nisi fiat in euidenter melius.*

348 *Quid requiratur quãdo commutatio fit in bonum quod non est euidenter melius,aut euidenter est æquale.*

349 *Præter Prælati authoritatem requiritur iusta causa.*

350 *Qua ratione ad voti commutationem,æstimandum sit melius esse, aut æquale, aut deterius bonum illud in quo fit voti commutatio.*

351 *Commutans votum debet ad id habere potestatem vel ordinariam vel delegatam: qua vtraq; carens Confessarius, nihil facit si commutare tenet.*

352 *Probabile est cum per Bullas Iubilæorum Confessariis committitur facultas commutandi vota, intelligendam esse de commutatione in æquale.*

353 *Notanda pro vsu facultatis concessæ alicui ad eligendum aliquem, à quo votum ei remittetur.*

354 *Delegatus in hac debet seruare formam sibi præscriptam, & quid circa reseruata possit, aut non possit.*

355 *De promissione facta Deo dandi aliquid certo loco, aut certæ personæ.*

356 *Consideranda in commutatione votorum.*

357 *Commutationem voti fieri debere saltem in æquale.*

358 *Explicatio dubij, An semper sufficiat commutationem fieri in æquale.*

350 *Ad commutationem voti in minus bonum requiritur cum iusta causa, coniunctio potestatis dispensandi cum potestate commutandi.*

360 *Non valent dispensatio & commutatio voti, nisi proueniant à voluntate libera, tanquam actus humani.*

361 *De forma dispensandi aut commutandi vota.*

362 *Quando facta commutatione voti in quam vouens consensit, is posset id in quo illa facta est omittere, & suum votum seruare.*

346. COMMVTARE votum nihil est aliud, quam materiam de qua emissum est, mutare in aliam: vt peregrinationem in orationes, aut ieiunia, ex doctrina D. Thom. 2.2. quæst. 88. art. 10. communiter recepta. Solet vero commutatio peculiari nomine redemptio appellari, quando votum mutatur in pecuniam, vel in aliud quod æstimabile est pecunia: vt si votum peregrinationis ad D. Iacobum mutetur in tantum pecuniarum erogandarum in eleemosynam, quantum expendendum fuisset eundo & redeundo: prout habet Palud. *in 4. distinct. 38. quæst 4. art. 3.* Qui quamuis velit à commutatione redemptionem differre, sicut emptionem à permutatione: non videtur tamen quoad rem esse inter vtramque distinguendum; sicut nec D. Thomas loco cit. distinxit, vt bene notat Sylvest. in verbo Votum, 4. quæst. 1. sub finem.

Ex quibus sequitur, quod etiamsi per dispensationem vinculum voti soluatur: prout in præced. cap. habitum est: per commutationem tamen, & redemptionem non soluatur: quemadmodum notant Caiet. *in verbo Votum, cap. vltim.* Couar. ad cap. Quamuis pactum, 1. *part.* §. 3. *num.* 4. & Nauar. in commentario de indulgentiis *notabili* 27. *num.* 2. adeo vt ex eodem Caiet. *ad cit. D. Thomæ, art.* 10. in commutatione sola materia voti transmutetur, manente eodem vinculo: atque vouens, ad id in quod commutatum est votum, teneatur ex eiusdem voti vinculo: non autem ex vi alicuius alterius præcepti. Quod idem sentit Sotus *de iust. & iure, lib. 7. quæst. 4. art. 1.* Ex eo autem sequitur Sylvestrum *verbo Votum, 4. in principio*, perperam sensisse in commutatione & redemptione, annullationem obligationis voti interuenire: nisi dicas ipsum tantum voluisse obligationem voti cessare circa illam materiam præcise, circa quam antea versabatur. Cum vero hæc ita sint apertum est plus esse dispensare in voto, quam votum commutare, quandoquidem per dispensationem tollitur voti vinculum, non item per commutationem.

De potestate commutandi votum.

SECTIO I.

347. CÆterum, vt ad votorum dispensationem, sic & ad commutationem necessaria est Ecclesiæ authoritas ex communiter recepta D. Thom. sententia in seq. art. 12. vbi eam probat: qui cum votum sit promissio Deo facta, de eo quod ipsi gratum, acceptumq; est; voti commutatio fieri debet tãtum in id quod Deo gratum est & acceptum. Quid autem tale sit, pendet ex ipsius arbitrio; quod declarare spectat ad Prælatos Ecclesiæ, vices illius gerentes: de quibus dixit Luc. 10. Qui vos audit me audit.]

Difficultas est autem, cum mutatio vnius in aliud fieri possit; vel in melius, vel in æquale, vel in deterius: An eiusmodi necessitati locus sit, quando votum mutatur in aliquid certo & euidenter melius. Nam nec tunc commutationem fieri posse propria authoritate, aliqui sentiunt: plures vero sentiunt posse; vtrosque referunt Suarez in memorato lib. sexto, cap. 18. & Azor in ante citat. lib. 11. cap. 18. quæst. 1. qui posterioribus merito assentiuntur. Quia, *vt bene ibidem num. 6. Suarez argumentatur*, talis voti commutatio consentanea est fini voti, qui est promouere homines ad bonum melius, & Deo gratius. Cui promotioni propria etiam authoritate consulere per eiusmodi commutationem non esse alienum à ratione patet: quia quando in promissione moraliter certum est creditorem acceptare solutionem, certum etiam est eam sufficere ad promissionem implendam. Sed certum est moraliter acceptari à Deo obsequium maius, ei delatum loco minoris: cum velit semper fieri à nobis quod melius; atque adeo ipsi gratius est. Ergo in delatione eiusmodi per voti commutationem, nihil est opus Prælati authoritate: cum hæc ex D. Thoma in citato art. 12. ideo illa requiratur ad voti commutationem; vt ipse definiat, id in quod fit voti commutatio, esse Deo gratius & acceptius. Accedit illud, ex cap. Peruenit 2. De iureiur. Non infringit propositum aut promissum, qui illud in melius commutat. Et illud in cap. Scripturæ, De voto. Reus fracti voti non habetur, qui temporale obsequium in perpetuam nouitur religionis obseruãtiam commutare. Et quod in cap. Licet, De regularibus, concedatur transitus de laxiori religione ad arctiorem non obtenta Superioris licentia.

Illud autem quod habetur in cap. 1. De voto. Ex eius qui præsidet, pendet arbitrio, vt consideret diligentius qualitatem personæ & causam commutationis. Illud, inquam, pertinet ad casum, in quo incertum est, an id in quod fit commutatio voti, sit quid melius. In quo ad voti commutationem requiri authoritatem Superioris, nemo negat: quia cum votum sit promissio facta Deo de re ei grata: in tali casu opus est exploratione voluntatis Dei, ad quam necessaria est authoritas Prælati: qua tanquam gerens Dei vices, in persona illius declaret ac determinet, an illud in quod fit commutatio, sit quid gratius & acceptius Deo. 348.

Porro ad voti commutationem in minus bonum, necessariam esse Prælati authoritatem negari non potest: quia in illa admiscetur dispensatio, qua condonetur pars eius, quod ex voto debetur Deo. At Prælati authoritatem necessariam esse ad quamuis dispensationem voti, satis patet ex dictis in præcedenti cap. Quare erit ad propositam commutationem. Licet autem aliqui negent talem authoritatem esse necessariam ad voti commutationem in æquale, quorum Suarez meminit initio sequentis cap. 19. multo plures tamen sunt affirmantes contrarium, quos ibidem num. 3. refert & sequitur Suarez ipse, assentiturque Azor in memorato cap. 18. quæst. 2. Nec immerito; quia quoties in commutatione voti incertum est, an ea fiat in id quod est Deo gratius, authoritas Prælati est necessaria, vt satis indicant verba ante proposita ex cap. 1. De voto. Cum ergo difficillimum sit in eadem commutatione æqualitatem attingere; ita vt homines ordinarie sint de ea incerti, facileque errare possint in propria causa; non est probabile talem commutationem esse relictam vouentis arbitrio: sed potius ad eam, sicut ad cæteras, requiri Prælati authoritatem, qui Dei gerens vices, eam ipsam æqualitatem determinet.

De his latius pro scholastico instituto Suarez, in vtroque illo cap. 18. & 19. vbi num. 5. bene etiam docet commutationem in æquale fieri non posse absque iusta aliqua causa: quia hoc ipso quod opus, in quod commutatio fit, non est secundum se melius eo, in quod commutatur: magis cõsentaneum est excellentiæ diuinæ ac fidelitati ei debitæ, vt illud ipsum, quod promissum est, reddatur in propria sua specie. Ergo aliqua iusta causa exigitur vt secus fiat; adeoque vt debitum ex voto, commutetur in aliud, etiamsi æquale: præsertim cum id sine iusta causa factum, non habeat rationem honestatis, seu actus virtutis: ideoque præsumendum non sit Deum illud velle, taliq; debiti solutione contentum esse. 349.

Necesse

Necesse tamen non est talem causam, grauem esse; quia parum est id, quod tali commutatione remittitur. Tantum enim est onus reddendi in propria specie, quod ex voto debetur: cum interea, *vt supponimus*, æquale restituatur, licet in alia specie. Aduerte obiter ad commutationem quæ fit in euidenter melius, non requiri iustam causam vltra eam, quam intrinsece continet, bonitatis maioris. De quo idem Suarez in cit. cap. 18. num. 9.

De eo in quo commutatur votum.

SECTIO II.

350. ILlud in quod votum commutatur, potest esse vt prædiximus, bonum melius aut æquale, aut minus. De primo notandum est, in hac re, bonum melius æstimandum esse, non tam ex eo, quod sit actus excellentioris virtutis, quam ex eo quod aptius sit accommodatius ad finem vouentis. Quia Deus bonorum nostrorum non indiget, id quod ei per votum offertur, eo ipsi acceptius est, quod accommodatius vouenti, ad finem veri sibi propositum. Itaque ad votum commutandum in melius, non est consideranda sola excellentia operis, in quod fit commutatio, sed etiam vtilitas vouentis in ordine ad finem voti. Hinc qui ad carnis macerationem ieiunium vouit, sed illud commutet in orationes vel eleemosynas, non censebitur facta commutatio in maius bonum. Quia licet oratio & eleemosyna præcellant ieiunio (cum hoc sit actus temperantiæ, & illæ, actus religionis & charitatis, quæ sunt virtutes excellentiores) non adeo tamen conducunt ad carnis macerationem. Censebitur vero facta illo modo, si ieiunium recepto modo seruandum, commutetur in ieiunium seruandum sumendo tantum panem & aquam, aut in aliam austeriorem pœnitentiam, vt flagellationis vel cilicij, accommodatiorem ad domandam carnem. Hinc etiam, qui in Dei obsequium vouit, se alicui Ecclesiæ aliquid daturum, si compererit euidenter, obsequium gratius futurum, si illud in dotem dederit puellæ, quæ se alioqui prostituta est, poterit vti commutatione. Aduerte obiter tunc maxime tutum in conscientia censeri eum qui votum propria authoritate commutat, quando id facit in bonum continens illud quod vouit, & aliquid amplius; vt qui vouit ingredi religionem laxiorem, & ingreditur arctiorem; & qui vouit seruire hospitali in quo parum laborandum est, & seruit hospitali in quo ob multitudinem infirmorum est multum laborandum ad maius suum meritum; & sic de aliis casibus in quibus euidenter constat illud in quod fit voti commutatio, maioris meriti esse apud Deum tanquam ei gratius.

De secundo, hoc est, de bono æquali: aduertendum est, quod etsi valde difficile sit in commutatione voti attingere æquitatem; nihilominus commutantem debere ad eam attingendam conatum adhibere, prudenter inspectis, ponderatisque circumstantiis, prout in sequentibus dicetur. Quod si bona fide seruet commutando, valida erit commutatio, etiamsi ea forte fiat in minus bonum: quia facultas ad istiusmodi commutationem, *tanquam moralis*, latitudinem requirit ad suum exercitium, in quod vix aliter exire posset: ita vt cum de contrario non constat, censeatur non aberrasse; aut si parum aberrasse deprehendatur, pro nihilo reputetur. Ita Suarez in citato cap. 19. num. 9. Addens, quod si sit tam de excessu quam de defectu dubium, æqualitas adesse censeatur, quando ipsum in vtramque partem vergit æqualiter: quia per humanum arbitrium nihil potest certius iudicari.

De tertio demum, hoc est, de bono minori iudicandum est, non tam ex eo quod sit minus excellens, quam quod sit minus accommodatum ad voti finem: sicut de eleemosyna ad carnis macerationem est minus accommodata, quam ieiunium.

De commutante.

SECTIO III.

351. DE commutante notandum est: quendam esse ordinarium qui ex officio quod gerit regendi alios, potestatem habet commutandi votum: vt censetur habere omnis ille, de quo dictum est in præced. cap. potestatem habere dispensandi in voto. Quendam vero esse delegatum, vt est is cui aliquis ex ordinariis commisit faciendam vice ipsius commutationem. Vbi aduerte pro praxi quod cum iuxta ante habita in sect. 1. alterutra earum necessaria sit ad talem commutationem, patere eam non posse fieri arbitrio iudicis ve Confessarij, qui ne delegatam quidem habuerit. Nec enim potest ratione sacramenti pœnitentiæ, quia votum non est illius materiæ, cum non sit peccatum: nec ratione doctrinæ & prudentiæ iusdem Confessarij. Nam inde dici potest quidem idoneus ad iudicandum de æqualitate seruanda in commutatione voti; non tamen ad faciendam ipsam commutationem; sicut nec potest alius perinde doctus & prudens, qui non est Confessarius.

Aduerte quoque dubium esse, an cum in Iubilæis aut alias Confessario datur sine restrictione facultas commutandi vota, id intelligi possit de ea etiam commutatione quæ fit in minus bonum. In vtramque partem Suarez in memorato cap. 19. num. 7. authores refert, & negantem veriorem indicat: addita moderatione, quam paulo superius attigimus seruandam in iudicando de æqualitate quam istiusmodi commutatio requirit. Fundamentum illius est, quod etsi priuilegia fauorabilia sint, extendenda tamen non sint vltra verborum proprietatem: & commutationis verbum proprie significet mutationem in æquale: præsertim cum habeat rationem contractus oneros, id vnus non debet grauari, præ alio, ne iustitia violetur. Accedit, quod commutatio in minus bonum requirat coniunctionem facultatis dispensandi, cum facultate commutandi, cum pars debiti condonetur in ea: quod est facultatis dispensandi: quæ non contingit nisi ipsa expresse detur, iuxta tradita in præced. num. 339. Et confirmatur quia si contingeret: is qui potestatem habet delegatam votum commutandi, posset illud commutare in quoduis minus, ad instar ordinariorum, adeoque simpliciter dispensare, quod nemo dixerit. 352.

Aduerte tertio, Cum quis facultatem habet, vt Confessarium eligat, qui cum ipso dispensare possit in aliquo voto non censeri cum eodem dispensatum, nisi electus dispenset actu: quantumcumq; pro potestate sibi commissa, ab omnibus peccatis, & censuris ipsum legitime absoluerit, indulgentiasq; concesserit, ex Nauar. in Enchir. *cap. 12. nu. 79.* Et ratio est, quod relaxatio voti, nec culpæ, nec pœnæ remissio sit: sed alterius debiti, vt de se constat.

De ipsa facultate eligendi personam, quæ possit vota commutare vel in eis dispensare, Suarez in eod. lib. 6. cap. 16. agit multis. Duo vero præcipue occurrunt notanda pro quotidiana praxi. Alterum est ex parte eius cum quo dispensandum est: nempe vt eligat personam præditam qualitatibus illis, quas in adultum seu rescriptū exigit: vt quod sit Confessarius, in aliquo certo gradu constitutus, & ab Ordinario approbatus: cuiusmodi qualitates exigi solent in delegationibus ad dispensandum in votis religionis, aut castitatis. Alterum est ex parte dispensaturi, nimirum vt seruet formam in concessione præscriptam: ad quam cum restricta sit facultas delegata dispensandi, nisi ea seruetur, excedentur illius limites, ac proinde irritus erit conatus. Quænam autem sit talis forma, colligendum est ex verbis rescripti, quo facultas conceditur. Solet autem potissimum præscribi examinatio causæ necessariæ ad iustam dispensationem: cætera quæ non præscribuntur expresse, censentur relicta prudentis arbitrio. Intellige autem quæ de dispensatione dicimus, pariter dicta de commutatione: quia in hac re, vtriusque ratio eadem est.

Documenta quædam notanda commutanti vota.

SECTIO IV.

353. IS vero qui prædictam potestatem habet, dum vti vult illa, quorundam documentorum meminisse debet. Primum est, vt is cui concessa est ab Ordinario potestas commutandi votum, formam concessionis obseruet; adeo vt facienda sit commutatio, in vtilitatem horum vel illorum locorum, aut personarum, nec aliter: si in facultate id exprimatur: vt notat Nauarr. in Enchirid. cap. 12. num. 79. versu Monemus.

Secundum est: Cum ea sit vis reseruationis casuum, vt inferiores nihil in eis possint, ex Concil. Trident. sess. 14. cap. septimo, in fine: illos quos in præced. cap. Papæ quoad dis-

pensatio-

pensationem reseruatos diximus: pariter dicendos esse quoad commutationem reseruatos. Dubitatur autem; An per generalem à Papa factam concessionem commutandi vota possint reseruata commutari. Ad quod esse respondendum negatiue, satis significat Suarez in eodem lib. 6. cap. 26. sub finem. Et probatur: quoniam talis concessio interpretanda est iuxta regulas iuris: inter quas 81. in 6. sic habet: In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verosimiliter concessurus. Ex qua regula in cap. Si Episcopus, *De pœniten. & remiss. in sexto*, probatur: quod si Episcopus suo subdito generaliter concedat facultatem eligendi sibi Confessarium, non ideo possit electus absoluere in casibus eidem Episcopo reseruatis. Adde ex Extrauag. Etsi dominici 2. sub finem, De pœnitent. & remissionibus, talium votorum commutationem non concedi nisi ex speciali causa, & certa scientia Papæ.

Aduerte nihilominus non esse negandum, quin talis concessio ad vota peregrinationum reseruata extendatur, quando in bulla eiusdem concessionis (vt plerumque solet in bullis quibus per modum Iubilæi indulgentiæ conceduntur) vota castitatis & religionis excipiuntur. Receptum est enim exceptionem firmare regulam: seu efficere vt ipsa locum habeat in omnibus casibus minoribus eo, qui excipitur, sicut sunt casus obeundarum peregrinationum reseruatarum, casibus seruandæ perpetuæ castitatis, & amplectendi religionem. Vbi aduerte obiter quoad casus maiores eo qui excipitur, non firmari similiter regulam. Et ita si ab eiusmodi concessione exciperetur votum peregrinandi ad SS. Apostolorum limina, non esset censenda concessa facultas dispensandi in voto peregrinationis ad loca sancta Ierosolymis, quæ censetur longe maior, vt longe difficilior.

355. Tertium est ad cõmutationem votorum, quibus aliquid promissum est Deo, dandum certo loco aut certæ personæ; non requiri consensum illius qui commodum accipere deberet: imo nec facta dispensatione aut commutatione, necesse esse aliquid ei dari. Ita habet ex D. Thoma, Angelo, Syluest. & Caietan. Nauarrus *in Enchir. cap. 12. num. 78.* & post ipsum Azor. 1. part. lib. 11. cap. 19. quæst. 12. communemque esse, *aliis adhuc pro ea citatis*, habet Suarez in eodem lib. sexto, cap. 15. num. 3. eam consequenter tractans: & ante eum Nauar. ipse in tract. De reditibus Ecclesiasticis quæst. 1. monit. 60. Præcipua autem ratio est, quod per talia vota perinde ac per alia, obligatio contrahatur tantum cum Deo, ex cap. Magnæ, De voto: cum illis aliis vero non item, nisi ex accidenti, & materialiter: cum non habeant rationem personarum concurrentium ad naturam contractus; sed tantum externarum circumstantiarum: quo fit vt non sit eis acquisitum, sed tantum Deo, cui soli vouens se adstrinxit.

Vnde inferre licet, talis voti perinde ac alterius non reseruati, commutationem fieri posse priuata authoritate in bonum euidenter melius: vt si Deo voui me daturum centum in commodum certi monasterij, videns pauperes in annonæ penuria mori fame, possum in eorum subsidium illa donare, tanquam in opus tunc euidenter gratius Deo. Quod si votum emissum sit in conformationem alicuius promissionis factæ alicui personæ, quæ eam acceptauerit, ideoque ius acquisierit in re promissa, ipsum non poterit commutari sine eiusdem personæ consensu: quia commutatio cederet in illius præiudicium, fieretque illi iniuria: nisi quod possit propter publicam necessitatem, cogi iure suo cedere. Hanc quoque communem assertionem habet Suarez in sequen. num. 7. Addens in numero vndecimo, tam eidem, quam præcedenti locum esse, non modo comparatione ordinariæ potestatis dispensandi; sed etiam potestatis delegatæ, absolute concessæ ad tollenda vota. Quia enim ratione potestatem ordinariam habens potest, vel non potest tollere voti obligationem; potest vel non potest per alium à se delegatum.

356. Quartum est, *de quo in præcedenti num. 77. Nauarr. ex Angelo in verbo Votum*, 4. §. 12. commutanti votum considerandam esse vouentis qualitatem: nempe si commutet votum peregrinationis, spectando expensas quas vouens pro sua conditione faceret eundo & redeundo, iuxta cit. cap. Magnæ, (*de quo Suarez in seq. cap. 19. num. 20.*) vltra eas quas domi erat facturus: illas conuertat in alia pia opera: laborem vero itineris, in ieiunia & orationes. Item quoad alia vota personalia, quæ in pecuniam aut aliquid pecunia æstimabile commutantur: quando emissa fuerint à pauperibus, minus imponat pro illorum redemptione, quam si essent à diuitibus emissa: videlicet habita ratione qualitatis personarum; pauperi enim solutio paucorum nummorum plus est, quam diuiti multorum: ac plus etiam apud Deum, ex cap. 12. Marci sub finem, & ex cap. 21. Lucæ in princip.

Quoad vota realia autem, conuenit ea fieri in aliquid reale, nisi paupertas obstet, aut euidenter constet ad maius Dei obsequium spectare, vt loco voti aliquod pium opus fiat. Aduertere adhuc oportet quod Suarez habet in eodem cap. 19. num. 21. in voti commutatione seruandam esse, quoad fieri potest, illius conditionem: non tamen esse necessarium: & ita nihil obstare quin votum conditionale mutari possit in absolutum cum aliqua diminutione quantitatis; vt qui vouit se in eleemosynam daturum octo, si nauis appulerit salua, mutari poterit in solutionem quinque; tantundem valentium, *quia certa sunt*, ac illa octo, quæ sunt incerta. Nec item obstare quin votum de danda quotannis certa eleemosyna per totam vitam, redimi possit vna magna eleemosyna: in iudicio viri prudentis adæquet illam quotannis repetendam.

Quintum est, quod paulo superius attigimus, & Caiet. verbo Votum, cap. vltimo, Sylvest. Votum 4. quæst. 8. dicto 2. & Nauar. in Enchir. cap. 12. num. 63. expresserunt: votum debere commutari in æquale, quo modo reducendum sit ad praxim, non posse certis documentis doceri: sed tanquam varium ex varietate circumstantiarum relinqui prudentis arbitrio, ex illis iudicantis vitiata omni fraude & lata culpa. Ponderandæ sunt autem ab eo, *inquit loco citato Suarez*, conditiones personarum, qualitates operum in ordine ad diuinum cultum in primis: deinde in ordine ad bonum commune, vel vtilitatem proximorum, præsertim spiritalem: maxime autem ipsius vouentis: præterea in ordine ad merendum coram Deo, vel ad satisfaciendum pro peccatis; & demum in ordine ad vitanda peccata futura, & eorum occasiones. 357.

Versatur autem in quæstione; An semper sufficiat commutationem fieri in æquale: an vero necessarium aliquando sit fieri in melius, vt valida censeatur. Sylvest. loco citato existimat, quando ex parte vouentis non ex alia causa cõmutandi, quam voluntas ipsius, non esse satis eam fieri in æquale: sed requiri vt commutatio fiat in aliquid melius. Secus vero si intercedat causa commutandi: vt impotentia, vel incommoditas seu difficultas implendi quod promissum est: quia tunc sufficere potest commutationem in æquale fieri. Idem etiam docet Nauarr. *in citato num. 63.* Sed magis placet dicere cum Caiet. *in cit. cap. vltimo, & 2. 2. quæst. 88. art. 12. versu In commutatione:* de iuris rigore, sufficere commutationem fieri in æquale, etiamsi nulla commutandi causa interueniat, quam vt vouenti misericorditer à commutante condescendatur in persona Dei: cui non displicet gerentem vices suas gratiosum se præbere ei, qui suæ maiestati sponte se obligauit; præsertim cum gloriæ diuinæ nihil inde detrahatur: quandoquidem non vinculum, sed sola materia commutatur: idque in aliam, *vt supponimus*, Deo æque gratam, & ad quam exequendam promptior est voluntas vouentis, vt non quasi gemens sed hilaris soluat promissum: quandoquidem hilarem datorem diligit Deus, 2. ad Corinth. cap. 9. Quamquam vt ille addit in eodem cap. vlt. vt commutans tutior sit, conari semper debet vt commutet in aliquid, parum saltem melius. 358.

Vt autem in aliquid minus bonum commutare possit cum iusta causa & potestate commutandi, in ipso requiritur potestas dispensandi, vt cum commutatione misceatur dispensatio, cuius virtute à vinculo voti subtrahatur illud quod ab æqualitate deficit. Quæ doctrina est eiusdem Caiet. in cit. art. 12. & Nauar. in memorato num. 63. ac Soti de iust. & iure lib. 7. quæst. 4. art. 3. circa medium. 359.

Postremum est: ad valorem tam commutationis quam dispensationis; necessario requiri, vt ea ex libera commutantis aut dispensantis voluntate procedant: sunt enim actiones hu- 360.

nes humanæ, quæ liberum agentis consensum requirunt. Vnde fit, vt si constet sufficienter Prælatum tantum finxisse, nec intentionem huiusmodi commutandi, commutationem esse nullam. Similiter si contigerit ipsum deceptum fuisse, siue exponendo ei falsum, siue tacendo ei verum: per talem enim fraudem & errorem dispensatio aut commutatio est inuoluntaria: quandoquidem Prælatus non esset dispensaturus aut commutaturus, si veritas fuisset ei expressa, aut res sine falsitate narrata. Videndus est Suarez in sæpe memorato lib.6.cap.27.

361. Vbi inter cætera habet sub finem, necessarium quidem esse dispensantis voluntatem sufficientibus signis manifestari exterius, quoniam ea non potest aliter innotescere & operari inter homines: attamen nullam formam præscriptam esse, à qua dispensationis aut commutationis validitas pendeat; neque id fuit necessarium, sed relinqui potuit arbitrio Prælati: quem nihilominus est consentaneum verbis potius, quam alio signo vti, tanquam institutis ad aperienda aliis animi nostri sensa. Quam doctrinam habet Palud. *in 4 distinct. 38. quæst. 4. art. 4. concl. 2.* & post eum D. Anton. *2. part. tit. 11. cap. 11. §. nono, & Syluester in verbo Votum, 4. quæst. 8. dicto primo.* Ex qua intelligitur, quod Nauar. habet in Enchir. cap. 12. nu. 80. Sacerdotem cui confitetur aliquis habens priuilegium, quo potest cum ipso dispensare in voto, non censeri dispensasse eo ipso, quod post legitime factam confessionem, ipsum absoluerit ab omnibus peccatis suis, & censuris, quoniam talis absolutio non prouenit à voluntate dispensandi in voto, aut illud commutandi, quæ fuerit expressa exteriori signo.

362. Tandem facturi finem monebimus illud quod latius tractat Suarez in eodem libro cap. 20. cum commutatio fieri possit, tum in bonum melius, tum in æquale, tum in minus: factam in melius sic seruandam esse, vt vouenti qui illam acceptauit non sit liberum relicta materia in quam facta est commutatio, resumere eam de qua fecit votum. Ratio est: quia acceptatio talis commutationis vim habet noui voti, quo acceptans obligauit se ad reddendum Deo aliquid melius, quam antea promiserat. Vnde hoc implere velle illo relicto, est virtute commutare votum ex meliore in minus bonum, quod non licet. Sic enim is qui vouit clericatum, & tale votum mutauit in votum religionis, non potest sine dispensatione religionem non ingredi, contentus clericatu. Factam autem commutationem in æquale bonum non obstare quin vouens possit satisfacere voto, implendo quod vouit, relicto eo in quod commutatum fuit ipsius votum. Ita citato Azorio idem author ibidem numero quarto statuit. Et ratio esse potest, quod talis commutatio merito videatur facta in fauorem vouentis, tanquam gratia quædam, *sicut paulo superius proposuimus*: atque adeo non immerito dici possit eiusmodi commutatio eo sensu facta, vt vouenti liceat adhuc si velit votum in sua materia implere, cum in eo nec repugnantia nec iniustitia cernatur: vt nec cum dispensator ei qui domino suo aliquid liberaliter promisit, gratiose permittit, vt aliud æquale, & ipsi domino perinde gratum det si velit. Factam denique commutationem in minus bonum, non obstare, quin votum possit in sua materia impleri, patet; quia sicut illa est bonum melius, ita est & Deo gratius.

TRACTATVS IV.
vt præcedentis appendix.

De statu Religiosorum.

QVONIAM voto potissimum Religiosorum status constat: conuenienter de eo præcedenti subiungitur tractatus. Ad quem spectant quæ habentur in secunda parte decreti causa 18. 19. & 20. & in reliquis iuris canonici partibus, quæ habentur quinque titulis: quorum primus est de regularibus & transeuntibus in religionem. Secundus, de conuersione coniugatorum. Tertius, de statu monachorum & regularium. Quartus, de religiosis domibus. Quintus, ne clerici vel monachi sæcularibus negotiis se immisceant. Quibus accedit Concilium Tridentinum multis in locis quos Azor collegit in prima parte Moral. Institut. lib. 12. cap. 18. De eodem vero post Diuum Thomam 2. 2. in quatuor vltimis quæstionibus, agunt præter Summularios in verbo [Religio, aut in verbo] Religiosus, & in verbo [Nouitius] multique alij: & inter cæteros ad iudicium de peccatis nobis propositum accommodate Nauarr. in quatuor commentariis seu tractatibus de regularibus tomo primo suorum operum, & Azor in citato lib. 12. & seq. 13. apud quem, & adhuc apud Emanuelem Rodericum in tribus tomis quæstionum regularium relinquemus videnda, quæ sunt particularia diuersorum ordinum religiosorum: contenti communibus, ex quibus Parochus aut alius audiendis confessionibus expositus, *cuius institutionem intendimus*, habeat vnde non censeatur cæcus cæcum ducere, religiosi confessionem audiens, sicut nonnunquam ei datur occasio. Primo autem dicemus de requisitis ad statum Religiosorum. Secundo, de iis quæ incumbunt religionem ingressuris. Tertio, de iis, quæ ingressis. Quinto de iis, quæ egressis.

CAP. XXIV.
De requisitis ad statum Religiosorum.

SVMMARIVM.

363 *De nomine Religiosi & necessitate votorum paupertatis, castitatis, & obedientiæ ad statum religiosum.*
364 *Religiosus status præter eadem vota, requirit Sedis Apostolicæ approbationem.*
365 *Ad statum Religiosorum, nec illa tria vota sine istiusmodi approbatione, neq; hæc sine illis sufficere potest.*
366 *Tria memorata vota esse solemnia, non est necessarium ad statum religiosum.*
367 *Ratio eius rei.*
368 *Solutio eorum quæ in contrarium obijci possunt.*
369 *Tres vitæ spiritalis modi: ex quibus distinguuntur tria genera ordinum Religiosorum.*
370 *Inter varios ordines religiosos quis cui præstare censendus sit.*

PRÆNOTANDVM est, Religiosos quidem dici posse omnes qui sancte ac pie Deum colunt: eo quod religionis virtus sit, qua Deo cultus debitus exhibetur: per antonomasiam tamen quandam Religiosos in Ecclesia nominari consueuisse eos qui peculiari vitæ instituto, & nominatim tribus votis paupertatis, castitatis & obedientiæ se totos diuino cultui addixerunt. Vnde illorum status requirit tanquam necessariam conditionem eadem tria vota: quæ ea de causa religioni essentialia esse dicuntur. Ratio vero talis necessitatis est, quod is status sit hominum tendentium ad perfectionem, consistentem in coniunctione cum Deo fine ipsorum vltimo. Quæ quidem coniunctio fit per charitatem, iuxta illud primo 1. Ioan. 4. Qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo:] atque illud ad Coloss. 3. Super hæc autem omnia charitatem habete, quod est vinculum perfectionis.] Iam vero ad charitatem habendam, & vt quis Deum perfecte diligat, debet se totum ei tradere, omniaque talis dilectionis impedimenta remouere, ad quod vtrumque consequendum, opus habet obedientia castitate, & paupertate perpetuis, quibus Deo se omnino tradat: per obedientiam quidem quoad animum: per castitatem vero, quoad corpus: & per paupertatem quo ad bona externa.

Impedimenta vero sunt mundanæ cupiditates: iuxta illud 1. Ioan. 2. Si quis diligit mundum non est charitas Patris in eo; quoniam omne quod est in mundo concupiscentia carnis est, concupiscentia oculorum, & superbia vitæ.] Quibus verbis significat tres esse impedimentorum charitatis quasi fontes: qui vt obstruantur tribus memoratis virtutibus est opus: castitate quidem, vt obstruatur concupiscentia carnis: paupertate vero, vt concupiscentia oculorum: & demum obedientia, vt superbia vitæ. Non sufficiunt autem eædem virtutes ad religiosum statum, nisi ad eas votum accedat, quo promissione facta Deo obstringat se quis ad

earum perpetuam obseruationem: quia religio, prout de ea loquimur, status quidam est consistens in conditione vitæ immutabili ex D. Thom. 2.2. *quæst.* 183. *art.* 1. Vide Azorium in 1. par. Moral. Instit. lib. 11. cap. 23. & Leonard. Lessium De iust. & iure, lib. 2. cap. 41. dubit. 1.

364. Requirit quoq; religiosorum status (quod plenius iidem ibidem tractant) vt approbatus sit à Summo Pontifice. Ratio est, quia is nequit esse supra communem Christianorum statum, *cuius obligationi obseruandi diuina præcepta, superaddit obligationem obseruandi consilia diuina*: nisi modo peculiari à Christo descendat (mediante scilicet ipsius in terris Vicario Summo Pontifice; perinde ac descendunt cæteri gradus Ecclesiastici, & iurisdictiones spirituales) iuxta illud Apostoli ad Ephes. 4. Ex quo omne corpus compactum & connexum per omnem iuncturam submin strationis, &c.] Atque inde est, quod in statu religioso peculiariter vsitatũ sit, vt religiosus obediat Prælato tanquam Christo; in eoq; ille Christum intueatur, vt in eo qui potestatem à Christo habet ad gerendum per eam, vices ipsius.

Accedit quod Ecclesia seuere prohibeat vllum religionis nouum ordinem instituisine approbatione Sedis Apostolicæ. Sic enim ex Concilio Lateran. sub Innocentio III. habetur in cap. finali, De religiosis domibus. Ne nimia religionis diuersitas grauem in Ecclesia Dei confusionem inducat, firmiter prohibemus ne quis de cætero nouam religionem inueniat. Quam constitutionem Concilium Lugdunense renouat, prout refertur in cap. Religionum, eodem tit. in 6. vbi de ea sic dicitur: Religionum diuersitatem nimiam, ne confusionem induceret generale concilium consulta prohibitione vetauit. Et paulo post subiungitur: Repetita constitutione districtius inhibentes ne aliquis de cętero nouum ordinem aut religionem adinueniat. Id quod vsus ostendit intelligendum esse de adinueniente mandando executioni inuentam, sine Summi Pontificis approbatione. Nam constat post talem cõstitutionem nouas religiones fuisse approbatas ab ipso Summo Pontifice (quod nemo improbare audeat) approbari autem non potuisse nisi iam inuentæ eidem proponerentur.

365. Hinc autem sequitur, nullum statum vitæ, post Concil. Lateran. institutum, quantumuis perfectum, & tribus ante dictis votis perpetuis munitũ, nisi sit approbatus à Summo Pontif. esse veram religionem: sicut nec est, quantumuis viceuersa approbatus sit à Summo Pontif. si non liceat eadem tria vota perpetua. Qua de causa militares ordines qui matrimonio vtuntur, religiones simpliciter esse negat D. Thom. 2.2. *quæst.* 186. *art.* 4. *ad* 3. (de qua re Azor plenius *in* 1. *par. Moral. Instit. lib.* 13. *cap.* 3. *quæst.* 2. & 3.) ita vt non sufficiat cum eadem approbatione vnum talium votorum habere, vel etiam duo: v.g. votum obedientiæ, non autem paupertatis & castitatis, aut vota obedientiæ & castitatis, sed non paupertatis. Quamquam istiusmodi aliquem statum complectens in materia fauorabili, in qua verba sumuntur in lata significatione, comprehenduntur sub nomine Religiosorum: nõ item in materia odiosa, in qua voces proprie accipiuntur. Secus vero quãdo status vitæ fuerit ab Ecclesia permissus quidem, non tamen approbatus: qui a talem sequentes, ne quidem in fauorabili materia comprehenduntur nomine Religiosorũ: cuiusmodi sunt eæ, quæ iuxta cap. Indemnitatibus, §. penul. de elect. in 6. vocantur Canonicæ seculares. Itemque eæ quæ Beguinæ, quarum mentio habetur in Extrauag. vnica, De religiosis domibus.

366. Cęterum sicut tria illa vota ad statum religionis vere proprieque dictum requiruntur: ita etiam ad illum constituendum sufficiunt hoc ipso, quod in aliquo ordine per Sedem Apostolicam approbato emittuntur tempore & modo debito; neque Ecclesiasticis institutis cõtrario: siue illa sint solemnia, siue simplicia: ita vt non repugnet aliquem vere proprieque Religiosum esse, quantumuis votum solemne seu professionem non fecerit, sed solum triplex votum simplex perpetuæ paupertatis, castitatis, & obedientiæ. Ad cuius rei confirmationem Gregor. à Valent. 2. 2. disput. 10. quæst. 4. puncto 2. assert. 5. adfert authoritatem Summorum Pontificum, qui nostræ Societatis institutum approbarunt. Eorum aliquot bullas ad rem præsentem facientes habet Azor in cit. lib. 13. cap. 7.

Inter cętera enim, idipsum nostrum institutum continet, vt qui absoluto biennio Nouitiatus, modo apud nos consueto, tria proposita vota simplicia emittunt, eo ipso desinant esse Nouitij; ita vt censeantur eo ipso cooptati esse in statu Religioso per Sedem Apostolicam approbato. Id quod est abunde declaratum à Gregorio XIII. in Bulla quam loco cit. Azor habet versus finem. Et confirmatur per illud q Concil. Trident. sess. 25. cap. 16. De reformat. regul. idipsum institutum approbat: ac tanquam pium commendat, nominatim quoad morem ipsum emittendi absoluto nouitiatu, vota illa tria non solemnia sed simplicia: per quæ is qui emittit desinit esse Nouitius, & incipiat vere ac proprie esse Religiosus. Postquam enim statuit, vt finito tempore nouitiatus Superiores quos Nouitios habiles inuenerint ad profitendum, admittant, aut è Monasterio eos eiiciant, subiunxit hæc verba: Per hoc tamen sancta Synodus non intendit aliquid innouare, aut prohibere quin religio Clericorum Societatis IESV iuxta pium eorum institutum, à sancta Sede Apostolica approbatum Domino & eius Ecclesiæ inseruire possint.

Rationem reddit Gregor. à Valent. ductam ex ipsa natura religiosi status; in quo aliquis vere ac proprie constituitur per hoc, vt quadam cum immobilitate, & ceremonia, actione ve externa (ex qua res pateat Ecclesiæ iudicio) totus per votum paupertatis, castitatis, & obedientiæ diuino obsequio addicitur in certo vitæ genere, & instituto. At quin possit cum emissione votorum simplicium adesse ceremonia, seu actio externa, ex qua Ecclesię pateat de illa; nulla ratio datur dubitandi. Quod vero eadem emissio ad iudicandum status vitæ immobilitatem sufficiat, hinc constat: quia non est in eius qui prædicto modo vota memorata emiserit, arbitrio positum retrocedere, seque eximere ab eo vitæ genere, cui per illa se addixit. Ea enim sunt promissio perpetua, perinde ac professio, ideoque obligant in perpetuum ab eo instanti, quo emissa sunt; non secus ac cum quis promittit alicui se in perpetuum ei seruiturum; vere eo ipso se mancipat eius seruitio atque ab illo tempore seruus eius est. Nec refert quod possit quis liberari à conditione talis status. Nam ad immobilitatem status vere & proprie dicti, non requiritur vt nullo modo possit quis de eo amoueri, sed tantũ vt ab eo nequeat suo arbitratu liberari. Sic enim is qui est in vere proprieque dicto statu seruitutis, ideo est tantum, quod non possit ab eo pro arbitratu suo se liberari. Nam manumitti potest à domino suo, & liberæ conditionis fieri. Imo, & qui professionem, seu vota solemnia emisit in religione approbata, ex rationabili causa potest authoritate Summi Pontific. ab eodem statu liberari: vt ipse Gregor. à Valent. bene ostendit in præced. disput. 6. quæst. 6. punct. 7. vt & Azor in 1. par. Moral. Instit. lib. 12. cap. 7. 367.

Verumtamen quia communis vsus in Ecclesia fuit; vt qui religiosum statum sequerentur, vel Nouitij essent vel professi: authores (quorum meminit Azor *in præced. lib.* 11. *cap.* 23. *quæst.* 3.) dixerunt Religiosum vere & proprie neminem esse, nisi solemni trium votorum professione deuinctum: significantes scilicet, non sufficere ad eum statum, quod quis religionem ingressus, factus sit Nouitius; prout habetur ex cap. Religioso, De sentent. excommunicat. in 6. §. Quamuis. Cætera autem quæ in contrarium obiici possunt soluuntur dicendo, rationem religionis proprie vereque dictę, esse quidem vnam, consistentem in antedicto votis & Sedis Apostolicæ approbatione: tamen varias esse determinationes ipsius ad varios illos instituti vitæ modos, ex quibus pendet diuersitas & multitudo quæ in Ecclesia cernitur Religiosorum ordinum. Pro quo vide Lessium De iust. & iure, lib. 2. cap. 41. dubit. 2. 368.

De quibus omnibus in particulari quæ difficultatem videntur habere, Azor persequitur in cit. lib. 12. à cap. 19. & toto lib. 13. Tantum notabimus eos ad tria genera reduci iuxta tres modos quibus Deum diligere, eique seruire possumus. Primo quidem inhærendo ipsi per cõtemplationem: secundo, seruiendo ei in membris suis per actionem: vt alędo pauperes, suscipiendo peregrinos, armis protegendo Ecclesiam: tertio obsequium est præstando per coniunctionem cõtemplationis cum actione, id est, pari cura & diligentia posita in actionis & contemplationis studio. Ex his enim modis tria 369.

genera distinguũtur ordinum Religiosorum: vnum eorum qui solam vitam contemplatiuam profitentur: vt institutus à S.Brunone, Carthusianorum aliique similes. Alterum eorum qui profitentur solam vitam actiuam: vt ordo equitum Melitensium, & aliorum qui Deo inseruiunt, Ecclesiam armis protegendo, aut ægrotorum curam gerendo in Xenodochiis, aut alia misericordiæ corporalia erga egentes exercendo, gratum Deo obsequium præstant. Tertium denique eorum, qui profitentur vitam ex contemplatione & actione mixtam: videlicet vacantes tum sibi, meditatione diuinorum, curando adhærere Deo; tum etiam proximo, sacramentorum administratione, aliisque spiritualibus remediis salutem eius procurando. Tales censentur ordines instituti à Sanctis Dominico, Francisco, nonnullisque aliis etiam nostris temporibus.

370. Atque primum genus præstare secundo, & vtroque eo tertium præstantius esse D.Thom.2.2. quæst.188. art. 6. definit, quia vita contemplatiua (excepto casu necessitatis) potior est vita practica, prout in præced. quæst. 182. art. 1. ipse probat: tum per illud Lucæ 10. Martha Martha sollicita es & turbaris ergo plurima. Porro vnum est necessarium: Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea:] tum per rationes quibus Aristot. idem ostendit in 10. Ethic. cap. 7. & 8. Vita vero mixta potior est quam contemplatiua, quia (inquit D. Thomas in art. 6. ante memorato) sicut illuminare maius est quam lucere solum: ita maius est contemplata tradere aliis, quam solum contemplari. Accedit ad confirmationem exemplum, tum Christi, tum etiam Apostolorum qui accenderunt lucernam, non vt ponerent eam sub modio, sed super candelabrum, vt alios illuminarent. Accedit quoque status Episcoporum, qui cum sit status perfectionis, vitam mixtam requirit.

In eodem vero genere, ordo ille prior censeri potest: primo, qui maxime excellit in obedientia: cuius votum potissimum esse inter vota religionis, præclare docet D. ipse Tho. 2.2. quæst. 186. art. 8. quem satis familiariter perspicueque loquentem qui volet videre potest. Secundo, ex eod. D. Thoma in seq. 188. art. 6. censeri potest in eodem genere ordo ille potior, qui ordinatur ad præstantiorem actum instituti vitæ, quod ipse amplectitur. Sicq; inter ordines amplectentes vitam actiuam, præstantior est ille qui instituitur ad redemptionem captiuorum, quam qui ad receptionem hospitum. Tertio, ex eodem D. Thoma ibidem is quoque potior est qui ad plura charitatis opera ordinatur quam alius: vel qui habet statuta conuenientiora ad consequendum finem sibi propositum. Qua de re videri potest Gregor. à Valent. 2.2. in fine: & plura de istiusmodi comparatione particulari, Azor in præced. lib. 11. cap. 24. vt & de comparatione status religiosi cum statu Episcoporum & Parochorum: in quibus immorari non videtur necessarium ad nostrum institutum.

CAPVT XXV.

De ingressuris religionem.

SVMMARIVM.

371 *Non est quidem necessarium per se longa deliberatione vti ante ingressum religionis; est tamen per accidens.*

372 *A Deo petendum consilium per preces, &c. & à seipso per probationem propriarum virium.*

373 *Non est illicitum inducere aliquem ad ingressum religionis, nisi id fiat metu incusso.*

374 *Aut largitione munerum simoniaca, aut mendaciis, aut si inductio fit ad monasterium in quo male viuitur.*

375 *Quatenus alicui, religionu ingressum dissuadere liceat.*

376 *Potest quiuis ingredi religionem non habens impedimentum, siue personale siue reale: ac quando illud contingat.*

377 *De impedimento matrimonij & Clericalis status Episcoporum, non aliorum Clericorum.*

378 *Varia debita realia impedientia ne quis religionem ingrediatur.*

379 *Ad quid teneatur is, qui certum monasterium se ingressurum vouit, si in eo non admittatur.*

380 *Ad quid item qui vouit absolute aliquod religionis genus, aut vniuerse religionem, aut dissolutam.*

381 *De eo qui recusatur admitti, nisi literas, aut artem discat: & eo qui vouit absolute religionem, & in particulari aliquã, eo cui superuenit impedimentum.*

382 *Qui fecit votum religionis non satisfacit suscipiendo Episcopatum, sicut ingrediendo religionem perfectiorem. Quatenus vero ingrediendo æque perfectam aut minus perfectam.*

383 *De libertate quam habet religionem ingressus, egrediendi intra annum probationis.*

QVINQVE quæstiones hoc loco tractandæ occurrunt. Prima, An sit opus magna deliberatione vti, ante ingressum religionis. Secunda, An liceat alium inducere ad talem ingressum. Tertia, An liceat eundem ingressum alicui dissuadere. Quarta, An quilibet possit ingredi religionem. Quinta, Ad quid teneatur qui vouit religionem ingredi, nec admittitur.

QVÆSTIO I.

An opus sit magna deliberatione vti ante ingressum religionis.

HAnc tractat D.Thom. 2.2. quæst. vlt. art. vltimo: optime respondens; quod ex parte religionis ac per se, non sit opus magna deliberatione: quia status est valde laudatus (quod aduersus impugnantes religionem, idem D.Thom. bene ostendit in opusculo 19. & aduersus sectarios nostri temporis late tractat Gregor. à Val. nt. 2 2 disput. 10. quæst. 4. puncto 1.) & in quo sperantes in Domino mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquilæ, current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient, Isaiæ 40.] Is ipse Dominus est, qui apud eundem in seq. cap. 49. ait: Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum, vt non misereatur filio vteri sui: etsi illa oblita fuerit; ego tamen non obliuiscar tui.] Qua promissione facta ab eo qui optimus, omnipotensque est, nec fallere potest: nihil maius & efficacius requirere potest quis, ad cõfirmandam spem, qua super illum curam suam, iuxta Psalm. 54. versum 23. omnem; suam solicitudinem in eum proiiciat, iuxta D. Petri monitum in prima sua Epist. cap. 5. versu 7. Hinc in epistola ad Paulinum circa finem ait D. Ieronym. Festina quæso te, & hærenti in salo nauiculæ funem magis præscinde, quam solue.] Vide Azorium in catato lib. 12. cap. 1. quæst. 1.

Ex parte ingressuri vero, & ex accidenti contingere possit vt magna sit opus deliberatione, maturoque consilio ad ingressum religionis: vt exempli gratia, quando multa adsunt impedimenta, ex parte ipsius ingressuri: qualia sunt infirmitas corporis, onus quo grauatur debitis, aut aliud eiusmodi. Item quando quis in particulari deliberat quam religionem ingredi debeat, hanc ne potius quam illam. In quo casu monet D. Thom. non esse capiendum consilium à quibusuis, sed à viris probis & doctis, qui prodesse possint nec obesse velit.

Omnino vero expedit volenti intrare religionem, vt à Deo cõsilium capiat per orationes, ac frequentationem Sacramentorum, & lectionem librorum piorum, auditionemque verbi Dei: atque vt seipsum probet diligenter an sit animo paratus, viresque habeat sufficientes ad præstanda omnia quæ religio requirit, ne humeros supponat oneri, cui nõ sit ferendo. Qua de re Dominus nos monitos esse voluit, proponens Lucæ 14. duas parabolas: quarum vna est de volente ædificare turrim, qui prius computat sumptus qui necessarij sunt, si habeat ad perficiendum; altera est de Rege qui iturus committere bellum aduersus alium regem, sedens prius cogitat si possit cum decem millibus occurrere ei qui cum viginti millibus venit ad se. Itaque vt post Caiet. ad cit. D. Thomæ locum habet Nauarrus in Enchir. cap. 12. num. 19. religionem ingressurus, sed bene dispositum inuenire sic debet, vt in Deo totam suam fiduciam collocet, sperando quod eius auxilio valebit quodcumque religionis onus sustinere: neque eam prius ingredi, quam superet sibi (saltem post ingressum) præstitum iri tali fiduciam; vtpote necessariam ad subsistendum in statu in quo est colluctatio, assiduumque bellum aduersus mundum, carnem propriam, & Diabolum hostes potentissimos.

Qui-

QVÆSTIO II.

An liceat inducere alium ad ingressum Religionis.

373. AD hanc respondet D. Thom. in cit. quæst. vlt. art. 9. id non solum illicitum non esse, sed etiam meritorium esse. Id enim est hominem ab errore viæ suæ reuocare, & ad perfectionem mouere. Vt autem habetur in fine Epist. D. Iacobi, *secundum vnam lectionem*; Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ seruabit animam suam à morte, & operiet multitudinem peccatorum.] In tribus tamen casibus, vt D. Thomas addit, peccatur grauiter tali inductione.

Primus est, cum quis per violentiam inducitur ad religionem: quod prohibetur in cap. Præsens, 20. q. 3. & in Concil. Trid. sess. 25. cap. 18. De regularibus, excommunicantur omnes illi, qui mulieres ad ingressum religionis cogunt, præterquam in casibus iure exceptis. Quos aduerte esse, primum quidem, cum quis sponte vouit religionem, is enim compelli potest ad tale votum implendum; sicut is qui sponsalia contraxit compelli ad ineundum matrimonium. Secundum vero, quando coniux sciens iuris dispositionem eam, de qua dicetur in explicatione sequentis quæstionis, consenserit vt alter profiteretur: si enim de manente in sæculo habeatur suspicio, quod non seruabit votum continentiæ cui se adstrinxerit ad hoc, vt alteri pateret in religionem ingressus, compelli potest ad pariter intrandum, iuxta cap. Significante, De conuersione coniugatorum, per argumentum à contrario sensu: Cum enim illic statuitur, talem personam non esse compellendam intrare monasterium, si illius ætatis sit, de qua suspicio incontinentiæ haberi non possit: statuitur quoque tacite, si suspicio incontinentiæ haberi possit, compellendam esse intrare. Tertium demum casum (iure inquam excepto) esse cum quis commisit crimen propter quod detrudendus est in monasterium. Verumtamen neque in hoc, neque in præcedenti casu quis potest ad professionem; quæ perinde ac matrimonium requirit liberam electionem; cum quisque in statu vitæ deligendo sit liber. Quod adeo verum est, vt nemo compelli possit ad amplectendam religionem Christianam, quantumcumq; necessariam ad æternam salutem. Nec vero frustra erit talis inclusio: quia vni erit remedium aduersus incontinentiam, & alteri pœna imposita in satisfactionem pro suis peccatis.

Excommunicantur quoq; ibidem à Concil. Tridentin. omnes qui consilium, auxilium, vel fauorem dant prædictis compellentibus mulieres religionem ingredi: aut qui scientes eas non sponte ingredi, eidem compulsioni præsentiam vel consensum interposuerint. Aduerte vero, quod etsi professio (prout habetur ex cap. 1. De iis quæ vi metusve causa fiunt) non animo, sed tantum verbis facta, ob metum mortis ab alio incussum, inualida sit, neq; impediat matrimonium: nihilominus iam ex Concil. Trid. in seq. cap. 19. ille qui intra quinq; annos post professionem, non ostenderit se coactum vi vel metu (& quidem antequam abiiciat habitum) causasq; quas prætendit deduxerit coram Superiore suo, & Ordinario, compellitur in monasterio manere.

374. Secundus casus in quo peccatur proposita inductione, est; quando quis alium muneribus simoniace inducit. Id quod prohibetur 1. quæst. 2. cap. Quam pio: atq; contingit quando intercedente pacto, vnus alium muneribus ad religionem trahit; non vero quando id facit sine pacto, sed ex charitate, intendendo proximi salutem; vt si quis scholasticum egenum alat ad religionem, aut munusculis sibi alicuius amicitiam conciliet ad eundem finem.

Tertius est, cum quis ad religionem inducitur mendaciis & blanditiis. Inde enim (quod malum est) creatur periculum, ne deceptum se esse detegens, retrocedat: sicque nouissima illius peiora fiant prioribus: præsertim cum ex cap. finali, 20. quæst. 3. si professionem fecerit, teneatur eam seruare; & bona sua hæredibus reddere, nec monasterio relinquere.

Quartus casus addi potest, cum quis inducit alium ad ingressum religionis dissolutæ, in qua male viuitur. Nam id esset peccatum, sicut & in talem religionem ingredi, in eaq; recipi, quantumcunq; ea toleretur ab Ecclesia. Quæ sententia est communis, vt testatur Nauarr. in Enchir. cap. 12. num. 45. Ratio vero peccati est, quod in eo præbeatur occasio peccandi aliorum imitatione & impulsu: atq; peccandi grauissime, cum talis dissolutio vix inueniatur sine violatione votorum.

QVÆSTIO III.

An liceat dissuadere alicui ingressum Religionis.

QVoniam talis dissuasio impletatem quandam censetur continere (maxime quando ex hæretico spiritu fit, existimando statum sæcularem præstantiorem esse religioso) non videtur dubitandum quin sit illicita, & graue peccatum; nisi fiat iusta aliqua de causa, vt satis patet ex eo quod Concil. Trident. sess. 25. cap. 18. De regularibus, subiiciat anathemati illos qui sine iusta causa impediunt fœminas volentes ingredi religionem. Ea autem iusta causa non est temporalis aliqua, vt consanguinitas, aut alia huiusmodi; sed sola spiritualis: nimirum maior spiritualis vtilitas: siue ipsius dissuadentis ingressum, siue ingressuri: atque adeo maior Dei gloria. Exempla ponit Nauar. in Enchirid. cap. 12. num. 45. Quod volens ingredi religionem sit coniugatus, & sine vxoris consensu velit id facere. Item quod per ingressum ipsius, religio detrimentum capiet, non vtilitatem. Præterea, quod ipsemet dissuadens multum commodi spiritualis ad honeste, pieque viuendum accipiat ex ingressuri consiliis. Addi potest, quod habeat parentes in ea necessitate pressos, in qua debeat illis subuenire: aut quod idem ingressurus, valde mutabilis sit, nec videatur perseueraturus, aut quod idem ineptus sit ad religionem ad quam aspirat. Qua de re iudicandum est consideratis ac bene ponderatis circumstantiis loci, temporis, conditionis & qualitatum personæ.

Si quæras an is qui alicui sine iusta causa dissuasit religionis ingressum, teneatur ad aliquam restitutionem. Respondetur negatiue, quia etsi peccet contra charitatem, non tamen contra iustitiam: nec enim facit iniuriam dissuasio, cum ex reg. 27. iuris in 6. scienti & consentienti non fiat iniuria: nec lædit religionem in suis rebus; quia is qui nondum ingressus est religionem, nondum ad eam pertinet.

QVÆSTIO IV.

An quilibet possit ingredi religionem.

QVemlibet posse religionem ingredi, nō dubitatur: cum Euangelica cōsilia, ad quorum obseruationem religio adstringit, sint omnibus data à Christo. Attamen excipiendi sunt casus ij, in quibus interuenerit impedimentum, vel propriæ infirmitatis, siue corporis siue animi, per quæ iudicio viri prudentis ac timentis Deum, aliquis est ad religionem ineptus; vel impedimentum iniuriæ proximi cui aliquid debeatur, quo illum iniuste fraudaret ingrediendo religionem.

376. Quale debitum duplex esse potest; vnū personale; quando persona non est sui iuris sed subest alteri, & ideo sine ipsius consensu nequit religionem intrare. Alterum vero reale, quando persona libera est quidem, sed debet alteri pecuniam vel suam operam, qua fraudaret illum per ingressum suum in religionem. Hinc que ratione prioris debiti: primo filius ante decimum quartum annum, sine patris consensu religionem intrare non potest; post decimum quartum vero, posse etiam inuito patre bene probat D. Thom. 2. 2. quæst. vltim. art. 6. & constitutum habetur, 20. quæst. 2. cap. 1. & 2. Veruntamen D. ipse Thom. in fine eiusdem articuli casum excipit in quo pater premeretur egestate necessariorum ad vitam, quæ de iure naturali filius tenetur illi suppeditare. Quam exceptionem communi consensu receptam esse annotans Azor *in 1. part. Moral. Institut. lib. 12. cap. 1. quæst. 8.* addit idem iuris esse in patre, si filium habeat graui egestate laborantem, item in fratre qui sororem haberet expositam periculo se prostituendi, si ab eo desideratur. Secundo, seruus perpetuus qui emi & vendi potest, religionem ingredi nequit domino suo non consentiente, ex cap. Generalis, distinct. 54. De qua re in præced. quæst. 3. plenius Azor: sed nos in ea immorari nihil est opus, cum non sit in his partibus vsitata.

377. Tertio, nec maritus inuita vxore, nec vxor inuito marito

potest intrare religionem post matrimonium consummatũ, ex cap. Quidam, & cap. Placet, De conuers. coniugatorum. Idem iuris est, si vir profiteatur religionem vxore consentiente per metum vel dolum, ex cap. Accedens, & ex cap. Veniens eod. tit. nisi ipsa post datum talem consensum aduerarit; tunc enim ex eodem cap. Veniens, maritum repetere non potest, sicut potest in duobus præcedentibus casibus: in quibus vir tenetur quidem petenti reddere debitum coniugale; sed illud petere nequit, ob votum castitatis emissum. Cuius differẽtiæ ratio est, quod in reddendo, potestati vxoris subsit, & in petendo sit sui iuris, quod à se abdicare potuit per votum castitatis.

Si quæras, quid iudicandum sit si vxor nec consentiat nec dissentiat, sed solum dissimulet, & ipsa moriatur interea. Respondetur cum eodem Azorio alios citante *in eod. cap. 1. q. 6.* ratam esse professionem sic factam, neque taliter professum, posse ad seculum redire. Pro quo facit cap. Consuluit, De conuers. coniug. addita ratione, quod hoc ipso, quod vxor non repetiit virum cum posset, iudicetur consensisse vt permaneret in religione. Reliqua eo spectantia Thomas Sanchez late persequitur lib. 7. De matrim. disput. 32. & aliquot seqq. apud quem videnda, cui libuerit relinquemus breuitatis studio.

Postremo Episcopus religionem intrare non potest sine Papæ licentia, ex cap. Licet, §. Illa De regularib. Inferior autem Episcopo potest sine huius facultate: imo & eo inuito, ex cap. final. 19. quæst. 2. Et cõfirmatur per illud quod in præced. quæst. 1. cap. vnico, Episcopi prohibentur impedire Clericorum suorum ingressum in Religionem. Beneficium autem ingressi, non ante vacare quam fecerit professionem expressam vel tacitam; habetur ex cap. Beneficium De regularibus in 6.

378 Iam ratione debiti realis qualiter impediatur quis religionem ingredi, explicatur aliquot propositionibus. Prima est: Quando quis obligatus est ad ratiocinia Reipub. impeditur religionem ingredi, nisi prius ab illis se expediuerit ex cap. 1. distinct. 53.

Secunda est, obligatus ad ratiocinia priuatorum hominũ, non impeditur quidem absolute ingredi religionem, relinquendo suis hæredib. ea expedienda; satius est tamen ipsum illa prius expedire. Hæc est Sylu. in verbo Religio 2. quæst. 6. & satis de se nota.

Tertia est, Obligatus ad actionem aliquam, vt ad legendum in schola, cõcionandum in templo, seruiendum in Xenodochio, etiamsi cum iuramento se ad eam adstrinxerit, potest religionem ingredi: nisi inde scandalum notabile immineat. Hæc etiam est Sylvest. in præced. quæst. 5. Et probatur, quia propositum aut promissum non infringit, qui illud mutat in melius, ex cap. Peruenit, De iureiurand.

Quarta propositio: Qui sponsalia contraxit, & iuramento confirmauit, se matrimonium contracturum, potest ingredi religionem, etiamsi consultius sit, vt matrimoniũ prius contrahat, & ante illius consummationem ingrediatur. Hęc patet ex cap. Commissum De sponsalibus, vbi videnda est glossa verbo Tutius.

Quinta propositio est: Non impediri simpliciter aliquem ab ingressu religionis ex eo, quod pecuniam creditoribus debeat. De hac non dubitatur quidem si debeat ex sola liberalitate, aut si debita sint incerta, id est, si debitor nesciat in particulari cui debeat: aut si debitor talis sit, vt non possit creditoribus satisfacere, quantumcunque maneret in sæculo. Dubitatur tamen si habeat debita certa, seu quorum nouit creditores, ac quibus possit successu temporis satisfacere per suam artem, aut alio modo. Qua de re quid in praxi sequendum videatur iam tradidimus in præced. lib. 15. num. 255. De eadem etiam videri potest Azor in par. 1. Moral. Inst. lib. 12. cap. 1. quæst. 5.

QVÆSTIO V.

Ad quid teneatur qui vouit ingredi religionem, nec admittatur.

SIcut matrimonium sponsalia præcedunt, quibus vir futuras nuptias pollicetur fœminæ: ita votum ingrediendi religionem præcedere potest ipsum ingressum. Quod ex se bonum esse, docet ex instituto D. Tho. 2. 2. *q. vlt. ar.* 2. etiamsi illud facere non expediat semper, præsertim sine spiritualis patris consensu; neque est quis facile ad illud faciendum inuitandus, vt Caiet. ibid. monet, & post ipsum Nauar. in Enchir. cap. 12. num. 46. Quæstio autem proposita, *quam Azor persequitur in 1. part. Moral. Instit. lib. 11. cap. 22.* explicari potest sequentibus propositionibus.

Prima est. Si quis vouit se ingressurum certum aliquod monasterium, neque ibi admittatur, eximitur omnino à voti obligatione. Hæc est expressa D. Thom. sentent. 2. 2. *quæst. 88. art. 3. ad secundum, & 189. art. item 3. ad 2.* quam Doctores communiter sequuntur. Probatur vero: ex eo, quod talis nõ teneatur ad aliud, quam ad id ad quod intendit se obligare: quãdoquidem causa limitata producit limitatum effectum, vt Nauar. loco citato bene argumentatur. Neque est quod cum Paludan. *in 4. distinct. 38. quæst. 4. art. 1. concluf. 3.* obiiciat quis, taliter vouentem seipsum obligasse ad relinquendum seculum, ideoq; recusarum à religiosis talis domus, teneri aliam quærere, vt viuat extra seculum. Respondetur enim; ex determinatione intentionis pendere in hac re determinationem obligationis: quia votum non extendit se extra vouentis intentionem, & ex hypothesi, intentio vouentis in hoc casu non fuit alia, quam adstringendi se ad talem religiosam domum. 379

Procedit autem hæc doctrina, *vt Nauarrus notat initio sequentis num. 47.* quantumcunque vouens non solum promiserit ingressum religionis, sed etiam perseuerantiam, & se professionem in illa facturum. Et ratio est, quia tota hæc res dependet ex arbitrio eius cuius est promissionem factam admittere aut repudiare. Repudiando autem reddit impossibilem talis voti executionem, & consequenter tollit omnem illius obligationem.

Si quæras, an sufficiat semel esse repulsum. Respondetur negatiue: nisi repulsa facta sit simpliciter. Nam quando apparet factam esse tantum ad tempus, oportet adhuc expectare, rursumque vrgere ex Caiet. 2. 2. *quæst. 88. art. 3. col. 3.* non tenetur tamen indicare votum quo se adstrinxit, vt docet Azor *in cit. cap. 22. quæst. 9.* Cæterum is quidem qui tantummodo intendit adstringere se ad ingressum certi monasterij, si in eo repulsam patiatur, non tenetur aliud eiusdem ordinis monasterium exquirere, prout Sotus ait *in 7. de iustit. & iure, quæst. 2. artic. primo circa 3. argumentum*, & iam ante attigimus.

Sed tamen is qui votum non restrixerit ad tale monasterium præcise, sed vouendo prætenderit principaliter se obligare ad aliquod religionis genus, solummodo ex consequenti eligens sibi eiusmodi monasterium, tanquam sibi cõmodum, si non recipiatur in eo, tenetur quærere aliud eiusdem ordinis. Quæ est D. Thomæ doctrina 2. 2. *quæst. vlt. art. 3. ad 2.* communiter recepta. Cuius fundamentum est, quod tunc primaria intentio vouentis non fuerit determinata ad talem particularem locum.

Secunda propositio est. Qui vouit absolute aliquod religionis genus, aut religionem vniuerse, non liberatur ex eo ab obligatione sua, quod ad vnum aliquod monasterium accedens, passus sit repulsam; sed accedere tenetur ad alia, quæ voto suo pariter comprehenduntur. Hæc quoque est D. Thomæ ibid. & communiter recepta, & de se clara; quia latius patet intentio taliter vouentis, quam vouẽntis ingressum certi monasterij. Intelligenda est autem, locum tunc habere cum spes fuerit, quod alibi recipiendus sit, de quo poterit interrogare eos, à quibus repellitur. Monet vero Sotus loco cit. & *Azor approbat in præcedenti quæst. 1.* quod etiamsi quis suam intentionem non restrixerit, sed absolute vouerit, non tenetur tamen omnes regiones peragrare: quia votum obligat tantum secundum intẽtionem vouentis, nec in dubio credendum est vouentis intentionem fuisse, vt obligaret se ad quærendas religiones extra suum regnũ & linguam: quandoquidem, *ait Sotus*, ius naturæ, docet eiusmodi vota intra proprium regnum & linguam adimplenda esse, vt indicio est quod vix inueniretur qui religionem vouisset, si ea de causa deberet viuere in extera natione, cuius linguam ignorat. 380

Id quod attingentes Angelus & Syluester, *ille Votum, 3. quæst. 10. & hic Religio, 2. quæst. 16.* addunt pari ratione: quod si in sua patria reciperetur in vna vel pluribus religionibus, de

quibus

quibus probaliter credit, quod si cogitasset vouēdo, non obligasset se ad earum ingressum; non teneri illas ingredi, quādoquidem ad eas specialiter, neque actu neque virtute intentio ipsius se extendit. Si quæras, an in tali casu omnes conuentus religionis illius quam vouit, teneatur explorare, ac se offerre intra propriam prouinciam. Respondet Sotus satis esse explorasse quinque aut paulo plures: quia tunc morali modo, tota religio censetur explorata; cum ex paucis illis conuentibus cæterorum intra regnum iudicium venari liceat. Verum tutius est dicere, quod si vouens nihil circa hoc apud se statuerit (alias enim suæ intentioni stabit) teneatur percurrere ea monasteria in quibus spes sit receptionis. Et ideo repulsam pati in vno monasterio interdum sufficiet ob defectum dictæ spei: si nimirum ex illo vno possit sumi indicium de alijs monasterijs. Interdum vero ob talem spem affulgentem, teneatur plura adire monasteria, quam dicat Sotus: ita vt magis in hac re spectanda sit spes probabilis receptionis, quam numerus monasteriorum.

Si rursus quæras, An alicui satis sit passum esse repulsam à generali aut Prouinciali ordinis religiosi quem vouit, vt censeatur omnino liber ab eo voto. Respōdet Azor *in 1. par. Moral. Instit. lib. 11. cap. 22. quæst. 2.* satis esse, quando totum ius admittendi est penes tales: aut quando inferioribus: illi imperant ne eum recipiant; alias non esse satis.

Tertia propositio est. Qui vouit se ingressurū religionem in qua non seruatur regula, & cum dissolutione viuitur, nec probabile est quod breui reformabitur; nec illam nec vllam aliam ingredi tenetur. Ratio est, quia votum ipsius fuit de materia illicita, ideoque nullum. Quæ doctrina est Nauarr. in cit. num. 46. Ex qua sequitur, ne quidem eum qui vouit religionem in genere, debere huiusmodi religionem ingredi, quando non esset alia quæ vellet ipsum recipere.

381. Quarta propositio. Qui vouit se ingressurum religionem, nec recipitur, quia indoctus est, aut quia nullam scit artem, non tenetur ex vi voti literas vel artem, quæ ab eo requiruntur, edisscere: si nihil de talibus meminerit vouens. Quod addo: quia si tunc cum vouit, sciuerit se non aliter admittendū ad religionem, aut sic affectus fuerit ad religionem, vt si id ipsum sciuisset, nihilominus eam vouisset, censendus est teneri: quia tunc virtualem habuisset intentionem ad id tacite consequenterq; vouendum.

Hanc post Sotum Azor approbat *in eodem cap. 22. quæst. 4. in fine:* prius tractato dubio. An is qui religionē absolute vouit, teneatur eam ingredi, si in gradum tantum laicorum Superiores velint eum admittere, & ipse velit admitti in gradū & ordinem Clericorum. Cui satisfacit eadem distinctione quæ proximo allata est.

Quinta propositio. Si quis ita vouit religionem vt voluerit se obligare & religioni in genere, & alicui certæ in particulari: prius cæteris debet hanc ingredi (nisi vellet ingredi perfectiorem iuxta post dicenda) & inde repulsus alias adire. Hæc est Soti *lib. 7. de iust. & iure q. 2. art. 1. circa tertiū argumentum*, & ex præcedentibus facile deducitur.

Sexta est. Qui vouit ingredi religionem aliquam, & ei superuenit impedimentum propter quod nequeat ingredi; verbi gratia, infirmitas perpetua incompatibilis cum tali religione aut probationem ingressus, ejicitur sine sua culpa, vel propter culpam quam emendare non potest, vt propter homicidiū alias comissum, liber omnino est à voto. Hæc quoq; est Soti, & ex præcedentibus deducitur. Patetq; ex eo quod impossibilium non sit obligatio, adeoq; in eiusmodi votum censeatur subintellecta conditio. Nisi obstet aliquod impedimentum.

382. Septima est. Quamuis Religiosus professus possit fieri Episcopus, ille tamen, qui religionis ingressum vouit, non satisfacit voto Episcopatum suscipiendo, sed prius debet religionem intrare, quam Episcopus fieri: alioquin peccabit mortaliter. Hæc habetur ex cap. Per tuas, De voto & voti redemptione. Nonnulla, quæ in contrarium facere videntur, refert & soluit Azor in cit. capit. 22. quæstio. vltima.

Octaua propositio est. Qui vouit aliquam determinatam religionem potest perfectiorem ingredi. Hanc habent D. Anton. 3. part. titul. 16. cap. 2. §. 4. & Angelus Votum 3. §. 16. Confirmantq; tum cap. Licet, De regularibus, tum doctrina D. Thom. 2. 2. quæst. vlt. art. 8. tum etiam, quia votum alioquin esset maioris boni impeditiuum, contra cōmuniter receptam de eo doctrinam: in eo fundatam, quod alioqui non esset gratū Deo, tanquam reuocās ab eo quod p[illegible] est. Si quæras, An æquè perfectam ingredi quoq; possit? Azor bene respondet *in eod cap. 22. quæst. 12.* non posse priuata authoritate: quia tunc cessat ratio illa, quod votum esset impeditiuum maioris boni.

Nona est. Qui vouit se ingressurum strictiorem religionem quantumuis laxiorem ingrediens mortaliter peccet; faciendo professionem in illa: tamen facta professione potest in eadem laxiore manere; nec tenetur strictiorem ipsam ingredi. Hanc habent Angelus *in sequen. §. 17.* Sylvest. Religio 2. q. 18. Nauarr. in Enchir cap. 12. numer. 48. ex cap. Qui post votum, De regularibus in 6. Et ratio est, quam Azor habet in cit. quæst. 12. quod professionem faciens, se religioni sic tradat, vt in ipsum ea acquirat ius, per quod alteri se tradere impeditur. Ante factam vero professionem obligatio prædicti voti perseueras, quoniam vouens adhuc est sui iuris: ita vt implere illud sit positum in ipsius potestate.

Vltima propositio est. Qui vouit se religionem ingressurum; si intra annum probationis videt religionem sibi non conuenire, libere exire potest; votoque satisfeciisse censetur. Hæc est D. Thom. in cit. quæst. vlt. artic. 4. Palud. in 4. dist. 38. q. 4. art. 1. concl. 2. D. Anton. in memorato §. 4. Sylu. in sequenti qu. 19. atq; aliorum quorū meminerunt Couar. ad cap. Quamuis pactum de pactis parte 1. §. 3. sub finem, & Azor in prima parte moral. instit. lib. 11. c. 22. qu. 6. Procedit autem nō modo cum vouerit ingressum experiendi tantum causa, & reseruata libertate remanendi, vel non remanendi; sed etiam cum vouerit simpliciter ingressum, absq; eo quod cogitarit de libertate egressus, vel de perpetuitate remansionis. Ratio est: quia tunc etiam ad ingressum religionis obligatur solummodo secundum formam iuris: quæ est, vt ingredientibus detur annus probationis ad experiendum num religio sibi conueniat; vt possit eam deserere, si inuenerit nō sibi conuenire. Imo censeri quoq; potest procedere, quantumcunq; voto de ingrediendo adiunxerit propositum remanendi in ipsa religione: dummodo enim sincere ingrediatur, animo scilicet probandi eam, & in ea permanendi, si inueniat sibi conuenire, potest libere egredi, si iudicet eam minime sibi conuenire: etiamsi nulla alia de causa moueatur, quam quod ille ingrediendi modus ipsi displiceat, tanquam sibi incommodus, asper, & durus, ex Nauar. in fine præced. n. 47. Et ratio est quia ius ei relinquit liberrimū egressum, vt patet ex cap. 1. & 2. de regularib. in 6. Quamquam, *vt loco citato bene ait Azor*, recedens absq; legitima causa, censetur peccare in eo, quod animi quadam leuitate, à vitæ in statuto quod cœpit, temere desistat. 383.

Aduerte vero ex D. Thoma *in citato art. 4. ad 3* illum non satisfacere voto, quod fecit ingrediendi religionem, si eam ingrediatur animo statim ab ea exeundi, nisi postea bona fide perseueret in experimento religionis. Ratio est: quia tale votum, etsi factum sub conditione egrediendi, nec permanendi (cum sit vana ac stulta promissio) non obligat tanquam iuualidum: si tamen absolute fiat, nihil obstabit quin absolute quoque obliget ad instar cæterorum votorum absolutorum. Ille enim peruersus animus, quem vouens habuerit non faciendi quod potuerit ad illius obseruationem, extraneus est voto ideoq; relinquit ipsum in suo vigore perinde ac peruersus animus, quo quis vouet intendens non implere votum.

Restat dubitatio, An ille etiam intra annum probationis possit exire à religione, qui non tantum vouit se ingressurum, sed etiam se perseueraturum in ea. Atque in vtramque partem authores Azor refert in eodem cap. 22. quæst. 8. Cæterum ante Concil. Trident. quidem, parti neganti locus esse potuit, si is qui vouit, intentionem habuerit renunciandi priuilegio, quo ingrediens religionem beneficio iuris, libertati suæ relinquitur in anno probationis. Nam cum quilibet renunciare valeat iuri quod pro se introductū est, *prout habetur in cap. Statutum, De regularibus*, non fuit ei

liberum egredi, si vouendo, intentionem habuerit renunciandi prædicto priuilegio, quia vouit quod erat in sua potestate. Sed post Concilium Trident. non potest talis opinio procedere, quia nullus est locus eiusmodi renunciationi. Ipsum enim in sess.25 de regularib. cap. 16. inualidat omnē renunciationem & obligationem, etiam cum iuramento vel in fauorem cuiuscunq; causæ piæ factam, ante annum probationis. Vnde non potest quis, etiamsi velit, prædicto priuilegio se priuare. Quare nec potest ante eundem annum, facere votum validum perseuerantiæ, quo se eodem priuilegio priuet, sicq; intra illum ipsum annum permanet in sua libertate.

CAP. XXVI.

De ingredientibus religionem.

SVMMARIVM.

384 *Ingressus in religionem fit tum per susceptionem habitus, tum per professionem.*
385 *Requisita ad professionem expressam.*
386 *Tres modi quibus fit professio tacita.*
387 *Quod non sit quis censendus professionem tacitam fecisse, per susceptionem habitus nouitiorum: quantumcunque suam voluntatem perseuerandi ac profitendi iusficientissime ostenderit.*
388 *Quo modo accipienda sint iura, quæ in contrarium citantur.*
389 *Quatenus aliquam religionem tacite professus possit aliam intrare.*

384. INgressus in religionem dicitur dupliciter vno modo, cum quis religionis habitum suscipit, & ad probationem recipitur; sicq; per ingredientes religionem intelliguntur Nouitij, seu tyrones: de quibus multa Summularij habent in verbo Nouitius, & post eos Azor in lib.12. primæ partis Moral.Inst.cap.2. & 3. quæ relinquemus ei qui volet apud ipsum videnda: contenti eo, quod maxime facit ad iudiciū nobis propositum, & in illo cap.2.qu.10. ipse Azor docet, post Angelum num.18. Tabien.num.13. Armillam num.18. in eodem verbo Nouitius, & Syluestrum Religio 5. quæst. 6. nimirum quod nouitius non teneatur quidem simpliciter & absolute alligatus statutis religionis: cum libere possit ab ea recedere, nec admissus sit in Religiosorum sodalitium; sicut nec catechumenus adstringitur Ecclesiæ legibus, nōdum baptizatus; nihilominus dato quod velit persistere in probatione, teneatur Superioris imperio parere: cui si non subijciat se, nequit commode gubernari & probari. Debet item religionis statuta seruare, vt vires suas probet, & assuescat illorū obseruationi, alioqui probatio ipsius non erit idonea, offenderunturq; veterani. Aduerte autem quod Azor ibidē addit, Nouitium non incurrere in pœnam quam religionis statuta delinquentibus imponunt: vt nec catechumenus ante receptionem baptismi, incurrit in pœnas legibus Ecclesiasticis statutas; quia vt hic nondum est admissus in Ecclesiam, ita nec ille in religionem; sed vterq; adhuc foris est.

Altero modo ingressus in religionem dicitur, cum quis per professionem in sodalitium Religiosorum ita admittitur, vt absq; mortali peccato & apostasia, *tanquam effectus verè & simpliciter Religiosus*, recedere nequeat. Sic accipitur in cap. Quia ingredientibus, 19. quæst. 3. & in Authentica Ingressi, Cod. De Sacrosanctis Ecclesijs. Fit autem istiusmodi ingressus tribus adhuc modis. Inter quos discrimen est, quod is qui ingreditur primo vel secundo modo, matrimonium amplius contrahere non possit; sic; id attentet, matrimonium sit nullum, ex cap. Vnico De Voto & voti redemptione in sexto. Is vero qui ingreditur tertio modo, si postea vxorem ducere attentet, quamuis mortaliter peccet, contrahit tamen valide.

385. Ingressus igitur in religionem primo modo, fit per professionem expressam, quæ præter vsitatam formam profitendi (cuius Azor *lib.12.cap.4.quæst.2. varios modos refert*) requirit necessario tres conditiones. Prima habetur ex cap. Porrectū De regularibus, vt professio ipsa fiat in manibus eius, qui illam recipiendi plenam habet potestatem. De quo idem Azor in seq.cap.5.quæst.3.4.& 7.vbi versu 3. post alios (quos ipse citat) ait in manu alterius, loco eius factam, valere, si id prius ipse mandauerit, aut postea probarit: factam vero non eius loco, non valere, quantumcunq; postea id sciens, ipse approbet.

Duæ autem reliquæ conditiones habentur ex Concilio Trident.sess.25.cap.15.de regul. Vna est, vt is qui professionē facit, expleuerit ætatis suæ annum 16. siue vir siue mulier fuerit. Altera est, vt post susceptum habitum, absoluerit annum integrum probationis. De qua conditione Azor *in prius citato cap.4.quæst.9.* agens, bene monet cum Nauarr. in libr.3. consil.consilio 30. De regularib. num.1. annum probationis posse impleri ab eo qui nōdum expleuerit annum decimum sextum; vique talis probationis, posse probatum admitti ad professionem expleto 16.anno, quia Concilium non facit illam anni determinationem quoad probationem, sicut quoad professionem. Inter quas tres conditiones cernitur hæc differētia, quod quantumcunq; prima desit, professio nihilominus rationem voti simplicis habere possit, ob intentionem quam professus habuit tali promissione Deo facta, adstringere se ad perpetuam paupertatem, castitatem & obedientiam. Sin autem secunda vel tertia conditio desit, professio nulla sit, nec vllam inducat obligationem, vt Concil.Trid. ibid.expressit.

Ingressus in religionem fit secundo modo per professionem tacitam: & hoc tribus diuersis rursus modis, quorū primus habetur ex cap. Vidua De regularibus: cum quis habitu proprio professorum susceptō legitimē, id est, authoritate illius, cuius est admittere seu incorporare religioni; eiusdemq; authoritate sciens & volens facit aliquod opus de iure vel cōsuetudine cōueniens solis professis (quod nec ignorat) quale esse potest suffragium ferre in conuentu, aut in comitijs, vel iussu Abbatis initiari sacris ordinibus.

Secundus vero habetur ex cap. Ad nostram De regularibus, cum quis sciens ac volens defert habitum professorum manifeste in colore, scissurâ vel aliâ forma distinctum ab habitu nouitiorū, sicq; perseuerat per triduum. Qua etiam in re iuxta ea quæ alijs citatis habet Azor in eod.cap.4.qu.3. exigitur, vt quis gestet huiusmodi habitum, susceptum nutu & authoritate Superioris, cuius est ad professionem admittere; & (vt consentaneum est) gestet in monasterio: aut si extra, id faciat tantum cum facultate eiusdem Superioris. Adde legitimam etiam ætatem debere habere, ex ca.1.& cap. Constitutionem, De regularib. in 6.

Textus demum habetur ex cap. Ex parte De Regul. & ex Clem.2.eod.tit.& est, cum quis per annum integrum defert habitum nouitiorum & professorum communem id est, nō distinctum manifeste in colore, scissurâ, vel figurâ, quātumuis distinguatur occulte: vt verbi gratia, per solam benedictionem, quâ professorum, non autem nouitiorum habitus benedici soleāt, prout tangitur in fine cap.1. De regular.in 6. Ad quem etiam tacitæ professionis modum, opus est vt quis habitum gestet sciens & volens, eumq; acceperit authoritate eius, qui ad professionem potest recipere. Quod vero ex citata Clemen.2. deducitur quoad ætatem, sufficere ad hunc eundem modum, vt quis ad annos discretionis peruenerit, nunc per Conc.Trid. sessione 25. de regular.cap.15. sublatum est, cum decernit professionem religionis, factam ante expletum decimum sextum ætatis annū, nullam vim habere. Imo & in totum sublatos pariter esse duos præcedentes modos tacitæ professionis, patet ex eo quod ibidem quoq; idem Conc. decernit, nullam esse professionem eius qui minori temporis spatio, q̄ vnius anni post susceptū habitū, steterit in probatione. Cum enim ad primum modū sufficiat tempus vnius operationis (quod aliquot tantum horarum, aut dierum ad summum paucorum esse solet) & ad secundum sufficiat triduum, non potest illud de spatio vnius anni in illis seruari.

Potest vero seruari tertio hoc tacitæ professionis modo, ideoq; nunc perinde ac ante Concil.Trid. censendus est tacite professus, qui post expletū ætatis annum decimum sextum religionis habitum Nouitijs & professis communē, nec colore aut forma distinctum gestauerit per annum, authoritate eius qui potest ad professionē admittere. Vnde nunc perinde ac pridem taliter professus, potest per censuram compelli manere in religione, iuxta citatum cap. Ex parte: eumq; religio, quam sic professus est, retinere tenetur, prout probat

Ange-

Angelus in verbo Nouitius §.14.quia talis vere est Religiosus, iuxta illud, quod ex capit. vnico De voto in 6. nequeat valide matrimonium contrahere, vt nec expresse professus. At religiosus non est nisi alicuius religionis, in qua professus est. Quare debet in ea retineri.

387. Tertio modo ingressus religionis fit, quando quis Nouitiorum habitum suscipit animo mutandi vitam absolute & & simpliciter; hoc est, voluntate religionem profitendi, & in ea perpetuo manendi, quem animum demonstret aperto aliquo signo externo; quale esse potest beneficium suum alteri resignasse, aut se bonis suis abdicasse. De hoc mentio est in cap. Super eo, in cap. Consulti, in cap. Statuimus, De regularibus, & in cap. Beneficium, & in cap. Non solum, eod. tit. in 6. In illis enim decernitur, eum qui susceperit habitum Nouitiorum, posse intra annum probationis libere recedere; nisi illum susceperit animo vitæ rationē simpliciter mutandi. Vnde aliqui Canonistæ (quorum meminit Azor *in prima parte Moral. Inst. lib. 12. cap. 4. qu. 4.*) voluerunt deducere, quod hic modus constituat diuersum à præcedentibus professionis genus. Sed contrarium tenendum est cum Sylu. in verbo Religio 3. q. 19. versu. Quarto inducitur, Rosella verbo Nouitius §. 13. & Angelo eod. verb. §. 12. quia professio religionis (vt citatis aliquot Canonistis idem Angelus habet *in seq.* §. 13. *& iam ante attigimus*) nunquam inducitur, etiamsi quis expresse voueat, nisi ea fiat in manibus illius qui potestatem habet ordinariam vel delegatam recipiendi, & incorporandi religioni in qua fit professio. Cum autem quis tertio isto modo ingreditur religionem Superior tradens ei habitum Nouitiorum non tradit animo admittendi ad professionem, sed solum ad probationem, vt vitam & mores ipsius exploret. Accedit quod in cap. Non solum De regularib. in 6. religionem isto modo ingredies, aperte distinguatur ab eo qui profitetur expresse vel tacite; cum scilicet ad illa verba, *Nisi professus sit expresse vel tacite*, adduntur ista: *aut euidenter constet illum vitam mutare voluisse.*

388. Iura autem prius citata, quibus sententia contraria nititur, non sufficere ad illius probationem: Azor loco citato ex eo docet, quod ex illis nihil amplius deduci possit, quam eum qui Nouitiorum habitum suscipit simpliciter, animo & voluntate profitendi, atq; perseuerandi in vita religiosa, adstringatur voto simplici religionis: neq; iure possit ad sæcularem vitæ statutum redire; cum religionem ingressus sit non modo vt experiretur, an vita religiosa sibi expediret, prout solent cæteri Nouitij, sed etiam voluerit adstringere se ad emittendam professionem, & perseuerandum in ea religione. Vnde tantum sequitur, quod peccaturus sit quidē, rediens ad sæcularem vitam; non tamen quod possit in foro externo tanquam professus cogi redire ad religionem; neq; si ipse matrimonium contrahat (etiamsi in eo peccet mortaliter contra idipsum votum, quo obligatur coram Deo) illud erit nullum, prout constat ex cap. vnico De voto in 6. Neq; etiam tenetur manere in religione, cuius habitum suscepit, sed est ipsi liberum aliam, etiam laxiorem eligere, ex cap. Consulti, De regularibus.

389. Porro quod eandem libertatem eligendi aliam religionem, Angelus in verbo Nouitius §. 14. concedit ingredienti per professionem tacitam (argumento capit. Constitutionem, De regul. in 6.) admiserim procedere in casu quo sic ingrediens, nullam præcise habuit intentionem se adstringendi ei religioni; sed tantummodo relinquendi sæculum. De voto enim iudicandum est ex intentione vouentis. Quod si talem se adstringendi intentionem habuerit, negarim habere prædictam libertatem: quia in cap. Ex parte, De regularibus, taliter professi præcipiuntur per Ecclesiasticam censuram compelli, determinatè monachalem regulam secundum formam ordinis, profiteri & seruare. Nonnulla alia de ingredientibus religionem proponunt & satis familiariter explicant Sylues. verbo Religio 2. & 3. & Azor in cit. lib. 12. cap. 4. & 5. apud quos ea videnda relinquemus: cum hæc videantur sufficere Parochis, quorum institutionem maxime spectamus.

CAP. XXVII.

De ingressis religionem.

SVMMARIVM.

390 *Varietas eorum, quæ Religioso incumbunt ex officio.*
391 *Quatuor casus in quibus Religiosus mortaliter peccat contrà obedientiam.*
392 *De peccato eius qui in religione vota tantum, non autem regulas seruare vult.*
393 *Quatenus peccet Religiosus agendo contra regulas quæ non obligant ad culpam.*
394 *Obedire sine præcepto, quam eo expectato melius est: & quid agendum, cum diuersi Superiores contraria mandant: item quid in dubio.*
395 *Quando sit aut non sit necessarium, quod Religiosus Prælato suo obediat.*
396 *Quatenus consuetudo possit, aut non possit excusare ab obseruatione regulæ.*
397 *Religiosus post factam professionem, de suis bonis disponere non potest: nec testamentum ante illam factum mutare.*
398 *Peccatum suo genere mortale Religiosus committit contra paupertatem, habendo proprium.*
399 *Tres casus in quibus Religiosus mortaliter peccat retinens aliquid in vsum proprium.*
400 *Peccat Religiosus volens de aliquo libere disponere, ac si dominium illius haberet.*
401 *Religiosus de eo quod dono accepit non potest disponere.*
402 *Ad quæ teneatur Religiosus ordinis, in quo assignatur cuique suum proprium.*

EX ijs quæ religionem ingressis incumbunt ex officio, 398.
quædam sunt propria illius ordinis quem susceperunt: ad quorum notitiam habendam consulendæ sunt propriæ constitutiones eiusdem ordinis: nec enim omnium eædem sunt, sed variorum variæ. Quædam vero sunt communia, atque adeo ab omnibus cuiuslibet ordinis Religiosis seruanda; vt quę ius commune illis vniuerse sub præcepto imponit. De quibus quoad ius nouum, Concilium Trid. legi debet in sess. 25. De regularibus (cuius generis ex eodem Concilio multa refert Azor in prima parte Moral. Institut. libr. 12. cap. 18.) & quoad ius antiquum, legi debent causæ & tituli iuris canonici quos initio huius tractatus commemorauimus. Nonnulla istius generis, tanquam posita in vsu frequenti, referemus in sequenti capite ac quantum ad nostrum institutum videtur sufficere, tractabimus. Alia deniq; religio ipsa de se exigit ab omnibus Religiosis; nempe ea quæ spectant ad tria illius essentialia vota perpetuæ castitatis, paupertatis, & obedientiæ. In quibus nullum Superiorem dispensare posse habetur ex Concil. Trident. loco citato cap. 1. De Summo Pontif. quid tenendum sit, explicatum videri potest apud eundē Azorium in præced. cap. 7. De ijs autem quæ huius tertij generis sunt, dicere oportet in hoc cap. Et quidem de spectantibus ad castitatem nihil aliud occurrit dicendum, quam cōmendatissimam esse, debere omnibus Religiosis: vtpote, qui hac ex parte teneantur vitam cœlestē ducere, puritatem imitando Angelorum, quibus per votum ipsum castitatis (se nuptiarum omnino expertes reddendo) similes fiunt, iuxta illud Matth. 22. In resurrectione neq; nubent neq; nubentur, sed sunt sicut Angeli Dei in cœlo. Quod caue sic accipere vt existimes sub votum castitatis cadere solummodo abstinentiam ab vsu matrimonij. Nam simul etiam cadit, quæcunq; alia, ab omni eo quod castitati repugnat: siue sit verbū, siue cogitatio: ita vt peccatum grauius sit in Religioso, quam in sæculari non habente votum castitatis; cum in hoc, luxuriæ tantum; & in illo adhuc sacrilegij rationem habeat, vt bene notat Sylu. in verbo Religio 6. quæst. 8. sicq; duplicis malitiæ reus sit, vbi alter tantūm est vnius; vnde non sufficit ei, vt in confessione dicat fornicatus sum, nisi aperiat se reum esse violati voti. De ijs autem quæ ad obedientiam & paupertatem religiosam spectant aliquot documenta occurrunt proponenda pro ratione iudicandi de peccatis quæ contra votum de illis Deo factum, contingit committi.

Documenta pro ratione iudicandi quando contingat Religiosum peccare contra votum obedientiæ.

391. PRimum est. In quatuor casibus (qui tanguntur à Diuo Thoma 2. 2. *quæst.*186. *art.*2. & 9.) Religiosum peccare mortaliter contra obedientiam. Primus est, quando aliquid facit contra id, quod Superior præcipit consentaneè regulæ cui generaliter ille se adstrinxit, estq; requisitum non modice ad votorum castitatis, paupertatis vel obedientiæ obseruantiam: aut eidem non parum necessarium ad æternam salutem. Cum enim tale præceptum detur in materia graui, obligationem de se inducit sub mortali. Vnde si tale factum iam alias mortale sit genere suo; ipsum aggrauatur mortaliter tali malitiâ inobedientiæ. Secus autem accidit in materia leui, aut quando à Superiore quid eiusmodi non præcipitur, sed solummodo proponitur: neq; enim inobedientia est, vbi non datur iussio. Videri potest Gregor. à Valent. 2. 2. disp. 10. q. 4. puncto 5.

Secundus casus est. Quando Religiosus non facit id quod Superior iniũgit ei in virtute sanctæ obediẽtiæ, aut alijs verbis æquiualentibus; aut sub pœna quæ incurritur tantum ob peccatum mortale; vt excommunicatio, aut alia aliqua ratione, qua significetur præceptum ei dari exequendum sub pœna peccati mortalis.

Tertius est. Quando contra Superioris vel Regulæ præscriptum Religiosus agit ex contemptu, id est, interprete D. Thom. in eod. art. 9. ad 3. quando ex peruersa voluntate, qua superbe nolens præcipienti subijci, inde procedit ad contra agendum. In quo mortale peccatum committere patet: cum & per votum obedientiæ adstringatur ad talem subiectionem; & Superiori locum Dei tenenti, notabilem faciat iniuriam.

Quartus casus est. Quando nullam omnino habet (salutis immemor) intentionem tendendi ad perfectionem; id enim quædã apostasia est à professione: quæ hoc ipso quod religiosa est, versatur in tendentia ad perfectionem, seu profectu in vera charitate: adeo vt in tali Religioso idem contingat ac in scholastico nullam intentionem habente tendẽdi ad literarũ scientiam: præsertim cum religio schola quædam sit, in qua perfectio discitur. Vnde Religiosus non quidem perfectus esse, *sicut Episcopus*, sed ad perfectionem tendere tenetur: sicut discipulus non tenetur quidem sciens esse sicut magister, tenetur tamen studium adhibere vt talis euadat: quæ doctrina est D. Thomæ in præcedenti art. 2. ad 1. Iuuerit autem videre P. Iacobum Aluarez de Paz, tom. 1. De vita spiritali. lib. 5. cap. 11.

Notat, autem cum Caiet. Gregorius à Valent. loco citato circa quartam circunstantiam: Religiosum non aliter teneri contendere ad perfectionem, quam agendo vitam regularem eo modo quo illam promisit. Adde quod idem habet circa secundam circunstantiam; quod per votum obedientiæ Religiosus non solum promittat se adimpleturum præcepta Superioris: sed etiam adimpleturum secundum vitam regularem sui ordinis, id est, cum subiectione erga regulas legitima authoritate à Prælatis præscriptas alumnis suis. Talem vero subiectionem in hoc consisterẽ: quod siue huiusmodi regulæ secundum se obligent ad peccatum mortale vel veniale, siue ad nullum peccatum per se obligent, *sicut illæ Dominicanorũ, teste D. Thom. in cit. art. 9. ad* 1. earum obseruatio ad eundem Religiosum sic attineat, vt merito Superiores possint à transgredientẽ pœnas exigere, quas ille sustinere teneatur, etiam quando nulla fuerit obligatio earum ad peccatũ, prout D. ipse Thomas ibidem expressit. Quæ cum ita sint, relinquitur quod sicut Religiosus obligationi quam habet tendendi ad perfectionẽ: satisfaciat eo ipso, quod vult subiectus esse regulis sui ordinis: sic transgredi eandem obligationem eo ipso, quod non vult eidem regulæ subiectus esse: quod peccatum est mortale, tanquam notabilis violatio voti obedientiæ.

392. Secundum documentum, *quod in eodem puncto 5. circa 4. circunstantiam Gregor. à Valent. tangit*, est. Eum non peccare mortaliter violatione voti obedientiæ, qui sic est animo cõparatus in religione, quod nollet quidem regulas vltra vota sua seruare, vellet tamen ijsdem regulis subiectus esse, ea subiectione de qua paulo ante dictum est. Id quod habetur ex D. Thoma in citato art. 9. cum temperatione notanda, quod talis possit aliunde esse in peccato mortali: nempe ex præcepto quod cum intentione obligãdi ad mortale Prælatus oretenus dederit, aut in regula expresserit: iterumque ex periculo, cui talis se exponit, contemnendi regulas, atque adeo vitam regularem, ad quam adstrictus est voto. Namque, vt ibidem ad tertium Diuus Thomas bene notat; consuetudo transgrediendi, solet contemptum inducere; iuxta illud Prouerb. 18. Impius cum in profundum venerit peccatorũ, contemnit. Qui contemptus ex præcedenti numero, casu tertio, peccatum est mortale: & per consequens, periculum quoque incurrendi in illud. Qui enim amat periculum, in illo peribit. Ecclesiastici 3. Idem dic de eo qui propositum habet transgrediendi omnes regulas præcipuas ordinis, quibus venitur ad perfectionem (cuiusmodi censentur esse pertinentes ad sui abnegationem, aut ad carnis edomationem, aut ad mundi contemptum) quia tunc interueniret contemptus interpretatiuus vitæ regularis quam vouit; non item si vellet aliquas ex ijsdem regulis præcipuis seruare, quantumcunque nollet omnes: quoniam volens cum suis votis seruare aliquas de præcipuis censeri, posset ad perfectionem tendere, etiamsi ad eam non curreret. Hoc indicatum à Syluestro in verbo Religio 1. qu. 12. dicto 4. expressis verbis habet Gregor. à Valent. in eodem puncto 5. versus finem.

393 Tertium documentum est. Quamuis transgressio regulæ in ordine eo, in quo illa per se non obligat ad culpam, non sit peccatum ex suo genere, potest tamen mortale peccatum esse: tum ex contemptu, iuxta tertium casum memoratum: potest item ex libidine, id est, ex nimia cupiditate ad aliquid: aut ex negligentia, id est, ex torpore quodam animi, esse peccatum saltem veniale, ex D. Thom. in eodem art. 9. ad 1. Quod & probatur; quia ille excessus affectionis, & iste defectus finis rationabilis, aduersatur rectæ rationi, ideoque vitiant actionem. Atque hinc sequitur, *quod Gregor. à Valent. notat in fine cit. puncti* 5. non peccare quidem eum qui regulam non obligantem sub peccato, transgreditur ob aliquam causam quæ rationabilis sibi videtur, quantumcunq; melius esset ipsam regulam seruare, *cum non teneamur semper id facere quod melius est*: nihilominus tamen in tali transgressione, communiter admiscri aliquid culpæ, cum in eam facillime irrepat torpor aut libidæ: præterquam quod perdatur meritum obedientiæ, quod coniunctum est cum executione regulæ.

394 Quartum documentum est. Perfectius esse, atque obedientiæ voto conformius, prompte exequi, quod Superiorẽ velle intelligimus, quam illius iussionem expectare; nisi forte in rebus arduis, quæ præstãtem virtutem, aut eruditionem requirunt; vt profectio ad Indos pro infidelium cõuersione, aut susceptio alterius grauis oneris & prouinciæ. Hoc Sotus habet De iust. & iure lib. 7. qu. 2. art. 4. ante solutionem argumentorum. Probatur vero, quia in obedientia promptitudo maxime commendatur: neq; paratus obedire exigit præceptum compulsorium, quando res est clara & aperta. Vnde Superiores non nisi rebelles, aut in dubio hærentes, præcepto cogere & vrgere solent.

Quintum est. Quando plures sunt, quibus in religione obedientia debetur: illis contraria præcipientibus, Religiosum teneri obedire Superiori potius, quam inferiori. Hoc de se manifestum est: quandoquidem hic quoq; illi subest, teneturque se conformare iustæ voluntati ipsius. Vnde sequitur Prælato aliquid illicitum præcipienti, nõ esse obtemperandum, quia Deus illud fieri prohibet: nec item præcipienti aliquid contra regulam, nisi in ea dispensare possit. Si autem dubitetur an aliquid sit illicitum, vel contra regulam, vel an circa iliud Prælatus debite dispenset, Religiosus iudicium ipsius debet perferre suo, & obedire: vt bene monet Sylu. in verbo Religio 6. quæst. 6.

394 Sextum documentum, *tractatum à Sylu. Religio 6. quæst. 6.* Cum Prælatus aliquid præcipere possit, vel secundum, vel contra, vel præter, vel infra, vel supra regulam: præcipienti secundum regulam, id est, secundum contenta in regula explicite, vel etiam implicite (vt ea sine quibus regulæ bene

seruari

seruari non possunt, velut pœnitētiæ quæ pro illarum transgressione iniunguntur) obediendum esse, prout satis de se patet; non autem præcipienti contra regulam, ex præced. documento.

Præter regulam vero præcipienti, Religiosum non teneri obedire: quia vouens obedientiam in aliqua religione, intendit id facere secundum regulas eius. Atque, vt ex Diuo Bernardo Sylvester adfert, obedientia non extendit se vltra ius prælationis. Quod secundum regulam limitari patet ex forma voti; quâ Religiosus vouet obedientiam in tali vel tali genere vitæ. Porro tunc præter regulam aliquid præcipi censetur, cum idipsum, nec in ea continetur, nec ad eam expedit, iuuatve eius executionem: vt leuare de terra festucam, aspicere aues volantes, aut numerare stellas.

Infra regulam autem præcipienti aliquid, quale est refocere corpus certa hora, aut aliud quod regula permittit, simpliciter obediendū esse Angelus existimat. Sed Sylu. vult id non procedere, cum Religiosus certus fuerit, tale quid sibi nociturum in corpore vel in anima.

Supra regulam deniq; præcipiēti aliquid, vt ieiunium aut aliam austeritatem ad quam regula non arctat, esse obediendum si iniungatur in pœnam culpæ ante admissæ; nō autem si in cautelam culpæ deinceps vitandæ, quando Religiosus videret se nullatenus ad talem culpam sollicitari. Ratio est, quia Religiosus tenetur quidem ex cōditione vitæ regularis, in primo documēto expositæ, correctioni Superioris se subijcere, non tamen pro voluntate eiusdem Superioris amplecti, quod ad regulam nihil attinet, sed limites ipsius excedit. In talibus tamen obedire perfectionis est, quando non sunt contra Deum, aut contra professionem regulæ: quo casu, obedientia esset illicita. Sicq; triplex est obedientia: vna necessaria, quâ Religiosus obedit in ijs, ad quæ obligatur: altera perfecta, quâ obedit in omnibus licitis: & tertia indiscreta, qua obedit etiam in illicitis.

Septimum documentum est, Religiosum non teneri suo Superiori obedire *(non obstante iure, quod hic in illum acquisiuit per ipsius professionem)* quando ei præscribit aliquid quod est contra maiorem perfectionem; vt si prohibeat ne ad aliam perfectiorem religionem transeat, ex cap. Licet, De regul. Ratio vero est, quod vt iuramentum, sic & votum: nec vinculum iniquitatis sit, nec boni maioris impeditiuum.

396. Octauum documentum est. Eum qui religionem ingressus est, nulla consuetudine excusari posse quin teneatur implere essentialia regulæ, quæ censentur, quæ ad tria vota religionis spectant; aut quæ ad eorundem obseruationem valde conducunt moraliterq; necessaria esse iudicantur. Nam sine talibus, regularis vita quam professus est, nec vigere potest, nec consistere. In accidentalibus autem obseruationib. excusari posse consuetudine rationabili, quæ licet forte non sit immemorialis est, tamē (vt vtar verbis Nauarri in Enchir. cap. 12. n. 50.) tot annorum, adeoq; vetus & antiqua, vt ad emolliendas in religione, aut etiam tollendas prædictas obseruationes sufficiat: sicut potest sufficere Apostolicum priuilegium, aut licentia, siue expressa siue tacita alterius Superioris authoritatem ad id habentis.

Atq; ex hoc documēto consequens est, cp initio eiusdem numeri quinquagesimi tāgit ipse Nauarrus: eum qui ingressus est & professus religionem in qua regularis obseruantia nequaquam viget, non excusari à mortali, si nō obseruet illa quæ sunt essentialia regulæ, neq; valere excusationem dicētis cp non intenderit se obligare ad vouendum arctius, quam viueretur in monasterio in quo professus est. Nam eadem ratione, *inquit idem*, quâ non excusatur is à continentia seruanda, qui sacros ordines suscepit, absq; intentione expressa obligandi se ad talem obseruationem: ita nec excusatur à seruandis essentialibus religionis, qui illam professus est.

Consquens est secundo, quod ex Caiet. idem adhuc habet in seq. n. 51. quod vbi religio deficit in essentialibus, grauissime peccent, qui filios suos aut filias suas illi offerunt.

Consequens est tertio, quando reformatur religio, Religiosos illam ingressos teneri ad recipiēdam reformationem in essentialibus, & in ijs quæ conducunt ad essentialia, vt censentur illa sine quibus vt plurimum ipsa vix custodiuntur, iuxta illud quod in Concil. Triden. sess. 25 cap. 1. De Regular. cōmendatur Superioribus, vt omnem curam & diligentiam adhibeant ne à talibus Religiosi sui recedant. Vnde patet in statu perditionis esse moniales, quæ clausulam admittere nolunt, quam experientia docet tantopere illis necessariam esse ad custodiam castitatis. Ideoque ab Ecclesia leuere eadem clausura iniungitur, prout constat ex capit. vnico De statu regularium in 6. & ex Concilio Trident. sess. 25. cap. 5. De regularibus, & ex Bullis Pij quinti & Gregor. decimitertij, propositis & explicatis à Nauarr. in commentario 4. De regularib. à numero 39. Aduerte autem obiter, ad talem clausuram pertinere non modo vt moniales extra septa monasterij non egrediantur; sed etiam vt nec cæteri seu viri, seu fœminæ illa ingrediantur. Quod vtrumque sub excommunicatione prohiberi per memoratas Bullas, cum reuocatione omnium facultatum, si quæ obtendantur, videre est apud ipsum Nauarrum.

Alia documenta pro ratione iudicandi quando contingat Religiosum peccare contra paupertatem.

PRimum est. Religiosum post factam professionem non posse de bonis suis pecuniarijs per testamentum, aut alio modo alienationis, disponere: sed eo ipso, quod factus est professus, omnia illa relicta esse monasterio (nisi forte sit ordinis non possidentis communiter annuos reditus, iuraque perpetua) iuxta capit. Quia ingredientibus 19. quæstione 3. & Authenticam Ingressi, Cod. De sacrosanctis Ecclesijs: cum sic dicitur: Ingressi monasteria, ipso ingressu se suaque dedicant Deo. Nec ergo de his testentur, vtpote nec Domini rerum.] Quamquam in Gallia (quod notat Couar. De testamentis cap. 4. in fine) bona omnia profitentiū, nisi ex præcedente pacto reseruata sint monasterio, perueniunt ad cōsanguineos propinquiores. Aduerte autem obiter, quod cum Summus Pontifex concedit aliquibus Religiosis facultatem testandi: id non faciat concedendo eis dominium, sed tantum constituendo dispensatores rerum de quibus testantur: ex doctrina D. Thom. 2. 2. quæst. 185. in fine. Aduerte item, ex cap. Si qua mulier 19. quæst. 3. si professus reliquerit in sæculo filios, quibus nondum legitimam portionem diuiserit, ne iniuria cuiquam eorum fiat ipsum post professionem posse illis portionem eiusmodi diuidere. De his plenius tractat Lud. Molina, De iust. & iure tomo 1. tract. 2. disp. 139. 140. & 141. 397.

Secundum documentum est. Dispositionem à Religioso de suis bonis factam per testamentum ante professionem: post hanc mutari non posse nec reuocari. Hoc habetur ex cap. 2. De testamentis; pro eoq; multos authores refert Couar. ad idem cap. Probatur vero: quia professus nequit condere testamentum ex præcedenti documento. Quare nec poteris prius cōditum mutare; quia id esset cōdere de nouo; quod vt validum sit, perinde ac prius conditum requirit in testatore dominium eorum de quibus testatur: quod negandum est in professo, cum id sit retinere adhuc dominium: cp repugnet paupertati, quam professus est. Veruntamen iusta mutandi causa interueniente, videtur posse quadam ratione id facere: nimirum tanquam optimus interpres voluntatis, quam testando habuit. Nam optime omnium potest de illa iudicare ac statuere, vtrum si talem causam præsciuisset tunc cum testabatur, voluisset idipsum statuere quod nunc statuit interpretando.

Tertium documentum est. Religiosum peccare posse cōtra paupertatem, tum habendo proprietatem & dominium pecuniæ, aut rerum pecuniâ æstimabilium, seu habendo ius de talibus plene disponendi pro arbitratu suo: tum habendo instar vsufructuarij liberum earum, seu ius eis pro arbitrio vtendi; non tantum ad propriam necessitatem; sed etiam ad quidlibet libuerit. Quorum prius esse in Religioso peccatum suo genere mortale, patet tum ex alijs quæ habet Nauarr. in commentar. 2. de regularibus numero secundo, tum maxime ex eo, quod in capit. secundo & sexto, De statu Monachorum statuitur, vt Monachus qui peculium habuerit, nisi ab Abbate fuerit ei pro iuncta administratione permissum, à communione remoueatur altaris: atque is qui in extremis cum peculio inuentus fuerit, nec digne pœnituerit: nec fiat oblatio pro eo, nec inter 398.

fratres

fratres accipiat sepulturam. Id quod circa Religiosos vniuersos obseruari, ibidem præcipitur.

Neque vero potest in hac re prætendi dispensatio Superioris: obstat enim textus expressus in cap. Cum ad monasterium eodem titulo: in cuius fine sic habetur. Nec eximet Abbas, quod super habenda proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare: quia abdicatio proprietatis, sicut & custodia castitatis, adeo annexa est regulæ Monachali, vt contra eam, nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere. Quod intellige quãdiu quis manet Religiosus: cum propriũ habere sit contra religionis essentiã, tanquam repugnãs paupertati, de qua fit vnũ ex votis religionis. Alioqui enim si Papa pro sua summa potestate, iusta grauique causa exigente faciat ex Religioso non Religiosum: consequenter licentiam dabit habendi proprium, sicut & ducendi vxorem. Pro cuius rei pleniore intelligentia legendus est Azor in prima parte Moral. Instit. libro 12. capite 7. Pro praxi nobis proposita sufficere possunt dicta in præced. numero 329.

Aduerte autem ex Nauar. in cit. num. 2. bonorum tantum æstimabilium pecuniã, votum paupertatis reddere incapacẽ, vt satis patet ex communi vsu: quo nemine improbante, religiosi professi fiunt Episcopi, Sacerdotes, Doctores, &c. tanquam capaces iurium Ecclesiasticorum, ac bonorum virtuti & eruditioni debitorum.

399. Posterius ex duobus ante propositis hoc est, Religiosum rerum pecuniã æstimabilium, liberum vsum habere in suum commodum, peccatum mortale esse potest in tribus casibus, quos tangit Sylu. in verbo Religio 6. qu. 7. Primus est, quando Religiosus in vsum proprium retinet aliqua in magna copia Superiore inscio, aut eo consentiente quidem, sed ita vt ille non sit paratus ad huius præceptum ea relinquere. Talis enim retentio rationem habet vsurpati dominij, & per consequens peccati mortalis iuxta ante dicta.

Secundus est, quando Religiosus à Superiore accepit aliqua ad vsum, & ijs non solum ad propriam necessitatem, sed etiam ad alia prout libuerit, vtitur. Nam & id quãdam rationem habet vsurpati dominij; cum de re ad libitum disponere, sit actus habentis dominium, seu liberam de ea disponendi potestatem. Quapropter sicut Superior nequit Religioso facultatem dare habendi dominium proprietatemve aliquarum rerum pecuniæstimabilium, ita nec dare potest vt vtatur illis pro arbitrio, ad quoscunq; libuerit vsus; nimirum faciendo propria authoritate de illis, quidquid voluerit ad instar vsufructuarij, cui liberum est prout voluerit disponere de fructibus rerum quarum habet vsum fructum.

Tertius casus est, quando Religiosus ad vsum habet multa superflua sine facultate Superioris: aut cum illa quidẽ, sed non est paratus ea relinquere ad ipsius mandatum. Nam id esset animo habere proprium: non item si haberet ea ex facultate Superioris, & paratus esset eadem relinquere quotiescunq; Superior ipse vellet. Quod quamuis ita sit, peccat tamen Superior mortaliter, nulla necessitate vel vtilitate communi excusante aliquid tale permittẽdo, vt patet ex eo, quod iuxta cap. 2. De statu monachorum §. Abbas: tanquam præuaricator ordinis, priuatione officij sui, & alio modo secundum regulam, sit puniendus.

Quartum documentum est. Quæcunq; Religiosus acquirit, siue per donationes, siue per laborem & industriã, siue alia aliqua iusta ratione, acquirere non sibi, sed religioni in qua professionẽ fecit. Ratio est, quia nullius dominij seu proprietatis capax est, neq; suus est, sed suæ religionis: sicut seruus sui domini, & filius sui patris. Quare sicut seruus, domino: & filius, patri, non sibi acquirit, ita nec Religiosus acquirit sibi, sed suæ religioni. Hoc colligitur ex cap. Abbates §. Monachi, 18. quæst. 2. & ex eo quod ante habitum est profitentem in aliquo ordine vt se, sic & sua eidem tradere.

400. Quartum documentum est. Religiosum tanquam proprietarium censeri contra paupertatem peccare mortaliter, non modo cum aliquid pecuniã æstimabile tenet contra Superioris voluntatem; sed etiam cum de eo disponit, vel est paratus disponere pro sua voluntate, perinde ac si haberet illius dominium: vt donando, vendendo, aut permutando; qui actus sunt habentis dominium: cum istud per illos alienetur: neq; alienatio qua dominium transfertur, fieri possit ab eo qui dominium non habet. Adde pari ratione nec Religiosum posse aliquid, etiam sponte sibi ab alio datum, accipere animo vtendi illo pro sua voluntate. Quod si acciperet cum intentione disponendi de illo, non pro sua voluntate, sed iuxta Superioris voluntatem, etiamsi peccaret accipiendo sine Superioris licentia; non tamen contra paupertatem: vtpote qui non accipit animo faciendi sibi proprium, nec reipsa facit proprium; cum quidquid Religiosus acquirit non sibi sed religioni acquirat.

Sextum documentum est. Religiosum postquam aliquid 401.
dono accepit siue absq; licentia, siue cum ea: ac etiam cum animo disponendi de eodem iuxta Superioris voluntatem, non posse acceptionem celare Superiori: quia si animum sincerum habeat, sic debet vti accepto, vt Superior possit de eo disponere: ad quod requiritur vt illud ei manifestetur. Nec item posse de eodem disponere, ne quidem illud reddendo ei à quo accepit, aut expendendo in eius vtilitatem. Ratio est, quia id esset alienare, quod acquisitum fuit monasterio.

Dubia quæ circa religiosam paupertatem moueri possunt magno numero habet Azor in 1. parte Moral. Instit. *libr. 12. cap. 8 & aliquot sequentibus*, apud quem illorum explicatio videri poterit. Tantum addam de Religiosis illorum ordinum in quibus singuli habent suum proprium, difficultatem esse quæ Confessarios vexare solet, An tutâ conscientiâ possint manere in aliquo eiusmodi ordine, seruando quod ibi vsitatum est: & an quis tuta conscientia possit talem aliquem ordinem ingredi animo faciendi, vt faciunt reliqui.

Cuius difficultatis solutionem, mallem quidem ab alio 402.
audire, quam dare: ne tamen omnino desim officio, saluo meliori iudicio dixerim primo; vix consulendum esse ingressum alicuius religionis, in qua passim aliquid de essentialibus, *qualis est paupertas*, violatur: quandoquidem in eo periculum est contaminandi se pari scelere, aliorum imitatione: iuxta illud Psalm. 17. Cum peruerso peruerteris.] Vide antedicta num. 380. propositione tertia. Quia igitur in casu propositæ difficultatis, dantur passim occasiones multa peccata committendi contra paupertatem, nemo negauerit oportere eas vitare. Dixerim secundo, dissuadendum esse ingressum illi qui sic animo comparatus est, vt si Superiores abusum eiusmodi tollere velint (*proprietatem nimirum singulorum, reducendo ad communitatem*) paratus non sit promptusque acquiescere, sed velit sua semper apud se retinere. Quia id esset velle paupertatem vouere, quã nec re nec animi proposito velit seruare. Dixerim tertio, talem Religionem ingressum, quocunque animo ingressus sit, teneri paratum esse ad omnia quæ habet, resignanda in manibus Superioris, quoties ea ex parte voluerit religionem reformare. Interea autem dum nulla fit reformatio, posse retinere sibi eiusdem Superioris voluntate concessa: dummodo id non faciat animo proprietario; seu quo pecunijs, & alijs rebus cõcessis tanquam Dominus vtatur ad quoscunque vsus libuerit: sed tanquam pauper ijs vtatur, ad subueniendum suis necessitatibus: in quem finem conceduntur, tanquam eleemosynæ. Dixerim quarto, *idque consequenter*, ex ijsdem bonis Religiosum non posse comparare sibi stabilia bona, quæ relinquat suis hæredibus: præsertim cum Religiosus acquirens aliquid, non sibi, *qui incapax est dominij tanquam repugnantis religiosæ paupertati*: sed suæ religioni. Dixerim postremo: non videri censendum tutum in conscientia Religiosum, qui experitur propter multitudinem pecuniarum quas possidet in sua religione, se vel omnino, vel difficulter posse in ea viuere sine multis peccatis mortalibus: ideoque ab illo in confessione exigendum esse, vel vt transeat ad arctiorem religionem, in qua non sit habiturus talem occasionem: vel vt cedat monasterio suas facultates, reseruando sibi solummodo quãtum satis sit ei ad honestum victum & vestitum. Alioqui enim amans periculum perit in illo, constituiturq; in statu perditionis: in quo volens permanere non est capax absolutionis sacramentalis.

* *
* *

CAPVT XXVIII.

De nonnullis quæ Religiosis omnibus, vltra essentialia vota, incumbunt obseruanda.

SVMMARIVM.

403 *Obligatio Religiosi ad clausuram.*
404 *Prohibitio Religiosis facta sub excommunicatione temere dimittendi habitum sui ordinis, & pariter facta doctoribus, eos dimisso habitu retinentibus & docentibus leges aut medicinam.*
405 *Quomodo intelligenda sit illa dimissio habitus, & quatenus censeri debet temeraria.*
406 *Quomodo accipienda sit prohibitio facta Religiosis, eundi ad studia sine licentia Superioris, & consilio totius, aut maioris partis conuentus: & quæ concurrere debeant ad incurrendam excommunicationem, ipsos docentium leges vel physicam non gestantes suum habitum.*
407 *Venatio antiquo iure communi prohibita Religiosis.*
408 *Excommunicatio lata in Religiosos vsurpantes sibi authoritatem administrandi Eucharistiam, aliaque nonnulla agendi.*
409 *Ea ad omnes Religiosos extenditur.*
410 *Actiones ob quas eadem imponitur, cum declaratione ipsarum.*
411 *Modi varii quibus potest Religiosus à tali censura excusari.*

PRÆTER ea, quæ ex Concil. Tridentino habentur, multa veteri iure canonico Religiosis omnibus incúbunt; siue vt imperata, siue vt prohibita: sed sufficiet attigisse præcipua, quæ publice expositum confessionibus audiendis ignorare, minime conuenit.

403. Primum est, quemlibet Religiosum obligari ad clausulam per cap. Placuit, 16. q. 1. Consistit vero talis clausura in eo, vt nullus regularis cuiusuis ordinis, septa constituta, seu limites ad eam seruandam determinatos exeat sine Superioris sui licentia: imo neque cum ea, nisi iusta vtilitas aut necessitas eam dari suadeat. Qua de re late Nauarr. in comment. 4. de regularibus num. 29. & aliquot sequentibus: vbi postquam docuit obligationem ipsam regularium ad clausuram tantũ esse de iure humano, tangit duo documenta, quæ faciunt ad rationem specialem nobis propositam iudicandi de peccatis, & aliquot corollaria deducit apud ipsum videnda.

Prius autem documentum cõsistit in eo, quod ipse habet num. 34. Iure communi omnem regularem quantumlibet simplicem, posse exire de licentia Superioris sui, non solum Generalis, aut Prouincialis, sed etiam inferioris immediati. De licentia, inquam, non tantum expressa, sed etiam tacita: & non tantum specialiter ac in individuo, sed etiam generaliter data: dummodo ea detur iusta necessitate vel vtilitate exigente. Posterius documentũ consistit in eo quod subiungit in seq. num. 35. Peccatum quod violatione clausuræ contra ius commune committitur egrediendo sine licentia; aut cum ea quidem, sed data sine iusta causa, esse genere suo tantummodo veniale; fieri autem mortale scandalo interueniente, aut notabili detrimento monasterij, aut districta prohibitione Superioris, siue viua voce, siue per regulam. Itemque si ex contemptu Superioris in tali violatione procederetur. Ratio est: quia si hæc absint, abesse quoque censebitur grauis iniuria, ex qua ratio peccati mortalis iudicatur.

404. Secundum eius generis quod quilibet Religiosi prohibeantur sub pœna excommunicationis, habitum suæ religionis dimittere temere, simulque prohibeantur accedere ad quæuis studia literarum, nisi à suo Prælato cum consilio sui conuentus vel maioris partis eiusdem, sibi eundi ad studium licentia primitus sit concessa. Ita habetur ex cap. Vt periculosa, tit. Ne clerici vel monachi in sexto: vbi eadem quoque pœna imponitur doctoribus seu magistris, qui Religiosos, habitu suo dimisso, leges vel physicam seu medicinam audientes, scienter docere, aut in scholis suis præsumpserint retinere. De hac re agentes tum Theologos, tum Sũmularios, tum alios refert Georgius Sayrus in thesauro casuum conscientiæ tomo 1. lib. 5. cap. 35. nu. 5. Inter cæteros late Sylu. in verbo Excommunicatio nono, nu. 51. & tribus sequentibus. Nauarr. in Enchir. cap. 27. n. 131. & tribus sequentibus, ac Suarez *eam plenius cæteris persequens*, tomo 5. in 3. partem D. Thomæ, dispu. 23. sect. 4. Excommunicatione 14.

Pro intelligentia autẽ notanda sunt sequentia. Primum est, dimissionem habitus hoc loco censeri, nec quamcunque illius depositionem, sed quæ fiat cum illius mutatione in alium habitum ad se occultandum: aut quia lubet non in suo, sed in alieno habitu incedere. Ad quod facit ratio prohibitionis, quæ redditur in memorato cap. Ea enim est, ne Religiosi ipsi vagentur inuerecunde non agniti per habitum proprium. Facit etiam quod Suarez ibid. haber nu. 28. prohibitionem pœnalem in eod. cap. factam, non habere locum in Religioso, qui aliquam tantum partem habitus sui ordinis dimittit, si per eam quam retinet satis cognosci possit ab aliis, quod sit Religiosus talis ordinis. Ex tali enim dimissione, non habet occasionem euagandi. Facit item, quod idem in præced. num. 27. habet & cæteri communiter notant: nec locum habere in Religioso qui habitum exuit ad breue tempus: non quidem animo dimittendi, sed faciendi aliquid commodius, etiamsi id sit peccatum, eo quod forte transgrediatur in eo aliquã specialem regulam suam, aut det scandalum, aut peruersum finem sibi præstituat, vt exempli gratia, voluptuosius fornicari: quod in exemplum adfert Nauar. in cit. nu. 131. Addit vero idem Suarez in seq. nu. 30. prohibitionẽ propositam extendi ad eum etiam, qui habitũ dimisit intertione vagandi breui tantum tempore; præsertim cum in tali re ius quoad tempus nihil distinguat: & dimissio non minus possit complete fieri breui tempore, quam longo. 405.

Secundum notandum, est temerariam habitus dimissionem dici, quoties ipsa fit sine rationabili causa vera, vel apparente: ideoque propositam prohibitionem non extendi ad Religiosum, qui metu mortis aut alterius grauis mali, aut compellente alia, *siue sua siue aliena*, magna necessitate, habitum dimittit. Imo ne si quidem absit iusta causa dimittendi, illi tamen appareat adesse: vt accidere potest meticuloso, aut in rebus agendis parum versato, aut parum considerato. Ratio est; quia nec talis temere agit, sed tantum timide, vel imprudenter.

Tertium est, ex communi sententia teste Nauarro in fine citati numeri 131. non excusari in hac re, eum qui habitum sui ordinis dimittit, vt immediate induat alium alterius ordinis. Ratio est, quod in proposito cap. Vt periculosa, non dicatur absolute qui habitum religionis (vt censeri possit non contrauenire is, qui retento habitu religioso suum mutat) sed determinate, qui habitum suæ religionis.

Quartum est, *quod plenius Suarez num. 34. tractat*, non extendi propositam constitutionem pœnalem ad Religiosum, gestantem quidem suum habitum, sed illum occultantem: quoniam reuera non dimittit. Peccat tamen id faciens absque iusta causa, vt patet ex Concil. Trid. sess. 25. De regularibus cap 19. in fine. 406

De aliis spectantibus ad eamdem constitutionem consuli poterunt memorati authores, præsertim Suarez à nu. 35. Contenti erimus duo attingere; quorum prius est illud quod post Caiet. idem ibidem habet de prohibito accessu Religiosi ad studia sine licentia Prælati, & consilio maioris partis conuentus; intelligendum esse de eo, qui abfuerit ad habitãdum extra claustrum propter studium. Nam ad modum ordinarium eundi ad scholas habitando in proprio conuentu; vel in alio quidem, sed eiusdem ordinis, non est necessarium vt licentia Prælati detur cum consilio maioris partis Capituli. Et ratio esse potest, quod tunc cesset causa ob quam limitetur in his Prælati potestas: nimirum vt frenetur Religiosorum animus pronus ad habitandum extra sua claustra: præsertim iuniorum: quales ordinarie sunt qui ad studia mittũtur: maior enim difficultas obtinendi licentiam, quæ ex consilio nascitur, non parum obsistit tali propensioni.

Posterius est, ad hoc vt magistri seu doctores legum vel medicinæ, qui præsumunt in suis scholis retinere Religiosos qui habitu dimisso illis disciplinis vacant, incurrant in excõmunicationem in ipsos per memoratum cap. latam,

quatuor concurrere debere. Primum est, vt auditor ipsorum sit Religiosus. Secundum, vt audiat leges aut medicinam docentes. Tertium, vt id faciat sine habitu sui ordinis Quartum, vt doctores ipsi seu magistri tales eum docere vel retinere præsumant: probe videlicet scientes, se in eo iustæ prohibitioni Superioris contrauenire. De quibus vide infra seq. lib. 20. num. 52.

407. Tertium, quod ex iure communi seruari debet ab omnibus Religiosis, habetur in cap. 2. De clerico venatore, his verbis. Omnibus seruis Dei, venationes & syluaticas fatigationes cum canibus & accipitre, aut falcone habere interdicimus. Itemque illis in Clement. 1. De statu Monachorum §. Porro à venationibus & aucupationibus, omnes semper abstineant: nec interesse eis, aut aues vel canes venaticos per se vel alios tenere præsumant, nec à familiaribus secum morantibus teneri permittant: nisi saltus, viuaria, vel garenas proprias, vel ius venandi in aliis haberent: in quibus cuniculi vel feræ aliæ forsan essent: quo casu hoc eis permittitur: dum tamen intra monasterium seu domos quas inhabitant, aut eorum clausuras, venaticos canes non teneant, nec venationi præsentiam exhibeant personalem.

408. Quartum eiusdem generis habetur ex Clement. 1. De priuilegiis: in qua Religiosis sub excommunicatione reseruata Papæ prohibentur sex actiones, quarum tres versantur circa tria sacramenta Extremam vnctionem, Eucharistiam, & Matrimonium: quorum duo priora ministrare, & tertium solemnizare sine parochialis Presbyteri licentia prohibentur. Tres vero aliæ versantur in absolutione: vna quidem, excommunicatorum à canone, altera vero excommunicatorum à sententiis per statuta synodalia aut prouincialia promulgatis: & reliqua in absolutione à pœna, vt dicitur, & à culpa. Huius explicationem post D. Antoninum tertia part. tit. 24. cap. 54. habent in verbo Excommunicatio Summularij, vt Angelus in 5. casu 12. Syluest. in 7. nu 30. Tabiena in quinto, casu 11. Caiet. in cap. 64. Nauar. in Enchir. cap. 27. nu. 101. & 102. & post eos, aliquotque alios Suarez tomo 5. in tertiam partem D. Thomæ disput. 22. sect. 4. Primo autem cõsiderandæ sunt personæ, in quas talis excommunicatio profertur: secundo, actiones propter quas incurritur; & tertio modi quibus contingit ab ea excusari Religiosos.

409. Ac quoad personas, profertur generaliter in Religiosos: ideoque in omnes, etiam exemptos, qui vota castitatis, paupertatis & obedientiæ emiserunt in religione approbata. Omnibus enim talibus Religiosi nomen conuenit proprie; imo & solis, quandoquidem approbatio est de substantia religionis, iuxta cap. Vnicum, De voto in sexto. Quod autem de nouitiis religionis approbatæ dubitatur, an huic censuræ & ipsi subiiciantur, relinquemus videndum apud Suarezium loco citato, num. 3. Notandum est tantũ, quidquid sit in speculatione, idem in praxi esse à nouitio seruandum is, quod ab aliis: cum respectu eorum, perinde ac aliorũ, nasci possit parochialium presbyterorum offensio, ad quam tollendam facta est proposita constitutio.

410. Quoad actiones vero, notandum est de administratione Eucharistiæ & Extremæ vnctionis: cum prohibeatur in ordine ad Clericos & laicos; nec in odiosis Religiosi comprehendatur nomine Clericorum ex Panorm. ad rubricam De vita & honest. cleric. ob administrata Religioso à Religiosis illa sacramenta, non incurri talem excommunicationem, prout Caiet. & Nauarr. locis citatis notant. Et ratio est; quod nihil inde præiudicetur parochialibus presbyteris, in quorum fauorem est facta Religiosis prohibitio. De solemnizatione vero matrimonij notandũ est, eo nomine significari sacerdotalem benedictionem, quã sponsi post matrimonium rite contractũ percipiunt.

De absolutione autem excommunicatorum à canone, notandum est eam esse restringendam ad excommunicationem maiorem (quãdoquidem nomen excommunicationis, cum absolute dicitur, de maiori accipitur, iuxta cap. penult. De sentent. excomm.) quæ lata à Summo Pontifice, vel ab vniuersali Concilio pro tota Ecclesia, statuto perpetuo, canon antonomastice dicitur.

De absolutione porro excommunicatorum, à sententiis per statuta synodalia aut prouincialia, promulgatis: notandum est difficultatem esse, an nomen sententiæ accipiendum sit in lata significatione, qua cum excommunicatione comprehendit suspensionem & interdictum: an vero in stricta, qua solam excommunicationem significat. Ac in vtramque partem authores Syluester refert in verbo Excommun. 7. n. 38. & assentitur iis qui stricte accipiendum censent, & post eum Suarez in eadem sect. 4. n. 16. ac merito: quia particula, *vel à sententiis*, quatenus disiunctiue coniungitur cum præcedente, *à canone*, ostendit ex vtraque ea fieri vnam integram determinationem disiunctiuam circa absolutionem excommunicati, de quo expresse est ibi sermo, cum dicitur, *aut quemquam excommunicatum à canone*: & nonnullis per parenthesim interiectis, additur; *vel à sententiis, &c.* Accedit quod ea interpretatio mitior sit, ideoque tenenda in materia pœnali. Neq; ratio detur cur istiusmodi prohibitio generalior sit in statutis particularibus, quam in generalibus.

De absolutione denique à pœna, & à culpa notandum est, *quod in seq. num. 19. Suarez habet ex Sylu.* per eam intelligi concessionem plenariæ indulgentiæ; quam Religiosi, quibus excommunicatio proposita fertur, vocabant absolutionem à pœna, & à culpa absoluere, prout satis verba illa in eadem Clement. *Seu, vt verbis eorum vtamur*, à pœna & à culpa: *absoluere quemquam præsumpserit.*

Quoad modos demum quibus Religiosus excusari potest à censura proposita; notandum est varios esse. Primus est, bona fides, qua quis crederet, se ex priuilegio, aut aliũde sufficientem authoritatem habere: vel existimaret Parochum rarum habiturum, neq; ægre laturum, si aliquam ex antedictis actionibus ad suũ Parochiale officium spectantibus, exercuerit. Nam talis non censebitur præsumpsisse, prout exigitur ad incurrendam eamdem censuram.

Secundus est (*in textu expressus*) per licentiam Presbyteri parochialis: quo nomine comprehenduntur præter Parochum, tum Cuiusdem presbyteri Episcopus, qui iurisdictionem habet vniuersaliorem: tum Vicarius seu is cui presbyter ipse parochialis, iurisdictionem suam delegauerit. Nomen autem illud presbyteri non obstat quin Parochus nondum Sacerdos possit eam licentiam dare: quoniam ea non est actus ordinis sed iurisdictionis. Cur autem Pontifex vsus sit illa paraphrasi, *presbyteri parochialis*, ad significandum Parochum: ratio esse potuit, quod Parochus ordinarie sit & debeat esse Presbyter. Quomodo autem accipiendum sit, quod ex textu constitutionis habetur, licentiam hanc specialem esse debere, tractat Suarez in eadem sect. 4. ac tandem tenet sic accipi posse, vt ad id sufficiat exprimi sacramenti actum exequendum, etiamsi ex parte personarum licentia sit generalis: vt si Parochus dicat parochianis, Concedo omnibus vobis Eucharistiam suscipere à Religiosis Cistercien sibus. Qualem licentiam si quis se habere dixerit, potest Religiosus ei credere: cum ex cap. Sancimus, 1. quæstione 7. nemo præsumendus sit immemor suæ salutis.

Tertius modus, est beneficium iuris: Religiosi enim potestatem habentes eadem cum Parochis absoluendi à mortalibus (vt habent Dominicani & Franciscani iuxta textum in Clement. Dudum De sepulturis §. Per huiusmodi, possunt absoluere excommunicatum excommunicatione à iure non reseruata. ex cap. Nuper De sentent. excommunicationis, secundum veriorem opinionem. De qua videnda sunt dicta in præced. libro nono cap. 1. sect. 5.

Quartus est, per priuilegium Sedis Apostolicæ: quale est quod refert Nauarr. in Enchir. cap. 21. num. 52. à Leone 10. concessum cuilibet Sacerdoti ordinis Minorum: vt quouis die, sacrosanctum Domini corpus possit sæcularibus ministrare, excepto solo die Paschatis: & consequenter Dominicanis, & reliquis omnibus qui illius ordinis priuilegio vtuntur: vbi etiam mentionem addit de tali priuilegio concesso Societatis nostræ Sacerdotibus.

Quin-

Quintus modus est ex vi officij. Si enim Religiosus habeat beneficium curatum, nõ impeditur hac constitutione præstare suis ouibus, quæ tenetur ex pastorali officio. Sextus est extrema necessitas articulusve mortis, quoad absolutionem ab excõmunicatione. In illo enim ex Concil. Trid. sess. 11. cap. 7. sub finem, omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibuslibet peccatis & censuris absoluere possunt. Quoad cæteras vero actiones, non est tanta necessitas quanta absolutionis à peccatis, quæ prærequirit absolutionem ab excommunicatione: nisi quod difficultas sit de administratione Eucharistiæ suo loco tractanda. Hic pro praxi monendum est tantum: cum talis occurrerit casus, in quo si is cuius est dare licentiam omnino eam daret, si adesset (vt quando id omnino requireretur ad trãquillandam moribundi conscientiam, aut ad vitandum populi scandalum) Religiosum posse eam administrare, tanquam casu occurrente in quo excusetur.

CAPVT XXIX.

De religionem egressis.

SVMMARIVM.

412 *Transitus à religione laxiori ad arctiorem licitus.*
413 *Quatenus licitus sit transitus ad æque aut magis laxam.*
414 *Quæ religio censenda arctior.*
415 *Documentum de iis qui à religione dimittuntur.*
416 *Distinctio inter eiectum, fugitiuum, & apostatam.*
417 *Eiectus ad religionem reuocatus tenetur redire, non tenetur autem transire ad alium ordinem.*
418 *Tenetur absolute ad obseruationem castitatis: ad obseruationem vero obedientiæ religiosæ tantum tenetur animi proposito, si contingat ipsum reuocari.*
419 *Quo habitu vti debeat.*
420 *Quatenus teneatur ad obseruationem paupertatis, & cui acquirat ea quæ non fuerint sibi necessaria.*

EI sunt in quintuplici differentia. Quidam enim egressi sunt animo transeundi ad aliam religionem, quidam sunt dimissi, quidam eiecti, quidam fugitiui, & quidam Apostatæ: de quibus aliquot documenta addemus spectantia ad specialem rationem iudicandi de peccatis ipsorum.

412. Primum est, transitum à religione laxiori ad arctiorem licitum esse de iure communi. Pro quo est textus satis expressus in cap. Sane, De regularibus, & expressissimus in cap. Licet, eodem titulo. Ex quo præter approbationem talis transitus, duo habentur notatu digna. Prius est, tali transitui nõ obstare, quod religio ipsa laxior priuilegium habeat à Sede Apostolica, vt Religiosi ipsius nequeant ad arctiorem religionem transire, eo quod id videatur illi ea ratione concessum, *vt verbis ejusdem textus vtar*, ne quis ex temeritate & leuitate, in iacturam vel in iniuriam sui ordinis, sub prætextu maioris religionis, ad alium ordinem transuolaret, sicut à multis erat præsumptum. Posterius est, transeundi licentiam esse petendam à Prælato religionis, à qua transitur: quæ licentia si irrationabiliter negetur, proterua indiscreti Prælati contradictio non obstabit, quin subditus libere possit adimplere sanctioris vitæ propositum.

413. Secundum est: transitum ab vna religione ad alium æque laxam aut laxiorem, licitum esse posse interueniente Superioris dispensatione, & iusta causa. Hoc certi iuris esse, & ab omnibus concedi notat Azor canonistis pro eo citatis, in lib. 12. primæ partis Moral. Instit. cap. 14. quæst. 8. Et confirmatur, quia ad talem transitum iustificandum sufficere possunt potestas Superioris cum causa iusta: cum sufficiant ad voti relaxationem: nec aliud sit, quod obstet eidem transitui, quam obligatio voti emissi de obseruanda perpetua castitate, paupertate, & obedientia in tali ordine.

Is autem Superior est Episcopus si monasterium transeuntis sub eo sit: sin sit exemptũ à iurisdictione Episcopi, est eiusdem Prælatus: qui habens authoritatẽ quasi Episcopalem, potest eam facultatem dare, quando periculum alicuius momenti vrget, vel ad Romanum Pontificem difficilis est aditus, prout habet idem Azor. Cui adde ex Sylu. in verbo Religio 4. quæst. 2. debere interuenire consensum Capituli: quoniam res ea est vna de maioribus negotiis monasterij, in quibus talis consensus requiri soler.

Causa vero iusta, quæ præter authoritatem Superioris requiritur ad eumdem transitum licitum, est primo, si collapsa sit disciplina in religione strictiore. Secundo, si odia & simultates in ea vigeant, quibus destruitur charitas, sine qua perfectio religiosa nequit consistere, vt nemo ignorat. Tertio, si Religiosus petens transire, sit aliis exosus. Quarto, si ob corporis debilitatem, idem non possit ferre suæ religionis rigorem. Multa alia de hoc transitu habent tum alij, tum maxime Syluester in verbo Religio 4. & Azor in citato cap. 14. & in sequenti 15. apud quos videnda possumus relinquere; contenti obiter monuisse quod ex communi canonistarum sententia Leon. Lessius habet De iust. & iure lib. 2. cap. 41. dubit. 13. sub initium. 414.

Religionem arctiorem censeri, quæ est arctioris obseruantiæ, ita vt in ea possit quis tutius & melius saluti suam operari. Ad quod facit, quod possit ex memorato cap. Licet §. Quia tamen, satis intelligi transitum illum ad arctiorem, concessum esse ob tutiorem vitæ agendæ rationem: adeo vt religio suppeditatrix eiusmodi rationis & magistra, videri possit arctior, tanquam parens vitæ tutioris & securioris; quantumcumque alia religio cui comparatur sit rigidior: aut etiam fructuosior, & altior prout habet Azor in citato cap. 14. quæst. 2. sub finem.

Debebit autem Confessarius talem transitũ meditantem, si ei se offerat, monere in eodem cap. Licet, §. Quo circa, significari esse à temeritate & sinistra intentione cauẽdum: atq; ad intentionem melioris vitæ, addendam maturam deliberationem, & sapientum consilium. Talem transitum, nisi illum cohoneste necessitas aut vtilitas notabilis, non esse laudabilem, iuxta D. Thomam 2. 2. q. 189. *art.* 8. tum quia ex eo plerumq; scandalizantur qui relinquuntur: tum quia cæteris paribus facilius proficit quis in religione quam consueuit, quam in illa quam non consueuit. Accedit illud D. Pauli in priori ad Corinth. cap. 7. vnusquisque in vocatione qua vocatus est, permaneat.

Tertium documentũ est: Ex iis qui à religione dimittuntur, quosdam nõdum esse religioni adstrictos; vt Nouitios, qui tempore probationis inuenti inepti dimittuntur: talesq; manent liberi, præsertim cum egredi positum fuerit in ipsorum arbitrio prout habitum est in præced. cap. 2. propositione vltima. Quosdam vero adstrictos quidem esse religioni in qua emittunt vota, sed religionem non esse ipsis adstrictam (*etiamsi vere sint Religiosi*) eo quod talia vota ipsorum simplicia sint, non autem solemnia neque professio, per quam reciproce, & Religiosus obligatus sit religioni ad manendum, perseuerandumque in ea; & vicissim religio sit obligata ad eum retinendum, ac tractandum tanquam filium, nisi se reddat ei noxium. Quæ cum ita sint, possunt tales dimitti, quando adfuerint iustæ causæ: quales censentur hæ: quod nolint corrigi, & emendari, aut quod crimen commiserint ratione cuius religioni timetur infamia, aut quod impedimentum habuerint, cum quo ratione essentiali, valdeque graui in ea religione, nõ fuissent admissi, si illud deexissent. Qua de re paulo plenius Leon. Lessius in seq. dubit. 14. quem videat qui volet. Contenti esse possumus addere quod ille in num. 107. tangit. Cum vota prædicta sic fiant vt eorum emissione Religiosus obligetur ordini in quo fiunt; nõ autem ordo ipsi: ea tacite includere conditionem hanc, Si ordo me retinere voluerit. Vnde potest deduci, quod per dimissionem quæ idem ordo recusat omnino talem retinere: de eo in conscientia posse iudicari, vt de relicto in sua libertate: etiamsi non vacet crimine, si perfide eidem dimissioni occasionem dederit. 415.

Quartum documentum est. Eiectum à fugitiuo & apostata distingui; quod eiectus recedat compulsus à Superioribus, bonum commune procurantibus: mandando executioni illud, quod in cap. Resecandæ 24. quæst. 3. habetur ex D. Hieronymo. Resecandæ sunt putridæ carnes, & scabiosa ouis à caulis repellenda, ne tota domus, massa, 416.

corpus, & pecora ardeant, corrumpantur, putrescant, intereant. Fugitiuus vero & apostata recedant sua voluntate: ille quidem vt sit extra potestatem Superioris, & ad tempus libere vagetur, interea animum habens redeundi: hic vero, vt deserat suum statum.

Quintum documentum est. Haud dubium esse, quin & fugitiui & apostata maneant obligati ad omnia quæ religionis sunt, peccareque illorum transgressione, non minus quam si essent in suo monasterio; cum nō debeant ex nequitia sua reportare cōmodum: &, vt supponimus, ex sola ipsorum praua voluntate pendeat, quod non sint in monasterio, ita vt nequeant per impossibilitatē excusari. Quæ si contingeret ex eo, quod religio nollet eos retinere: iudicandum esset de ipsis tanquam de eiectis eo modo quo paulo post dicetur.

Porro tales se ad confessionem offerentes, etsi ad hoc admitti possint vt salubribus monitis iuuentur, iuxta cap. Quod quidam, De Pœnit. & remiss. non tamen vt sacramentaliter absoluantur: quia pro vere pœnitentibus non sunt habendi, quamdiu nō submittunt se correctioni suorum Superiorum: ad quos proinde oportet ipsos remittere. De eiecto vero, non potest eadem facilitate iudicari; nam multa sunt quæ de eo vocantur in dubium, vt licet videre apud Azorium in citato lib. 12. cap. 16. & 17. de quibus ipse legendus est, quia possumus contenti esse aliquot documentis quæ valent ad directionem Confessarij; talium sacramentalem confessionem excipientis.

417. Sextum ergo documentum est. Eiectum teneri ad religionem reuerti, si à suis Superioribus reuocetur. Ad quod facit, quod reuerti nolens excommunicari præcipiatur in cap. finali, De regularibus. Facit & ratio, quia ex vi votorum & professionis suæ, tenetur vsque ad mortem manere in sua religione. Vnde cum sit ei potestas ad illam redeundi, tenetur redire, ad implendum quod Deo promisit. Etenim tota causa cur antea excusaretur fuit impossibilitas, hoc est, quod non esset in potestate ipsius in illa manere. Quando vero id postea est ipsi possibile, cessat excusatio, & obligationis vis recurrit: quæ non fuit per eiectionem extincta, sed solummodo sopita seu suspensa. Eam enim obligationem Prælati nō tollunt eiiciendo, vt nec de Religioso faciunt non Religiosum: quod non est in ipsorum potestate situm. Aduerte autem eiectum tantummodo ad tempus, vt se emendet, teneri per emēdationem se denuo reddere habilem vt recipiatur: nec excusari, quia emendatus debeat se religioni offerre, quantumuis ab ea nō reuocetur. Secus esse vero, si per publicam sententiam Iudicum ad id destinatorum, eiectus esset in perpetuum, prout ex Nauarro habet Azor in citato cap. 16. quæst. 6. inquiens inter cætera: talem tuta conscientia extra religionem ex qua eiectus est, viuere; vt in eo iustam sententiam & pœnam sustineat ac luat.

Cæterum ad alium ordinem transire, à suo eiectus non tenetur: quia profitendo in vna religione non habet intentionem adstringendi se ad aliam: cum determinet illam in qua seruaturus sit perpetuam paupertatem, castitatem & obedientiam. Neque obstabit quod ante ingressum in illum ordinem, forte vouerit vt reuerse ingressum in religionem: quia tale votum sicut est simplex, ita etiam, *perinde ac cætera simplicia quæ emiserit*, commutatur in professionem; indeque extinguitur, nec reuiuiscit per eiectionem à religione; præsertim cum ea non obstet, quin professio in sua vi obligandi perseueret: adeo vt eiectus sciens se recipiendum, redire teneatur. Quam doctrinam Azor habet in eodem cap. 16. q. 5.

418. Septimum documentum est. Eiectum teneri ad obseruationē castitatis religiosæ, perinde ac ante eiectionē. Nō tantum enim extra matrimonium eam violare prohibetur, per sextum Decalogi præceptum cōmune omnibus; sed etiam violare in vsu matrimonij; cuius ineundi est effectus incapax per professionem in religione approbata, iuxta textum expressum in cap. vnico, De voto in sexto.

Ab obseruatione autem obedientiæ religiosæ eumdem excusari, consequens est ex eo, quod religio in qua professus est, ipsum eiiciendo, omnem de eo curam abiiciat, habendo eum pro non suo: quo fit vt non intendat ei quidquam præcipere aut prohibere tanquam suo. Obedientiæ autem obseruationi locus non datur, vbi deest illam imponens: quia tali actioni deficit materia per defectum Superioris, qui illam suppeditet. Quod autē Nauar. in comment. 2. de regularibus nu. 35. ad eum defectum supplendum (*nisi aliam religionem capessat*) debere ipsum Episcopo se offerre vt in eius sit cura & potestate: eiusque mandatis & iussis parere, ex vi voti cogatur: Azor in sequenti quæst. 11. bene reiicit ex recepto more profitendi, quo obedientia perpetua promittitur tantum Superiori illius religionis & successoribus ipsius; siue immediatus sit, siue mediatus. Vnde sequitur vt si per iustam sententiam à religione excludatur, non cogatur ex vi voti alteri obedire. Ea enim de causa Nauarrus ipse fatetur eiectum non teneri ex vi voti, aliam religionem intrare. Ex qua causa pariter colligi potest, nec teneri vi voti se Episcopo offerre, vt in eius speciali potestate & cura sit tanquam religiosus; sed sufficit vt instar aliorum Clericorum obtemperet ei, in cuius diœcesi habuerit habitationis domicilium. Verumtamen quia per eiectionem non desinit esse vere & proprie Religiosus, etiam nullius religionis sit (perinde ac Episcopus ab Episcopatu suo eiectus non desinit esse Episcopus, quantumuis sit absque Episcopatu) debet ex vi voti quo adstrictus manet, paratus esse ad obediendum si contigerit ipsum restitui ad pristinum statum, & in cura & potestate esse Superiorū, quibus obedientiam promisit.

Octauum documentum est. Eiectum vti debere habitu clericali. Hoc Nauarr. habet in sequenti num. 36. & post eum Azor in seq. quæst. 13. & Leon. Lessius De iust. & iure lib. 2. cap. 41. num. 112. Ratio ipsorum est, quod per sententiam spoliatus habitu suæ religionis, nō teneatur, imo nec possit eo vti, vt nec habitu alterius religionis, nisi ad eam transierit: ad quod non adstringitur, vt ante habitum est. Vnde superest vt clericali habitu conditioni suæ conuenienti, vtatur. Addit Lessius in seq. num. 115. à reliquis monasticis obseruantiis, vt à ieiuniis, vigiliis, delectu ciborum, silentio esse liberum. Pro quo facit quod obligatio ad eorum obseruationem, ex eo proueniat, quod præscribantur ex obedientia, per statutum declarata: atque iuxta antedicta, in eiecto à religione, obseruatio obedientiæ suspendatur. 419

Nonum documentum est. Eiectum ad paupertatis obseruationem ita teneri, vt non prohibeatur eorum quæ acquisierit administrationem habere, tum ad vitæ necessaria, tum ad aliquas pias causas. Hoc enim ipso quod eiicitur, fit ei potestas sibi quoad corpori necessaria & animæ commoda prouidendi. Si quid autem amplius acquirat, an ad monasterium pertineat difficultas est: cuius partem negantem Nauar. sequitur in memorato comment. 2. nu. 34. quia talis non est amplius monasterij membrum, neque ei subiectus. In eamdemque sententiam propendet Azor in eodem cap. 16. quæst. 9. Leonardus vero Lessius in memorato num. 112. secutus Lud. Molinam, De iust. & iure tomo 1. tract. 2. quæst. 140. affirmantem tenet per hanc rationem; quod monasterium per monachi culpam & punitionem, non debeat amittere ius quod habuit in bonis illius siue acquisitis siue acquirendis. Neque enim per eiectionem ita desinit esse membrum religionis, vt hæc omne suum ius in illum perdat: vt argumento est, quod si ab eo repetatur, reuerti teneatur, tanquam ablato impedimento implendi perpetuam obedientiam quā in eadem religione Deo promisit. Eam sententiam tanquam tutiorem, iudicarim sequendam in praxi. 420

Superest obiter monendum in Concilio Trident sess. 25. De regularibus cap. 19. editum esse decretum de reclamatione Religiosorum contra professionem ab ipsis factam: atque eiusdem præclaram lectuque dignissimam declarationem tradi à Thoma Sanchez lib. 7. De matrimonio disput. 37. Apud quem relinquemus, ei qui volet videndam tanquam spectantem ad fori externi vsum.

LAVS DEO.